This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

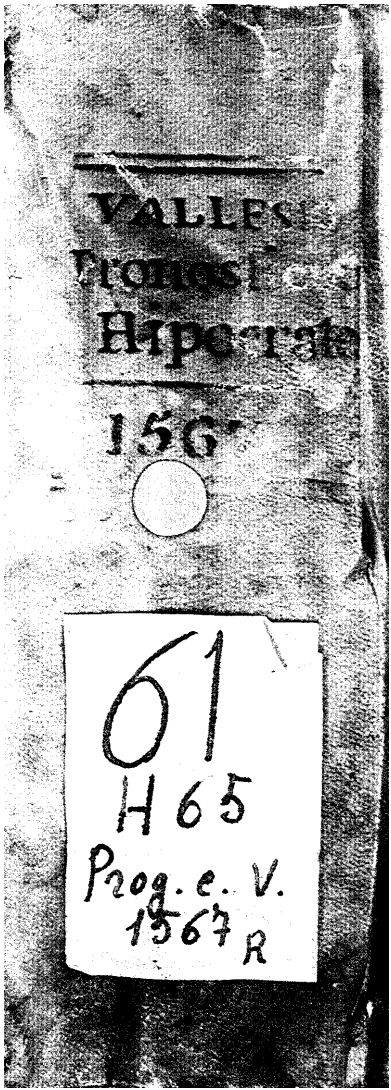
VALLES
Hipocrata
156
61
H 65
Prog. e. V.
1567 R

COMMENTARIA IN PROgnosticum Hippocratis.

Authore Franciſco Valleſio Couarrubianio, doctore medico, primarioq; medicæ facultatis in Complutenſi academia profeſſore.

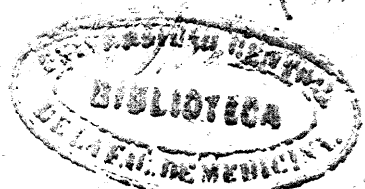

COMPLVTI,

Apud Andream de Angulo.

Anno. 1567.

Orquãto por parte de vos el doctor Francisco de Valles medico cathedratico de prima de la vniuersidad de Alcala de Henares, nos fue fecha relacion, diziendo que vos auiades hecho vn libro de medicina, intitulado arte medicinal de Galeno, y otro intitulado los prognosticos de Hipocrates, y otro de pulsibus, y otro de vrinis, y otro de febribus, y otro de inequali intemperie: en los quales auiades trabajado mucho, suplicandonos, atento que eran muy vtiles y prouechosos, los mãdassemos ver y examinar, y daros licencia para que los pudiessedes imprimir y vender por tiempo de veynte años durãte el qual otra ninguna persona no lo pudiesse imprimir ni vender sin tener para ello vuestro poder y licencia, o que sobre ello prouey essemos como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y los dichos libros que de suso se haze mencio, que por nuestro mandado fueron vistos y examinados, y se hizieron las diligencias conforme a la pregmatica por nos nueuamente cerca dello hecha, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razon, por la qual por hazer bien y merced a vos el dicho doctor Francisco de Valles vos damos licẽcia y facultad para que por tiempo y espacio de diez años primeros siguientes, cõtados desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos, o quien vuestro poder ouiere podays imprimir y vẽder en estos nuestros reynos los dichos libros que de suso se haze mẽcion, poniendose el traslado desta nuestra cedula al principio de los dichos libros, y no en otra manera, y cõ que no

se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que enel se vio, que va rubricado y firmado al fin de Diego de Medina nuestro escriuano de camara, de los que residen enel nuestro cõsejo: para que se vea si la dicha impresion esta cõforme al original, y con que se le tasse el precio que por cada volumen vuiere de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos diez años, ninguna otra persona lo pueda imprimir ni vender sin el dicho vuestro poder, so pena q̃ el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda la impresion q̃ assi hiziere, y mas incurra en pena de diez mil marauedis, los quales se repartã, la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el que lo acusare, y la otra tercia parte para el juez q̃ lo sentenciare: y por esta nuestra cedula mandamos a qualquier nuestras justicias a cada vno en su jurisdiction que guarden, cumplan y executen lo en ella contenido, y contra el tenor y forma della no vayan, ni passen ni consientan yr ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara, a cada vno que lo contrario hiziere. Fecho enel Escurial, a seys dias del mes de Iuliõ, de 1565. años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad
Pedro de Hoyo.

CAPVT. I.

EDICVM vti prouidentia, videtur mihi optimum esse: prænoscens enim & prædicens apud ægrotantes, & præsentia, & præterita, & futura, & quæcũq; ægri omittunt enarrans, creditur quidem magis agnoscere quæ sunt in ægrotantibus. Quo fit vt audeãt homines committere seipsos medico. Curationem autem melius perficiet præuidens ex præsentibus passionibus, eas quæ sunt futuræ. Sanos ergo facere omnes laborantes, impossibile. Hoc enim melius foret quam si contingat futura præuidere. Quãdo autem homines intereũt, alij quidem violentia morbi antequã medicum accersant, alij autẽ & cum accersiuerint statim moriuntur, hi quidem diem viuentes vnã, hi autem paulo plus temporis: prius deniq; quã vt medicus possit cuicũq; morbo arte repugnare: agnoscere ergo oportet talium passionum

naturas, quantum ſupra vires corporum ſunt: Simul autem etſi quid eſt in morbis diuinum, & huius prouidentiam diſcere: ita enim admirationem conſequetur merito, & bonus medicus fuerit: etenim eos qui poſſunt ſupereſſe eo magis poſſit recte ſeruare, multo ante conſulẽs de ſingulis: & morituros & ſeruandos præno ſcens, & prædicens, ſine culpa quidem erit.

OPus hoc titulũ accepit, προγνωστικὸν ideſt ad prænotionem ſpectãs, quia eius medicinę quæ ad cognitionẽ ſpectat, maximã partem continet. Nam medicinæ ſunt duæ partes, prima quæ officia medici, aut ea quæ medicum oportet agere continet: alia quæ continet ea quæ oportet cognoſcere circa ægrotantes. Huius doctrinæ ſunt tres partes, quędam quæ docet cognoſcere prętcrita, quędam quę præſentia, quædã quæ futura: nam circa hæc omnia verſatur hæc ars. Nonnunquã cognoſcũt medici quæ ſunt in ægrotãtibus, vt quo morbo teneatur, quæ ſedes ſit male affecta, quam morbi cauſam interius contineat, qua parte doleat, & ſimilia: nonnunquã prætcrita narrãt priuſquã ex alijs audiuerint, vt quid hactenus acciderit circa ægrotãtem, quæ cauſæ morbos anteceſſerint: nonnunquã prænũ

tiant

tiant futura, vt futurā hanc aut illam euacuationem, duraturū morbum hoc aut illud tempus, moriturum ægrotum aut victurum. Primam doctrinæ partem vocant agnosticā, secūdam diagnosticam, tertiam prognosticam. Primam docuit Hippo. scribens de passioni bus & de internis passionibus, & vbiubi differit de rebus quæ præter naturam in corporibus cōsistunt: secundam, vbi docet antecedentia cognoscere, vt cum dicit, si mulier sanguinem vomit, huic menstrua defecerunt: sudor multus ex somno factus, pluri cibo vti significat. Ad tertiā partē pertinēt multa Hippo. opera, vt libri de iudicijs & de diebus decretorijs, & opus prorrhiticon, siue prædictionum, & hoc opus prognosticum, siue prę notionem continens. Neq; vero his omnibus operibus quanquam ad eandem medicinæ partem pertineant, eadem omnino docētur. Nam in libris de iudicijs docemur pręsentire an æger sit periturus, aut liberādus à morbo paulatim, an repētina mutatione. In libris de diebus decretorijs docemur vim dierū considerare: in hoc opere, an ægersit moriturus an nō, cognoscere: idem in prorrheticis, quā quam in illis multo plura ad quoscumq; morbos, & vt cumq; ad artem prædicendi pertineant, hic vero præcipua tantum signa & ve-

luti ſelecta dicuntur, quæq; ad ſolos acutos morbos pertineant, aut ad eos qui ex acutis facti ſint. Neq; vero hoc opus eſt appellatum prognoſticum, ideſt opus prænotionũ, illud prorrheticon, ideſt prædictionum, quòd alia ſit ars quæ doceat prædicere, alia quæ præſentire: nam cum prædicturi ſimus quæ præſentimus, niſi velimus mentiri, eadẽ erit ars: ſed ita placuit authori. Idem tamen eſſe dictum opus de prædictione aut prænotione, ſtatim indicauit dicens, prænoſcens enim & prædicens. Opus hoc apud Hippo. non eſt interciſum, ſed quia Gal. in tres libros ſecuit, conantur quidam ordinem operi præfinire, diſtinctis ſignis, quæ in tribus libris tractẽtur. Quidam dicunt primo lib. contineri quæ ſpectãt ad morbos acutos, ſecundo ad decidentes ex acutis, tertio, de diebus decretorijs & abſceſſibus. Alij dicunt primo lib. cõtineri quæ ſumuntur ex operibus facultatis animalis, ſecũdo quę ex vitalis, tertio quę ex naturalis: tamẽ hæ omnes ſunt nugę merę, nã non reſpondet res his dictis, vt ipſe decurſus operis indicabit. Certe ſi quæ diuidẽdi ratio quadrat (quã quam neq; ea exacte) eſt per tria ſignorum genera quæ Gal. in opere de criſibus diſtinguit. Nam primo lib. continentur ſigna ſalutis aut mortis magis, ſecundo ſigna cõcoctionis aut

crudi-

eruditatis magis, tertio critica & quæ ad crises pertinent magis, quam duobus prioribus. Sed satius sit dicere (ne cum illis videar nugari) hoc opus esse vnicum & perpetuum, quo toto docet Hippo. signa futurę mortis aut salutis in acutis, aut qui ex ijs fiunt, idq; principio capto à notissimis, & versus difficiliora procedendo. Vtitur in principio proœmio vt commẽdet opus, quanquam alioqui Hippo. neq; soleat proœmijs vti, neq; sua commẽdare: sed res ipsa exigebat vt ita faceret, quia multorum sententia est, partem hanc non pertinere ad artem medicam: quippe ad quam ea solum videantur pertinere, quę ad conseruationem salutis, & morborum curationem, pertineant. Vtcũq; ergo (dicunt) de euenturis medicus sentiat: si scit recte ea agere quę circa bene valentes & ægrotantes agi oportet, bonus medicus fuerit. Horũ sentẽtię vt occurrat refert bona quę ex hac doctrina procedunt, ita proponens. Medicum prouidentia vti videtur mihi optimum esse. Quo loco constat nomen hoc προνοια, non accipi proprie, sed pro nõmine προγνωσις. nam pronœa, authore Cicerone, lib. 1. de natura deorum est prouidẽtia, est vero ea vis qua quis prouidet multis rebus, & multa vt oportet disponit, vt omnia recte agantur: ita stoici dicebant deam quan-

dam esse pronęam, qua omnia in hoc mundo aguntur. Constat vero hic nō esse authori sermonē de hac virtute, sed de prænotione quæ dicitur προγνωσις. neq; tamen puto incaute Hippo. nomē id vsurpasse improprie, sed cōsulto, vt aliud innueret. nimirum vt est breui loquus sæpe vna vocula, hoc dicit, & illud innuit. non potest medicus prouidentia vti, nisi vtatur præcognitione. nam quomodo aliter prouideat futuris? itaq; prænotio parit prouidētiam: hoc ergo vt innueret, simulq; & rem quam commendat & illius maximum vsum diceret, ipsam prænotionem appellauit prouidentiam. Sed venio ad bona quæ ex hac arte iubet expectare: ea sunt duo, aliud contingit medico, aliud ęgrotanti: & illud ipsum quod medico accidit, recidit in bonum ęgrotantis. nam medico accidit honor, & ægrotus curatur melius. nam prędicens præsentia, & prętcrita, & futura, & quæ ęgri omittūt (ideſt vt intelligit Gal. quæ inter respondendum nobis quę acta sunt sermone omittunt, vt vero ego intelligo, quæ ægri omittunt verbo, aut opere, nimirum aut non referentes quæ sint acta, aut non agēres quæ fieri medicus pręceperit) hæc ergo omnia sentiens & dicens, creditur cognoscere affectū qui est in ęgrotante, quod magno est illi honori. Curat vero etiam hac

ratione

ratione melius, quia melius se illi concredunt ęgroti & magis obediũt. Sed est aliud bonũ, quod rectà rendit in scopum medicinæ, nępe curationẽ, scilicet prænoscens futura, melius ea præcauet, & prouidet circa singula. sed & cum ægroti morituri sunt, contingunt dicta duo bona. primũ expedit ipsis ægrotantibus, christianis maximè, vt mortem illis prænuntiemus, vt omnia cogitẽt & agãt vt cito morituri: intelligentesq; animam à Deo, cuius imperio in his corporis vinculis continebatur, reuocari, veniã impetrent peccatorũ. expedit etiam medico mortem prædicere. nam aliter non effugiet notam aut ignorãtię, quod non cognouerit morbo lethali ęgrotum tenere; aut criminis quod interfecerit: ergo inquit Hippo. si possemus omnes ægrotantes sanos facere, id profecto multo melius esset, quam prædictioni studere, sed non possumus. nam multi moriuntur (quasi expurgans medicos quod non omnes sanent, inquit) alij quidem violẽria morbi antequã medicum accersant, alij autẽ & cum accersiuerint statim moriuntur, hi quidem diem viuentes vnam, alij paulo plus temporis, prius tamen quam medicus arte possit repugnare. Hęc dicit Hippo. vt extollat suam artem: sed vt verum fateamur, nõ erat opus hac expurgatione. satis erat dicere,

multi

multi moriuntur. moriũtur enim etiam cum medici arte repugnant, neq; ſolum ſecundo aut tertio die, ſed quam multi etiam poſt vigeſimum Hippocrati ipſi, vt in epidemijs narrat moriebantur. Vtcunq; hoc habeat, agnoſcere inquit oportet talium paſsionum naturam, quantum ſupra vires ſint. Hęc eſt tota ratio præuidendi an eger ſit moriturus an non, mentem intendere in morbum & naturã, cõſiderareq; per vtriusq; ſigna, vtrũ vtri videatur præualere. nõ aliter (inquit Gal.) quã cum duobus colluctatoribus intenti ſumus, conſiderantes quis illorum ſit alium deiecturus. Hęc itaq; docet Hippo. cõſiderare, pariter & ſi quid eſt in morbis diuinum, illius quoq; diſcere prouidentiam. In huius particulæ enarratione ſunt multæ ſententiæ. Quidã putant diuinum in morbis appellari amorem, quòd amor à multis diuinus dicatur. Alij dicunt diuinum in morbis eſſe vim dierũ decretoriorum, quia ea vis pẽdet non ex cauſa in elemẽtis, ſed ex motu aſtrorũ. Alij dicunt eos morbos eſſe diuinos qui ex ira Dei proueniant. Gal. has omnes ſententias refutat, & aliam adijcit, ſcilicet eos morbos eſſe diuinos, qui ex aëris conſtitutione proueniũt, cuius modi peſtilentes, & qui populariter graſſantur: nã inquit, aerem appellãt omnes cœlũ, quare quod

ad

ad aërem pertinet cæleſte & diuinum. Ego ve
ro aliter intelligo, ſcilicet cũ Hippo. ſit author
adeò breuiloquus, nõ puto verbũ quod duo
aut plura nõ inepte poteſt ſignificare, vni ſen
ſui aſtringendum. maxime cum phraſis ipſa
qua Hippo. vtitur hoc loco id inſinuet. nem-
pe cum vellet nos docere vt ediſceremus om
nia quæ ad prænotionem vtcunq; facerẽt, di
xiſſetq;, oportet conſiderare talium paſsionũ
naturam quãtum ſupra vires ſit (hoc eſt quod
per ſigna nota & minime diuina prædicitur)
adiecit, etſi quid eſt in morbis diuinũ. ne om
nia quæ diuina ideſt admirãda, aut à Deo, aut
ab Aſtris, aut deniq; ignota cauſa, haberi poſ
ſunt in morbis, recẽſeret, & de ſingulis diſpu
taret, an eſſent an nõ, vno verbo & cum cõdi
tionis ſigno omnia cõprehẽdit, præcipiens ſi-
quid diuinum in morbis eſt, quod ad præno
tionem faciat, id totum diſci. Nõ ergo debe-
mus coniectare quid eorũ quæ diuina in mor
bis eſſe poſſunt intellexerit Hippo. ſed conſi-
derare quæ ſint quæ ad prænotionem in mor
bis faciant, & diuina dici merito poſsint, atq;
ea omnia putare ab Hippo. dicta. Amorẽ cer
te ego non puto intelligi poſſe verbo Hippo.
non quòd paſsio naturalis eſt, vt inquit Gal.
refutans hanc ſententiam, nam quãquam na-
turalis paſsio ſit, tamẽ inualuit vſus maxime
apud

apud poetas quos licuit Hippo. hoc loco imitari dictione, vt amor diuinus vocetur) sed quia valde extra institutum hoc loco quo de morbis acutis solum disputat, mentionem fecisset amoris. Quidam inquit diuini nomine intellexisse authorem substantiam nescio quam vocatam à quibusdam quintam essentiam, sed hoc figmentum ne refutatione quidem meretur. Vim dierum decretoriorū appellari hoc loco diuinā nō improbo. Nā hæc de sententia Hippo. facit quam multū ad prænotionē in morbis, & vt Gal. docet. 3. de diebus decretorijs habet causam in motu astrorum, quæ ab antiquis dij vocabātur, neq; vero merito hanc sententiā refutat Gal. dicens diuina vocari ea solum quæ sint admiranda. vim vero hanc dierū talem nō esse. nam quid magis admirandum ea re, cuius causam in his rebus quæ penes nos sunt nullā inueniens, ab astris requirit, neq; tamen fortasse inuenit satis idoneam ipse Gal. ad hæc qua ratione est magis admirandum morbos ex aere fieri (huc enim ille transfert diuini nomē) quam numero dierū inesse tantas vires? Neq; minus apte intelligi potest diuini nomine morbus ex ira Dei procedens. nam reuera multi morbi contingunt mortalibus irato numine ob peccata, confirmante id decreto sanctæ ecclesiæ: cū in

firmi-

firmitas corporalis nonnũquam ex peccato proueniat, dicente domino lãguido quẽ ſana uerat: vade in pace & amplius noli peccare. quod vero Gal. dicit hoc etſi verũ ſit non eſſe cõſonum ſententiæ Hippo. neſcio vnde intelligat. quod (inquit) Hippo. ipſe libello de morbo ſacro diſputat aduerſus affirmantes epilepſiam & ſimiles morbos eſſe diuinos. Hippo. profecto non negat poſſe morbos illos eſſe diuinos, ideſt à dijs culpa hominum immiſſos, ſed negat genus aliquod morbi eſſe quod ſemper ſit diuinũ, vt epilepſiam, aut catochẽ. verum non eſt quod intelligas proinde negare Hippo. morbum aliquẽ poſſe eſſe diuinũ. Nos profecto Dei beneficio firmiter credimꝰ quod ſacræ literæ multis teſtimonijs declarãt, bifariam fieri morbos Dei voluntate, ob peccata in ſingularem hominẽ, aut in populum immiſſo malo (vt Saul quod Dei imperiũ detrectaſſet, cruciabatur à dæmone, & Giezi quia pecuniam acccepit à Naamã lepra eſt cõſperſus, & in vrbem graſſata eſt peſtis ob peccatum Dauidis, cum populũ numerari fecit) vel etiam homini iuſto permiſſu Dei maioris perfectionis gratia dato malo, vt ſcimus Iob, & Tobiæ. proinde pias eſſe ac ſanctas deprecationes, cum totius eccleſiæ, tum priuatas, vota etiam ægrotãtium, & ſacrificia, & admotionem

tionem reliquiarum ſanctorũ affirmo, tamen ſæpe inuehor in eos qui hæc ſolum faciunt, & medici operam non requirunt: nimirum vult ipſe Deus nos præſidium petere ex medicina per morbos, nõ cum ſalute ſigna etiam ab eo petere. Accedit dictis, quòd quamuis Hip. dicto loco ſenſiſſe nullum morbum diuinũ eſſe concedamus, nõ eſt quod hîc diuinum morbum poſſe intelligere negemus: nam erat homo modeſtus minime proteruus: qui vero tales ſunt cum aliquid docẽt, alienas etiam ſententias ex conditione accipiunt. Gal. certe ſæpe diſputauerat corpora non conſtare exatomis & inani, tamẽ lib. de differẽtia morborũ docet ſi corpora ex corpuſculis & inani conſtant, duo eſſe genera morborum in partibus ſimplicibus. ita potuit Hippo. dicere ſi quid eſt diuinum (neq; enim qui ita dicit, diuinum eſſe affirmat) id quoq; diſce. Morbos etiam ex aeris conſtitutione pendentes intelligi poſſe nomine diuini, eſt ſatis probabile. nã phraſis conſueta latinis, græcis, & hebræis, eſt aerẽ cælum appellare. vt inquit Cicero primo de natura deorũ. Diogenes Apolloniates aerẽ deũ dicebat itaq; haud eſt abſonũ diuinum quaſi aereũ dici. Eſt aliud quod mihi videtur hoc loco diuinum appellari poſſe, nempe præſagationem diuinam ſi quæ eſt: quaſi diceret, vte-

re

re præſagatione naturali conferendo vires cũ morbis: & inſuper ſiquæ eſt diuina præſagationis ratio, hãc quoq; diſce. ſed quę poſsit eſſe diuina præſagatio, iam dico. Scripſere Hippo. & Gal. nec nõ Ariſt. Theophraſtus, & Cicero, & alij quã multi, de præſagatione ex inſomnijs. Dicunt multa inſomnia eſſe diuina, aut ex inſpiratione, aut anima impetu quodã diuino quędam occulta intelligente. Horum inſomniorum interpretatione, dicunt multa eorum quæ euentura ſunt ægrotantibus, aut iam euenere, cum tamen ignorarentur, declarari. Gal. narrat quendam bene valentem ſomniaſſe factum eſſe ſibi crus alterum lapideũ: cumq; ſomni interpretationem nullus medicorum aſſequeretur, eam rei euentum declaraſſe: nimirum aliquot deinde dies crus illi reſolutũ eſſe. Neq; vero hoc ratione carere putauit Ariſt. ſed quia tenues exilesq; mot° dormientibus quàm vigilantibus videntur maiores, futurarum paſsionum initia adhuc exilia, dormientibus ſentiri multò melius quam vigilantibus. Ego quid mihi nuper Cõpluti acciderit dicam. Quidam ægrotus quadam nocte anxiè conflictatus eſt: cùm mane ad eum ueniſſem, interrogaui quid illum conturbaſſet: ille reſpõdit, inſomnia. Somniaui (inquit) me in medio fluminis domũ ſtruere, interim

flumen magnopere increuiſſe, & euertiſſe to tam domum: ego vero miſerè lugebam, quòd labores meos, & meas copias flumen ſuſtuliſſet. Cœpi interrogare eos qui aderant, an hic mœſtus aliqua de re eſſet, quæ illi febricitãdi cauſam præſtitiſſet: audiui referente vxore, eum prę mœrore cœpiſſe ægrotare: quòd cũ multos lateres terreos, quos finxerat, in furnũ coquendos immiſiſſet, pluuia magna repẽte orta, & toto die durans, lateres corrupiſſet: expectaſſe vero hominẽ è laterибus ſuæ inopiæ ſolatium. His auditis, intellexi animam ipſam per allegoriam cauſam morbi mihi declaraſſe, vocaſſeq; lateres, domum: & pluuiã, flumen. Hanc artem prędicendi poſsis diuinam appellare: quãdoquidem Hippo. & Gal. multa inſomnia dicunt eſſe diuina: & prænotionis ex illis eſſe magnum in morbis vſum. Hãc ergo poſsis hoc loco intelligere, etſi quæ alia ratio prædictionis eſt diuina. Neq; verò aduerſus hanc interpretationem recte argumẽteris, volens probare non eſſe fidas prænotiones ex inſomnijs, ſed ea omnia vana eſſe, aut ſaltem naturalia: diuinorũq; nullũ eſſe vſum fidum: nam hæc alia quæſtio ſit. Ego hoc loco nõ affirmo, eſſe fidem inſomnijs quæ nõ ſint naturalia: ſed poſſe Hippo. dicere, ſi quæ eſt prænotio ex diuinis inſomnijs, hãc etiã diſce.

For-

Fortaſſe(dices) Hip. non meminit tot rerũ diuinarum in morbis. Fortaſſe etiam id verum eſt: ſed vt omnia quę diuina eſſent, & conferrent ad prædictionem tu intelligeres, dixit, ſi quid eſt diuinum in morbis, eius quoq; diſce prouidentiã. Itaq; hinc intellige debere te ſcire vim dierum decretoriorum, & præuidere morbos impẽdentes ex aere: quod docuit in epidimiõn lib. & 3. apho. & ſentire an morbus pẽdeat ex voluntate Dei, magis quã a cauſis ijs quæ nos ſolent afficere: præterea his addere prænotionẽ ex inſomnijs, & ſi quid habet iudiciaria aſtrologia, aut ars alia, quod nõ ſit vanum & ſuperſtitioſum. Sed dices qua ratione poſsim ego ſentire, an morbus pendeat à volũtate Dei, maximè cùm Deus etiã, cum aliquem punit, vti ſoleat cauſis naturalibus? Ego ita intelligo: cũ aliquis Dei volũtate morbo laborat, patitur à cauſis naturalibus (nã his vtitur Deus) tamen medicamenta parum cõferunt, quia Deus impedit. Debet ergo medicus perpetuò Dei auxiliũ implorare, idemq; alijs omnib⁹ iniungere: ne ſi quid fortè in morbis diuinũ eſt, curationi obſiſtat: maximè vero id debet facere, curareq; omni ratione vt ægrotus Deo placeat, cùm videt ea, quę ſecũ dum artem molitur, parum fœliciter cædere. Scimus enim Ezechiam imminentẽ iam mor

tem oratione & lachrymis annos quatuordecim diſtuliſſe. Deus optimus max. cùm inter mortales ageret, ægrotos non aliter ſanabat quam dimittens peccata: neq; aliud tuēdæ valetudinis præceptum edicebat, quam ne amplius peccarent, illud haud dubiè ſignificans, morbos plærunq; accidere ob peccata. Hoc ſi non intelligebāt antiqui philoſophi, quòd Deus iudicia ſua non manifeſtauit eis, tamen ſuſpicati ſunt: vt ea loca quæ ex Hip. produxi declarāt. Ego me grauiſsimum illum morbum, qui medicos omnes terruit, quaſi morbi monſtrum, nūquam putabo opera hominū, aut naturæ effugiſſe. Itaq; inquit Hippo. ſi quid eſt in morbis diuinum, illius quoq; diſcere prouidentiam: ita enim admirationem conſequetur merito. Certè vt alio loco dixi, pars artis quæ docet mederi, conciliat medico beneuolentiam & laudem apud homines, prognoſtica vero etiam admirationem: nam prædicere futura, videtur habere neſcio quid diuini: vnde diuini, aut diuinatores dicti ſunt qui hariolātur. Addit, & bonus medicus fuerit: nam eos qui poſsint ſupereſſe, eò magis poſsit recte ſeruare, multò ante conſulens de ſingulis: & morituros & ſeruandos prænoſcens & prædicens, ſine culpa erit. Adde, & cenſebitur eſſe ſine culpa: nam prænoſcens

erat

erat ſine culpa, prædicens conſebitur eſſe.

CAPVT. II.

ITa autem conſiderare oportet per morbos acutos: primum quidem faciem ægroti, an ſimilis ſit bene valẽtium, maximè autem ipſi ſibi, nam ita fuerit optima: quæ vero maximè contraria eſt ſimili, peſſima.

Dicit, conſiderare oportet per morbos acutos, non quòd per cronicos non oporteat, nam hæc eadem ſigna occurrunt in cronicis, ſed quod de ſignis in ſolis acutis ille incipiat diſputare. Principium totius præſagationis, eſt in ſingulis ſignis conſiderare, ſint ne ea ſimilia illis quæ in bene valẽtibus ſunt, an diſſimilia. Vt, an facies ſimilis ſit faciei ſani hominis, vrina vrinæ, pulſus pulſui: nam re ita conſiderata, facile fuerit ratione quadam epilogiſtica (ideſt colligente ex aſſenſione quadam omnibus hominibus communi, aut excõmuni omnium ſenſu) dicere, hoc eſt bonũ, illud malum. Nam communis omnium conſenſus eſt, ea quę ſunt qualia in hominibus ſanis, eſſe bona: quæ qualia in ægrotantibus, maximeq; à ſanis diſſident, valdè mala: vt quidq; plus aut minus diſſidet, ita deterius aut minus malum. Hoc principiũ ſcripſit Hip. ipſe in libro

cui titulus est ἰκπροιὸν, dicés similia ne sint an dissimilia. Cum vero bona aut mala signa ex ijs quæ in bene valentibus sunt cognoscãtur, melius cognoscuntur collata cum ijs, quæ in eodem homine erãt cum valeret, quam cum ijs, quæ in alijs sunt qui valent: nam vnicuiq; est sua natura, estq; tãta naturarum varietas, vt multis valde exitialia sint, quæ alijs contingunt per bonam valetudinem. Hanc rationẽ epilogisticam docet Hippo. in operis principio, quia est ratio facilima: in sequentibus tractabit analogisticam idest colligẽtem rem ex causis. Incipit vero à signis in facie, non alia causa quàm quòd hæc sunt omni ratione notissima, & quæ primò occurrunt, consideranturq; etiam à vulgaribus: hæc ergo oportuit primo loco dici.

Erit autẽ talis: nasus acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigidæ & contractæ, & fibræ aurium peruersæ, & cutis in fronte dura, intenta, & arida, & color totius faciei chlorus vel niger, & liuidus, vel plumbeus.

NOn alia de causa cœpit à naso descriptionẽ, quã quòd ea est in facie particula maximè conspicua, & quę primo occurrit: eũ nasum intelligit, cuius extrema pars, & quæ maximè prominet, vbi finitur nasus, in acutum desi-

desinit, & gracilis est: nomen chlorus significat colorem pallidum aut viridem, tamē hoc loco de viridi dicitur: nam describit Hip signa pessima in facie, ea opponens optimo vultui, quem paulo ante dixit esse simillimum sano: quò tu per extrema, mediocre etiā signorum genus intelligas: ergo colorem viridē dicit modò, nam pallidus non est extremè malus: tamē nolui ego viridē reddere, sed chlorum, ne pro translatione faceré paraphrasim. Nullum vultum esse posse hic descripto deteriorem, indicat primum epilogistica ratio: nā quem alium vultum possis fingere ei qui est in cadaueribus, aut hominibus morti iam vicinis, magis simile? Deinde & analogistica ratio (ea inquam quæ ex causis procedit) id demonstrat: nam omnia hæc cōtingunt ex pessimis causis. Pars omnis gracilescere potest re vera, consumptis & extenuatis particulis, aut gracilitate quadam apparenti magis quā vera: vt extenuatur re vera nasus ijs hominibus, qui consumptionem partium passi sunt: & repentè videtur extenuatus perfrigeratis: & quacunq; de causa, animi deliquio aut timore correptis, qui tamen, quam primū vultum cum animo recuperant: quamquā profectò non tam repente caro erat absumpta, aut potuit recuperari. Vt pars aliqua verè extenuata

nuata ſit, facit conſumptio nimia, aut minima reparatio ſubſtantiæ: vt extenuata videatur, cauſa eſt ſubtractio ſpirituũ & ſanguinis: nã hi tribuunt particulis viuidum colorem, & mediocrem tumorem, qui concidit illis ſubtractis: accedit q; tunc frigus externum, particulam cõprimens maioris extenuationis cauſa. Subtrahi ab externis particulis ſpiritus & ſanguinem, facit aut debilitas tanta innati calidi, vt non poſsit emergere, aut tantum interius incẽdium, vt retrahatur intro velut à cucurbitula. Vt non reparetur in particulis quã tum abſumitur, aut paulò minus, magna facultatum naturalium debilitas facit. Vt conſummatur ſubiecta cuti caro, facit calor qui malignus eſt, aut maximus. Vides vt omnes cauſæ extenuationis maximè in particula quappiã, peſsimæ ſint: ergo analogiſtica quoq; ratio monſtrat, extenuatas admodum particulas, peſsima eorum quę ex facie capiãtur, eſſe ſigna. Sed lubet hoc loco dicere, qui calor ſit qui liquet, & quem malignum appellamus: nam ſunt plena medicorum ſcripta hoc nomine (calor malignus) tamen cui calori id nomen detur, non ſatis explicant. Dicunt eſſe eum calorem, qui quanuis intẽſione non ſit maximus, tamen liquat & vrit: ſed qua cauſa fiat vt calor non maximus hæc faciat, oportuit

tuit dici: hæc ego addam. Calor naturalis nobis, vt alijs in locis demonſtrauimus, nihil cõſumit noſtri humidi: nam contraria facit, auget nimirum humidũ naturale, & conſeruat: generat enim, nutrit & auget, quæ non aliter quam humectatione ſubſtantiæ fiunt: contraria vero opera eidem rei naturali nullus tribuat. Neq; vero, quod dicũt, aliud per ſe in eſſe, aliud ex accidenti, nõ eſt vanum: nam dicunt philoſophi omnes vno ore (iſtos intelligo qui medicinæ ſunt ignari) calor naturalis cum deeſt, alimentum cõuertitur ad propriũ humidum. Iſtud conuerti, profectò non magis ex accidẽti eſt, quam ſi dicas homo hic ingeſſit carnes arietinas & bubulas, calor ventriculi, cùm arietinæ deſcenderint, conuertetur ad bubulas: aut, huius calor ſolebat arietinas carnes commutare, quia arietinis homo veſcebatur, hodie bubulas ſumpſit, conuerte tur ergo calor ad bubulas, quia arietinas non continebit. An putes, te his orationibus actiones caloris ex accidenti expreſsiſſe? non certe. Ergo philoſophi incautè cõtrarias actiones noſtro calori per ſe & naturaliter tribuunt. Quid ergo? calor qui naturalis eſt, auget, aut ſaltem ſeruat ſubſtãtiam: qui liquat, is eſt præter naturam: atq; calor eò magis eſt prẹter particulæ naturam, quò temperamentum parti-

eulæ naturale magis labefactum eſt: ergo calorem, qui non ſit maximus, vrere, ſignificat eum, etſi non ſit gradu caloris maximus, eſſe maximè præter naturam: calorem non maximum, eſſe maximè præter naturam, ſignificat naturale temperamentum eſſe corruptum, & naturales facultates languidiſsimas. Sed de hac re dictum mihi eſt ſatis alijs in locis, nũc ad extenuatas particulas conuertor. In naſo ſola ea particula eſt craſsiuſcula quæ eſt extrema, ac veluti quædam cuſpis: nã reliqua ſunt oſſa, cartilagines, & cutis ſine carne & ſine multa pinguedine: in ſolis pinnulis ſunt ſolũ fibræ quædã carnis tenues, ex muſculis buccas mouentibus productæ: ergo meritò ea in parte naſi apparet magis ex morbo facta extenuatio, quę per naturã habebat maiorẽ craſsitiem. Tẽpora ſolũ in oſsibus capitis teguntur muſculis, nã muſculi maſticatorij primi procedunt ex oſsibus temporũ & frõtis, & attingunt iugale, replẽt caua illa magna tẽporum, & deſcẽdentes ſub oſſe iugo ſimili veniũt ad infernas maxillas: ergo meritò quoq; in tẽporibus elucet extenuatio, quę oſsiũ habent magna caua carne plena. Auriculæ meritò refrigerãtur per debilitatẽ aut ſubtractionem calidi innati: cùm quòd extremæ particulæ ſunt, tum etiam quòd excarnes: nam cartilagine &

cute

cute ſolùm conſtant, nulla carne. Id indicat immobilitas: contracteq; fiunt, & earum pinnulę euerſæ, & cutis frontis intenta, dura, & arida, per deſiccationẽ ex cõſumptione humidarum partiũ, vt nerui per deſiccationẽ patiuntur conuulſionẽ, ſuntq; intẽti, hinc q; & euerſionem particularum in quas inſeruntur faciũt. Vt ergo exiccatæ corrigiæ aut chartæ partim contrahuntur & contorquentur, partim diſtenduntur, ita hæ membranę patiuntur deſiccatæ. Sed dices, cur cũ Hippo. dicat. 6. epidemiõn parte. 3. ſiccitatẽ primùm laxare, deinde intendere, modò ſolius tentionis in cute frontis meminit, ac non prius laxitatis? An quia hîc peſsima ſigna deſcribere cœperat, tẽtio vero ſuccedens laxitati, deterior eſt laxitate à ſiccitate procedenti? An quia cùm cuti frontis minimum carnis ſubſit, à minima laxitate incipiet malum, ac breui momento tentio cutis fiet? Sed dicamus de coloribus: viridem colorẽ in excremẽtis (vrina inquã, deiectione, aut ſputo) à calore fieri ſemper lib. 3. contro. mõſtrauimus, tamẽ in facie ex perfrigeratione fieri per morbos acutos interpretamur: nã nũquam fit in facie color viridis aut niger cũ ſplendore, ſed intermortuus quodã modo. Quare quãquã viridis in excremẽtis à calore ꝓpetuò fiat, & niger aut à frigore, aut

à ca-

à calore, tamen faciem vi caloris vireſcere aut denigrari nunquã puto. Nam cum cutis adeò vreretur ardore febris, qualia eſſent viſcera? certe multò ante animal morereturNã quod de AEthiopis fortè obijcies, quibus cutis corporis, ob regionis quam incolunt ardorẽ, nigra eſt, longe aliud eſt: nam illis, cum primum regionem illam cœperũt, ob ardorẽ cæli (neq; enim eſt alia cauſa) cutis nigra fieri incœperit, idq; ſenſim ac multò tempore: poſteris illud accidens influit cũ ſemine. Nõ aliter quã Macrocephalos refert Hippo. religatis capitibus arte tales factos, Macrocephalos deinde ſine arte genuiſſe, eo quod erat arte factũ migrante in naturam · eodẽ modo accidit niger color AEthiopis. Sed duob⁹ aut trib⁹ diebus in morbo acuto (nam ita Hippo. hic loqui ſtatim intelliges) cutim vri poſſe nõ arbitror, neq; prę calore vireſcere: ſed calido innato extincto, aut diſtituẽte extrema corporis, & ſanguine denigrato, eoq; aut denigrante faciem, aut permixto cum flauabile, & ita apparente virore nigri & flaui permiſtione. Itaq; colores omnes qui hoc loco referuntur extinctionis innati calidi ſoboles ſunt: nam liuidũ & plumbeum perfrigeratione fieri, & in cute & in excrementis, medicorum omnium conſenſus cõfirmat: ergo hæc omnia ſigna faciei ex peſſimis

simis causis fiunt: quare & pessima esse analogistica ratio monstrat.

Si igitur in principio morbi facies talis sit, & nondum possibile sit alijs signis scrutari: interrogare oportet num vigilauerit homo, an aluus resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: aq; si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Iudicantur autem talia hæc per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit: si autem nihil horum dicat esse, neq; prædicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oportet de quibus anteà iussi, & alia signa considerare quæ in tota sunt facie, & quæ in corpore, & quæ in oculis.

Neq; tamen ad hanc doctrinam, satis est in signis, quæ ex loco aliquo ducantur, discere, quod sit optimum & quod pessimum, nisi discas illud quod in eo genere dicitur pessimum. quã graue sit: nã loca ex quibus sumũtur signa ad prædicendum, sunt multa: vt ex vultu, ex oculis, ex decubitu, ex modo quo se ægrot⁹ habet ad ea quę offerũtur, ex pulsu, ex vrina, & in quouis horum locorum est optimum

mum & peſsimũ: vt optimus decubitus, peſ-
ſimus decubitus: optimus vultus, peſsimus
vultus: ita reliqua: tamẽ eorum quæ dicuntur
optima, non eſt par fides: neq; eorũ quæ peſsi
ma par periculũ: ſed alia alijs meliora, aut gra
uiora. Hac de cauſa curat Hippo. primũ doce
re in quouis genere, quod ſignum peſsimum
ſit, vt de vultu iam fecit: deinde quãtum grau-
itatis id ſigni habeat, quod per totum opus
facit, diuerſis ſignis diuerſa tribuens epithe-
ta: alia dicit mala, alia non bona, alia peſsima,
alia lethalia, alia valde lethalia: neq; quępiam
harum dictionum incautè decidit, ſed vt vi-
res ſignorum verbis exprimat. Modò, cũ de-
ſcripſiſſet peſsimam faciem, docet cognoſce-
re quantum malitiæ habeat id ſignũ: & quan
do grauius, quãdo minus graue ſit: deniq; ar-
tem præſagiẽdi eo ſigno, tanto cum artificio
vt liceat nobis eo ita inſinuante, pulchrã præ
dictionis methodum colligere. Nimirũ Hip.
breuitatis fuit tam ſtudioſus, vt nõ ſcribat ſe-
orſum methodum, cum tamẽ illius fuerit ſtu-
dioſiſsimus, ſi quis alius, ſed illam cum exerci
tatione coniũgat in ſingularibus exẽpliis: fue-
ritq; Galeno primùm, ſit q; nobis modò is la-
bor, vt ab illis methodum colligamus, & ar-
tis pręcepta. Eſt prima ratio inueſtigãdi quã-
tas vires ſignum aliquod habeat, demere cau
ſas

ſas procatarticas: nam quæ ex his procedunt non adeò multum ſignificant nobis internarum poſsionum, neq; imputantur morbi vehementiæ. Id præceptum commune eſt omnibus morbis, tamen modo exemplo vultus docetur. Vultus hic ſolet fieri ijs qui vigilarunt, aut paſsi ſunt alui reſolutionem, aut famem, aut mœrore magno ſint oppreſsi, aut timore: ſed hæ ſunt cauſę procatarticæ: proinde his, inquit Hippo. interrogare oportere, ſi ſcilicet nō poſsis id per tè intelligere: nā ſi ex aliqua harum cauſarum fiat, non eſt adeò graue. Sed dices, quid tollit ſigno bono aut malo ex procatartica cauſa eſſe? nam cauſæ procatarticæ non aliter poſſunt ſigna mala parere, quam gignendo interius malam affectionem: hæc vt ſit, malum erit, quacumq; à cauſa ea ſit. Nam cum dicis, homo hic habet hanc faciem, quia vigilauit: non negas eum malè habere, ſed dicis id mali factum eſſe, quia vigilauit. Benedicis, malum eſt læſum eſſe eatenus hominem quòd vigilauerit, ſed deterius eſſet eatenus eſſe læſum, & ſi non vigilaſſet. Proinde Hippo. qui nihil non dicit attentè, non ſcripſit ſi nihil horum confiteatur non eſt malum, ſed minus graue eſt. Itaq; primum præceptum eſt, excludere cauſas procatar-

ticar:

ticas: his excluſis, non ſtatim prædicendum eſt, ſed excludendum etiam ex internis cauſis, ſiquæ ſunt, quæ admodum ex ratione, ac non obſcura cauſa id poſsint facere: nã quod nihil habet admirationis, neq; grauitatis habet quãmultum. Vt ſi quis vultu eo ſit, quem deſcripſimus, qui neq; vigilauerit, neq; mœſtitia magna aut timore fuerit oppreſſus (hæc enim omnia debes tu intelligere ob communem rationem, & ſi Hippo. non omnia narret) aut aliud aliquid eorũ quæ enarrauimus, tamen longo morbo laborauerit, non eſt mirum extenuatam admodum eſſe faciem. Proinde Hippo. inquit, ſi in principio morbi (ſignificat vero hoc loco principium, tres primos dies, non inſultum primum, aut crudita tis tempus, quanquam tres hæ principij acceptiones apud illũ ſunt) talis facies fuerit. His diffinitis, vt ſcilicet nõ ſit ob diuturnitatem, neq; ob cauſam manifeſtã, ſcire licet eſſe mortale ſignum. Sed quæ eſt alia ratio addẽdi firmitudinem præſagio? conſiderare alia ſigna, ſcilicet alia omnia, præter id de quod diſputamus. Nam quanquam Hippo. dicat, alia ſigna quæ ſunt in toto vultu, & corpore, & oculis, tamen eorũ nomine debes intelligere vrinã, pulſum, etſi quæ ſunt alia: pereat qui Hippo. oracula perſtrinxerit. Huic regulę, quæ docet præſa-

præsagire cõsideratis omnibus signis, tãtum ego tribuo, vt nullam aliam rationem esse putem vere præsagiendi: nam quanquã verũ est (id q; ita cõcedo) non tam esse cõsiderãdam signorum multitudinem, quã vires: esse q; cõferenda bona malis: ac præstare nonnunquã vnum pluribus: quod Hippo. ipse ad finem libri huius docebit, & ego huc transferre non grauor, vt pote ad artem hanc necessarium: tamen nullum puto signum tam perniciosum esse, vt solum, renuentibus alijs omnibus, ad modum firmũ signum mortis esse possit: sed cuiuis oportet aliqua alia atteſtari, aut saltem non aduersari. Neq; vero quoduis signũ alij cuiq, atteſtari, parẽ fidem habet, sed quędam quibusdam atteſtantia: addunt, & aduersantia detrahunt multam fidem. Has ego syndromes soleo mihi considerare, quas fortasse aliquãdo, si ita Deo placet, alijs etiam scribam. Gal. pulsum bis deficientem tantum periculi indicare dicit, vt nullum viderit liberatum: ego nõ semel iam, sed bis (si rectè memini) vidi hunc pulsum nihil perterritus: & qui ita laborabãt misso copiose sanguine liberati sunt. Sed cur non terrerer, oportet audias: erãt vrinæ non malæ, vultus à sano non valde diuersus, color optimus, mẽs sana, habebãt se optimè ad oblata, respiratio non erat difficilis:

quî fieri poterat, vt causa quæpiam grauissima nihil dictorũ in deterius mutaret? Certè intellexi eum pulsum fallacem esse, non qualis ea differentia soleret. verum hæc aliquãdo Deo volente sumus persecuturi, nũc præsentem locum enarremus. Videntes in ægrotante faciem præscripram, attendere iubet alia signa bis: in primis verbis dicens, alijs signis scrutari, & in vltimis dicens, alia signa considerare: arq; ad duos vsus: primum ad honorẽ medici, secundum ad firmitudinem prælagij. In verbis vltimis id iubet ad firmitudinẽ præsagij, in primis ad honorem medici. Quo pacto faciat ad firmitudinẽ, dictum iam est: quo pacto ad honorem, iam dicam. Cum primum conspecto ægroto faciem hanc contemplatur medicus, primis duodus diebus debet curare vt intelligat an ex causa aliqua procatartica procedat: quod si per se se potest intelligere, magnum honorem consequetur, cẽsebiturq; optimè nosse affectum, dicens ægroto, vigilasti, aut famem sustinuisti, ante quam ex illo interrogando aliquid audierit. Si id non potest, interrogat: potest vero id non rarò facere per alia signa, argumẽto sumpto ab eo principio quod accepimus, de consensu signorum, hac ratione. Hic habet faciem lethalem, tamen reliqua omnia signa indicant affectionem non

esse

eſſe lethalem: ergo ex cauſa procatartica eſt. Vt ſi fingas homini eſſe dictam faciem, tamẽ pulſum mediocriter fortẽ: dices, cum hæc facies lethalis ſigni habet vim, debilitatem calidi innati ſignificat, ſed debilitatem calidi innati non eſſe huic homini fortis pulſus euidẽter indicat, ergo ex cauſa procatartica fiet. Dic ergo ægroto, vigilaſti: ſi concedit, mirabitur: ſi negat, adde alias cauſas cum diſiunctione: quancunq; fateatur, laudabit te. Frequenter primo verbo annuet, rarò non annuet ſecundo, aut tertio, cum cauſæ omnes perpaucæ ſint. Igitur rurſus reſumentes enarremus Hippo. verba: nam hic autor rarò non exigit primam & ſecundam manum, tam multa ſenſa breuiſsimis dictionibus complectitur. Si (inquit) in principio morbi (ideſt primis diebus, aut ante tertiũ) facies talis ſit. Duplici de cauſa dicit in principio morbi: & vt addat vim præſagio, quia tantò maius malum eſt in principio fieri talem faciem, quã pluribus diebus, quantò magis admirandũ: & quia ſi elapſum eſt principium, non oportet interrogare cauſam procatarticam, ſed per te ipſum ſcire: nam vt ſtatim dicet, iudicãtur hæc per diẽ & noctem: & nondũ poſsibile ſit alijs ſignis ſcrutari. Nam ſi per alia ſigna poſsis intellige re, id tentandũ eſt: fuerit enim tibi & arti ho-

nificentius. Interrogare oportet, num vigilauerit homo, an aluus resoluta ad modū fuerit, aut prematur fame: adde tu, aut alia causa procatartica quę id poterit efficere, antecesserit: si quid horū confiteatur, minus graue esse existimare. Non inquit non est graue, sed est minus graue iudicantur talia per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit. Iudicantur idest cognoscuntur, aut etiam soluuntur: nam non aliter cognoscūtur quam quòd sedari incipiunt, hæc signa intra diem & noctem. Nam mala quæ ex solis causis procatarticis fiunt, intra viginti quatuor horas solent conquiescere, vt diarię febres: nisi tamē causæ procatarticę eum in corpore apparatum inuenerint, vt internæ causæ cum illis conspirauerint: nam potest apparere dicta facies & non refici intra diem & noctem, quanquā vigilauerit homo, quòd præter hanc externam, interna quoq; causa sit. Itaq; erit hæc ratio argumentandi: sedātur symptomata hæc intra diem & noctem, ergo procatartica causa antecesserat: non hæc, non sedantur, ergo nō præcessit. Si autem nihil horum dixerit, neq; prędicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Adhibitis distinctionibꝰ dictis, inquit id signum esse mortale. Signum mortale appellatur, nō cum quo omnes moriuntur,

riuntur, sed cum quo multi: vt admodũ mortale, cum quo perpauci nõ moriuntur. Si autem antiquiori iã morbo vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oporter, de quibus antea monui. Alia quoq; signa considerare in morbo tertiano, aut antiquiori oportet. Interrogare de quibus antea monui, ideſt, an vigilauerit, aut aluus reſoluta ſit, aut prematur fame. Sed dices, quorſum in morbo iam tertiano aut antiquiori interrogẽ hæc? nam per me poſſum id intelligere, cùm iudicentur intra diem & noctẽ? Intellige poſſe eſſe morbi diẽ quintũ, & extenuationis faciei ſecundũ (non enim neceſſario ſit à principio) aut quintum morbi & extenuationis. Si illud eſt, conferet interrogatio ad intelligendum, an ſit ex cauſa euidenti quæ morbo ſuperuenerit, an ex morbi vi: ſi ſecũdum, ad intelligendum an ex ſolo morbo, an accedente cauſa procatartica: nam neq; ita erit tam graue periculum, quam ſi nulla externa cauſa internam inuiſſet. Eſt etiam alius ſenſus verus, & quem etiam probo. Oportet inueſtigare ea de quibus priusdo quebar, cum dicerem, alia ſigna conſiderare: ideſt cum videris elapſum tertium diem, & ſympromata non ceſſaſſe, cenſe eſſe lethale: tamen ob maiorem firmitũdinem, alia quoq; ſigna cõſidera: addit, quæ ſunt in tota facie, &

corpore, & oculis. Hinc intelligunt quidam, Hippo. iubere adiungere ea ſolum ſigna, quę in oculis aut vultu ſunt, ſcilicet quæ ſequenti cap. ſcribet: tamẽ res non habet ita, ſed omnia alia ſigna oportet adiungere. Dixit verò quæ in tota facie & corpore & oculis, vt produceret exẽpla, quæ non oportet referri omnia, ſed præcipua: capiuntur vero ex oculis ſigna optima, de quibus ſtatim dicet. Accedit quòd horum mentione facit trãſgreſsionem ad ſequens caput. Sed quo modo cũ differuerit, ac modo differat de ſignis faciei, dicit alia ſigna conſiderare in tota facie? An quia quanquam peſsima ſigna in facie commemorauit, non tamen commemorauit omnia?

Si enim lucem effugiunt, vel lachryment nolentes, vel peruertantur. l. alter altero minor fiat, aut alba rubra habuerint, aut venulas in ipſis liuidas aut nigras habuerint, & oculorũ ſordes appareãt circa pupillas, & aut ſublimes l. eminentes. l. caui admodum facti. l. pupillæ ſqualidæ ac minime ſplendentes. l. color totius vultus mutatus ſit, omnia hæc mala exiſtimare oportet, & mortalia eſſe.

RAtione epilogiſtica nihil notius eſt, quam hæc omnia ſigna eſſe mala: nã ſcimus hęc non

non ſolere eſſe in bene valẽtibus, ſed in ęgrotantibus. Verũ analogiſticam rationem oportet adiungamus, conſiderantes ex quibus rationibus hæc fieri poſsint. Nullus lucẽ fugit, niſi qui ſentit ab ea lædi: id vero accidit non nullis ob cauſam procatarticam: vt qui è tenebris repentè erumpũt in lucem: aut ſine hac: tunc q;, aut cum vitio particulari oculi ipſius, vt ob lippitudinẽ, aut nimiam tunicæ corneę tenuitatem, aut malum colorem vueę tunicæ, quæ non ſit ſatis fuſca, aut ſine omni malo particulari: tunc q;, procul dubio fit ob debilitatem eius facultatis, quæ in cerebro eſt: nam quò debilior eſt facultas, eo à minùs excellenti ſenſibili læditur. Debiliſsima itaq; facultas eſt ea, cui lucernę lumen eſt, quod alijs hominibus obiectus ſol: quare tantò fortior eſt alijs intuitus acies quã huic homini, quantò illorum intuitu, intuitus aquilæ, quæ ſolem ſuſtinet. Cauſæ procatarticę hîc nihil mali indicant, diximus antea eas eſſe ſemper prę ſcindendas: mala particularia oculi non ſunt grauia, neq; mortis periculum inferunt, quare neq; illorum ſigna ſunt lethalia, ſed tamen mala: præter hęc omnia, lucem refugere lethale eſt: nam facultatem cerebri extremè eſſe languidam lethalis eſt diſpoſitio: lachrymæ etiam inuoluntariæ habẽt nonnunquam

cauſas procatarticas: vt fumum, & vapores acres, cæpæ. Sine his, fiunt ob humidam intemperiem oculorum aut cerebri, cum ſucco qui incumbat in oculos: vt ſolet accidere coryza laborãtibus, aut ob lippitudinem, aut inſtanti criſi per ſanguinem è naribus, aut ob cauam cicatricem in palpebra inferna ad aliquẽ angulorum. Cum ſine his fit, cauſa eſt debilitas contentricis facultatis, quæ eſt in oculo ipſo. Nimirum facultas naturalis contentrix aut retentrix (hanc enim intelligo non aliam contentricem) retinet commoda alimenta, & excrementa etiam, quo tempore oportet retinere, ſcilicet quouſque expultricis actio ſuccedat: non enim vtcũq; & quocumq; tempore excrementa erumpere bonum eſt, ſed cùm ab expultrice facultate pelluntur, retentrice non debilitata, ſed cedente tantum expultrici. Cùm vis retentrix fortis eſt, membra habent mediocrem aſtrictionem & contentionem: cùm debilis, hanc deponunt, & laxa fiunt, effluuntq; excrementa etiam non diſſa. Hîc etiam cauſæ procatarticæ indicant nihil, intemperie humida oculorum, aut cerebri, aut lippitudine, aut cicatrice palpebrarũ. Malum ſed non lethale, inſtanti criſi, infidũ eſt, lethale aut ſalutare, vt alia ſigna atteſtantur. His omnibus præciſis, ex debilitate conten-

tentricis facultatis in oculis fieri ſupereſt, quod mortale eſt ſignum. Nam cum facultates naturales membrorum ſeruentur temperamento ſubſtantiæ ipſorum, & in fluxu innati calidi, quid aliud in cauſa ſit, quã tẽperamentum illorum radicitus euerti? quod ſane in oculis non admodum lethalis cauſa eſt (nõ enim eſt membrum princeps) ſed ob viciniã cerebri eſt lethale ſignũ. Peruerti poſſunt oculi aliquo aliquibuſue muſculorũ qui oculos mouent patientibus conuulſionem (nam per hanc retrahunt oculos vt ſolent per volũtatem) aut patientibus paralyſim. Nam quam cũq; mẽbri peruerſionẽ poteſt facere muſculi alicuius conuulſio, poteſt etiam facere reſolutio cõtraria: arq; hæ paſsiones fieri poſsint, patientibus ſolis muſculis particulari affectu, aut ob malum cerebri. Apparente vero malo in oculis antequam in alijs partibus, ob viciniam & continuitatem cum cerebro, merito reiicitur in illud malum. Muſculos mouẽtes oculos ſex eſſe, & prẽter eos quoddã ligamentum carneũ in oculorum radicibus, memini me dixiſſe in cõmentario quarti lib. de locis patientibus, vt non ſit opus modo repetere. Dictarum cauſarum peruerſionis oculi, conſtat quaſdam eſſe lethales, vt conuulſionem per inanitionẽ, per conſenſum cum cerebro:

reliquas malas, etsi nondū lethales. Alter oculus altero fieri minor potest, aut vno intumescente, aut altero extenuato. Alter solet intumescere quòd humore redundet, conuocata ad illum fluxione vt per hemicraniam: extenuari alter potest, aut deficiente illi alimento, aut ijs facultatibus, quæ nostra membra regunt languentibus. Quæ facultates regentes appellentur dicit Gal. 6. epidemiõn. par. 5. Com. 1. sunt vero principes, exq; quibus singulares aliæ ministrant, vt nutriens, generãs, & augens in facultatibus animæ alentis, & sentiens ac mouens in animalibus, & vis pulsans in vitalibus: hæc enim nostra mẽbra seruant, & augent, & roborant: ijs vero seruiũt facultates aliæ, quarũ actiones harum præcipuarũ partes sunt: vt alẽti, tractrix, retinens, alterans, & expultrix: pulsanti, vis dilatandi & constringendi arterias: sentienti, sensus interni & externi. Cùm hæ facultates vigent in membris, bene valent, & suam molem retinent: contrà, cum alens vis langueſcit, aut vis vitalis, quæ innatum robur seruat, atq; eo facultates omnes, minuuntur & arescunt. Oculum vnum videri altero minorẽ, quod alter maior factus sit conuocata fluxione, malum est, sed non lethale: facultatũ regentiũ languore, aut defectu alimenti extenuari oculum, si

id fit

id fit ob particulare malum quòd in oculo ſo lo conſiſtat, malum etiam eſt, ſed nondum le thale: nam multa mẽbra areſcunt per ſingula rem atrophiam citra vitæ diſcrimen. Oculus quoq; ſolet areſcere nõ periclitantibus: neq; id mirum, cum non ſit princeps pars: tamẽ ſit ſæpe, vt alter oculus incipiat minor fieri ob facultatis regentis debilitatem, nõ in eo ſolum oculo (nã id periculo vacaret) ſed debilitatis indicio in eo incipiẽte apparere. Grauius profecto foret (ne quis contrarium intelligat) am bos oculos extenuari ob debilitatem facultatum rectricum, ſed ſolet id ab altero incipere: quia perrarũ eſt ambo eſſe eodẽ omnino apparatu. Atrophia, etiã quæ eſt afflictura totũ corpus, ſolet ab vno aut duobus membris incipere, illinc q; ad alia ſerpere, rurſumq; ad alia ab illis, vt quodq; eſt paratum. Oculum itaq; alium minorem fieri ob debilitatem facultatum rectricum, quæ non ſit particularis, ideſt ſoli illi particulę cõtingens, lethale eſt ſignum. Albas oculi partes fieri rubras, accidit ſępe ob cauſas procatarticas: vt vigilantibus, aut attentius ſtudentibus, aut iter agentibus flante borea, aut ardente ſole, aut ijs, qui potauerunt laute. Non rarò ſine ijs, ob dolorem capitis, aut ob fluxionem ſanguinis concitatã ad oculos, vt per opthalmiam, aut concitata

maxi-

maxima fluxione ad cerebrum: vt cùm phrenitis affligit aut imminet: ob dolorem capitis, aut inflammationem oculorum, album id rubrum fieri, malum eſt, ſed non eſt lethalis affectionis ſignum: vt cum fit ob phrenitidem: nam ab hac affectione nũquã abeſt periculũ: tamẽ multò magis lethale eſt cum venulæ eo loco luidæ, aut nigræ fiunt: nam hos colores lethales eſſe antea indicauimus. Sordes oculorũ circũ pupillas, apparere cõtingit ſuperfluis ſuccis eo loco calore reſiccatis: vt per magnas febres ſolent apparere circa dẽtes: tamẽ hoc minus graue eſt, quam ſi fiant, ob debilitatẽ facultatis nutrientis, magna alimenti parte refugiente cõcoctionem: atq; hoc, grauius fuerit ſiccis oculis, quam tumentibus & humidis: nam hi redundant alimento, illi habẽt modicum: conſtat vero, vt grauius ſit ex modico alimento multum refugere concoctionem, quã ex immodico: vſq; adeò verè dictũ à me prius eſt, omnia ſigna indigere alijs ſignis ad fidem, atq; inſigniter quędã quibuſdã fieri firmiora. Sublimes appellat Hippo. oculos, inſtabiles & tremulè agitatos, cõtrarium prorſum accidens ei, quod. 2. prorrhitic῀n cont. 11. retulit, referens illic quoq; lethalia ſigna in oculis, nempe immobilitatem. Fiunt ambo hæc ſigna, ob affectiones muſculorum oculi,

oculi, illis resolutis aut conuulsis, idq; affectione propria aut consensu cerebri, vt instãte phrenitide. Immobilitas etiam fit instante cachoco, nimirum quicumq; morbus in cerebro fiat in oculis incipit apparere. Eminentes oculi fiunt nonnunquam cum causa procatartica: vt vomentibus aut ebrijs: nonnunquã sine hac, laxitate carnei ligamenti (ita appello ego, septimum musculum alui) aut concitata multa fluxione ad caput tumentibus oculis. Caui oculi qua causa fiant dictum est antea, sed quomodo eminentes & cauos oculos narrat Hippo. an possint ambo oculis accidere? Constat non posse, nam contraria sunt accidẽtia: sed cùm Hippo. prius descripsisset pessima signa in vultu, & quæ simul in pessimo vultu solent apparere, ab ea parte qua dicit reliqua cõsiderare quæ in corpore, & toto vultu, & oculis, incœpit narrare omnia quæ spectari debeant in oculis & vultu, quanquam nõ sint lethalia omnino, & quanquã nõ possint apparere simul, sed vt cognoscãtur à medico, siue inueniantur simul, siue seorsum: proinde ambo contraria retulit, tumidos & cauos, ambo enim mala sunt. Cur ergo prius non retulit cũ instabilibus oculis immobiles, quando ambo sunt lethalia? vno dicto aliud voluit suppleri: hæc est conditio breuiloquij.

Pupil-

Pupillas ſqualidas & minime ſplẽdentes, defectu aut extinctione ſpirituũ animalium, qui ſplendidi ſunt, & arefactione tunicarum, præcipue corneæ, fieri diſerte docuit Gal. lib. 1. de cauſis ſimp. & 10. de vſu partium. Sed quorſum Hippo. cum paulo antea dixiſſet color totius faciei viridis, liuidus, aut niger, modo hoc idẽ repetit, dicens, color totius faciei mutatus? Per epilogũ (reſpondet Gal.) mihi vero videtur in principio capitis tres colores lethales ſolũ enumeraſſe, hîc vero vbi nõ lethalia modò, ſed mala etiã refert, dixiſſe, aut color vult⁹ mutat⁹: vt intelligãtur etiã mutationes aliæ quæ malæ ſunt, vt pallidus valde color. Vt cumq; , color totius vultus à naturali euariet, conſtat ex mala cauſa procedere: deterio ri vero aut minus mala, vt eſt color. Addit tã dẽ, hęc omnia ſigna mala exiſtimare oportet & mortalia. Sed quando ratione analogiſtica monſtratum eſt ſingula horum ſignorũ fieri poſſe ex cauſis quibuſdam, quæ nihil fere habeant mali, & ex alijs quæ malæ ſint, ſed non pernicioſæ, & ex alijs quę etiã pernicioſę ſint, & neq; cũ peſsima ſunt hæc ſigna, ſunt ęqualis malitiæ, ſed alijs alia deteriora, modũ prędicendi ex his, & rationem dignoſcendi quãtum habeant malitiæ, omnia & ſingula cum occurrunt, oportet audias. Primum in omnibus

bus oportet præſcindere cauſas procatarticas: quod præceptum antea perſecuti ſumus: deinde oportet præſcindere affectiones particulares oculorum, aut vultus: nam, nulla affectio particularis membri quod non ſit ad vitam neceſſarium eſſe lethalis poteſt: eſt vero cùm ambigua ſunt ſigna, quod non facile diſtinctu ſit, an ex particulari morbo, an ex conſenſu cum mẽbris principalibus fiant. Tunc vehementer nos iuuabit ars, quam Gal. docet opere de locis patientibus, quod ego commentarijs proſecutus iam ſum. Iuuat vero nos in primis ratio morbi, in quo hæc apparent ſigna. nam in morbis acutis. de quibus ſolis ſe diſputare Hippo. ipſe teſtatus eſt, veriſimile eſt hæc ex peſsimis cauſis fieri: quare in peſsimas reijci debent, cenſeri q; ita illorum malitia, niſi in contrarium, nempe ex leui aliqua cauſa aut particulari fieri, probabiliori ratione confirmetur. Hanc coniecturam ex morbo acuto, aut ardente febre, vt innueret, ſcribebat Hippocrates ſæpe in aphoriſmorum principijs. à febre ardente habito, aut in febribus non intermittentibus. quale eſt illud, ſi à febre habito, tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperuenerit, lethale: & illud, ſi à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare ſine vllo tumo-

tumore, lethale: & illud, excreationes in febribus non intermittentibus liuidę, cruętæ, fœtidę, & biliosæ omnes malę. & multæ alię Hippocrationes. sed quanquam morbus acutus sit, non est impossibile (quamquã sit rarũ) ex leui causa tale quodpiam signum fieri. Quę ergo tunc erit ratio dignoscendi si res sit dubia? certe præceptum illud vltimum, & quo omnium maximè præsagia confirmantur: considerare alia signa, an annuant, an renuant: maximè ea quæ possint, attestantia aut repugnantia, causam signi eius, quod considerauimus prodere. Erat exẽplum in præscripta dictione: sint sordes circa pupillas, vide an oculi sint tumidi, an graciles: nam in extenuatis oculis, grauius est indicium, quam in tumidis: causam paulo ante diximus.

Considerare autem oportet & suspectiones oculorum per somnos: si enim albi aliquid sub appareat, non commissis palpebris, non obfluxum ventris, aut medicamenti potionem, aut non sic dormire assueto, prauum signum est, & lethale admodum.

PErgit referre signa quę in facie & vultu solent apparere, insistens adhuc eidem instituto, scribẽs signa omnia mala, siue ea simul, siue seorsim singula, siue illorũ quędam, non omnia

omnia appareant: neq; tamen omnia refert, ſed quędam licebit nobis ſupplere ex ijs, quę autor alijs locis ſcripſit. Eandem hanc ſententiam ſcripſit Hippo. 52. apho. 6. particulæ. quod illic dicit commiſsis palpebris, hic non cõmiſsis, ne labora: nam idem eſt dictu, male cõmiſsis aut non bene cõmiſsis. Satis apertè explicat Hippo. quas appellet oculorũ ſuſpectiones, dicens, ſi albi aliquid appareat nõ cõmiſsis palpebris. Eas non bene cõmitti per ſomnum, conuulſio aperiẽtium oculos fibrarum facit, aut facultatis mouentis debilitas. Hęc per morbos acutos veriſimile eſt ex ſiccitate fieri: tantam ſiccitatem vi morbi paucis diebus factam eſſe, niſi manifeſta cauſa accedat, lethale eſt. Cauſa quæ omniũ maximè periculum tollit eſt ægrotãtis conſuetudo, ſi ſcilicet ita dormire conſueuit: nam dictum paulo ante eſt conſiderandum eſſe in vno quoq; ſigno, an ſimile ſit bene valentium, potiſsimũ ſui: deinde & fluxus ventris qui præceſſerit, aut medicamẽtum expurgans quod epotum ſit, detrahũt partem periculi, quia ſunt manifeſtæ cauſæ. Sed quorſum cum harum cauſarum mentionem fecerit Hip. in principio capitis dicens, interrogare oportet, an vigilauerit homo, an aluus ei laxata ſit, modo rurſum facit nouam mentionẽ? an quia (vt iam antea

D dixi-

diximus)non eſt totius capitis vnicus perpetuusq; ſermo, vt illa interrogare illic iuſſerit ad dicta prius ſigna & ad dicenda etiam deinceps, ſed eſt interruptus, vt ad faciẽ eam peſſimam quam iam deſcripſerat illic, interrogare iuſſerit de fluxu ventris, hîc vero ad ſuſpectiones oculorum. Sed eſt quod obijcias, epotum medicamentum nõ detrahere quidquã periculo, quin potius addere: quod probabilem coniecturam faciat, ob ſiccitatem pati eas fibras conuulſionẽ: nam hac ratione videtur ab eodem autore ſcriptũ, cõuulſio exheleboro lethalis eſt: certe epotum pharmacum probabilem coniecturam facit exſiccitate eſſe, tamen ſi coniectura ſiccitatis alioqui eſt, vt ex morbi acutie, periculũ nõ augetimo minuit, quãto deterius eſt hominẽ tam ardenti febre teneri, vt ſiccet etiã nullo pharmaco iuuante, quã iuuãte. eſt tamen nihilominus lethalis cõuulſio ex heleboro, niſi minima ſit, qualis eſt profecto ea de qua loquimur, aut niſi per diẽ & noctem ſedari incipiat. Itaq; intellige hîc quoq; ſuſpectiones oculorum quas pharmacum anteceſsit, niſi completa vacuatione per diem & noctem tolli incipiant, lethales eſſe: non enim negauimus antea cauſas procatarticas poſſe eſſe principia magni mali, ſi cum ijs internæ conſpirent, aut maximè idoneum ap-

para-

paratum inuenerint. Refert itaq; Hippo. duas cauſas euidentes, fluxionem ventris, & pharmacum: tu adde reliquas, quæ id poſſunt facere, ieiunium, vigiliam, & ſolicitudinem: intelligens nimirum ab Hippo. non eſſe expectanda omnia, ſed ſuppleri debere ea, quorum ratio eſt eadem.

Si autem peruerſa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra. l. labrum. l. naſus cum aliquo aliorũ ſignorum, ſcire oportet morti proximum eſſe. Lethale etiam eſt, labra reſoluta, & pẽdentia, & frigida, & alba eſſe reddita.

EAdem ſententia ſcripta eſt quarta particula aphoriſmorũ. 49. his verbis: in febre non intermittente, ſi labrum. l. palpebra. l. ſupercilium. l. oculus. l. naſus peruertatur. l. nõ videat. l. non audiat iam debili exiſtenti corpore, mors proxima eſt. Quod in febre nõ intermittẽte dixit hic tacuit, quia præfatus erat, ſermonẽ eſſe de morbis acutis, ſupercilij non meminit hic, ſed labri, palpebræ, & naſi, ſed eadem eſt ratio. nimirũ fiunt omnes hæ peruerſiones eiſdẽ cauſis quibus oculi peruertũtur, & eiſdem diſtinctionibus cognoſcuntur eſſe lethales, & proximę mortis ſigna. liuidæ aut pallidæ palpebræ fieri ſolent extinctione calidi innati. Sed cur enumeratis his ſignis;

addit cum aliquo aliorum ſignorum. an hæc ſunt debiliora & minoris fidei quã prius enumerata? non certè. ſed vt innuat quod ego do cui, nunquã negligẽdam eſſe aliorum ſignorum inſpectionem. Labia pendẽtia & reſoluta & frigida & alba manifeſte indicant debilitatem facultatis mouentis, & extinctionẽ calidi innati.

CAPVT. III.

CVbantem oportet deprehendi ægrum à medico, in latus dextrum aut ſiniſtrum, & brachia, ceruicem, & crura paululum redacta habentem, & totum corpus molliter conſtitutum: ita enim plurimi bene ualentium cubant, decubitus uero ſimiles bene ualentium optimi ſunt. Supinũ uero iacere, & brachia, & ceruicem, & crura exporrecta habẽtem, minus bonum. Si uero decliuis fiat, ac delabatur à lecto in pedes, grauius eſt.

POſt ſigna vultus, omniũ primò animaduertuntur, & conſpicua ſunt ſigna ex decubitu: proinde obſeruans ordinem quem incœpit à facilimis, hoc loco de decubitu diſputat. Deſcribit, vt ſuperiori capite fecit, primò optimum decubitum, deinde malum & peſſimum:

ſimum: idq; docet primum epilogiſtica ratione, deinde & analogiſtica. Optimus ergo decubitus eſt, in latus alterum brachijs, ceruice, & cruribus, paululũ redactis, & toto corpore molliter conſtituto: quod ratio epilogiſtica indicat: ita enim cubare ſolent pleriq; bene valentiũ. Sed & ratione analogiſtica optimum decubitum huiuſmodi eſſe, iam oſtendam. Dicitur corpus molliter cõſtitutum, nõ quod omnino ceſſante facultate collocatum eſt, ſed quod habet figurã mediocrẽ, & quã Gal. vocat indolẽtem, per quam facultas operatur quidem, ſed non laborat, quia per eam nulli muſculi diſtenti ſunt. Poteſt corpus trifariam quieſcere: primò facultate nullatenus operante: vt cùm corpus ita iacet, vt inanima ſolent corpora: vt ſi quis corpus ſuum ita dimittat, vt illud labatur pondere, ac deinde in thoracem aut dorſum decumbat, prorrectis brachijs & cruribus: ſecundo, facultate continente corpus, aut membrum quodpiam in figura aliqua laborioſa: vt cùm ſtat rectum corpus, aut ego brachium eleuatum & exporrectum volo continere in quiete: quo modo nõ minus laborat facultas quã per motum, imo vero multò plus: quia multiplices muſculi laborant. Nimirum cùm mouetur membrũ, alternatè laborant & ceſſant muſculi adducen-

tes & abducentes: cùm quieſcit, vtriq; ſunt di ſtenti, & laborãt ſimul: proinde talem quietẽ ſoleo ego duplicẽ motũ appellare. Aliæ quietes ſunt per quas operatur facultas ſed mediocriter, quia medias figuras habent muſculi, non extremas: vt cùm extenta vehementer aut vehementer contracta ſunt membra: in vtrisq; enim harum figuris laborãt membra, & defatigãtur cùm extẽta ſunt, quia per vim continentur muſculi in ea tentione, contrahi enim amant natura, ergo extẽtis membris labor accedet, ſed & valde contractis: nam fieri nõ poteſt, vt muſculi valde cõtracti ſint. quin oppoſiti ſint valde intenti: ergo cubare in alterum latus optimũ eſt, nam hic decubitus ſeruatur facultatis mouentis opera: cũ enim hęc tollitur, in dorſum aut thoracem corpus vertitur, quod corpora demortua indicant. Igitur dormiunt homines cum bene valent non ſedentes aut ſtantes, hæ enim figuræ eſſe maioris laboris, quam vt ſomnus, qui requies facultatis eſt, poſſet conciliari. Neq; vero dormiunt proni aut ſupini niſi debiles admodũ ſint: non enim per ſomnum omnino feriatur facultas animalis, neq; ſomnus integra actionum priuatio eſt, ſed requies ideſt remiſſio actionum. Itaq; ſignum optimum eſt, facultatem non deſtitiſſe ab ea figura, quam cum ſa-

nus

nus homo eſſet, retinebat. Sed in vtrum latus melius eſt cubare, in dextrum, an in ſiniſtrũ? Hippo, enim non diſtinguit? Ego quidem dixerim in latus conſuetum: nam ſigna conferri debent cum ijs quæ in eodem homine erant cum valeret. Quòd ſi nulla homini certa de hac re conſuetudo ſit, melius eſt ægrum cubare verſus anteriorem cubilis partẽ, quodcũq; latus eò vergat: nam in contrariũ cubare non poteſt, niſi aut ob mœſtitiam animi, quæ malo corporis ſolet atteſtarĩ, aut ob deliriũ, aut quia lucem refugit, aut tale quidpiam quod bonum non ſit: nam ſani homines ſolent verti, quà eos alij homines alloquũtur. Non hoc tantum diſputant hîc vulgares commentatores, ſed etiam an hic decubitus bonus vt cauſa ſit, & qui decubitus ſit bene valentibus vtilior. Profectò hoc non magis facit ad prædictiones, quam diſputare, vt faciunt, an poſſint alia animantia cubare vt homo: mihi certum eſt, nullibi præter rẽ loqui. Brachia etiã, & ceruicem, & crura mediocriter contracta, optimum ſignum eſt, nam ſani ita habẽt: quia figura hæc eſt indolens & facilis: ægros vero ita habere optimũ eſt, & quia ſani ita habent, & quia indicio euidenti eſt, nullam eſſe in fibris laxitatem, vt cùm exporrecta ſunt membra: neq; conuulſionẽ, vt cùm valde cõtracta

ſunt. Itaq; deſcriptus ab Hippo. optimus decubitus eſt: vt ſupinum iacere, & brachia, cer uicem, & crura exporrecta contrarijs de cauſis, malum eſt: nam facultatis diſſolutionem ſignificat. Intelligi vero hîc debet quod antea monuimus, excluſis cauſis procatarticis, & excluſis his affectibus qui eum decubitum ſoleant facere: nam ſi quis ſupinus cubet dimiſsis artubus, quia ita ſolet cubare, aut quia admodũ ignauus eſt, aut quia eſt ebrius, aut quia impudens & medicum contemnit, aut etiam ob pleuritidem aliquam, quæ attingat vtrũq; latus, aut ob tubercula quæ in aliquod laterum cubare prohibeant, non debet ſupinus decubitus debilitati imputari: verum his exceptis, & alijs, ſi quæ talia ſunt, malus eſt is decubitus, ſed deterior ac periculi plus habens labi in pedes: quia corpus põdere agi facultate non repugnante, apertius indicat. Sed roges, cur Hippo. non dixit ęgrum in alterum latus cubare optimũ eſt, vt dixerat optimus vultus eſt ſimilis bene valentium: ac non potius cubantem deprehendi ægrum à medico in alterum latus? aut cur non etiam antea dixerat, hoc vultu ægrum à medico deprehendi? Gal. reſpondet, quia hîc non requirit Hip. ab ægrotãte vt ita cubet ſemper, ſed vt cõuertatur in latus cũ medicus ingreditur: hoc enim

roboris

roboris est, contra facere aut impudentis aut debilitatis. Ego tamen hãc enarrationem non possum probare, nam constat Hip. in principio huius capitis discribere optimum decubitum: constatq; non minus, melius esse multò & maioris roboris, & decubitui bene valentium similius, eum decubitum retinere etiam absente medico, cumq; id incaute fit, quam accedẽte medico cõuerti, idq; studio quodã, atq; ob pudorem: deterius multo est, nõ posse ægrotantem conuerti ad medicum accedẽtem, quã id facere aliôqui iacẽtem supinum: sed nõ statim si illud est deterius, hoc est optimum. Neq; vero possis dicere, adeò bonũ est in latus cubare etiam absente medico, vt non possis id à laborante morbo acuto requirere. Certè quotidie occurrũt tales decubitus per morbos etiã acutissimos: proinde ego aliter intelligo Hip. verba: adeò vt mihi videatur Gal. sensum in contrariũ omnino trãstulisse: nam inquit, oportet ægrum deprehẽdi à medico ita decubantem, deprehẽdi (inquã) id est prœoccupari incautũ (hoc enim significat verbũ καταλαμβάνεσθαι) eo decubitu quo erat, quò medicus videat: non vt conuertatur modo, sed vt iaceret. Ita haud obscurè innuit Hip. ad hunc decubitum, quem optimum vocat, non satis esse conuerti ægrotantẽ ad acce-

dentem medicum, ſed ita etiam decumbere cum is accedit. De vultu, aut oculis, non erat quod ita loqueretur, cùm ea non mutentur pro libito, ſed eadem ſint, accedat aut non accedat medicus. Rurſum rogat Gal. cur ſupinum decubitum porrectis cruribus ceruice & brachijs vocat nimis bonum, cum ne bonus quidem ſit ſed malus? aut cur ſi malus hic decubitus non eſt, pronum per quem labuntur ægri in pedes cõferens cum hoc, dicit maiori cum periculo eſſe? nam videtur innuere hunc quoq; eſſe cum periculo: at bonus decubitus non ſit cum periculo. Hic quoq; reſpondet Gal. quod ego minus probo: quoniam (inquit) decubitus hic ſupinus nõ ſemper eſt malus, ſed nonnunquã etiã bonus: cum ſcilicet eſt conſuetus. Cum ergo reliqua omnia ſigna quantũuis mortalia nõ appellauit minus bona, aut non bona, nequaquã addens ſignificãtiora verba: quod enim eſt tam diſparatum, quod nõ indigeat iſtis diſtinctionibus? Dicẽs certè ſecũdum decubitũ minus bonũ, tertiũ magis periculoſum, fieri non poteſt, quin impropriętatem ſermonis admiſerit: fecit tamẽ conſulto, quia nõ poteſt excogitari alia ratio conferẽdi eum decubitũ cum vtroq;, antecedente inquã & cõſequente: cum ille ſit optimus, & hic peſsimus. Hip. vero nullibi mihi videtur

videtur ſtuduiſſe adeò eloquẽtiæ, aut proprietati vocũ, quã breuitati, excogitans voces aut phraſes quæ multa inſinuent, & varia reſpiciant: ſed hic non licet amplius morari.

Si autẽ inueniatur pedes nudos habens, cùm non ſint admodum calidi, & manus, & cerui cem, & crura inæqualiter diſperſa, & nuda, malum: conturbationem enim ſignificat.

ILlud verbum (inueniatur) nobis declarat, quomodo Hip. antea etiã dixerit, cubantẽ oportet deprehẽdi à medico ægrotantẽ in latus dextrũ: nam eodẽ nũc dicit, ſi inueniatur æger à medico nudos habẽs pedes. Cõſtat vero, vt inueniri nudis pedib⁹, eſt nudos habere, cũ medicus accedit, haud quaquã tunc nudare: vt excutiãt ęgrotãtes veſtes, & artus nudent, facit nonnũquã prauus hominis mos & mollities, quod nõ eſt malũ ſignũ: nam quò ſi gna habẽtur mala, monuimus prius excludẽdas eſſe euidẽtes cauſas: verũ citra has, ardor magnus totius corporis facit, vt nudẽtur crura & brachia, quod certè lethale non eſt: nam multus calor in vniuerſum corpus veluti effuſus nõ eſt lethalis diſpoſitio, per febres ſiquidem diarias accidit: extra hanc cauſam, quam Hippo. ipſe excludit, dicens, cum non ſint admodũ calidi, nulla excogitari poteſt, quæ nõ

ſit

sit grauis: nam quæ alia sit, quam quòd ægrotans maximi caloris sensu artus nudat? qui calor cum non sentiatur in externis, sit in internis membris: aut ob conturbationem maximam & anxietatem, quæ nisi critica conturbatio sit (nam quæ talis est indifferens est signum, & excludēda est cum causis euidentibus, aut internis, sed leuibus) ex maligna succorū qui morbū faciūt natura ortum habet.

Mortale autem & hiantē dormire semper.

DVo potest significare hæc dictio: primū, mortale est eum qui hiet ore, dormire semper: secundū, mortale est, ęgrotantē semper dū dormit hiare os apertū. Certè vterq; sensus est verus: nam per morbos acutos dormire, vt non possint excitari, lethale etsi non hient, ne dum si hient simul, & semper dormiant. Verū Hip. nequaquā de somno nimio disputat, neq; hoc voluit significare (quorsum enim id diceret modo disputans de decubitus speciebus) sed inquit habere ęgrotantes apertum os dum dormiunt, esse lethale. Id verò scripsit in hoc capite, quia modus quo os inter dormiēdum compositum est, ad formā decubitus quadam ratione pertinet. Sed vt mortale putes signum, vide ne nascatur ex lōga hominis cōsuetudine, aut ignauia, aut etiā

ex

ex obſtructione partium naſi: vt per grauedinem magnã aut per polypum: nam extra hæc omnia, aut nimia debilitas facultatis mouentis muſculos qui os claudunt, aut vrgentiſsimus internarum partium ardor, cui vię reſpirationis conſuetæ ſatis non ſint, in cauſa eſt: vtraq; vero harum per morbos acutos peſsima eſt.

Et crura ſupine decumbentis redacta eſſe vehementer, & abducta.

INtellige hoc quoq; eſſe mortale: innuit Gal. in aliquibus codicibus legi, non διαπεπλεγμενα, ideſt abducta, ſed περιπεπλεγμενα ideſt, circumducta, aut circumplexa: vt cunq; figura eſt lethalis: nam crura adducta ad nates abductis genubus, aut implexis cruribus ipſis, figura eſt turpis ſimul & laborioſa: quare nulli homini conſueta: aut ergo ea fit volente homine, aut nolente. ſi volente, delirium indicat: nam magno cum labore figuram turpem comparare, maximè cùm debilis ſit, quod ſupinus decubitus declarat, ſani hominis non eſſe non ſanus iuret Oreſtes: ſi inuito fit homine, conuulſio eſt in cauſa: nam eſt conctractio membrorum inuoluntaria: ambo hęc per morbos acutos lęſionis magnę cerebri notæ ſunt.

In

In ventrem cubare, cui non eſt conſuetum cum bene valeret ita dormire, deſipientiam ſignificat, & dolorem locorum quæ circa ventrem ſunt.

MAlum eſt cubare in ventrẽ homini inſolito (nam conſuetudinẽ cum alijs omnibus cauſis manifeſtis excludendam eſſe, ſæpe iam diximus) ſiue venter ſignificet hîc ventriculum cum inteſtinis, ſiue etiam thoracẽ, vt apud ipſum Hippo. libello de vlceribus, & aphoriſmorum 20. 6. particulæ: vbi ventrem vocat omne cauum quod magnũ ſit in noſtris corporibus: cuiuſmodi cauum thoracis, & vẽtriculi, ac inteſtinorum, vteri & veſicę: vtcunq; nomen hic accipiatur, decubitus erit idem, pronus, ſcilicet dicto nuper cõtrarius. Eſt vero malus, quia deliriũ indicat, niſi dolor aliquis in parte aliqua dictarum, aut earum, quæ dictas circũſtant ad eum decubitũ impellat: impellit vero talis dolor, quia compreſſa particula quæ dolet, melius tolerari poſſunt dolores: nimirũ doloris cauſa aut cõpreſsione repellitur, aut calore diſcutitur.

Velle autem reſidere ægrotantẽ in morbi vigore, malum quidem in omnibus morbis acutis, peſsimum autem in perineumonicis.

Velle

VElle ægrũ reſidere in lecto, ob inſaniam aut inquietudinẽ fieri poteſt, aut ob difficultatẽ reſpirationis, quæ orthopnœa vocatur: hæc aut ob ingens incendium, aut ob anguſtiam viarũ, aut ambo hæc: nam multò facilius trahitur emittiturq; ſpiritus erecto thorace, quã iacente homine: quia partes nõ ſeſe cõprimunt. Conſtat has omnes cauſas malas eſſe in morbis acutis, in quibus facultas reſpirationis magnam vim habet ad ſalutem, vt dicet author ſtatim. Sed in morbi acuti vigore non eſt deterius ſignum, quã in principio, aut in incremento, imo vero multò minus malũ: nã ſi id ſymptoma antequã morbus conſiſtat & vigeat accidit, quacumq; è cauſa fiat, quid expectes per morbi vigorẽ euenturũ? Quorſum ergo quaſi malitiã ſigni augẽs, dicit Hip. velle reſidere ęgrotantẽ in morbi vigore? Certè (quantũ ego intelligo) illud in morbi vigore per pleonaſmum dicitur: nõ quòd in morbi vigore id ſit graui⁹, ſed quod tũc ſolũ fiat: nam quod Gal. in huius particulæ enarrationem dicit, plane eſt falſum. Orthopnœa (inquit) fit ob anxietatem & inquietudinem: per morbi vigorẽ maximè optat facultas quieſcere, quia maximè laborat, cum ergo maximè quietem optat, inquietudo non poteſt non eſſe deterior, quam cum quietem non adeò

optat

optat. verùm falsò accipit, facultatẽ quietem optare per morbi vigorẽ: nam quis nescit solere eam eo tempore totum corpus inquietè huc & illuc mouere: quod si quietem optare dicis, quia quiete indiget, nõ satis propriè loqueris: nam multò aliud est facultatem optare quietem, quam indigêre quiete. Quod si id quadam ratione idem esse dicas, quia res natura constantes id appetunt, quo indigent, vires signi male colligis: nam ad perpendendam malitiã quæ rei alicui vt causa ineſt, considerare oportet, id quo indigeat facultas: sed ad malitiam signi, non quo indigeat, sed quid soleat facere. Vt vigilia nocturna mala causa est, quia facultas indiget nocturno somno: est etiam malum signum, quia solẽt homines per noctem dormire: quis ergo est, qui ignoret solere homines in morbi vigore inquietudine laborare? Nõ itaq; eo tempore deterius signũ est, sed illud in vigore per pleonasmum dicitur: nam perrarum sit tantam anxietatẽ, aut tantum ardorem, nõdum consistente morbo esse. Multa profectò dicta sunt de signis ab Hippo. in aphorismis, quæ per pleonasmum dicta esse Gal. affirmat, vt quod. 48. & 50. quartę particulę & multis alijs. Sed, vt hoc in omni alio acuto morbo malũ sit, cur in peripneumonia, ideſt pulmonis inflammatione sit

pesſi-

peſsimum? nam videtur perineumoniæ proprium accidens orthopnœa, at vero accidens quod proprium eſt morbo, neq; mortẽ neq; ſalutem ſignificat, ſed morbi ſpeciem declarat: itaq; non facit ad prognoſticã, ſed ad diagnoſticam. Accedit, quòd orthopnœam eſſe in pulmonia nihil habet miri, nã ita ſolet: ſed per alios morbos mirãdum magis eſt. Si ergo verè diximus ſignum quo plus habet admirationis, eò habere plus fidei, certè orthopnœa in pulmonia minus grauis eſt, quã in alijs acutis morbis. Quid alij hoc loco reſpõdeant nõ curo, quid ego verùm eſſe putem, iam dicam. Orthopnœa nõ eſt perineumoniæ proprium ſymptoma, ſed ſuperueniens: nõ enim à principio aſsidet morbo, ſed ſuperuenit cum in graueſcit: non itaq; eſt, quod nõ ſignificet malum, ſed ſi eãdem omnino de cauſa, & æque mala orthopnœa laboraret aliquis, extra pulmoniam non eſſet minus graue, imò vero grauius quam in pulmonia: quia plus haberet admirationis. Sed grauiores cauſæ ſunt quæ id faciũt per perineumoniam (nempe ardor magnus cum obſtructione viarum) quã per alios morbos. Hæ enim ſæpe ſunt ſolus ardor, aut inquietudo, quæ in vigore ardentis febris nõ adeò terrent. Neq; ſi ex peſsimis cauſis aliquã do fieri poſſe extra pulmoniam concedamus,

vnquam tamen tam euidenter eas peſsimas cauſas cognoſcemus, quam in illa. Itaq; dictū eſt, peſsimū id eſſe in pulmonia, nō quòd hic affectus peſsimis cauſis malitiam addat, ſed quòd peſsimas cauſas eſſe apertius declaret: vt illud, facies extenuata peſsima in morbis acutis, quia acutus morbus peſsimarum cauſarum facit coniecturam. Gal. certè hanc difficultatem effugit, commutans in cōmentatione verba: ſed præſtaſſet declarare, aut ſi corruptum codicem putabat, id etiā monere, quā diſsimulanter præterire.

CAPVT. IIII.

DEntibus ſtridere in febribus, quibus nō eſt conſuetum à pueritia, furibūdum & mortale. Verùm oportet prædicere periculū ex ambobus futurum: ſi vero & mente cōmotus hoc faciat, admodum exitioſum iam ſit.

DEntibus ſtridere ob conſuetudinem, quā homo à pueritia habeat, qualis eſt quibuſdam ob debilitatem muſculorum qui maxillam circunducunt, qui à diſſectoribus maſticatorij appellantur, aut ob vitioſos mores, aut per frigus vehemens, aut per rigores, minimè eſt mortale: ſed hæc omnia in cauſis euidenti-

dentibus sunt, his exceptis, in febribus perpetuis furoris & mortis timorẽ facit: quod etiã com. 2. prorrheticorum his verbis dixit. Dentium stridor perniciosus, quibus nõ est sanitatis tempore consuetus: neq; certè solùm cùm cõsuetum est à pueritia tollit periculum, sed & cum ex aliquo tẽpore: quanquã multò magis cum à pueritia: quia quanto antiquior consuetudo est aliquid faciendi, tantò minus mali id significare potest. Est furor (quod μανίαν græci vocant) pessimum dementię genus. stridor ergo dentium fit, musculis qui maxillam mouent conuulsiuos motus patientibus, aut facultate mouẽte admodum debilitata: quod cunq; horum sit, per morbos acutos multum pati cerebrum suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni dementiam succedere verisimile est, cùm sit demẽtia facultatis, quę in cerebro viget, actio læsa: læsione, aliòqui magna, & membri principis, plurimùm aucta, mortem fieri constat. Meritò ergo furor & mors timentur, magis autem succedere potest mania stridori, qui cum magno dentium sonitu fit, quam qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ fortasse sine dementia afferet mortem. l. saltem sine mania: Ille ob motus conuulsiuos, qui fiunt malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt, occurrenti-

bus neruis in medio aſcenſu ad caput: verum (inquit) prædicere periculum oportet ex ambobus futurum. Illud ex ambobus, nõ poteſt referre priora, nulla enim duo præceſſerunt, quę referrentur, nam furor & mors nõ referuntur: ridiculũ enim ſi diceret, oportet prędicere periculum futurũ ex morte, ſed refert priora & poſteriora, ſcilicet ſunt qui ſolũ ſtridٍent dentibus per febres, ſunt qui nõ ſolum ſtridٍent ſed etiam inſaniunt: in vtrisq; oportet prædicere futurum periculum mortis. De primis ſcripſit in principio capitis: de ſecũdis in fine, dicens: ſi verò & mente cõmotus hoc faciat, admodũ exitioſum iam eſt. Sed dices, videtur multò leuius eſſe ſtridere dentibus cum delirio, quã ſine delirio: quia qui delirat poteſt ſtridere ob ſolam inſaniam, ſine debilitate mouentis facultatis, atq; nulla imminẽte conuulſione, ſed vt poteſt quiduis aliud agere: tamen ſine delirio non poſsit fieri ſine peſſima cauſa. Neq; poſsis dicere exitioſum eſſe, quia deliriũ ipſum per hos morbos malum eſt: nam cum deliriũ & ſtridor ſint in hac dictione nomina ſignorum, cauſam aliam grauem oportet innuant. Sed, vt res hæc habeat audi: poteſt aliquis ſtridere dentibus, & delirare, ſtridore antecedente deliriũ, aut non antecedente: ſi ſtridor non antecedit, ſed ſimul

cum

cum delirio fit aut ſuccedit, minus graue eſt: ſi vero ſtridori ſuperuenit delirium, conſtat id creſcente mala affectione quæ ſtridorẽ peperit, factum eſſe: deterius ergo iam eſt: nam ſigna quæ habentur mala, quò plus perſeuerãt, eo grauiora ſunt: quia cauſæ ex qua fiunt, magis atteſtantur: vſq; adeò vt debeat medicus prudens nullis ex ſignis leuiter prædicere, ſed cum iam perſeuerãt: ergo ſi duo adſint ægrotãtes, alter ſtrideat dentibus in febre acuta nõdum delirans, alter ſtriduerit priùs dies aliquot, ſed iam deliret, cõſtat hunc vicinum magis eſſe morti & grauius affectũ: nam quod illi timẽdum eſt, nẽpe inſania, huic iam adeſt. Dehis itaq; in quibus ſtridor deliriũ præceſſit, verba vltima capitis intelligi, declarat illa particula, iam, & verbum, fit: nam quid aliud ſignificat, deterius iam fit, quam hunc leuiori morbo laboraſſe, cum ſcilicet ſtrideret tantũ, iam vero fieri periculoſum magis, cum ex ſtridore delirat? Dices, rurſum videtur, qui ſtridens delirare incœpit, nõ poſſe ceſſare ab ſtridore, ſed neceſſario ſtridere dum delirat: nam cùm affectio creſcat, qua ratione ceſſet ſymptoma? quare fruſtra Hippo. dicit, ſi commotus mente ſtrideat, ſed deberet dicere, ſi vero is qui ſtridebat cõmotus mente iam ſit Certè quãquam veriſimile ſit, eum qui ſtridere cœ-

pit, ſuccedente delirio non ceſſare ab ſtridore(quia ſiue debilitas facultatis id faciebat, ſiue incipiens conuulſio, affectio videtur creſcere)tamen dignum eſt cõſideratione, vt ſcilicet cum quis ſtridens mouetur mẽte, poſsit quieſcẽs ab ſtridore delirare: mihi enim videtur id quoq; fieri poſſe, & cùm ſit non tãti periculi videtur eſſe ſignũ, quã ſi ſimul & delirium & ſtridor duret. Nam ſolet mens cum mouetur, eos corporis motꝰ qui antequã moueretur fierent, cum aliis cõmutare, aut cohibere, ob ſolũ deliriũ: vſq; adeò vt nõnunquã membrum quod molliter collocatũ erat, mouere incipiant delirantes tremulè, aut modo conuulſionis, idq; citra omnem cauſam quæ facultatẽ mouentem, aut conuulſionem neruorum attingat, ſed quia ita lubet inſanientibus, vt attentione opus ſit, ne nobis imponat delirium, putantibus id aliã de cauſa fieri. Ita fit non rarò, vt membrum quod prius tremebat præ debilitate facultatis, aut conuulſiuo motu agitabatur, mens commota apponens (vt delirantes ſolent) extremos conatus, retineat violenter in quiete. Itaq; poſsit qui ſanus mente ſtridebat, inſanus non ſtridere: verum ſi cauſa ſtridoris erat magna, vſq; adeò vt ne inſana quidẽ mens poſsit ei obſiſtere, ſtridebit nihilominus vt antea qui delirat, eritq;

id

id minoris læsionis & cerebri peius affecti signum. De oscitatione & pădiculatione nolo hîc quidquã dicere, ne cum vulgaribus enarratoribus tempus ludam.

CAPVT. V.

VLcus autem, siue antea fieri contigerit, siue in morbo fiat, discere oportet: si enim morituus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit. l. pallidum & siccum.

NOn inquit discere oportet, an vulcus factum ante morbũ, an in ipso morbo: sed discere oportet an vlcus sit, & ipsum considerare, siue ante morbũ factum sit, siue in morbo: nam ex vlceribus quæ cum acutis morbis contingunt, magna capiuntur indicia salutis aut mortis, quæ ab Hippocrate lib. de vlceribus & aliis locis licebit petere. Vt in morituris, ante mortem solẽt apparere vlcera sicca & liuida, aut sicca & pallida. Nullatenus ergo debet medicus recusare, vt faciunt quidam negligentissimi, id totum chirurgis de mandantes, detegere quotidie aut saltem tertio quoq; die vlcus, & signa omnia in illis considerare. Verum est quod obiicias, Hippocratem lib. de vlceribus dicere, siccũ sano

vicinius eſt quã humidum: non ergo in vlceribus ſiccitas malum ſignum eſt. Certè ſiccitas quędam in vlceribus opportune accedẽs, non repẽte, neq; nimia, neq; ante tempus, ſed cum cicatricis inducendæ tempus inſtat, bona eſt: nam ita agitur illorum curatio: tamẽ repentè, & intẽpeſtiue deficere in particula vlcerata duplex illud excrementum, quod colligitur in vlceribus, ſordes & ſaniem, malum ſignum eſt: eãdem ratione qua Hippo. ipſe ſcilicet apho. 56. inquit, in vlceribus tumores labiorum repente euaneſcere, malum eſſe: fieri enim delirium, aut conuulſionem, ſcilicet rapta materia in neruos & caput: nam cum per vlcera nullæ partes adeò laborent quam nerui, quia horũ eſt ſenſus, ſæpe raptis ſuccis ex parte vlcerata in neruorum radices, cõuulſio accidit. Ita etiam ſi particula ipſa non ſolũ priuata ſuccis, ſed extenuata ſiccataq; ſit in ſe ipſa, debilitatem facultatis regẽtis particulã, & debilitatẽ calidi innati ſignificat: nõ enim nutritur. Sed cùm hac cauſa fit, nõ ſiccum tãtum vlcus fit, ſed ſiccum & liuidum, is enim color extinctione caloris fit, aut ſiccum & pallidum, qui color pro cõcoctione bona corruptionem ſuccorum ſignificat: nam fit bileſcente ſanguine. Hi vero colores ſi in vlcere humido apparent, non ſunt tam lethales, quia tantùm

tùm ſignificant quorundã ſuccorum redundantiam. Colorem nigrum fortaſſe nõ dixit, quia hic color non poteſt in vlcere fieri, niſi cum redundantia nigri excremẽti, quod carbonem in parte ſignificabit magis quam mori ob febrem: eadem ratione hîc nõ meminit vlcerum quæ circum glabra ſunt, quę. 6. aph. maligna eſſe dixit, quia ea non minantur mortem ex febre, etſi febris adſit, ſed tantum ſunt diſebulotica, ideſt difficile venientia ad cicatricem: hîc vero agitur de vlcere, nõ vt ipſius vlceris æſtimetur malitia per ſe, ſed vt eſt ſignum febris cum qua conſiſtit.

CAPVT. VI.

DE manuum vero lationibus, hæc cognoſcere oportet: qui cumq; in febribus acutis, l. perineumonia l. phrenitide, & capitis doloribus ob faciem ferunt, l. venantur fruſtra. l. colligunt feſtucas, & ſtamina à veſtibus carpunt, & ſtipulas de pariete euellũt, omnes eſſe malas & mortales.

LAtiones hæ omnes malæ & mortales ſunt in acutis febribus, quia phrenitidem indicant: ita enim ſolent ægrotantes manus ferre cùm delirare incipiunt, ſimul oculis patienti

bus ſuffuſionis paſsionē ob fluxionem in cerebrum concitatam, aut per conſenſum cum ipſo cerebro, & facultate imaginandi vitiata. Solet hoc in perineumonia ita accidere, & per inflammationē oris vētriculi, & hepatis, quanquā id Hip. non dicat, ſed eſt ratio eadē. Itaq; per hos affectus fieri hæc phrenitidis ſigna, lethale: nam hæc mala in phrenitidē per mutari periculoſum eſt: vt & per omnes morbos qui cum dolore capitis affligunt periculoſum eſt, quia euidentius ſignum eſt phrenitidis, cùm illud dolor capitis anteceſsit. Nā, vt inquit ipſemet Hip. ſi ante morbū aliqua parte doluerit, illic morb⁹ firmatur. Sed qua ratione dicit in phrenitide eſſe hæc ſigna lethalia? nā ſi lethalia ſunt quia phrenitidis ſunt ſigna, quomodo dicat in phrenitide lethalia? aut qua ratione ea vox in phrenitide non redūdet? Neq; vero eſt, vt de orthopnœa in perineumonia dicebat: nam quanquam orthopnœa ſoleat perineumoniæ ſuccedere, tamē non ſolet ei adeſſe à principio, ſed tunc ſuper uenire cum ingraueſcit. Rectè ergo dicas in perineumonia orthopnœa malum: tamen de manuum latione in phrenitide non poſsis ita dicere: nam tam longe abeſt, vt fiat cum phrenitis ingraueſcit, vt fiat in ipſo principio phrenitidis, aut etiam antequam phrenitis fiat, ſed

cum

cum iam iã ingruit: vſq; adeò vt Gal. ipſe cùm hoc ſymptoma (vt refert ipſe met) pati incipe ret, dixerit ad amicos, ne phrenitis me arripiat, auxilio eſtote: quod ſatis apertè indicauit, illum nondum deſipere. Quo ergo pacto hoc lethale eſt per phrenitidẽ? Certe illud in phrenitide mihi videtur dici per pleonaſmũ: vt paulo ante dixit, velle ægrum reſidere in morbi vigore, nõ ſane quod in phrenitide inſigniter ſint malæ hæ lationes, ſed quòd in phrenitide fieri ſoleant. Sed rogabis cur Hip. aliôqui tam breuiloquus toties vtitur pleonaſmo? an eſt oblitus ſui? non certe. Sed Hip. erat pariter eruditiſsimus & diligẽtiſsimus, & curabat artis medicæ fundamenta iacere: proinde nonnunquam ſcribebat obſeruationes ſiue experimenta, nonnunquam ratione confirmatas ſententias, atq; quibuſdam in locis obſeruationes maximè, vt in Epid. quibuſdam ſententias, vt in apho. tamen nunquã omnino obſeruationum obliuiſcebatur, ſed eas coniungebat cum aſſertionibus, vt hac ratione ſimul fiat ars, & artis exercitatio: quod in hoc prognoſtici lib. apertiſsimè facit: nõ ſolùm ea ſigna quæ ratione lethalia eſſe, poſsit confirmari, lethalia dicens, ſed ea quæ ſolere per morbos lethales accidere experimẽto cognouit. Cur non Hip. dixit, in morbis acutis

parti-

particulã aliquam faciei peruerti, lethale: ſed ſi oculus peruertatur, aut palpebra, aut naſus, aut labium? an quia hę particulę occurrũt per uerſæ in morbis acutis? ita nunc quoq; dicit, hæ geſticulationes in phrenitide lethales, ſimul proferens obſeruationẽ: has apparere ſolitas in phrenitide. & aſſertionẽ, eſſe lethales: vſq; adeò quod inartificioſum eſt apud Hip. maximum artificium cõtinet. Deliria hęc quibus imaginatio errat circa aſpectabilia, aut ea quæ auditu, odoratu, guſtatu, aut tactu, ſentiuntur, poſſe nonunquã fieri ſine lęſione alicuius ſenſus ſingularis (quamquã ſæpiſsime à lęſionibus ſenſuũ capit initium hoc deliriũ) demonſtratum eſt à me lib. 5. cõtro. itaq; poteſt aliquis habere hæc ſymptomata nulla ſuffuſione conſiſtente in oculis, tamẽ ſæpius accidũt ob ſuffuſionem, fuliginibus quæ inter tunicam corneam & humorem cryſtallinum ſunt, impediẽtibus effluxum facultatis videntis, aut ingreſſum ſpecierum: nam ad reddendam huius ſentẽtiæ cauſam indifferens eſt, vt ſentias de modo quo viſio agitur: quantum uis vulgares enarratores laborent hîc, diſputantes de modo videndi. Sed quæ ſit de hac re probabiliſsima ſententia (quamquã ad inſtitutum præſens nihil faciat) ſi ſcire cupis, lege libri. 2. contro. cap. vigeſimum octauum.

Caput.

CAPVT. VII.

SPiritus autem creber laborẽ significat, aut inflammationem in regionibus circa septũ transuersum: sed qui magnus inspiratur, & ex longo tempore, disipientiam ostendit: verũ qui frigidus expiratur ex naribus & ore, mortale admodum iam fit. Bonam autem respirationẽ, existimare oportet valde magnam vim habere ad salutẽ in omnibus morbis acutis, qui cum febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.

FAcit hic Hippo. quod antea, in quibusdã generibus signorũ fecit. Disputat de optima respiratione, & de differentiis pessimis illius. Vtitur vero commẽdatione huius signi, dicens, existimare oportet, bonam respirationem magnam habere vim ad saluté: quæ cõmendatio exhortatio medicorum est, ne quãdo contemnant respirationem ad præsagiendum. Meritò certè id facit in respiratione: quia hæc poreſt omnium optimè indicare tẽperiem cordis, & vt habeat calidum innatũ: constat vero hîc vitam cõsistere: potissimum vero, habet magnam vim in morbis acutis, qui sunt cum febre. nam respiratio est data à

natura

natura animantibus ad temperandum cordis ardorem, & febris ipsa est cordis ardor, ergo nullum indicium sit, quod apertius possit nobis indicare quatenus laboret cor, aut non laboret: eritq; respirationem bonam esse, ideſt non multum diuersam à respiratione bene valentium, optimum, & ad salutem habens magnum momẽtum, in iis morbis, in quibus quidquid mali fit, constat statim respirationẽ commutaturum. Sed videtur in longis etiam febribus habere magnam vim, nam in omni febre habet. Cur ergo in acutis inquit? præterea, & in acutis qui sine febre sint, habet vim magnam, quantam enim habet in tetano? quã tam in apoplexia? cur ergo dicit in acutis cum febre? Dices, de solis acutis morbis est hoc opus, proinde Hippocrates inquit, in morbis acutis: immò videtur hac ratione posse id hoc loco tacere, nam in principio operis dixerat, ita considerare oportet per morbos acutos, & in calce dicet rursum, hæc intelligo in acutis. Quorsum ergo modo dicit in acutis febrib? audi. Signa siue bona siue mala, quę significant robur aut debilitatem facultatis naturalis (hæc sunt signa concoctionis) minorem fidem habent in morbis acutis, quia rapidus materiæ cœptę coqui motus potest hominem interimere, & cœptæ putrescere liberare:

rare: in hanc ſententiam dictum eſt ab Hippocrate ipſo, acutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes, ſalutis aut mortis: quæ vero ſigna bona ſunt roboris vitalis aut animalis, magis fida ſunt in acutis quam in longis morbis, quia in his reſtat multùm temporis quo robur exolui poſsit (malorum huius generis non eſt eadem ratio) ergo reſpiratio cùm indicet animalis facultatis robur, & cordis affectum, maius momentum habebit cum bona eſt in acutis febribus. Sed cur dicit in acutis cum febribus? ad excludendum (reſpondet Gal.) morbos acutos ſine febre, vt conuulſionem, choleram morbum, & apoplexiam: ſed cur excludit? an proinde dicit in morbis acutis cum febre, quia quamuis in acutis ſine febre habet magnam vim (id enim non poteſt negari) tamen in his ipſis, ſi ſunt cum febre habebit maiorē? nā nullus morbus acutus eſt qui numquā poſsit eſſe cū febre, etſi ſunt qui aliquādo ſunt ſine illa, vt tetanus, cholera, & apoplexia. ergo in tetano etiā ſine febre habet vim magnā ad ſaluté bona reſpiratio: tamē non tantā, quantā in tetano cum febre: proinde inquit Hip. in omni morbo acuto cum febre. Cum hæc ſit ſatis dixiſſe, hîc diſputāt quidam enarratores. An omnis morbus acutus habeat febrem coniunctam,

ctam, quia Hippo. id videtur affirmare, ideſt de ratione victus acut. cont. 8. dicens: acuti autem ſunt, quos appellabant antiqui pleuritim, perineumoniã, & phrenitim & lethargum, & cauſum, & alii morbi, quicumq; his ſimiles ſunt, quorum febres omnino continuę ſunt: hîc vero Hippo. inquit, in morbis acutis qui cum febre ſunt, quaſi innuens alios eſſe acutos ſine febribus. Gal. nunc videtur affirmare, nunc negare: ac proinde dicunt quidã, morbos proprie acutos nunquam eſſe ſine febribus, quanquam quidam alii ſunt acuti improprie, qui ſine febre ſunt. Certè hæc videtur mihi triuialis ſolutio, & labor inanis: nã quæſtio hæc eſt de ſolis nominibus, & de horum vſu loquuntur inepte: nam cur tetanus qui ante quartũ iugulat aut remittit, aut cholera morbus, qui non tranſcendit ſeptimum, non eſt proprie acutus: quid aliud eſt in ratione morbi acuti quam vt celeris motus ſit, & præ celeritate periculoſus? quid horum deeſt tetano aut choleræ? ſi neutrum, cur eſt impropriè acutus? inſinuauit id Gal. Egregiam confirmationem. An non eſt per pendẽda ratio? Quod res habet, & res ipſa cum ratione coniuncta mihi indicat, id ego affirmo, plęroſq; morbos acutos eſſe cum febribus, iis q; continuis (nam intermittentium omne genus aut longum

longum eſt, aut breue, & non periculoſum) tamẽ quoſdam eſſe qui ſine febre poſſunt accidere, vt apoplexiam, tetanum, choleram, & voluulum, qui tamen ipſi ſæpe eueniunt cum febribus perpetuis. Hippo. loco citato ex. 1. de ratione victus acut. catalogum facit morborum acutorum (non omniũ) ſed veluti per propoſitionem eorum tantum modo de quibus eo opere erat diſputaturus: quod dicit, & quadraginta diebus terminantur, nihil aliud eſt, quã ſi dicat in acutis ſimpliciter aut ex decidentia, horum enim terminum eſſe. 40. antea diximus, ne intellige. 40. iudicantur, ſed intra quadrageſimum: nam nõ de ſolis iis qui quadrageſimum attingunt dicit, ſed de omnibus qui non excedunt. Sed redeamus ad prognoſticum. quæ de malæ reſpirationis differẽtiis dicit Hip. nõ omnia pertinent ad partẽ prognoſticam, ſed quædam illorum ad agnoſticam: nam quod dicit, ſpiritus creber laborem ſignificat, aut inflammationem in regionibus circa ſeptum tranſuerſum, ſed qui magnus inſpiratur ex longo tempore deſipientiã oſtendit, ad agnoſticam pertinet: cum doceat his verbis cognoſcere per ſigna, non euẽtum morbi, ſed affectionem quę in eo eſt. Neq; tamen hoc eſt extra inſtitutum huius operis, nam in propoſitione & commendatione ope

ris dictum est: præsentiens enim & prædicēs, coram ægro præsentia, præterita & futura. Differentiæ malæ respirationis quàm multæ sunt, quas prosequutus est Hip. partim hîc, partim aliis in locis, maximè, per aphorismos & libros epidemiōn. Hîc de quatuor tantum differentiis disputat, quę proprias affectiones ostendunt: hæ sunt parua & crebra, parua & rara, magna & crebra, magna & rara: ergo inquit, respiratio quæ crebra est, significat laborem, ideſt affectum aliquem cum insigni dolore, siue is affectus sit tumor præter naturā, siue vlcus, siue fluxio. In partibus circa septū transuersum (hoc nomine intelligi debent instrumēta omnia respirationis, & quæ cum illis mouentur) aut significat inflammationem, ideſt ardorem, aut incendiū, nam nomē hoc phlegmone apud Gal. significat nunc tumorē præter naturam ex succo calido, nunc ex solo sanguine, nūc significat non tumorem, sed ardorem, vt sit phlegmone quod phlogosys: in qua significatione accipi debet hic nomen hoc inflammatio, græce phlegmone. Si respiratio crebra parua etiam est, dolorem significat: nam quæ dolent quacumq; de causa, plus dolēt mota quam quieta: proinde partes quæ respirando mouentur, & dolent, refugientes dolorem, detrahunt magnitudini respiratio-

nis:

nis: cumq; vſus nõ decreſcat, immò vero quadam ratione creſcat cõſumptione ſpirituum, neceſſe eſt quod magnitudini detrahitur, ſuppleri crebritate: fit ergo crebra & parua reſpiratio. At verò, videtur reſpiratio parua & crebra, non ob affectionem dolorosam ſolũ fieri poſſe, ſed ob aliam etiam cauſam, atq; ita non ſignificationem hãc habere poſſe citra vllam diſtinctionẽ: nam ſi ſeptum trãſuerſum ægre mouetur, & nerui qui in illud inſeruntur, exiguam facultatẽ deferant (vt ſolet euenire) brachio, & cruri: cum illis reſolutio imminet, nõ poſsit magnam reſpirationem facere. Niſi autem ſimul cum facultate mouente vſus reſpirationis minuatur (id vero nõ videtur eſſe neceſſarium) neceſſe ſit magnitudinis defectũ crebritate rependat: quare fiet reſpiratio parua & crebra, citra affectum aliquem dolorosum. Certè ita eſt haud dubie, etſi Gal. huius cauſę non meminerit: nã reſpiratio ſublimis, quam debilitati imputat Galenus, plerũq; eſt crebra & parua: & quarto epidemiõn Nicoſtrati vxor dicitur habuiſſe ſpiritum paruum & denſum ob impotentiam. Verum quia per morbos acutos qui cum febre fiunt, de quibus in hoc libro agebatur, doloroſi affectus in thoracem ſæpe incidunt, impotentiæ verò huiuſmodi rariſsimè, atq; non ob ipſos acu-

tos morbos, ſed ob alios caſu ipſis accedẽtes, vt paralyſim: ſtatuit Hippo. vt perpetuũ quid dam, crebrum ſpiritum ſignificare dolorem aut incendium: crebrum ſcilicet cum exiguitate dolorem: cum magnitudine, incendium. Gal. verò cùm in libris de dyſpnœa tum etiã alibi, videtur cõtempſiſſe quartum & quintũ libros epidemiõn quos tamen ego cum aliis nunc cõmentariis proſequor, & quæ ad hanc huius reſpirationis cauſam pertinẽt, illic iam ſcripta ſunt. Nũc veniamus ad reliqua. Si crebra & magna reſpiratio ſit, vſum ſignificat plurimũ auctum: nam reſpiratio quæ magna eſt & crebra, celeris etiam eſt: quia eadem cauſa quæ magnitudinem parit, celeritatem etiã auget, antequam crebritatem. Hęc omnia per ardorem magnum fiunt: nam quæ mediocris eſt ſola magnitudine gaudet. Eadem reſpiratio fit, cum eſt phlegmone & tumor calidus in parte interna, quę ſenſu careat, vt in iecore aut pulmone: nam in ea non fit dolor: cõmutat ergo reſpirationẽ vt ardor ſolus. Rara reſpiratio ſi magna etiam eſt, delirium indicat: nam præ obliuione & alienatione mẽtis, ceſſant à reſpiratione, faciũt q; longas intermiſſiones: quare ardet thorax, & cum vehementer irritantur, coguntur vti magnis reſpiratio nib⁹. Sed ſi rara eſt ſimul & parua reſpiratio, nihil

nihil aliud indicat quam extinctionē calidi innati & debilitatē virtutis: nam vtraq; differētia harū debili virtuti, & imminuto vsui familiaris est: ambę ergo copulatę ambas causas ad esse euidenter indicabūt. Hanc respirationis differētiam intelligit Hip. dicens, qui frigidus expiratur de naso, nam hæc simul fiunt in spiritu cum paruus & rarus est, ob easdem, quas diximus, causas: quia scilicet calidum innatū ferè est extinctū, frigidus aer prodit: & quia facultas est debilis, expirat ore & naso: nā facultas quæ debilis est, quia nō potest satis mouere instrumenta aliqua, aut orificia aliqua satis aperire, omnia instrumenta mouet & omnia orificia aperit: proinde respirationem facit paruam, crebram, sublimem, frigidā de naso & ore: hæc enim omnia conueniunt in respiratione admodum exiliam, id est cum homo vicinus admodum mortiiam est. Sed perpendere oportet cur Hip. dicat de magna & rara spiratione, μέγα δ' ἐναπνεόμενον, id est cū magnus inspiratur: de vltima vero differētia, φυχρὸν δ' ἐκπνεόμενον. id est si frigidum expiratur. Cur hic expiratur, illic inspiratur? an incaute? non certè, sed admodum attentè. dilatatio thoracis facit inspirationem, cōstructio expirationem: dilatationem potest dimittere qui delirat præ obliuione, tamen constrictio-

nem non poteſt: nam thorax dilatatus, quam tumuis irrepat maxima obliuio, ſubſidet ſua ſponte: itaq; internas quietes poteſt facere delirium longas, externas non poteſt. Hac de cauſa, inquit, ex multo tempore inſpiratus aer: nam quieti internæ, quæ longa fit, inſpiratio ſuccedit, ſed inquit, frigidum expiratur: nam non ſignificat corporis affectum frigus eius quod in thoracem trahitur, ſed eius quod emittitur. Roges rurſum in eo affectu, per quem tanta calidi extinctio eſt, qua cauſa reſpirat homo? videtur enim reſpiratu minime indigere, cùm ſit ad temperandum calorem, attemperatio vero mediocri quodam frigore agatur? Reſpõdent quidam reſpirare hos homines, nõ vt attẽperetur cor dilatatione, ſed vt expurgetur à fuliginibus cõſtrictione: dilatationẽ vero agi, vt ſuccedat conſtrictio: quam minimum enim poſsit thorax conſtringi, niſi prius dilataretur. Sed ſi hoc verum eſſet, haud quaquam poſſet homo omnino priuari reſpiratu ob refrigerationem: nã & ſi attemperatione non eſſet opus, eſſet expurgatione: at vero vt docet Gal. 6. de locis patientibus, mulieribus quæ veteri præfocationem patiũtur accidit apnœa, quia affectus ille frigidus eſt: cõſtat vero, vt mulieribus illis non ſit expurgationis & fuliginum minus,

quam

quam his quibus eſt ſpiritus frigidus paruus & rarus: ergo eſt minor vſus attẽperationis: igitur his aliquis eſt attẽperationis vſus, ſed eſt tanto minor, quãto calor eſt minor. Nimirum flãma omnis indiget vẽtilatione & attẽperatione: quo ea eſt maior, eò maiori: quo minor, minori: nulla ventilatione nulla eſt contenta, niſi omnino ſit minima: & parua etiam indiget occurſu aeris, qui ſit, ſi non frigidus, ſaltem minus calidus quam ipſa flamma: vt ita ardentis flammæ (eſt nobis interius flãma ſpirituũ ſubſtantia) raritas nimia & diſsipatio cohibeatur. In hoc affectu paruum calidi ſupereſt, tamẽ non eſt extinctũ. Roges rurſum, quo modo ſi flãma eſt interius quæ attẽperetur, aer inſpiratus refrigeratur: nã ſi aer refrigeratur ſubiens in thoracem, certè aer nõ attẽperat in thorace calidũ: nam quod refrigerat rem aliam non poteſt ab ea nõ calefieri: ſi quidẽ reciprocę actiones ſunt omnibus natura conſtantibus. Accedit quòd hæc reſpiratio nis differentia in malignis febribus ſolã accidere ſolet, quare videtur intellectu difficilimũ, vt aer refrigeretur. Scire licet per hos affectus, quã minimũ expirari ex ipſo corde, ſed è pulmone id ſolum quo inſpiratum eſt: nam ad cor nõ venit aer, niſi motu arteriæ venalis: pulſus vero per hũc affectum etiam eſt mini-

mus: is aer, qui ab ore in pulmonem trahitur, & rursum in os pellitur, non quidem refrigeratur, sed ne incalescit quidem: talis ergo emissus, cum expiratur de ore aut naso sentitur frigidus, non aliter quã cum exsufflamus de ore frigus facim⁹, quia scilicet quieti aeris frigus nõ sentimus, vt moti: sed causa qua aer inspiratus non calefit, est quod per eum affectum, totum calidum latitat in visceribus ob rutũ illic humoribus & fuliginibus, extrema vero sunt frigida: atq; vt calidum innatũ plus aut minus recurrit. l. plus aut minus extinctũ iam est, ita maiores aut minores partiũ extremarum tenet perfrigeratio. Quibusdã solùm extremus nasus, auriculę, & digiti frigẽt: aliis tota facies, brachia & crura tota: his qui in hoc affectu constituti iam sunt, omnes oris & nasi partes & ipsa larynx frigent: quare aer inspiratus nõ calefit: ergo spiritus creber & paruus significat dolorẽ in partibus circa septũ transuersum: creber & magnus, ardorem: magnus & rarus, delirium: rarus & paruus, debilitatem facultatis cum extinctione calidi. Sed intelligi hîc debet quod in aliis omnibus signis monuimus, præcisis causis procatarticis: nam siquis multis cibis se ingurgitauerit, ob distentionem ventriculi potest respirare paruo & crebro respiratu sine omni dolore: &

ob

ob mœstitiam accepto malo nũcio potest respirare magno & raro, citra omne delirium: hoc enim accidit omnibus qui suspirant, sed euidentes causas præscindi debere in tota hac arte perpetuum est.

CAPVT. VIII.

SVdores optimi quidẽ sunt in omnibus morbis acutis: quicumq; in diebus iudicatorijs fiunt, & perfectè febrem sedant. Boni autem quicumq; ex toto corpore fiunt, & fecerũt hominem melius ferre morbũ. Qui autem neutrũ horum faciunt, non sunt vtiles. Pessimi autem frigidi, & solum circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidẽ febre mortem prænunciant: cum mitiori autem, morbi longitudinem: & qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. Qui vero sunt milio similes, & solũ circa ceruicẽ fiunt praui: qui vero destillãtes & vaporosi sunt, boni. Nosse autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus. quosdã fieri præ corporis dissolutione, quosdã præ inflammationis vehementia.

BOnã partẽ huius capitis præscindit Gal. quam meritò præcisam, ante illũ esse ab

Artemidori ſectatoribus refert: ego vero ma lui trãsferre caput vt apud autorẽ ipſum legi tur,& vt legebatur ante Gal.& Artemidorũ, & quantũ doctrinę ſingula verba contineant perpendere,quam cuiuſpiam enarratoris au thoritate, authoris verba præterire: accepi enim enarrandum hoc opus, vt id Hip. ſcripſit, non vt Gal. ſcriptum voluit. Hunc ſermonem in morbis acutis cum febribus haberi,palam faciunt illa verba autoris, in omnibus morbis acutis, dicit de ſudoribus perfectè febrem ſedant,euacuationes omnes bifariam poſſunt eſſe bonę aut malę: vt cauſę,aut vt ſigna,ſed hæc diſputatio de ſignis eſt, non de cauſis: proinde hîc de ſudoribus,qui bona ſigna aut mala ſunt diſputatio eſt, quãquã ſępe in eandẽ rem recidit quod eſt bona cauſa,& quod bonum ſignũ.In hoc genere vt & in alio quouis ſignorum eſt optimum & peſſimum,ſunt q; inter hæc mediocria, atq; horum quædam bona,quædam mala,atq; vtrorumq; quædam plus,quędã minus talia ſunt. Deſcribit ergo Hippo.optimum,& peſsimũ, & mediocria,non quidẽ omnia, ſed tot tamẽ vt ex iis,quę dicũtur reliqua intelligi poſsint, maxime accedentibus,quæ aliis locis ab eodẽ autore ſcripta ſunt. Sudori poſſunt accidere hæc,vt calidus ſit aut frigidus, fluens ex toto corpo-

corpore aut ex parte, in die iudicatorio, aut alio die, aut ſemper fluens, ideſt toto morbi tempore, ſedans integrè febrem, aut non integrè, aut nullatenus. Accedit prȩterea ſudori modus exeundi, ſi fluit ſtillãs, & cum vapore, aut apparent vt grana quædam milii ſine vapore: horum quædam faciunt ad bonum, quædam ad malum ſudorem: vt calidus reliquis paribus melior eſt frigido: quia frigidus aut præ malitia ſucci, qui neq; calore febris acutæ caleſcat, aut præ extinctione calidi innati fit: fluens etiam ex toto corpore, melior eſt quam ex parte: nam ex parte poteſt fluere ob debilitatem facultatis regentis corpus: qua cauſa ex facie, & ceruice fluit per eas partes expirantibus reliquiis calidi, vt cum inſtat aut adeſt ſyncope. Poteſt etiam fieri ſudor ex parte quadã, quod ea in parte conſiſtat morbus: in quam ſententiam dictum eſt ab eodem Hippo. 38. apho. 4. qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbũ. Hac cauſa ſudor ex parte fiens non eſt malus, non enim malum eſt per podagram ſudare pedes, neq; per chiragram manus: itaq; poſsit quam quam hic de febribus acutis eſt ſermo, particula aliqua inſigniter abundante malis ſuccis, ea parte fieri ſudor non malus: ſed neq; tunc temporis ſit adeò bonus, quam ſi ex toto

toto corpore flueret: nam non ita totum corpus expurgetur, & causa morbi quæ antecedens vocatur, simul cum proxima. Itaq; vt cunq; fiat, reliquis paribus melius est vniuersim fluere quam ex parte. Semper fluens sudor deterior est, quam qui quodam die superuenit, nam significat maximam causæ morbū efficientis copiam. Quare dictum est ab Hip. ipso. 42. apho. 4. sudor multus calidus, l. frigidus, semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum eorum qui nō semper fluunt, fieri in die decretorio, nō semper melius est, quam alio die fieri. Sed si per reliqua accidentia sudor est bonus, per diem decretorium est melior, si malus peior: nam dies decretorius addit fidem signo quod apparet, qualecumq; id sit: sed fidem addi bonis bonum, malis malum est. Sudorem omnino sedantem febrem, constat esse optimum: sedantem & si non integre, bonum tantū: nullatenus conferentem, etiam malum: nam vt euacuatio confert plus minus ve, aut non cōfert, ita est melior, aut minus bona, aut etiam mala, nō tantum vt causa, sed & vt signum: nam cum confert indicio est robore virtutis agi, & malum succum pelli: cum non confert, indicat debilitate facultatis, aut nimia irritatione agi, & succi boni multum cum malo euacuari, ac

ri,ac multo magis si lædit:in quam sentẽtiam dictum est illud. 25. apho. 1. si qualia oportet purgari,purgentur,confert,& leuiter ferunt. Quod ad exeundi modũ attinet,qui fluit stillans & cum vapore melior est quam cum apparent guttulę quędam similes milio sine vapore:nam hic solet apparere in ceruice frigidus per syncopas,ille vero vi calidi innati pelitur,atq; à naturali calore, victa materia.Cũ hæc ita habeant, qui omnia bona accidentia simul habent,optimi sudores sunt:qui contraria omnia, pessimi: vt illorũ plura,meliores: vt horum,deteriores. Recte ergo putat Gal: cum Hippo.dicit,sudores optimi sunt qui in diebus iudicatoriis fiunt,& integre sedant febrem,quamquam dicantur duo tantum,reliqua intelligi,vt quæ necessariò consequãtur: scilicet qui diebus iudicatoriis fiunt, & integre soluũt febrẽ,calidi sunt:& ex toto corpore fluentes cum vapore:hi enim sunt optimi. Sed videtur etiam posse silentio prætermittere illud in diebus iudicatoriis:nam satis videtur ad optimos sudores dicere integre soluũt febres: si enim integre soluunt quid aliud requiras,vt optimi sint?qui sint meliores,quam qui omnino liberant à febre? certè quod maximè optat medicus non solum est, vt soluatur febris,sed etiam ne fiat recidiua. Hanc fi-

dem

dem addit dies iudicatorius ſoluræ febri: quod docet Hippo. ipſe apho. 36. 4. particulę his verbis. Sudores febricitanti, ſi inceperint boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quarto decimo, & decimo ſeptimo, & trigeſimo quarto, hi enim ſudores iudicant morbum: qui vero non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi lõgitudinem, & recidiuam. Hæc ſententia eſt eadem cum præſenti, præter quã quòd hîc vno verbo dicit in diebus iudicatoriis fiunt, in apho. enumerationem facit dierum decretoriorum: illi enim ſunt dies decretorii intra quadrageſimum: quod quidem eſt tempus morborum acutorum, in quibus dierum decretoriorum vis eſt maxima: ſed prętermiſit eo in apho. Hippo. quartum, quãquam is eſt primi ordinis iudicantium. An quia nõ poſſunt fieri boni ſudores in quarto? non certe. nam Pericli accidit ſudor die quarto ſoluens febrem, ſed quia raro fiunt: quia cum morbi, quibus quartus eſt decretorius ſint acutiſsimi, & tales per impares moueantur fere ſemper, tertius aut quintus ſubripiunt criſim quarto: dictum vero à me antea eſt, Hippo. cũ facit ſingularum rerum enumerationem, ſcribere obſeruationes: obſeruatio vero ſiue experimentum, non eſt quod ſemel bis ve occurrit, ſed quod

quod ſæpe: proinde ſudorẽ in quarto qui febrem ita ſolueret tacuit, quoniam eo die criſim Archigenes vidit bis, Gal. ſemel, Hippo. neſcio an pluries quam ſemel viderit ſudorẽ, ego nondum poſſum certò affirmare me vidiſſe. Addit Hippo. boni autem ſunt quicũq; ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominẽ melius ferre morbum. Hîc quoq; putat Gal. intelligi, & in diebus decretoriis fiunt, quod putet eos qui in die decretorio nõ fiunt, nõ eſſe bonos: ego vero nõ ita dixerim: nam ſi ſudor fiat ex toto corpore calidus cũ vapore, & cũ conferentia, & tolerantia, tamen extra diem decretorium proculdubio erit bonus: nã euacuationes quæ conferunt & bene ferũtur, bonæ ſunt, vt ſigna etiam vt monſtratũ eſt. Certè hic ipſe ſudor non ſit tam bonus, quam ſi hęc haberet, & die iudicatorio fieret, tamẽ eſt etiam in genere bonorũ: ergo bene fecit Hip. qui non erat relaturus omnes ſpecies bonorũ ſudorum, deſcriptione quadam vtens, quæ multis differẽtiis quadraret: nam ſudor ex toto corpore & conferens eſt, & qui fit decretorio die, & qui non, quanquam vterq; eſt bonus. Calidum hic non oportuit dici: nam neceſſariò cõſequitur: frigidi enim ſudores omnes ſunt mali. Addit qui autem neutrum horum facit, omnes ſunt inutiles. inquit Gal. qui

neutrum

neutrum horũ facit, hoc eſt neq; ex toto corpore fluit, neq; facit vt æger melius ferat morbum: ego vero non ita intelligo: ſed qui neutrum horum facit, ideſt neq; ſoluit febrem in tegre, neq; facit vt homo melius ferat morbum: nam qui dicit, ſi vero neutrum horũ facit inutilis eſt, innuit, eum qui horum alterũ habet, non eſſe inutilem: & Gal. ipſe ita intelligit: nam addit nuper relatis verbis: ſed conſtat vt ex iis ipſis peior ſit qui neutrum horũ efficiat: moderatior vero qui alterum: & rurſus ex his ipſis, qui facit vt æger facilius ferat, moderatior eſt: tamen conſtat vt non ſolum inutilis ſit, qui neutrum horum facit, ideſt, neq; manat ex toto corpore, neq; facit vt æger melius ferat, ſed etiã qui ex toto corpore manat, niſi faciat vt æger melius ferat: ergo melius quadrat, qui neutrum horum facit, ideſt neq; extinguit febrem, neq; etiam ſubleuat, inutilis eſt: nam qui horum alterum facit non eſt inutilis. Peſsimi autem (inquit) frigidi & ſolum circa caput facti & faciem, & collũ: nam hi cum acuta febre mortẽ: cum mitiori, morbi longitudinem ſignificant: & qui toto corpore ſimiliter ac qui circa caput fiunt: ideſt ſimiliter ſignificat ſudor frigidus toto corpore factus, ac qui circa caput fiunt: nã ſudores frigidos vt cumq; fiant, ſiue in toto corpore, ſiue in

ue in parte ſignificare hoc modo docet ipſe Hippo. 4. part. apho. dicens, ſudor frigidus in acuta febre mortem, in mitiori morbi longitudinem. Appellatur hic mitior febris, nõ tantum quæ eſt intermittens (vt quidam putant) ſed quæ non eſt acuta, etſi ſit perpetua: ergo ſuccos eſſe tam difficiles concoctu, vt nondum calfacti, exudentur, in morbo qui nõ poteſt expectare niſi breue tẽpus, facultatem caſuram: in eo qui poſsit expectare, pugnã longam ſignificabit. Reliqua capitis verba ex modo exeundi docẽt prædicere: nimirum ſudor qui circa ceruicem fit cõcreſcens in quoſdam globulos ſimiles milii granis, id q; ſine vapore, malus eſt: nam inſtante ſyncope ſolet apparere præ facultatis debilitate, & diſſoluto calido innato. Qui diſtillantes fluunt, & cum multo vapore, quod ad hanc differentiam attinet, boni ſunt: nam fiunt calido vincẽte ſuco, & æqualiter totum corporis habitum afficiente. In fine capitis in duo membra diſtribuit cauſas omnis ſudoris, dicens, hoc vniuerſim noſſe oportet: quoſdam fieri præ corporis diſſolutione, quoſdam præ inflãmationis vehementia. Hîc etiam (vt ſupra) nomẽ inflammationis (græce phlegmone) dicitur, de ardore, non de tumore præter naturam. Cauſas ergo docet ſudoris, intellige ſudoris mali,

nam bonus nulla harum cauſarum fit, ſed ro bore expultricis facultatis: malus vero fit diſſoluto corpore, ob debilitatem facultatis, quę regit membra, vt nuper diximus lachrymas inuoluntarias fieri, aut præ nimia febris vehementia, liquatis ſuccis & humidis corporis partibus.

CAPVT. IX.

HYpocbondriorum optimum, quod ſine dolore eſt, & molle, & æquale dextris & ſiniſtris partibus, inflammatum autem & dolēs, l. intentum, l. inæqualiter affectum dextris partibus ad ſiniſtras: hæc omnia obſeruare oportet.

HYpochondrium eſt tota ea regio, quę eſt inter ſeptum tranſuerſum & vmbilicū, quà ſunt hepar, lien, & ventriculus, & inteſtina gracilia, & abdominis & muſculorū ventris pars: quanquam nonnunquam apud autores, hypochondriorum nomine intelligun tur non tota regio, ſed viſcera in ea: vt hepar, & lien, & ventriculus. verùm hic eſt hypochōdrium, ideſt regio ſub cartilaginea, ea quā dixi, ita appellata, quia ſubſtat cartilagini quę eſt ad fines coſtarum. Huius partis attrectatio

tio nunquam eſt contemnenda à medico per morbos: nam facit multum ad prænotionem, ſcire vt ea habeat: quandoquidem in hac regione ſunt omnes officinæ concoctionum, in quibus coquuntur alimenta, & generãtur, ſeparanturq; excrementa. Quare veriſimile eſt plæroſq; morborum, qui graues ſint (perpauci enim illorum non pendent ex ſuccis) in hac ſede habere principia & ſedes. Itaq; conſiderandum eſt ſemper hypochondrium, videndũq; an optimè habeat, idq; eſt maximè optãdum: ſin minus, videndum quantũ euariet ab optimo: proinde Hip. deſcribit optimũ hypochondriũ, deinde quæ in illo ſolẽt accidere mala: hoc eſt quæ in hypochondrio ſunt malę affectionis ſigna. Optimũ eſt, quod eſt ſine dolore, & molle, ideſt non renitens tactui, & dextris ac ſiniſtris partib⁹ ęquale: hæc q; æqualitas in omnibus accidentibus intelligatur: vt æquale calore, & mollicie, & mole: nam tale hypochondriũ eſt quod in hominibus bene valentibus ſolet apparere: his cõtraria mala ſunt. Nam ſi inflammatũ eſt, ideſt ardens & multo calore abundans (nam hîc etiã nomen φλεγμών ſignificat non quod affectũ eſt tumore ex ſanguine, ſed quod ardet) malũ eſt: nam fit putreſcentibus illic ſuccis multis, aut maligna putredine affectis. Dolens etiam

malum eſt, nam dolor non poteſt naſci, niſi aut à maxima intemperie, aut à ſolutione continui. Malum etiam eſt tẽtionem eſſe in hypochondrio, ſiue ea tentio ſit in hepate, aut liene, ſiue in fibris muſculorũ abdominis: nam aut à nimio ardore aut ſiccitate fit. Inæqualitas etiam in quouis horum accidentium, dextrarum partium ad ſiniſtras mala eſt, nam aliqua earum partium deterius habente, quam alia, fit: hæc ergo omnia obſeruare oportet, mala enim ſunt. Quidam nõ legunt obſeruare, ſed cauere, certè nihil refert, vtcumq; legas: nam verbũ φυλάσσεσθαι ambo poteſt ſignificare, & ſenſus eſt idem: verùm eſt conſideratione dignum, cur Hippo. ſignificans partium inęqualitatem, dicat inęqualiter affectũ dextris partibus ad ſiniſtras, potius quam ſiniſtris ad dextras: aut ſi neutrum horũ, cur non ita, inæqualiter affectũ dextris & ſiniſtris partibus. Videtur hæc phraſis, hypochondrium habet inęqualitatem dextrę partis ad ſiniſtrã, innuere dextram partem aliquid habere mali quo inæqualis fiat cum ſiniſtra: vt calorem, tumorem, aut tentionem: vt contra ſi diceres in æquale eſt hypochondrium ſiniſtra parte ad dextram, innueres, illa, eſſe in parte ſiniſtra. Quoniam ergo hæc mala deterius eſt appare re in dextra hypochondrii quam ſiniſtra parte,

te, vt ſtatim dicet ipſe met autor, dixit modo, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad ſiniſtras.

Si autem pulſus inſit in hypochondrio, tumultum ſignificat, aut delirium: verum oculos horum conſpicari oportet. Si enim obtutus cerebro mouetur, fore vt furiant, expectãdum eſt.

QVidam intelligunt pulſus nomẽ de palpitatione dici ab Hippo, quãdoquidem dicunt illum de motu arteriarum nõ diſputaſſe: tamen falluntur, non enim hic ſolum, ſed alibi etiã nomine hoc σφυγμὸς proprie vtitur. Immo vero vt Gal. cẽſet, Hip. omnium primus eo nomine vſus eſt, vt arteriarum motum ſignificaret: tamẽ Hippo. non ſignificat quemcumq; motum illarum, ſed vehementem, & qui apparet ea parte, qua nõ ſolet apparere: ergo inquit, ſi pulſus inſit hypochondrio, ideſt arteria eo loco ita pulſet, vt ſentiatur ab ipſo ægrotante, & à medico manum admouente, ſignificat tumultum aut delirium. Tumultus hic nihil aliud ſignificat (vt ego opinor) quam mẽtis commotionem, quæ ipſa eſt delirium: itaq; tumultus & delirium idem eſt: atq; illa particula, &, habet vim non copulantis ſed declarantis. Verũ inquit, oportet horũ oculos inſpicere: nam ſi ſunt inſtabi-

les,non tantũ ſignificatur delirium,ſed etiam mania,ſiue furor:ſi vero nihil tale in oculis apparet, ſed pulſat ſolum arteria in hypochondrio delirium leue erit. Arteriã pulſare vehementer quo loco non ſolet ſentiri, indicat calidam intemperiem & multũ flatus calidi per arterias,quæ ipſa cauſa tentans cerebrum deliriũ facit:nam,iis quæ per arterias meant,eſt expeditiſsima via in cerebrum, per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipſos cerebri vẽtriculos,quibus internos ſenſus agi probabile eſt.cum vero delirium cum furore eſt,accidit mẽti magna varietas imaginationum & inquietudo: mouet ergo varie oculos, quaſi requirens res varias,quæ illi obuerſantur per cerebrum. Accidit etiam,quòd muſculi oculorum à malignis fuliginibus irritati mouentur cõuulſiue:quanquam hanc minimam eſſe cauſæ partem (quam tamen ſolam Gal. reddit)conſtat,ꝙ cum terrentur, qui ita delirãt, aut quis illis timorem incutit, continent oculos quietos:quod euidenter indicat eum oculorum motum voluntarium eſſe,& quam minimum habere conuulſiui. Hic pulſus & hoc delirium in iis,qui laborant melancholia hypochondriaca occurrit ſæpe, quibus etiam vſto plurimum ſanguine in venis eius regionis, ſuccedere ſolet furor. Accidit vero hic

morbus

morbus nonnunquã per ſe ſine febre, nõnun quam cum febribus acutis. Gal. multò aliter enarrat hanc Hippo. ſententiam, dicens, tumultum diuerſum accidens eſſe à delirio, ſignificareq; haudquaquam affectum quempiam ſingularem, aut ſingulare ſymptoma, ſed eam perturbationem, quæ ſolet accidere, cum putatur quiſpiã eſſe vicinus morti: itaq; inquit, pulſus non accidit eo loco, niſi ob incendium ingens aut magnam inflammationem: quæ ſi ad ventriculum, aut ſeptũ tranſuerſum pertinet, accidet delirium (nam iis ſolet conſentire ſtatim cerebrum) ſi ad hepar aut lienem, non delirium ſed perturbatio: nam ab inflammatione harum partium non poteſt abeſſe periculum. Quorſum ergo inquit Gal. addita ſunt illa verba, oculos horum aſpicere oportet? ad diſtinguendum (inquit) illud ſignum, quod erat ambiguũ, ſcilicet an expulſu timẽdus eſſet tumultus an delirium. Sed ſi hoc ita haberet, oportuiſſet profecto eodem nomine vſum eſſe Hippocratem in principio dictionis & in calce, quo delirium ſignificaret, non tam diuerſo vt in principio ſcriberet, παραφρονεῖν ideſt delirium, in calce μαίνεσθαι, ideſt furere. non ergo idẽ ſymptoma tam diuerſis nominibus ſignificauit. Accedit quòd pulſus arteriæ non ſignificat

furorem aut delirium, ob ſolam naturam partis in qua fit, quod ſcilicet in ſepto, aut ventriculo fiat, ſed ob naturam ſymptomatis, quacumq; in parte fiat: nam & in cubito pulſus ſignificat delirium aut furorem, authore eodem Hippocrate. 2. Epid. ſi ergo pulſus in cubito dementiam ſignificat, ſignificabit profecto illam pulſus ad hepar aut lienẽ: quem enim conſenſum maiorem habet cubitus cum cerebro, quam hepar & lien? Itaq; pulſus in quauis hypochondrii parte ſignificat tumultum, quia tamen eius nominis ſignificatio late patet, & eſt ambiguum nomẽ, appoſuit in declarationem, aut delirium. ſed furor ſignificatur quod eſt maximum deliriũ, cum oculi etiam ſunt inſtabiles, non tantum pulſus in hypochondrio.

OEdema in hypochondrio durum & dolens peſſimum quidem, ſi toto eſt in hypochondrio: ſi vero ſit in altera parte, minus periculoſum eſt in ſiniſtra.

NOmen hoc œdema Hippo. ſignificat, nõ quod nobis, tumorẽ ex pituita, ſed tumorem quẽcumq; generatim: verũ his attributis durũ & dolens, ſignificat inflammationẽ: ergo inquit inflammationem in hypochondrio peſsimam eſſe, ſi totũ teneat: ſi alterã partem

minus

minus malam, atq; in ſiniſtra minus quàm in dextra. Cauſa, qua in dextra parte eſt periculoſior quàm in ſiniſtra, eſt (quam paulo ante dicere diſtuli) principatus particulæ: nã quò pars aliqua præſtantior eſt, eò illius morbi ſunt graviores: in dextra parte eſt hepar, in ſiniſtra lien: cõſtat verò quantò præſtãtius mẽbrum ſit hepar liene, cũ hepar ſit officina concoctionis ſanguinis, lien emunctorium excremẽti. Tamen animaduertere hoc loco oportet, non minus immo verò multò plus facere ad magnitudinem periculi, qua parte inflammatio ſit, interna an externa, quàm dextra an ſiniſtra: non enim vnica pars eſt hypochondrium, ſed multæ internæ & externæ: ergo cum dextræ partis inflammationem, cum ſiniſtræ conferimus, cætera oportet putare paria: conferre ſcilicet internam cum interna, externam cum externa: nam externa dextræ partis minus periculi habet, quàm interna ſiniſtræ.

Significant verò hæc œdemata in principio quidem periculum mortis breui fore: ſi autem ſuperet vigeſimum diem febris, & œdema non ſedetur in ſuppurationem vertitur.

DE inflammationibus internis hypochondrij loqui hic Hippocratem apertum eſt

ex reipſa, nam externæ non ſunt lethales, etſi in hypochondrio ſint. Illud verbum ἐν ἀρχῇ ideſt in principio, indiget enarratione: nam cum trifariam accipi ſoleat nomen principij apud Hippocratem & Gal. pro prima aggreſſione morbi, & tempore cruditatis, & ſpatio trium dierum, eſt dignũ indagatione, de quo principio dicat, in principio ſignificant mortem: deinde cum intelligi poſsit in principio inflammationis, vt ſenſus ſit, inflãmationes has cum ſunt in principio ſignificare mortẽ, aut in principio febris, vt ſenſus ſit inflammationem quæ accidit in principio febris ſignificare mortem, dignum quoq; hoc eſt diſputatione. Mihi certe videtur nulla dictarũ rationum nomen principii hoc loco dici: nam illud, in principio dici debet per oppoſitionem, cum re alia cõtraria, quaſi non ita ſignificent niſi in principio: at verò falſa erit ſententia vtcumq; intelligas: nam inflammatio interna hypochondrii non ſignificat mortẽ breui futuram in prima aggreſsione, magis quàm procedente malo, immò verò multominus, nam debiles ſunt ſignificationes omnium ſignorũ in primis aggreſsionibus: atq; eadem ratione neq; ttibus diebus primis, magis quàm quinto aut ſeptimo, neq; in principio (ideſt vniuerſali morbi principio) magis

quàm

quàm in incremento. Neq; verò inflammatio in hypochondrio genita à principio febris periculosior est quàm in incremento febris, aut decimo aut vndecimo die superueniens, immò verò erit hæc periculosior, quia debili iam ex priori morbo ægroto morbus periculosus superueniet. Perperam ergo quidam transtulit Hippo. verba dicés, tumores huiusmodi in principio nati: nam dictione il la nati, nõ reddidit verba Hippocra. sed expressit suam opinionem, faciens pro versione paraphrasim, quod est infidelitatis quoddam genus: insinuauit scilicet nobis inflammationes hypochondrii natas in principio febris significare mortẽ fore breui, quasi non idem significent in incremẽto febris factę. Sed quid tota hac sententia contineatur, iam dicam. Inflammatio triplicem exitum habere potest: aut tollit hominem, aut ipsa soluitur, aut permutatur in suppurationem. Morbus qui naturâ suâ est acutus, breui aut tollit hominem aut soluitur: si producitur in tempus longius quàm pro sua cõstitutione, mutatur in alium morbum: nam non potest acutus, esse is qui est, & nõ cito fœliciter aut infœliciter finiri. Præterea morbus qui natura sua est lethalis, non necessario tollit omnes ægrotos, sed facit in primis futuram mortem suspi

cari

cari: itaq; cum morbi genus lethale eſt, in primis mortem timemus, quamuis ex aliis non nunquã ſalutis ſpem concipiamus. Inflammatio hypochondrii eſt morbus plærumq; acutiſsimus, cuius terminus eſt ſeptimus dies, ſæpe acutus cuius eſt quatuordecimus, non nunquam eſt acutus non exacte, cuius eſt vigeſimus: cronicus numq̃ eſt, ac neque acutus cum decidẽtia: genere etiam eſt hic morbus lethalis: ergo quia lethalis, facit in primis ſuſpicari fore mortem: & quia acutus, hãc quidem breui, ideſt, plærunq; ſeptimo, aliquando nono aut vndecimo, nonnunquam quatuordecimo, aut vigeſimo: vltra hoc tempus nunquam. Verùm cum nulla harum ſignificationum perpetua ſit, ſi hoc tempore homo mortuus non ſit, ac neq; ſedata inflammatio aut febris, ſupereſt alius exitus, puta mutatio ad ſuppurationem

Accidit etiam his in primo circuitu fluxus ſanguinis enaribus, & valde confert: verunta men interrogare oportet, an capite doleant. l cæcutiant: ſi enim aliquid horum ſit, in eas fertur.

Diximus inflammationem hypochondrii in primis mortem minari, nam lethalis morbus eſt genere, tamen non perpetuo homines

mines ita affectos mori: ergo cùm superſunt ex tam acuto & graui morbo criſi aliqua liberabuntur: ea qualis futura ſit ex morbi natura primum cognoſcitur: nam quædam criſis genera quibuſdam morbis ſunt familiaria. Inflammationi hepatis aut lienis maximè familiaris eſt fluxus ſanguinis de naribus, hic.n. frequenter ſolet eam ſoluere: & certè ſoluendo ei morbo qui confluxu ſanguinis fit idoneus naturâ eſt: ergo ſi qua ratione euaſurus ægrotus eſt, fluxum ſanguinis expectare oportet, hunc q; è naribus: ex illis enim plerunq; fit. Sed neq; hoc eſt perpetuum: poſſit enim ſoluere inflammationem hypochondrii effuſio ſanguinis per pudendum, aut per hæmorrhoidas: ergo alia oportet conſiderare ad intelligendum apertè an per nares fluxurus ſit ſanguis: hæc verò ſunt ſymptomata peculiaria de quibus interrogare oportet, ſcilicet an ſit dolor capitis, an cæcutiant, adde, aut ſuffuſionem patiantur, an pruritus ſit naſi, an lachrymæ inuoluntariæ, an rubor faciei, aut ſimilia alia, quæ ſcilicet ſuccorum in nares aſcendentium ſigna ſunt. Nam cum expectatur vacuatio aliqua, quæ multis viis fieri poſſit, qua illarum expectanda ſit ex peculiaribus particularum accidentibus quæ adſunt &

quæ

quæ non adſunt diſtinguere oportet. Hanc euacuationem inquit accidere primo circuitu, quanquam vt Galen. dicit, in quibuſdam codicibus legebatur in primis circuitibus: tamen ſenſus idem fit. Nam ſi legatur primo circuitu intelligi debet prima ſeptimana ideſt ſeptimo die, quia acutiſsimus morbus eſt: ſi legatur primis circuitibus intelligi debet primis quaternariis: conſtat verò vt duo primi quaternarii ſeptem diebus fiant. videbitur tamen melius legi primis circuitibus, quia etſi plærumq; ſeptimo die fiat, ſed non perpetuo, nam poteſt & nono & vndecimo fieri: quare melius ſit latius patere ſententiam, diciq; primis circuitibus, ideſt duobus tribusue, aut etiã quatuor primis quaternariis. Docet verò Hippocrates non tantum debere nos hunc fluxum expectare in hoc morbo, ſed etiam ſcire cum iam adeſt, plurimum conferre. Sed oportet hic intelligere, eum fluxum cui adſunt omnia quæ conferentis euacuationis ſigna ſunt, nimirum is fluxus qui fit indicatus, & die decretorio, & per conuenientem regionem, & ſeruata loci rectitudine: vt fluxus ſanguinis ſeptimo die factus, laborante hepate per dextram narem, & liene per ſiniſtram.

Magis

Magis autem expectare oportet fluxum ſanguinis in iunioribus, quam triginta quinque annorum.

NOn parum faciunt ad prænotionem criſis aliæ indicationes præter eam, quæ ab ſpecie morbi capitur: proinde dicto præſagio indicationem ab ætate adiicit Hippo. dicens expectari magis oportet fluxū ſanguinis vſq; ad trigeſimum quintum annū, q̄ vltra hūc: quia hic eſt terminus iuuentutis, à quo incipit conſiſtendi ętas, qua iam corpus frigeſcit. Vt fecit mentionem Hippocra, indicationis ab ætate, poſſet facere aliarum, vt temporis anni, & regionis, & temperaměti natiui ęgrotantis: nam in vere magis quā aliis temporibus, & regioni meridionali quā ſeptentrionali, & calidis naturis quam frigidis, expectare oportet fluxum ſanguinis.

Oedemata mollia & non dolentia, & quæ cum digitis premūtur cedūt, diuturniores criſes faciunt, & minus his grauia ſunt. Si autē febris ſuperet ſexaginta dies, & œdema non ſedetur, ſuppurationē fore ſignificat hoc quoque, & in reliquo ventre eodem modo.

NVnc confert eos tumores, quos nos œdemata proprie appellari dicimus cum

in

inflammationibus, dicens eos esse diuturnio res & minus periculosos: esseq; his terminum discussionis sexagesimum, vt illis erat vigesimus, quem si excesserit cum tumore & febre suppurationem fore: idq; ita habere non in hypochondrio solum, sed in reliquo ventre. Describens primum omnium œdemata, inquit, tumores molles sine dolore: hęc duo accidunt œdemati, quia tumor est ex pituita, quæ emollit, humectat, laxatque partem: quo fit, vt emollitæ partes cedant tangenti, & nullatenus rumpantur repente, & si comprimantur, atque ita non doleant: nam sine repentina passione nullus dolor est. Sed quorsum, cùm dixerit tumores molles, addit quę cum digitis premuntur, cedũt. An non est idem dictu, molle & cedens digitis? Non certe: sed cum dicit quæ cum digitis premuntur cedunt, maius quidã innuit Hippo. quàm cum dicit mollia: nimirum innuit non solum cedere, sed etiã cum cesserint partes retinere aliquãtisper excauationem, quã cedendo acceperint. Hæc œdemata, inquit diuturniores crises faciunt. certe ratissimè crises facient œdemata, nam & frigida & lenta materia fiunt: sed crisis nomen dicitur apud Hippocratẽ nõ raro de omni solutione morbi: vt nihil aliud sit dictu diuturniores

crises

criſes faciunt, quam tardius ſoluuntur. Nimirum inflammationes ex calidiori ſucco fiunt, proinde acutiores breuiores q; ſunt, & grauiora habent ſymptomata, dolorem nempe & duritiem: quare grauiores ſunt, & plus habent periculi. Sed quod ad ſuppurationem, quæ his tumoribus poteſt ſuccedere, attinet, ſcire licet, citiùs aut tardiùs tumorem mutari in abſceſſum facta ſuppuratione, pro ratione materiæ, quæ calidior eſt, aut frigidor, & pro ratione partis male affectæ. Nimirũ calidior ſuccus breuioris diſcuſsionis aut ſuppuratio nis facit tumorem, ac multò magis in calidiori parte: ergo inflammatio, quantum in ipſo morbi genere agitur, citius ſuppurationẽ ſubit quã œdema, nam acutior eſt morbus. In quam ſententiam dicet ſtatim Hip. ipſe, quæ cumq; ergo dolentia ſunt, & dura, & magna, ſignificant periculum mortis breui fore: quæ vero mollia, & non dolentia, & cum digito premũtur cedunt, diuturniora illis ſunt. Sed vterq; dictorum tumorũ, citius, aut tardius, rarius aut crebrius, ſubit ſuppurationẽ, vt inciderit in hãc aut in illam ventris partẽ. Nimirum in parte quæ eſt infra vmbilicum, rarius & tardius: ſupra, crebrius & citius: nam hæc calidior regio, illa frigior eſt. In quã ſententiã dicit ſtatim Hip. œdemata in ventre minus fa

H ciunt

ciunt abſceſſus, quã quę in hypochõdriis: minimè vero quæ infra vmbilicum ſunt, ad ſuppurationes vertuntur. Conſtat vero in illa dictione aliter accipi nomẽ ventris, atq; in præſenti: nam hîc vbi dicitur, ſignificat fore ſuppurationem hic, & in reliquo ventre eodem modo, conſtat nomen ventris dici de tota ea regione, quæ eſt à ſepto tranſuerſo ad inguina, cuius pars eſt hypochondrium: tamen in illa dictione, qua dicitur, œdemata in ventre minus faciunt abſceſſus, quàm in hypochondriis, venter dicitur pars ventris infra hypochondrium: ergo tempus longiſsimum quod poteſt durare œdema propriè nuncupatum ſine ſuppuratione, quacumq; in parte ventris etiam maximè humili, ſunt ſexaginta dies: citius vero ad ſuppurationẽ veniet, cui aliquid horum quæ faciunt ad longitudinem deſit: nimirum, aut ſit tumor nõ ex frigido ſucco, aut non ſit in imo ventre.

Quæcunq; igitur dolentia ſunt & dura, & magna, ſignificant periculum mortis breui futuræ: quæ autem mollia & indolentia, & cum digito premuntur, cedunt, diuturniora illis ſunt.

Enarrata iam eſt ſatis hæc ſententia: nam ni nil aliud cõtinet, quàm quod antea dictũ eſt,

eſt, tumores duros cum dolore in hypochondrio altè conſiſtentes, ſignificare mortem breui fore: addit modo (magna) ſignificans non quoſcumq; tales tumores id periculi inferre, niſi magni etiam ſint. Verum id licebat dictũ putare: nam non poſſunt eſſe altè in hypochõdrio tumores, qui ſeſe offerunt tactui duri, niſi magni etiam ſint: nam parui non ſentiuntur ob ſuperpoſitos muſculos: vt docet Gal. 5. lib. de locis patientibus.

OEdemata in ventre minus faciũt abſceſſus, quam quæ in hypochondrijs: minimè vero quæ infra vmbilicum ſunt. Sãguinis autem fluxum maximè expectare oportet ex ſupremis locis.

ABſceſſus & ſuppuratio nõ eſt idem omni no, ſed ſuppuratio eſt ſanguinis alteratio in pus, abſceſſus eſt collectio ſuccꝰi in cauũ ali quod: verũ hic abſceſſus ſubſequitur ſuppurationem. Vẽtris ſunt tres partes, hypochondrium, & epigaſtrium & hypogaſtrium. Ventrem vocat hic epigaſtriũ & hypogaſtrium. Quò pars quæ laborat inflammatione eſt ſuperior, eò eſt magis accõmodata & ad ſuppurationem, & vt fluxu ſanguinis ſoluatur: quãdoquidẽ tantò eſt calidior & ſanguinolẽtior. Proinde dicit, minime vero quæ infra vmbi-

licũ ſunt: quod. 6. Epid. his verbis dixit, ſuppurationis vmbilicus terminus. Neq; tamen eò dicit minus ſuppurari tumores infra vmbilicum quam ſupra, quòd crebrius reſoluãtur (nam ad reſolutionẽ maiori calore opus eſt, quam ad ſuppurationẽ) ſed quòd crebrius in imis regionib⁹ manere ſoleãt tumores indiſſoluti ac dureſcẽtes, quam in ſupremis. Atq; quod dicitur, minime, non eſt, omnino num quam, ſed minus quam aliis partibus: nam in apho. dicitur. quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur, his ſuppuratione, & excretione facta ſolutio.

CAPVT. X.

OMnium œdematum immorantium circa has regiones conſiderare oportet ſuppurationes: & ſuppurationes inde proueniẽtes conſiderandæ ſunt. Quæcunq; ergo foras vertuntur, optimæ ſunt: quæ paruæ ſunt, & maxime egrediuntur, & in acutum ſurgunt: quæ autem magnæ ſunt, & latæ, & nimirè in acutũ deducuntur, peſſimæ. Quæcunq; autem introrumpuntur, optimæ ſunt, ſi cum externis partibus nihil communicent, ſed ſunt adductæ, & indolentes, & tota externa regio eſt vnicolor,

lor. Pus autem optimum eſt album, æquale, & læue, & quam minime fœtidum: maxime contrarium huic, peſſimum.

SVppuratio ex inflammatione non eſt mors ſi ſolutio, ſed permutatio: atq; à ſuppurationibus quidam moriũtur, quidã ſalui fiunt. Proinde hoc cap. docet Hip. dignoſcere ſuppurationes periculoſas & minus periculi habentes: hæc dignotio pendet ex triplici differentia: loci, in quem erumpunt, figurę quã retinent, & loci in quem rumpuntur, & ſubſtãtiæ ſucci qui erumpit. Quod ad primam differentiã ſpectat, quò abſceſſus aliquis magis vertitur ad externa, eò melior eſt: vt ſignũ, quia eo fortior eſſe facultas expultrix intelligitur, quæ extra pellit: & vt cauſa, quia eò minus lædit nobilia membra. Quod attinet ad figurã, quæ paruæ ſunt intellige ſecundũ baſim (non enim ſemper expedit, paruas eſſe ſuppurationes, ſed quantitati ſuccorum reſpondentes) & maximè egrediũtur, ſurguntq; in acutum, & habent veluti cuſpides, optimę ſunt: nam hæ quoq; vim expultricis facultatis indicant. Quæ vero magnæ ſunt, ſecũdum baſim, hoc eſt latæ & minime acutæ, ſed obtuſæ, contrariis de cauſis peſſimæ ſunt: quin & vt cauſæ ſunt illæ bonæ, & hæ malæ ſuppurationes:

quia latæ maiores particulas membrorum vi tiant, angustæ minores. Hoc ipso modo nota ri debent omnia exanthematũ genera. Quod ad rupturam attinet, omnium optimæ sunt, quæ rumpũtur extra solum, quia ita fit vlcus magis idoneum ad curationem: nam internis vlceribus difficile est medicamenta imponere. Pus melius est extra erumpere, quam ad interna membra labi. Earum quæ introrũpuntur, deterrimę sunt, quæ intro simul, & extra rumpuntur: minus malæ, quæ intro solum: quia vlcera quæ intro & extra pertingũt, difficilime replẽtur carne, sine qua non possunt sanescere: nam carnis generatio opus est naturę, & tẽperamenti quod est in sana parte: cum ergo nulla pars sana est, neq; interius neq; exterius, non est vnde natura exordiatur vlceris repletionem. Earum etiam quæ intro tantum rumpuntur, quædam ita incumbunt in interna, vt nullatenus communicẽt cum partibus externis, ideſt vt nulla vestigia, inflãmationis aut abscessus sint in internis, aut in colore, aut tumore, aut dolore, sed adducta sũt, ideſt nihil tumentes extra, & si tangantur extra nihil dolẽtes: id autem est optimum, quia significat partes circa vlcus bene esse temperatas: quare facile curabitur: & tota regio externa est eius coloris, quo solent sanę partes esse.

Quod

Quod dictum eſt, melius eſſe ſuppurationẽ rumpi ad externa quã ad interna, intelligi debet de ruptura extra corpus: nã in mẽbris quę ſunt, ſub peritonęo aut ſub membrana ſuccingente coitas deterius eſt rumpi extra quam intro. Nam ſi pulmonis vomica extra rũpitur, pus cadit in cauum thoracis, ſi intro rũpitur, in arterias per quas expedite fertur in vias expurgationis: ita ſi in hepate ſuppurata inflammatio rumpitur per gibbam partem pus labitur inter inteſtina, & peritonæum: ſi rũpitur intro, abit per venas aut meſenterii aut cauę. Quod ad ſucci ſubſtantiã attinet, pus, inquit optimum eſt album, lęue, & ęquale, atq; minime fœtidum. Lęue eſt contrarium aſpero: lęue & aſperum ſunt differentiæ figuræ in extremitate, quare communia ſenſibilia ſunt, & non ſolum tactu, ſed & viſu ſentiũtur, in quibuſdam rebus, velut profecto in pure, & eo quod continetur in vrinis. Æquale poteſt ſignificare æqualitatem ſecũdum partes puris ipſius, aut ſecũdum tẽpus morbi, atq; vtroq; modo poteſt ſignificare æqualitatem ſecundum omnia alia accidentia. Contraria ſignificat inæquale, vt poteſt eſſe albũ æqualiter aut inæqualiter, ſecundum partes: vt ſi vna pars puris ſit alba, alia pallida, aut alia plus, alia minus alba. l. ſecundum tempus morbi, vt ſi ho-

die ſit plus album, cras non album aut minus album: ita etiam lęue poteſt eſſe inæqualiter per partes puris, aut per tẽpus morbi, ita fœtidum. Vtraq; æqualitas eſt in optimo pure, ſcilicet & album & lęue, atq; minime fœtidũ, idq; omnibus partibus puris & omni morbi tempore: quod huic eſt maxime contrarium, deterrimum eſt: & quæ inter illa, erũt medio cria puris genera. Sed noſſe oportet deterrimum contrarium eſſe optimo, colore, & odore, non tamen etiam inæqualitate: nam ſi ſit nigrum, aut liuidũ, & grauiter olens, non erit deterius ſi ſit inæquale, ſed ſi æquale: æqualitas enim in bonis eſt bona, in malis mala: cauſa qua albeſcit ſanguis cum mutatur in pus, eſt quia venę & arteriæ tentant ad ſuam naturam illum cõmutare: quare quo plus id à mẽbrorũ natura vincitur, eo candidius fit: quod nihil fœteat, nullum pus eſt: nam vt monſtratum à me eſt lib. 5. cont. ſuppuratio eſt putreſcentia quædam, quare cum quodam fœtore eſt: ſed quod minime fœtet, eſt optimum.

CAPVT. XI.

Hydropes qui ex acutis morbis fiunt, omnes mali, neq; enim febrem ſedant, doloriſiciq; ſunt valde, & lethales. Incipiunt autem

tem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex lũbis: quidam autem ex hepate

HYdropis sunt tres species, ascites siue aquosus, tympanites siue flatuosus, anasarca siue leucophlegmatia. Omnes hi morbi generari possunt à principio, idest nullis aliis morbis succedentes, generanturq; ita quibusdam occasionibus: vt potu aquæ frigidissimæ repentè refrigerato hepate, aut repẽte suppressis mẽstruis, aut antiquis hæmorrhoidibus: plærunq; succedunt morbis longis, vt scirrho lienis, aut omenti, aut musculorum ventris: nonnunquã succedunt morbis acutis: vt ardenti febri, aut inflãmationi hepatis, aut alienis, aut ventriculi, aut mesenterii, aut intestinorum, aut etiam renum. Ga. affirmat in commentario huius sententiæ, & lib. 5. de locis male affectis, non posse hominem hydrope laborare nisi hepar intemperie afficiatur, quãquam nonnumquam affectio hepatis ab alterius morbi affectione principium capiat. De hac assertione disputatum est à me in commentario loci citati ex lib. de locis male affectis: illud certè verum est, non posse fieri in homine hydropem quin hepar laboret intemperie, aut citissime in consensum trahatur. Intemperiem hepatis per quã

hydrops fiat, plæriq; intelligũt esse perpetuo frigidam: tamen non est perpetuum, quin potius hydrops qui succedit morbis acutis, plærũq; fit calfacto ac desiccato hepate: id quod Gal. etiam dicit lib. 6. de locis patiẽtibus ca. 1 his verbis. Haud secus dubitare consueuerũt in ea quoq; aquæ intercutem specie, quæ ad acutos morbos sequitur, quippe ab iis iecur calida & sæpenumero sicca quoq; intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in sanguinem mutare nequeat. Sed qua ratione calida intemperies possit hydropem facere, in commentario illius loci diximus: modo breui dicere non grauabimur. Calida intemperies cũ est fiens in hepate, vitiat aliter sanguinem, generat scilicet biliosum: tamen cum est facta, quia euertit radicitus temperamentum, & facultatem, sanguinem generãdi debilem fecit in essentia, eius quoq; actionẽ minuit, facitq; vt sanguis non solùm male, sed etiam diminutè coquatur, atq; ita aqua aut flatus aut pituita redundet. Nimirum celebratissimũ est, quamcunq; intemperiem posse tollere actionem cuiuscunq; virtutis: atq; quo pacto sit verisimile ex inflammatione interna, aut denique ex ardenti febre refrigerari hepar frequenter, vsq; adeo vt sanguinem non generet, maximè cum per hydropem, qui succe-

dit

dit morbis acutis duret ſemper febris. Itaq; conſentaneum eſt, cum morbis acutis ſuccedit hydrops, per calidam & ſiccam intemperiem hepatis plærumq; fieri, quanq̃ per frigidam etiam ſuccedere acutis fortaſſe aliquando poſsit: tamen morbis longis per frigidam intemperiem ſuccedit pluries: & cùm perſe fit hydrops, ideſt nulli alteri morbo ſuccedens, frigoris ſoboles arbitror ſemper eſt. Ergo inquit Hippocrates hydropes omnes, ideſt, ſiue aſcites ſit, ſiue tympanites, ſiue anaſarca, ſi ex acutis morbis fiunt, omnes mali. Certè etſi ſine morbis acutis fiant, ſunt omnes mali: ſed id dicit, quia deteriores ſunt poſt acutos morbos: nam quanquam vtitur impropriè nomine mali, tamen ſtatim quaſi declarans, cur malos dixerit, dicit lethales: & quia hîc non erat locus diſputandi de hydrope, niſi qui ſuccedit acutis morbis, eſt enim hydrops longus morbus, atqui hoc opus dicatum eſt ſolis acutis. Sane φ omnes hydropes mali ſint poſt morbos acutos, apertiſsimũ eſt: nã quo pacto nõ ſit grauiſsimum, hepatis, quæ præcipua ſedes eſt facultatis naturalis, & cuius per morbos eſt vſus maximus, vt cũ materia illorũ decerter, vires adeo eſſe debilitatas, vt pro ſanguine ſerum generet, idq; perſeuerãte febre?

bre? perſeuerat .n. ſemper vt Hip. ipſe dicit. Neq; tñ ſolũ vt ſigna ſunt malioẽs hydropes, ſed vt cauſæ etiã iæduntnon.n. tollũt febres ſed conſeruant potius,& ſi qui erant dolores hos quoque augent. Cauſa qua aqua hydropis nõ tollit febrem,eſt eadem,qua neq; tollit ſitim. Nimirũ eſt aqua putris & ſalſa ſemper per hydropem: nam cũ hepar debile eſt commutandi facultate,& calida ſiccaq; intẽperie ſecũdum habitum affectum , debilitas facultatis facit aquam,intemperies calida facit putrem & ſalſam. Cùm verò præ frigore hepatis colligitur aqua , tũc quoq; putreſcit, quia concluſa ſine perſpiratu continetur in loco,qui in viuẽtibus corporibus ſemper calidus eſt,non aliter q̃ ſolet putreſcere ac ſalſa fieri aqua paluſtris. Hac ipſa cauſa dolores ſiqui per intemperiem accidebant,auget: eos vero qui tentione,compreſsione,aut vtcunque ſolutione aliqua fiunt,notius eſt,q̃ vt dici debeant,auctum iri: lethales ergo erũt. Sed cum Hippo. dixerit omnes hydropis ſpecies eſſe lethales poſt morbos acutos,mei muneris videtur,quod deeſt addendo , quæ illarũ ſit perniciosiſsima,quæ minime,& quę ſecũdo loco pernicioſa,hic diffinire: quãquã ſcriptum mihi eſt de hac re li. 8. contro. tñ dicam hîc breui quod res exigit. Omnium periculo

ſiſsimus

ſiſsimus eſt hydrops tympanites, ſecundo loco aſcites, tertio anaſarca: nã & ſi maioris cruditatis eſt generari aquam q̃ flatum, atq; hũc q̃ pituitam, flatus enim ex aqua calore quodam generatur, & pituita cõcoctione quadã generatur in officina ſanguinis, atq; hac ratione aſcites videtur omniũ periculoſiſsimus, ſecundo loco tympanites: tñ quia minus accõmodatus eſt hydrops tympanites curationi, cum neq; punctura, neq; expurgationi obediat, fit periculoſior aſcite: nam periculoſum non ſolùm naſcitur ex magnitudine cauſæ, ſed etiam ex difficultate curationis. De anaſarca author lib. 4, de ratione victus acutorum, contextu. 11. affirmat, eam eſſe omnium hydropis ſpecierum ſolam incurabilẽ: tamẽ verba illa non ſunt Hippo. & ſententia eſt a pertè falſa: nã & minoris cruditatis eſt, & curationi accommodatior. Addit Hippo. incipiunt autem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex lumbis, quidam autẽ ex hepate. Ex hepate incipere hic dicuntur, nõ ij qui incipiũt à principio, ſuntq; prima paſsio in hepate, nã de ſuccedẽtib⁹ morbis acutis diſputatio eſt ſed qui ſuccedũt morbis ipſius hepatis: vt cũ ex inflammatione hepatis ſupereſt hydrops. Inanis pars eſt ea regio, quæ media eſt inter infernas coſtas & oſſa ilij: hac continentur

inteſti-

inteſtina, præcipuè tenuia, & meſeraicæ ve-
næ, & ren, & muſculorum bona portio: lum
bi reſpondent huic parti àtergo, id ſcilicet
quod eſt inter thoracis vertebras & oſsis ſa-
cri. Sed roges cur cũ poſsit ab aliis partibus
incipere hydrops, hatũ tantum mentionem
Hippo. fecit? maximè cùm Gal. à multis aliis
partibus incipere, his verbis affirmet ſcilicet
de locis affectis? igitur ſi vel lienis cauſa. l.
ventriculi. l. inteſtinorum omnium cauſa, ma
ximè ieiuni, meſenterice venę intemperie in
habitu afficiantur, facile etiam vna perfrigera
re poſſunt, omnes ſimarum iecoris partiũ ve
nas: quo fit vt ad heparis quoq; corpus totũ
intemperies ipſa perueniat: ſi vero. l. pulmo-
nis. l. ſeptitranſuerſi. l. renum occaſione id ac
cidat, inprimis venæ, quæ in viſceris huius
partibus gibbis conſiſtunt, per conſenſum af
ficiuntur. Certe Gale. illic non diſputabat de
hydrope ſuccedẽte morbis acutis vt hic Hip
po. ſed vt illius verba palam faciunt, de eo qui
fit perfrigeratione: perfrigeratione verò tra-
hitur hepar ſæpe in hydropem ab illis omni
bus membris, incipiente frigore ex ſepto &
pulmone, & renibus per partes gibbas: ex vẽ
triculo, liene, & inteſtinis, & meſenterio per
cauas heparis: tamen ex morbo acuto (quã-
quam fortaſſe aliquando fieri poſsit) perra-
rum

rum sit hydropem fieri è supernis membris, pulmone inquam & septo: nam horum mẽbrorum ardor citius siccabit cor, quã hepar: faciet; marcorem quam hydropem. Verum cùm inferna aliqua pars inflammatione laborat, vt solent per acutos morbos, citius fit intemperies in habitu hepatis, quã cordis, fitq; ita hydrops: huc respiciens inquit, incipiunt plurimi quidem ab inani parte, & lumbis, & iecore: interim non negat Hippo. aliũde posse accidere: sed vt monitum antea est, scribit obseruationes simul cum præceptis, scribens in exemplis non tam quæ possint, quam quæ soleant fieri.

Quibuscunq; ergo ab inani parte, & lumbis, hydropis principia fiunt, ijs pedes intumescunt, & profluuia longa accidunt, quæ neq; dolores tollunt ex inani parte & lumbis, neq; ventrem vacuant: quibus autem ab hepate hydropes fiunt, tusses quidem, & promptitudo accidunt, & nihil excreant mentione dignum, & pedes intumescunt, & venter non excernit nisi dura quædam violenter, & circa ventrem fiunt œdemata, hæc in dextris, hæc in sinistris partibus orta & desinentia.

Hæc

HÆc ſententia non tam pertinet ad prognoſticam partem, q̃ ad diagnoſticã: nõ enim docet quæ ægro ſunt euẽtura, vt prius cum diceret hydropem omnẽ lethalem eſſe poſt morbum acutum, ſed cuius particulæ inflammatio hydropem pepererit. Verùm hoc quoq; eſt inſtituti autoris hoc loco: nã in ipſa operis commendatione dixit, prænoſcens enim & præſentiens præſentia, præterita, & futura: ergo hic Hippo. docet quæ ſymptomata ſequantur hydropẽ ex hac, & quę ex illa parte principium ducentem. Ego verò, quò hic nihil quod ad prænotionem faciat deſideretur diffiniam quod Hippocrates omiſit, qua ex parte exitioſior ſit hydrops, ex inani parte, an ex hepate: nã hoc definito ad prognoſticam hæc etiam ſentẽtia referetur. Certè ratiſsimũ ſit ex inani parte anaſarcam oriri: nã huius partis malũ vicinũ ventrẽ lædet prius, in quo aſcites & tympanites fiũt q̃ totas corporis venas in quibus anaſarca: proinde Hip. hîc deſcribens hydropem ex inani parte, duarũ tantũ ſpecierum aquoſę & flatuoſę mẽtionẽ facit. Id palã faciunt illa verba (neq; vẽtrẽ vacuant) nam nõ ita diceret, niſi de ſolis illis hydropis ſpeciebus differeret, quibus venter tumet: quamquã paulo ante de triplici hydrope loquebatur. Ergo de tympanite & aſcite

dicentes

dicẽtes definiam⁹ : certè hydrops aſcites ſuccedens in morbo acuto exitioſior eſt, ſi ab inani parte incipit, quã ſi ex hepate: nam intemperies inanis partis non poteſt multã aquã generare, niſi hepate intemperato, vt intemperies partis inanis intemperiem hepatis, & hęc aquæ copiam peperit: ergo tanto grauius eſt aſcitem ex inani parte fieri quam ex hepate, quãtò deterius eſt ambas partes eſſe ſecũdum habitum intemperatas, quam ſolũ hepar. Verùm hydrops tympanites minus lethaliter fit ex inani parte quam ex hepate: nam flatum ſolum inanis pars ſecundum habitum intemperata ex proprio alimento, & excrementis quę recipit, poteſt generare: quare incipere poteſt hæc hydropis ſpecies, ab inani parte, hepate ad huc leuiter patiente: quod ſi iam patiatur, fit tamen illo multò leuius patiente, quam ſi ipſum, ac non potius ſimul cum parte inani totum flatũ generaret. Neq; vero eſſe poſſit eadem ratio aſcitis: nam non intelligo hepar leuius laborare, cùm multam aquam generat capto principio ab inani parte, quam ſi primario affectu laboraret: aquam enim non generat inanis pars vt flatum, nam non venit ad inanem partẽ materia idonea vt aqua fiat (cõcoctior enim venit) ſed flatus cùm debiliter aguntur concoctiones, vbiq; generatur. Itaq;

facit plurimum ad prædictionē, vt per signa hydrops, hinc, aut illinc, distinguatur. Pedes intumescere commune accidens est omni hydropi vndecunq; fiat, proinde repetitur: causa est, quòd cum in his aqua in omnes partes distrahatur, ob decliuē positum in pedes prō pti° decurrit, & cū semel decurrerit, quòd lō gissimē absunt à mēbris calidis minime discutitur. Cum hydrops succedit morbo acuto in anis partis, verisimile est venas mesenterii in flammatione laborasse, atq; aliquid affectus adhuc retinere: nam hæ venę sunt per eam regionē distributæ: ergo malè agetur deductio chyli ex intestinis, hepar, enim per has trahit vt arbor per radices. Non facta distributione erūt iusto humidiora excremēta, quòd fluor ventris prōprissimè cōsequitur maximè debilibus intestinis, qualia esse per eum affectū verisimile est. Accedit quòd ex ipsis particulis inflāmatis vstę bilis bona portio, eiusq; aeris & rodentis in intestina decidet: cōtinget ergo ventris profluuium longum, quod tamen dolorē inanis partis nō toller, neq; ventris tumorē (hoc enim significat Hip. dicēs, neq; vē trem vacuant, ideſt tumorem non faciūt subsidere) nam constat dicta causa profluuii non euacuari materiam propriā tumoris, aut quæ dolorem facit, sed id solum quod per intesti-

na

na deſcendit. Gal. com. 11. 4. par. apho. inquit hydropem ex inani parte principium capientem fieri ob illius partis intemperiem factã: cum ergo factæ intemperies non faciant dolorem, videtur nullius dolor inanis partis hydropi affuturus: tamen res non ita habet, nam etſi intemperies æqualis per ſe non inferat dolorem, generat ſuccum aut flatum qui doloris eſt cauſa, partim intemperando (intemperatam enim ſecundum habitum particulam de nuo intemperari quotidie accidit) partim diſtendendo. Hydropem habentem ortum ab hepate alia quędam accidentia ſequuntur, ni mirum tuſsis & promptitudo quædã ad tuſſiendum, tamen ſine quappiã excreatione notatu digna: quia ex inflãmatione hepatis quæ anteceſsit, ſupereſt aliquid inflãmationis, & tumor ſcirrhoſus, aut inflatio: hinc fit cõpreſſio ſepti tranſuerſi & pulmonis, atq; ita & viarũ ſpiritus anguſtia: inſurgit vero thoracis natura aduerſus omnem cauſam anguſtiæ, quaſi ipſam expulſura aeris impetu: quod, cũ cauſa eſt ſuccus aliquis qui poteſt impulſu agi, efficit quidẽ, excreatq;: cum vero aliquid aliud eſt cauſa, inſurgit nihilominus cęca natura, tamen nihil excreat. Accedit etiã quod aliquid bilioſæ ſaniei reſudat ex inflãmatione per ſeptum tranſuerſum in thoracem, atq; aliquid

etiam ſeri ſalſi irritans ad tuſsim, verũ id erit per exiguum, & tam tenue, vt nõ excreetur. Addit Hippo. tuſſes & prõptitudo: nam plerique ira laborantium non tam habent tuſsim quam propẽſionem ad cuſsiendum: nam cum experiantur ſe nihil iuuari tuſsi, deſiſtunt à tuſsiendo, manetq; in eis quædam propenſio, qua incaute ſæpe tuſsiunt. Hi reddunt euentre dura, eaq; ægre. Quòd quidem ægrè reddant, cauſa eſt, quòd reddũt dura: verum duritiem facit inflammatio hepatis, nam quã quam mutetur iam acutus morbus in hydropem, retinet tamen adhuc hepar veſtigia inflãmationis: ergo hepar præ inflammatione trahet abſumetq; multum ſuccum, quare ſiccabit excremẽta. Sed eſt quod dicat aliquis, per hanc affectionẽ copioſas deiectiones ſanguinis, quaſi diluti debere fieri, non aridas: nam Gal. lib. 5. de locis patientibus affirmat, cum eſt inflammatio in hepate cõiuncta cum debilitate debere fieri deiectiones cruẽtas, & quaſi dilutas: cũ ſine debilitate, aut arida expelli, aut vſtum ſanguinem: at vero conſtat vt per hydropem non ſolum inflammatio ſit, ſed cũ ea etiam debilitas: nam per facultatis debilitatem generatur aqua & flatus. Sed Gal. illo loco nõ diffiniuit quam debilitatẽ diceret. Certè ſola debilitas facultatis commutãtis nõ eſt

ſatis

ſatis cum inflammatione coniuncta ad tales excretiones, niſi ſimul accedat debilitas tractricis: ergo cum per intemperiem frigidã in habitu debile eſt hepar, & tamen inflãmationem patiens (nam nihil vetat habere intemperiem frigidã in habitu, calidã in diſpoſitione) reddũtur deiectiones illę ſubcruentę, quia lã gueſcunt cõmutandi & trahẽdi facultates: de quibus affectionibus Gal. loco dicto diſputabat. Verùm cum præ intẽperie calida & ſicca in habitu hepar eſt debile, vt cũ hydrops ſuccedit hepatis inflammationi, etſi facultas cõmutãdi ſit debilis proindeq; aqua generetur, quæ regionem ventris repleat, tamen tractio nihil minuitur, ſed aucta eſt, fitq; per venas meſenterii magna ſucci tractio, ac ſiccatio excrementorum Cauſa, qua per intemperiẽ frigidam langueſcit facultas trahẽdi, per calidã vero minime, eſt, quòd calor tardiſsime & minime lædit facultatem trahendi, frigus maximè ac citiſsimè. Nam etſi quæuis intemperies poſsit tãdem omnes facultates tollere, tamen quaſdam illarum quædam intemperies minime & tardiſsimè, quaſdam maxime & citiſsime. Vt trahendi facultas à calore minime læditur, quia calore maxime iuuatur: contraria de cauſa frigore citiſsime læditur: ergo cũ hepar ob inflammationem, intemperiem in

habitu calidam & ſiccã contrahit, prius amittit bonam cõmutationem quam tractionẽ: quanquã enim cõmutatio eñ agitur calore, tamẽ agitur moderatiori quã tractio. Itaq; eo tempore quo præ calida intẽperie & ſicca minuta erat commutandi vis, non minuta trahendi, generabitur multa aqua, & reddentur arida ventris excrementa: illud debilitate cõmutantis facultatis, hoc nimia tractione ſucci. Verum cum hæc intemperies nimium increuerit, adeò vt euerterit iam omnino membri naturam, debilitata tandem facultate etiã trahendi, accidet profluuium ventris, etſi hydrops ab hepate cœperit initium: id vero fit in vicinis iam mortí. Fiũt etiam his œdemata toto ventre, dextra & ſiniſtra parte orta & deſinentia, ideſt cum premuntur euaneſcentia, rurſum leuatis digitis erumpentia: hoc enim eſt œdematis ideſt pituitoſi tumoris propriũ: ſed Hippo. addit hæc verba, quia apud illum œdemata ſignificant generatim tumores, vt ergo diffiniret ſpeciem, addidit, orta & deſinentia.

Caput, & manus, & pedes frigere malum, ventre & coſtis calentibus.

HÆc ſententia eſt quadrageſima octa. 4. par. apho. qua ita habetur, in febribus nõ inter-

intermittentibus, si externa frigida sint, & interna vrantur, & sitim habeant, mortale. Sed hîc explicat (quod illic non fecit) quas partes vocet externas, caput scilicet, & manus, ac pedes, quæ sunt membra extrema, & quas internas, ventrem scilicet & costas. Nomine ventris & costarum intelligit totam eam regionem, quæ est inter alas & inguina, verùm ex re ipsa, & ex illa sententia constat remissius locutum esse hic Hippocratem dicentem, signum hoc malum esse: est quidem (vt illic scripsit) non tantùm malum, sed etiam lethale. Nam in acutis febribus, de quibus hic est sermo, non potest hoc accidere, nisi ob inflãmationem internam, quæ magna sit & maligna, quæ non potest, non esse lethale malum: nam est omni ratione malum magnum, & magnitudine morbi, & malitia, & dignitate partis male affectę. Id vero quod dicimus de perfrigeratione externorum, quæ totum morbi tẽpus adsit, intellige: nam superuenire quidem potest sine inflammatione, vt his qui vicini sunt morti, ob debilitatẽ calidi innati: aut quibus rigor superuenit: quamquam horum neutris admodum calent venter & costæ.

Optimum autem, corpus totum & calidum esse, & molle æqualiter.

IN quouis ſignorum genere ſcripſiſſe Hip. videmus peſsima ſigna & optima generis illius, hoc idē facit modo. Hucuſq; diſſeruit de tumoribus duris & mollibus hypochōdrii & totius ventris, inflammationibus, & œdematis, & duplici hydrope, & ardore in his regionibus maiori quam pro calore externorū, præcipiens ventrem ęgrotantis attrectare, cō templariq; an ſit aliquis tumor, an ſit ardor, hæcq; omnia mala eſſe putare, alia plus aliis: modò cōtraria (quę ſcilicet hoc ſignorū genere haberi debet optima) referens, inquit, optimum eſt totum corpus calidum eſſe æqualiter, ideſt nullū in ventre ardorem eſſe maiorē quā in aliis partibus, & æquè molle: ideſt nullum ibi tumorē durū aut mollē eſſe, aut magnā obſtructionē, qua pars aliqua inſigniter dura ſit. Hinc ſatis liquet, cùm tā facilis & dictis antea conſentanea enarratio hæc ſit, nomine molle proprie accepto, fruſtra Gal. & præter Hip. mentem nomen illud metaphoricè interpretari, dicentē, molle eſſe corp⁹ equaliter quod nō ſit aſperum aut aridum. Quaſi vero aſpero contrariū ſit molle, ac nō potius lęue: aut aridō lęue, ac non potius humidum.

Dolentem facile conuerti oportet, & ad eleuandum ſeſe prompum eſſe.

Qui

QVi facile se hùc & illùc conuertit, & facile surgit, certè non habet magnam doloris causam, neq; facultatē animalē debilem: nam qui alterum horum habet, non potest illud facere: nam omnis doloris causa per motum maiorem dolorem infert.

Si vero grauis videtur esse reliquo corpore, & manibus, & pedibus, periculosius est.

GRaue esse corpus dicitur, quod videtur ferri pondere, destitutum a facultate mouente: cuius modi esse ante dixit, quod fertur in pedes, quod cum periculo esse prius diximus. Si vero manus quoq; ac pedes ægre moueat, non corpus solum, extremæ debilitatis esse, proinde cum maiori periculo, satis apertum est.

Si vero præter grauitatem, vngues & digiti liuidi fiunt, vicina mors est.

COlores liuidos lethales esse vbi vbi apparēat antea diximus, vbi de colore faciei lethalis disputauimus. Vituperat modo eum colorem in vnguibus & digitis, non quòd in illis periculi plus habeat, sed quod soleat ab iis partibus incipere. cùm calidum inter moritur: ergo coniungens, vt semper fere facit, obseruationem cum regulis, dixit,

vngues

vngues & digiti liuidi. Cauſa qua hæ partes liueſcunt, ante alias eſt, quòd extremæ omnium ſunt: refugiente ergo calido, amittunt colorem viuidum quem eius influxu accipiebant digiti perſe, vngues nonnihil etiam per ſe arteriis quibuſdam terminatis in illarum radices, tum .l. maxime per ſubiectam carnem.

Denigrati omnino digiti & pedes minus lethales ſunt, quàm ſi liueant. Sed alia etiam ſigna conſideranda ſunt: ſi enim facilius ferre malum videatur, aut aliquod ſignum eorum quæ iuuant præter hæc annuat, morbum in abſceſſum verti, ſpes eſt vt æger victurus ſit, & denigratæ partes corporis caſuræ.

ANtea diſſeruit de liuore, quia extinctione calidi naturalis fit ſemper, nunc de nigritie, quę per abſceſſus poteſt fieri, atq; ideo nō eſt tam certi periculi ſignum: proinde antea dixit, vngues & digiti qui poſſunt eſſe manuum aut pedum, nunc digiti & pedes ideſt digiti pedum, aut ipſi toti pedes: quia abſceſſus boni magis fieri poſſunt & ſolent ad pedes, vtpote humiliores & longius poſitas partes, quā ad manus. Vnguium vero hic nō meminit, quia ad ſolos vngues non fiunt materiæ

morbi

morbi abſceſſus. Color niger & liuidus ambo ſunt lethales, & extinctione calidi innati ambo ſolent fieri, atq; ideo niger ex grauiori cauſa, proindeq; magis mortifera fit, ſi ſcilicet vterque color ex lethali cauſa ſit. tamen illud intereſt, quòd liuidus lethalis ſemper eſt (nam extinctionem calidi perpetuò ſequitur) niger vero non ſemper, nam ſit nonnũq; facultate naturali membrorũ expellente malignum ſuccum, qui eſt morbi cauſa, in externa membra, quæ poteſt eſſe ſolutionis acuti morbi, cauſa, per abſceſſum: quod cũ accidit ſolet homo periculum effugere, expulſo ſucco longe à mẽbris principibus. tamẽ ſolẽt manus aut pedes, in quos tales abſceſſus ſucci nigri fiũt, præ malitia ſucci gangrẽnam pati: ac putreſcentes cadere, niſi à chirurgo ſecentur prius. Ergo cum Hippo. dicit, denigrati omnino digiti & pedes minus lethales ſunt, q̃ ſi liueant, ita intelligendum eſt, ac ſi diceret, digitos & pedes denigratos eſſe, non eſt tã certum mortis ſignum, q̃ liueſcere: nam liuidos eſſe, eſt ſignum certũ: denigratos eſſe, eſt ambiguum. Ergo prædicendum eſt ea arte, qua in ſignis ambiguis vtendum eſſe ſupra diximus: nimirum adiunctis aliis ſignis, inquit Hippo. vt ſi facilius ferre morbum videatur: nam hoc videtur indicio eſſe, non eſſe caloré extin-

extinctum, sed succum nigrum à viscerib⁹ pulsum. Verùm accidit sæpe hominibus prope mortem iam constitutis, & innato calido extincto, fallax quædam tolerantia, vt videatur homo melius habere ad omnia & minus angi: est ergo adhuc signũ anceps nigrities pedum cum tolerantia: proinde addidit aut aliquod etiam aliud signum eorum quæ iuuant præter hæc annuat: non explicuit quod aliud signum experi debeat ad præsagii firmitudinem, licet intelligere, quodcunq; quod non sit debile, vt vrinam coctam & respiratũ facilem. Sed quia ego monui in principio huius operis quædam signa quibusdam signis præcipue valere annuendo aut renuendo, expedit dicamus, quod signum maximè in hoc ægrotante valeat distinguere ambiguitatem. Certè ego requirerem pulsum, nam hic minime fallet: quia si apparente nigritie pedum & quadam noua tolerantia, mortis tamen citæ periculum subest, illa signa fiunt præ extinctione calidi innati: hæc verò non posset non apparere in pulsu: cùm sit actio propria vitalis facultatis, quæ seruatur in nato calido: nam si contra pulsus vehementior est factus, certe calidum innatum non potest debilitatum esse vsq; ad extremarum partium liuorem,

Geni

Genitale teſteſq; contracta, vehemẽtes dolores ſignificant, & periculum mortis.

GEnitales partes omnes & inviris & in fœminis natæ ſunt mirum inmodum tumeſcere & detumeſcere, diſtenta aut contracta. tument autem & erumpunt, cum multo ſpiritu vitali abundant, hoc expirante ſubſidentplurimum in ſeſe, & contrahuntur, & videntur introuerti. Pati etiam poſſunt hanc paſsionem per veram conuulſionem muſculorum, qui inteſtes inſerti voluntarium quid dam erectioni pudendi præſtant, aut per motum conuulſiuum nerui ſextæ coniugationis qui ad ſeminaria vaſa venit: ergo extinctio caloris naturalis facere poteſt penuriam ſpirituum vitalium, atque ita contractionem earum partium: ſed & conuulſiuus motus poteſt eam contractionem facere: dolor vero vehemens facile poteſt vtrãq; paſsionem facere: nam abſumit multos ſpiritus, & eos qui ſuperſunt cogit externas partes deſtituere, & neruos conuulſione contrahi. Poteſt igitur per ſummam debilitatem calidi innati genitalium contractio accidere, multo autẽ magis cum huic debilitati dolor vehemẽs acceſſerit.

Caput

CAPVT. XII.

DE somnis autem, vt secundum naturam consuetum nobis est, diù quidem vigilare oportet, & noctu dormire. Si autem contrarium accidat, malum. Minus autem nocebit, si dormiat mane vsq; ad tertiam diei partē. Qui vero ab hoc tēpore sunt somni, deteriores sunt: pessimum autem non dormire neque noctu neque diu, nam aut dolore & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.

NOn tantum oportet in somnis considerare quod Hippo. monet, quo tempore fiant, diù inquam an noctu, mane an vesperi, & an dormiant, an nō dormiant, sed alia quę dam: nam hęc interrogare oportet hoc ordine, primò an dormiant: secundo quanto tempore dormiant: tertio quo tempore: quarto, vt dormiant, an scilicet placidè, an cōtra implacidè, magna cū inquietudine & stertore: quinto an somnus iuuet an lædat. In quouis horum signorum, quod maxime accedit ad naturam, propriam potissimum ægrotantis, & ad consuetudinem, optimum esse: contra, quod maxime recedit, pessimum, epilogistica ratione probatur: cui etiam ratio analogisti

ca

ca reſponder Quod ſecũdo loco conſiderã-
dum dixi, quanto inquam tempore dormiãt
poſsit intelligi cum prima interrogatione, an
dormiant. de qua dicit Hippo. peſsimum au
tem non dormire neq; noctu neq; diu: nam
nũquã dormire, & parũ dormire in eodẽ ge
nere videtur eſſe, ſola ratione maioris aut mi
noris noxæ diuerſa. Sed in hoc etiam genere
omiſit Hippo. hoc loco differentiam notatu
dignam: nam in hoc genere eſt duplex vitiũ,
defectus et exceſſus: vt ſi nũquam dormiãt,
aut ſemper, ſi minus q̃ pro conſuetudine &
natura, aut plus. Verùm hoc ſcripſit alio lo-
co dicens, ſomnus & vigilia vtraque ſi mo-
dum excedit, malum. De quinta interrogatio
ne alibi dicit, vbi ſomnus laborem facit mor-
tale. De ſomni qualitate, quę conſiderãda di
ximus, an placidus an implacidus ſit, an cum
ſtertore an cum turbulentis inſomniis, variis
locis ſcripſit. De reliquis ſcribit hoc loco. Ve
rum nos ad exactã prædictionem omnia cen
ſuimus coniungenda. Conſtat vero omnium
optimum ſomnum eſſe, qui neq; lõgior neq;
breuior ſit, q̃ pro peculiari hominis conſue-
tudine & natura (nam inane eſt velle, quod
quidam barbarorum faciunt, tempus certum
ſomni ſalubris definire) & eo tempore quo
homo conſueuit (id tempus erit nocturnum
niſi

nisi homo imprudenter viuat vt aulici, vigilans noctu & dormiens diu, in eo enim diurnum tempus est opportunum somno) & placidus omnino, & qui iuuat: nam hæc omnia naturæ & consuetudini quadrant maxime, et optime corpus affectum esse significant: nam vtcũque ab eo quem descripsimus, somnus euariet, ex mala causa id fiet: nam non potest fieri longior aut breuior nisi ob intemperiẽ cerebri cum humore aut sine humore: lõgior fiet ob frigidam & humidam, breuior ob calidam & siccam, aut etiam ob dolorem aliquẽ, qui vigilare faciat. Iam vero vigilare eo tempore, quo consueuit dormire, internam causam, quæ vigilare cogat significat. Vt si placidus somnus non sit, maligni humores inquietudinem inferentes significantur. Quod si somnus lædit internæ inflammationis plerũque est nota, potissimum per morbos acutos sed hæc alio loco, quæ hic scribit Hip. exequamur. Nox natura iuuat somnum, nam tenebra & frigore: contrariis omnino iuuat dies vigiliam, præterq̃ quod plæriſq; hominibus ita est in consuetudine: ergo optimũ est dormire noctu: sed addit, minus nocebit, si dormiat mane. Videtur hic de vtilitate dicere, affirmans optimum esse mane dormire. Verum non hoc dicit, nam hic non est locus differendi

differendi de vtilitate somni (nõ enim agitur de tuenda valetudine) sed de bono signo: ergo perinde intelligendum est, ac si diceret, si diu dormiendum est, melius signũ est dormire summo mane, quã ad meridiẽ, aut vesperi. Describit scilicet hîc, neq; optimũ, neq; pessimum somnum, sed mediocrem quendam, vt signũ. Causa vero est, quòd si somnus non fit hora solita, non est imputandus causæ eidem à qua naturalis somnus fieri solet, vapori in quam cibi, sed vaporibus ascendẽtibus ex succo qui morbum parit: ergo hora somni horã motus humoris significabit: sed hora motus nonnihil facit ad significandum naturam succi: nam sanguis, vt fert antiquum dogma summo mane, flaua bilis die medio, vt pituita nocte media, melancholia vesperi mouetur magis. Iam vero natura humoris plurimum facit ad periculum aut securitatem: ergo hora somni ad morbi euentum magnum momentum habet, atq; matutina ad securitatẽ: nam morbi ex sanguine securissimi sunt, vt quatuordecimo cap. dicemus. Accedit quòd somnus quibus primis horis (intellige horę nomine duodecimam diei partem) non lõge abest a consuetudine hominum, immo nõnulli ad hanc vsq; horam dormiunt, cum bene valẽt. Addit deinde describens pessimũ huius ge-

neris ſignum, peſsimum non dormire neq; noctu neq; diu: nam tantum peruigilium aut fit dolore aliquo graui, aut labore ſomnum impediente, id vero per morbos acutos non poteſt non eſſe graue: aut ſignificabit phrenitidem imminentē: nam fit bile in caput aſcendente. Sed eſt dignum cōſideratione, vtrùm eſt deterius, neq; noctu neq; diu dormire, an neq; noctu neq; diu vigilare: nam ſi hoc eſt deterius, cur illud dixit peſsimum? Certè vtrūq; horum fit leſo cerebro: ſed cæteris omnibus paribus, quia peruigilium à deteriori ſucco fit (bile ſcilicet) quā ſopor, qui fit à pituita, videtur illud eſſe deterius: tamē re vera vtrūq; eſt adeò graue, vt quamminimum diſcrimen ſit: niſi quòd expeculiari natura ægrotantis, & ex anni tempore, & regione, & ſimilibus naſcitur. vt grauius eſt bilioſum hominem laborare lethargo quam phrenitide: pituitoſum contra: grauior etiam eſt lethargus æſtate & Hiſpali, quam hyeme & Burgis. Sed hoc caput non indiget pluribus.

CAPVT. XIII.

Dejectio optima eſt, mollis & conſtans, & eo tempore excreta, quo per ſanitatem ſolet: multitudo autem ad portionem aſſumptorum:

ptorum: nam ſi talis exit, venter infernus bene valet.

NOn retulit hîc Hip. omnia, quæ optimæ deiectioni accidere debent: debet enim præter hęc eſſe etiã coloris ſubrufi, & ſine crepitu excreta, & nõ grauiter olens: hęc vero reliquit ex iis quæ ſtatim hoc capite dicẽtur, intelligenda. Neq; vero verum eſt quod quidã effutiunt, dicẽtes referre hîc omnia quæ poſſint ſignificare imũ vẽtrem bene valere: nam odor qui non ſit grauis, ſignificat etiam bonum ventris: nam poteſt intemperies ſolius inteſtini grauem ſtercoris odorem parere: poteſt etiam inteſtini intemperies flatum gignere, & crepitus eſſe cauſa. Itaq; neq; omnia quæ ventrem infernum bene valere ſignificant retulit. Mollis deiectio, eſt non dura: conſtans, eſt non fluxa. Quòd vero quæ talis eſt, & conſueto per ſanitatem tempore excreta, & reſpondens quantitati cibi, ſeruata proportione, optima ſit, conſtat. Primum quòd talis eſt deiectio bene valentium, deinde quòd nullatenus poteſt ab hac euariare ſine malo ægrotantis: nam dura non poteſt fieri, niſi aut facta nimia diſtributione ex inteſtinis, aut detentis diutiùs excrementis. Illud nimius, hepatis ardor, aut nimia ſucci

per totum corpus penuria poteſt facere, hoc debilitas expultricis. Fluxa deiectio non poteſt fieri niſi aut confluentibus multis ſuccis aliunde, patientibusq; inteſtinis fluxionem, aut ceſſante diſtributione: hæc q; poteſt ceſſare, aut ob debilitatem tractricis in hepate, aut inordinatum motum expultricis inteſtinorũ (ita placet magis dicere, quã debilitatẽ retentricis: quia inteſtina, vt inſtrumenta non habent vim retinendi, ſed ſi quã habent, habent certe vt ſimplices partes) aut leuitatem inteſtinorum, aut copiam ſucci mordentis. Antecedere tempus conſuetum deiiciẽdi eiſdem cauſis poteſt, quibus fluxa fit: tardare vero eiſdem, quibus fit dura. Atq; vt copioſior ſit quam pro cibi copia, fit eiſdem cauſis quibus fluxa: vt minor, eiſdem quibus dura, aut detenta bona fæcis parte in cæco aut aliis inteſtinis. Conſtat vero vt omnes hæ cauſæ male ſint, ergo illa quam deſcripſi, eſt optima, & ſignificat imum ventrem bene habere. Hîc dicitur imus venter, totum inteſtinum cum vẽtriculo: dicitur vero ad thoracẽ: nam totius huius regionis affectionẽ ſignificat deiectio, quamquã præcipuè ac inſigniter ſignificat affectionem inteſtini: nam in inteſtino generantur fæces alui, vt lib. 6. controuer. diximus.

Si vero

Si vero ſit humida deiectio, cõfert neq; ſtridere, neq; crebrò & minutatim excerni: laborans enim homo cupiditate deiiciendi, peruigilio corripietur. Si vero ſæpe & confertim fluit, periculum affert deliquij animi.

APud Hippo. & Ariſt. & Gal. & plęroſq; Græcos autores ὑγρὸν ſignificat quod fluxum ſeu fluens eſt: hoc ergo nomine deiectionis humidę intellige. Hãc non poſſe eſſe optimam, ex dictis conſtat: quandoquidem poſuimus illam eſſe mollem & cõſtantem: verum poteſt eſſe vtilis per morbos. Si quidẽ ſuo tẽpore accidat, ideſt poſt ſigna concoctionis, tã poteſt eſſe vtilis, vt ſoluat integrè morbum: ſi vero accidit ante tempus concoctionis, ſemper eſt ſignũ malum: eſt enim euacuatio per ſymptoma: tamen vt cauſa poteſt tunc quoq; eſſe bona aut mala, debet q; nonnunquã medici opera ſiſti, nonnunquam duci. Vt lib. 5. controuer. abunde monſtraui. Et in omnibus euacuationibus in primis cõſiderandum eſt, an conferant an non, vt de ſudore paulò ante diximus: ſed præter hoc, in his humidis deiectionibus modus exeundi nonnihil indicat. Sunt vero in modo exeundi quatuor differẽtię: nam aut expellitur parum & crebrò, aut parum & rarò, aut multũ & crebrò, aut mul-

tum & rarò: est etiam in modo exeundi, si stridet aut nõ stridet. Mala deiectio est, quod ad has differentias attinet, quæ stridet: nam multum flatus interius generari indicat. Mala etiam, siue strideat siue secus, quæ minutatim & crebrò deiicitur: minus mala quam hæc est, quæ minutatim sed raro: verùm deterior est his duabus, quæ affatim & crebro deiicitur: illa solum optanda est, qua affatim & rarò deiectio fit. Hippocrates duarum tantum mentionem fecit, crebræ & minutatim factæ, & copiosæ & crebræ: verùm facta harum mentione, reliquæ intelliguntur. Videtur Hippocrates reddens causam qua duæ illæ deiectiones, quas enumerat, malæ habentur, præter rem confugere ad noxas quas faciũt, sed oportuisse potius dici affectus quos indicant, præsentes aut imminentes: quando quidem hic de malis signis, disputatio est, nõ de malis causis. Verùm scire licet, in his euacuationibus malitiam causę respõdere malitiæ signi (etsi in aliis quãmultis rebus non ita fiat) esse q; causam mali signi, quod euacuationes habent malitiæ vt causæ: proinde Hippocrates si res bene intelligatur, nihil omisit quod ad prædictionem faciat. Euacuatio crebrò & minutatim facta significat irritationem magnã, arq; aut multum aut parum succum, & debi-

& debilem facultatem expellendi: hoc quia minutatim fit, illud quia crebro: atq; hic assiduus labor peruigilium facit: rursus labor & peruigilum debilitatem: ergo facit debilitas eam deiectionem, ac rursus ea deiectio debilitatem. Minutatim & rarò facta deiectio, etsi debilitatem facultatis expultricis nihilominorem indicat, tamen irritationem indicat multò minorem. Deiectio copiosa & crebra exoluit facultatem, infertq; animi defectiones: quod aperto indicio est, eam non fieri facultate valenter expellente, sed debiliter retinente: itaq; non tam ob robur, quã ob debilitatem facultatis: nam facultas robusta non facit nimiam euacuationem, & vsq; ad dissolutionem (hãc enim solum facit cum non potest continere) sed cedit symptomati præ debilitate, expiratq; facultas ipsa: itaq; hic rursus debilitas euacuationem, & euacuatio debilitatem auget, idq; assatim: quæ affectio pessima est. Sola supereſt euacuatio magna, & ex longis interuallis, quæ sola ex robore facultatis fieri consueuit: magna, quia expultrix valenter agit: ex longis interuallis, quia expultrix, vtpote robusta, non grauatur aut irritatur quantulacumq; causa, sed sustinet vsq; ad mediocris copiæ congestionem. Vides ergo vt Hippo. meritò mentionem

nem fecerit noxæ quam pariunt illæ deiectio nes, quanquam de ſignis eſt ſermo: quia illæ ipſæ noxæ addunt ſignis malitiam.

Sed expedit pro copia ingeſtorum deiicere bis aut ter in die, & ſemel in nocte: plurimum vero ſubeat ſummo mane, vt conſuetum eſt homini.

GAl. putat, his verbis nihil aliud contineri, quã quod prius dicebatur: deiectio optima debet eo tempore excerni quo per ſanitatem ſolet: multitudo autem ad portionẽ aſſumptorũ: itaq; deſcribit hîc quoq; optimam deiectionem. Quare cenſet nõ debuiſſe Hip. numerum deiectionum referre, eo quòd nullus numerus omnibus ſit conſuetus, atq; minime videbatur dicendum bis, aut ter in die, ſemel in nocte: nam hoc non ſolum eſt cõſuetum omnibus, ſed neq; multis, neq; niſi per paucis: nõ ergo poteſt eſſe norma optimæ formæ deiectionis. Cęterum, vt vera dicam. Gal. non videtur aſſequutus penitus Hippo. mentem: non enim hîc de optima deiectione diſputat, neq; quod in principio huius capitis dixerat, repetit modo: ſed diſputat de deiectione humida, quam diximus nunquam eſſe optimam, ſed nunc meliorem nunc deterio-

rem

rem pro modo deiiciendi. Dixerat malũ eſt deiicere minutatim & crebrò, malum etiam deiicere affatim & crebro, modo addit, ſed in hoc deiectionis genere optimum eſt, bis aut ter per diem & ſemel per noctem deiicere: ſcilicet ſi in morbo acuto homini conſtituto aluus ſoluitur, deiicereq; humida incipit, optimùm eſt, quod attinet ad formã deiicendi, bis aut ter per diem deiicere, ſemel per noctem, & ſummo mane maiorem deiectionẽ fieri quam aliis horis: nam hæc deiectio neq; erit minutatim facta, neq; crebrò, neq; vero admodum rarò, ſed quod morbi materiam poſsit minuere facultate non debilitata. Quòd vero qui bis, aut ter per diem deiicit, ſemel tantum deiiciat per noctem, rationi eſt conſentaneum: nam ſomnus impedit euacuationes omnes quæ aguntur opera facultatis animalis, cuius modi deiectio per aluum. Verum dices, non quadrat cum hac expoſitione, quod quaſi reddens cauſam Hippoc. inquit, ſed pro copia ingeſtorum, & rurſum vt homini eſt conſuetum: nam deiectiones humidæ, quæ copioſæ ſint (nam tales intelliguntur) & tres aut quatuor contingant vno die, non poſſunt in morbo acuto, in quo tenui victu homines vtuntur, reſpondere copiæ ingeſtorum. Scire licet reſpondere quantitati

ingeſtorum, non eſſe tantum deiici quantum ingeritur: ſed rationem quãdam ſeruare quæ egeruntur, eorum quæ ingeruntur: quod per morbum etiam acutum poteſt fieri: vt ſi laborans, quo die plus ingerit, plus egerit, quo minus, minus quoq;. Hæc ratio ſeruari poteſt, etiam ſi per eas excretiones, vt per morbos acutos fieri veriſimile eſt, non tam deiiciantur reliquiæ cibi, quam mali ſucci ad inteſtina confluentes: nam ſimul cum his ſuccis erumpunt alui fęces: atque ratio hæc excretorum cum ingeſtis, ſignificat retinere naturam aliquatenus modum deiiciendi, quo vtebatur per bonam valetudinem, ſi non exacte, at ſecundum analogiam: itaque non eſt hęc collatio numeri deiectionum, cum numero, qui per ſanitatem accidit: ne cogaris ſuſpicari, affirmare Hippocrat. quatuor deiectiones in die eſſe hominibus per ſalutem conſuetas: nam nihil minus dicit: ſed quaſi opponens contrariũ ei quod dixerat, ſępe & confertim fluit, dicit bis aut ter per diem, ſemel in nocte. De quantitate dicit pro copia ingeſti cibi non exacte, ſed cum quadam ingeſtorum ratione vt explicui: quare minus eſt opus affirmare hîc loqui Hippocra. de homine conſtituto in declinatione morbi acuti: nam hic diſputat de deiectione humida ſine diſtinctione

ctione temporum morbi: immo vero vt ſequentia ſtatim verba facient palam, videtur de morbi principio aut incremento potius diſputare. Plurimum deiicere ſummo mane plærisque hominibus eſt in conſuetudine per bonam valetudinem, proinde id etiam fieri per morbos boni ſigni habet vim: ſi cui nõ eſt in cõſuetudine, is merito ab hac parte prognoſtici excipietur.

Craſſeſcere autem oportet deiectionẽ morboeunte ad iudicationem.

DEiectionem liquidam craſſeſcere paulatim, vt morbus it in iudicationem, bonum ſignum eſt: nam vt àme alio loco eſt demonſtratum, concoctio omnia reddit craſſa: verum hæc craſsities quæ concoctione fit, eſt mediocris: nimia enim non fit concoctione, ſed cauſa aliqua noxia: ergo excrementa debere craſſeſcere eunte morbo in iudicationem, de liquidis intelligi debet: nam duræ potius debent emolliri: eſt verò illud optimum ſignum: nam vt. 2. epid. docuit, concoctiones celeritatem & ſecuritatem ſignificant: ergo hæc deiectionis mutatio ſignificat cito & tuto ſoluendum morbum. Verum roges quid facit deiectionem

ctionē alui coqui, vt posſis inde ſperare morbi ſolutionem? cum deiectione non prodeat morbi materia, ſed cibi fæces? Certè cum qui ſpiam morbo acuto corripitur, omnia excrementa ſolent apparere cruda, & mutatæ omnes excretiones, partim quia redundans ſuccus per omnes euacuationis vias ſolet regurgitare, partim quia omnes officinæ cōcoctionum debilitantur, aliæ aliis conſentientes: ergo cum ſaneſcere incipit homo, incipiunt omnes concoctiones emendari, hæ ante illas: itaq; nulla concoctio non habet ad quemcūque morbum ſatis magnum momentum, vt ſignum: hac cauſa vrina, quāquam in morbis venarum habeat maximas vires, nullo tamen in morbo eſt contemnenda: accedit his, quòd cum deiectione rarò nō exit aliquid propriæ materiæ morbi.

Subrufa autem eſto, neque admodum fœtida.

VT in apho. Hippo. dicit, mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat: verùm ſi ad mala mutatio fit, mala mutatio eſt: vt ſi ex deiectione liquida fiat craſſa, ſed nigra & fœtida: proinde inquit Hippo. oportet vt craſſeſcat eunte morbo in iudicationem, & vt ſit ſubrufa neq; admodum

fœtida

fœtida: talis enim eſt optima ſanorum. Itaq; hîc Hippo. & deſcribit qualis debeat fieri deiectio vt optima ſit, & ſupplet quæ prius omiſit, deſcribens optimam deiectionem. Sub rufa eſſe debet, quia talis fit mediocribilis naturalis admixtione: hoc vero intelligatur cũ quadam latitudine: ſubrufa ſcilicet, aut rufa paulo plus, minuſue: nam neq; ſanitas, neque accidentia ſanitatis ſunt indiuidua. Dictum eſt, non quidem neq; fœtida, ſed neq; admodum fœtida: nam deiectio quæ nihil fœtet, non eſt bona, vt ſignum, immo vero ſit ex magna cruditate, inteſtinis non alterantibus fęces: nam ſi alterantur, non poſſunt fęces nõ fœtere: non enim ſunt capaces perfectæ concoctionis, ſed mediocris cuiuſdam putreſcẽtiæ: fœtida admodum, ſignificat putredinem magnam: optima ergo eſt non multum fœtens.

Expediens etiam, lumbricos rotundos deſcẽdere cum excretione, morbo eunte in iudicationem.

GAl. hoc loco ita intelligit hæc verba, quaſi diceretur: lumbricos rotundos melius eſt deſcendere cum excretione, quã ſurſum aſcendere & euomi. Certè verum eſt quod Gal. affirmat, nam ſiquis per morbum euomat

mat lũbricos, modo vero incipiat reiicere per ſedẽ, melioris affectionis ſignũ eſt: nã cũ natura pót per cõueniẽtẽ regionẽ euacuat: cũ per minus cõueniẽtẽ facit, ob imbecillitatẽ facit: ergo quod per minus conuenientẽ regionẽ emittebat, per cõueniẽtẽ modo emittere, natura melius morbi cauſas vincere argumẽto eſt: cõſtat vero cõuenientẽ viã eſſe ad excretionẽ vermiũ inteſtina & ſedẽ incõmodã vero vẽtriculũ & os: maxime cũ mõſtratũ àme ſit incõmẽtario quarti libri meteorũ Ariſt. nullos vermes in ventriculo generari, ſed ex inteſtinis aſcẽdere eos qui euomũtur. Itaq; vera eſt enarratio Gal. ſed nõ ſatis quadrat meo iudicio cũ Hip. inſtituto. Nõ erat hic locus cõferẽdi deiectionẽ cũ vomitu, ſed deiectionẽ cũ deiectione, docẽdiq; quid ex quauis deiectionis forma ſignificetur. Accedit, q̃ illa verba morbo eũte in iudicationẽ, aliud quiddã videtur ſignificare: nã deiectio vermiũ vomitione vermiũ quocũq; tẽpore melior eſt, nõ ſolũ morbo eũte in iudicationẽ: vt dictũ erat craſſeſcere oportet excretionẽ morbo eunte in iudicationẽ, ita hîc dicit lũbricos rotũdos oportet deſcẽdere cũ excretione morbo eunte in iudicationẽ. Nimirũ cũ quis deiiciebat per totum morbum humida quædam, ita vt fit, incipere modo craſsiorem fieri & cũ lum

bricis

bricis, concoctionem significat: non quidem solum ob crassitiem, sed ipsa lumbricorum generatio concoctione quadam fit: hoc accidere solet potissimum in morbis & naturis abundantibus crassa pituita: cum scilicet hucusq; crassa quædam & pituitosa deiicerentur, lumbricos modo deiici, apertè indicat calorem membrorum succos illos magis altera re: ita enim ex idonea ad illorum generationem materia lumbrici fiunt: ergo morbo eunte in iudicationem eos apparere bonum est, quia concoctiones celeritatem iudicii, & securitatem significant. Quare ego non acquiesco in sententia Pauli libr. 4. capi. 57. & Aetii sermone. 9. cap. 39. qui dicunt lumbricos nũ quã præbere bonam significationem nisi in declinatione: in statu enim morbi malignitatem sequi. Intellexerunt fortasse hi nomine iudicationis solutionem: vt idem sit morbo in solutionem eunte, ac morbo inclinãte: verum falluntur, nã lumbrici concoctione quadam generantur expituitosis, concoctiones verò etsi inclinatione perficiuntur, tamen ante iudicationem inchoantur: quare non solũ in statu potest lumbricus non ex malignitate morbi esse, sed et in incremento, cum proximus iam status est: immo vero haud scio an malignitate vnquam fieri possint: malignie-

nim

nim ſucci viuentia omnia enecant: quare morbi per quos multi lumbrici apparent, nõ poſsint eſſe maligni ex materia, ſed ex ſymptomatis quæ ipſimet lumbrici faciunt. vnde etiam quæſtio quæ inter Paulum & Aetium locis citatis, & Raſim ac Auicenam alia ex parte intercedit, illis dicentibus melius eſſe exire lumbricos viuos, his contra mortuos deciſionem habet facilem: viui enim grauiora ſymptomata facient, anxietates ſcilicet, deliquia animi, morſus & conuulſiones: mortui verò cum maligniori morbi cauſa poſsint eſſe coniuncti, videlicet ipſa malignitate necati, & areſcentes. Qui verò non ſymptomatis ratione, vt Gal. dicit, ſed ob concoctionem vt in hoc prognoſtico dicitur exibũt, erũt ſane viui, recens geniti non iũcti, cum fecibus etiã iam craſſeſcentibus. Sed rogabis, cur dixit deſcendere, ac non potius, aſcenſus aut deſcenſus nomine prætermiſſo, apparere? an quia cũ apparent plærũque deſcendunt, & quia deiectione erat hic ſermo, cum deiectione vero deſcendent, nam hanc aſcẽdere per rarũ eſt? Accedit q̃ deiiciuntur vtilius. Sed eſt quod dicamus, cur cum ſit triplex lumbricorum genus, lati & rotundi, & aſcarides vocati, rotundorum tantum mentionem fecit. Lati vermes rariſsimè reiiciuntur, atq; extremita-

te

te internæ tunicæ inteſtinorum diſciſſa gene rantur: aſcarides minimam vim habent ad ſi gnificandum morbi mutationem, nam nõ ge nerãtur niſi in podice, ex reliquis fęcum illic putreſcentibus, ob intemperiem propriã par ticulę: merito ergo rotundorum tantum men tionem fecit.

Oportet omnibus ægrotantibus laxum ventrem eſſe, & bonæ molis.

REpletus venter eſt intentus, cum fit ma gna ſuppreſsio deiectionis aut flatus: er go laxum eſſe, bene fluentis deiectionis eſt ſi gnum. Verùm non oportet laxum nimis eſſe & extenuatum, nam conſumptionem ſignificat: ſed oportet laxum & bonę molis eſſe.

Aquoſam valde aut albam, vel chlõram vel rubram valde, vel ſpumantem deiici, hæc omnia mala ſunt.

HIc deſcribit deiectiones malas, quæ non dum ſunt peſsimæ: atq; quanquã dictũ erat de madente, non tamẽ fuit hic aquea præ termittẽda: nam aquea madens certè eſt, non tamen omnis madens ſtatim eſt aquea: madẽs poteſt eſſe bona aut mala, vt alię differẽtiæ illi acceſſerint aut non acceſſerint: quæ vero iam eſt aquea nullatenus poteſt non eſſe mala, eſt enim quæ fluxa nimis eſt & tenuis, & deco-

lor, ac ſine odore, omnia deniq; aquæ ſimilis: hæc magnæ cruditatis ſignum eſt, ſiquidē neq; odorem, neq; colorem, neq; ſubſtantiæ modum concoctione comparauit. Alba deiectio fit, quòd nulla bilis generetur, quæ vrinam tingat, vt per hydropem fieri ſolet, aut quòd ea quæ generatur, non deſcendat in inteſtina ob aliquam obſtructionem, vt ſolet per icterum fieri: vtraq; harum cauſarum eſt ſatis mala. Nomen hoc χλάρον ſignificat aut flauum aut viride, vtrumuis hîc ſignificet mala eſt deiectio chlōra, quāquam deterior ſit viridis, quam flaua: nam hæc fit multa bile & admodum flaua, illa bili viridi, quæ ex maiori incendio naſcitur, admixta. Rubra valde deiectio non poteſt non eſſe cruenta: conſtat vero hanc malæ affectionis eſſe notam. Spumās fieri poteſt, ob permixtionem multi flatus, vt ſolet fieri in laborantibus dolore colli, quę deiectio cum crepitu exit & innatat in aqua vt ſtercus bubulum. Fit etiam nonnunquam ob calorem igneum quodam feruore ſpumā generantem, vt in feruenti aqua videmus fieri. Conſtat vero vtramq; cauſam eſſe malam: verum hac ſecunda, quæ priori deterior eſt, veriſimilius eſſe per morbos acutos accidere, atq; accidit re vera, ſoletq; eſſe nota incipientis colliquationis: itaq; omnes hæ differentiæ

malæ

malæ ſunt. Sed oportet hîc meminiſſe eius quod ſæpe iam diximus, videlicet à præſagiis debere præſcindi cauſas manifeſtas: nam hæ ſemper detrahunt vires ſignis: ergo hic quoq; ſuppleri debet, niſi fiat ob cibi ingeſti qualitatem: nam ſi quis ægrotans, cui accideret deiectio aquoſa, mihi referret ingeſsiſſe ſe largiter aquam paulo ante, minùs equidem terrerer, quã ſi nihil referret tale: aut ſi pultem ingeſsiſſet, qui album: aut mel, qui flauum: aut lactucam, qui viride: aut legumina multa, qui ſpumans, deiicit: quanquam ne tum quidem illi colores nõ eſſent mali: nam deiecta nimis referre ea, quæ ingeſta ſunt, paruæ alterationis, ac proinde cruditatis ſignum eſt: id vero non eſt tam graue malum, quam cum ſine cauſa manifeſta aliquis talis color deiectionis apparet.

Prauum etiam eſt, exigua, lenta, & alba, & ſubchlõra, & leuis.

NOn debent hic diſiuncta legi hæc dictionum nomina, vt in ſententia proxima: nõ enim diceret iterũ alba, ſed cõiuncta legãtur, non tamẽ omnia, ſed vt deſcribãtur duę differentię deiectionis: prima eſt exigua lenta & alba: ſecũda eſt ſubchlõra & leuis: vtraq; ſignificat colliquationem: ſolentq; apparere ambę

per eas febres, quę mali moris ſunt, & liquant pingues partes. Prima fit pinguedine recenti liquata: ſecunda fit liquata ſimul & putreſcẽte pinguedine: nam ſubchlŏra hic dicitur ſubflaua, talem vero colorem cõparat putreſcens pinguedo, vt experimur quotidie in pinguedine veteri: ergo vtraq; deiectio eſt liquationis ſignum, deterior tamen eſt ſecunda. Pinguia omnia conſtat eſſe lenta & leuia, lubrica enim ſunt & tenacia, ergo liquata pinguedo facit deiectionem exiguam quidem, quia magna ex pinguedine non fiet: albam, ſi pinguedo non putreſcit ſed liquatur ſolùm: lentã vero ob pinguitudinem: qua eadem cauſa læuis erit, ideſt nõ aſpera, hęc omnia habet deiectio præter quam quod erit ſubflaua, ſi putreſcit pinguedo. Itaq; conſtat in prima differẽtia deiectionis ſuppleri debere lęuis, & in ſecunda, debere ſuppleri exigua & lẽta: ſed Hippo. ne quidpiam repeteret, ita ſcripſit.

His autẽ magis lethales ſunt nigræ vel pingues, vel liuidæ, vel æruginoſæ, & fœtidæ.

LEthales colores eſſe nigrũ, liuidum & ęruginoſum, tam in deiectionibus, quam vrinis & ſputis, & aliis excrementis ſatis cõſtat: nam nigræ deiectiones fiunt deſcẽdente atrabile: liuidæ deſcendente humore nigro, ſed modico,

modico, qui permixtione aliorum excremen torum liuidus fit: ęruginosus descendente bi le viridi, quæ ingentis incēdii est soboles. Fœ tidæ deiectiones hic dicūtur, quæ sunt admo dum grauiter olētes, nam mediocriter etiam naturales deiectiones fœtent: grauissimus ve ro fœtor maximæ putredinis est indiciū: hæc ergo deiectiones lethales sunt: sed intelligen- dum est, quantum in his accidentibus agitur, nā ob occasionē, aut modū exeundi, fieri po- test, vt deiectio nigra salubrior sit, quam alia quæ sit subrufa: vt si cui ante signa concoctio nis deiectiones superueniant fluxæ & rufæ, eæq; sine conferentia & tolerantia, alteri ve- ro post signa cōcoctionis, in morbo, quē aliis indiciis cognouerā, esse ex atra bile, superue- niant deiectiones nigræ cum conferentia & tolerātia, cōstat has deiectiones homini huic salubriter, illas illi insalubriter accidere, quā- quam illæ sint rufæ, hæ liuidæ: verum id non nascitur ex colore, sed quia nigræ benè, rufæ malè exibant. In quam sententiam scriptū est ab Hippo. 4. par. apho. 47. excretiones in fe- bribus non intermittētibus liuidæ & cruētę, & fœtidæ & bilioſæ omnes malæ, sed cum be ne excernuntur bonæ: & in deiectionibus & in vrinis. Itaq; deiectiones possunt esse bonæ cum benè exeūt: explicat vero statim Hippo.

quas dicat bene exire, addens, ſi vero nihil eo rum, quæ conferunt, excernatur ab his locis, malũ. Itaq; bene exire eſt excerni, quod mor bum faciebat: addit Gal. in commentatione il lius ſententiæ, & poſt ſigna cõcoctionis, vnde ſtatim fit, vt conferat, & fiat cum bona tolerã tia: ſi contraria accidũt, male exeant. Itaq; de iectiones nigræ, liuidæ, æruginoſæ & fœtidæ lethales ſunt, niſi cum bene exeunt: poſſunt enim bene exire: quãquam liuidæ rariſsime poſsint bene exire, quia liuidus ſuccus nõ ali ter quam perfrigeratione fieri poteſt: ſi vero mixtione nigri fiat deiectio liuida, id nigrum quod deſcẽdit modicum erit. Deiectio vero exigua non poteſt non eſſe ſuſpecta, debilitas enim expultricis facultatis cũ mala copia ſucci maligni plerumq; ſignificatur: tamen vide tur aliquando hæc quoq; poſſe bene exire: nã ſi ſucci albi bona copia deſcẽdit, vt liuida de iectio fiat opus eſt nigro ſucco non omnino modico: itaq; nihil prohibet has, quæ per ſe ſunt deteriores, quod melius exeant, melio res eſſe illis quæ ſunt per ſe minus malæ: eſſe autem has per ſe deteriores & illas minus ma las agnoſces, quia ſi modus exeundi ſit idem ideſt æquè bene aut male exeant, hæ ſignifica bunt, grauius affectũ eſſe hominẽ, illę minus. Pingues deiectiones ſcripſit Hip. gradatim:

primum

primum eas, quæ significant incipiẽtem colliquationem, tales diximus esse spumantes: deinde, quæ significant colliquationem nõdum magnam, sed pinguedinis solũ, tales diximus esse exiguas lentas & albas, atq; subflauas & leues: modo dicit pingues deiectiones, non illas, sed quasdam quę solent fluere copiose & sunt oleo similes, quæ magnę iam colliquationis, & quę non in pinguedinem solùm sed in carnosas etiam partes serpat, sunt notæ.

Variegatæ autem deiectiones diuturniores sunt his, lethales autem nihilominus: sunt autem tales ramentosæ, biliosæ, cruentæ, porraceæ, & liuidæ, nunc quidem simul proueientes, nunc autem per partes.

HIppocrates ipse explicat, quas dicat varii coloris deiectiones, dicens ramentosæ, biliosæ (intellige valde flauas) cruentæ, porraceæ & liuidæ, constat vero singulas harum deiectionum esse lethales: ergo si omnes appareant siue simul, siue vicissim, multas affectiones significari, easq; omnes lethales: ergo non erit minus lethalis nota, immo vero multo magis: nam quo pacto non sit periculosius naturæ certare cum multis affectionibus quæ omnes sint lethales, quã cum vnica? sed qua ratione si lethalior est affectio,

ſit diuturnior? nam à multis affectionibus nõ tãtum certius eſt naturam oppreſſum iri, ſed id quoq; breuius futurum: ergo non tantum eſt lethalior, ſed & breuior morbus: ſed intel ligẽdum eſt affectionẽ non dici lethalẽ, quòd nullus poſsit ex ea ſupereſſe, ſed quod plurimi moriantur: ergo ex affectione, per quã deiectiones hæ variis coloribus excernũtur, plures moriũtur, quã ex vnici coloris, etſi lethalis: ſuntq; proinde deiectiones illæ magis lethales, & ſi qui ſuperſunt conualeſcunt tardius, ſuntq; proinde diuturniores. Cauſa qua tardius conualeſcunt eſt, quod longiori tempore eſt opus ad ſuperandum multiformia, quam vnicum excrementum. Hoc vero intel ligi debet, cum varii colores ſunt lethales, vt Hip. ipſe explicat: nam deiectio partim alba, partim pallida, partim rufa, non ſit lethalior aut diuturnior quã nigra. Dices fieri poſſe, vt quod multitudine colorũ abundet, quantitate ſit minus, aut etiam non ſit plus, atq; ita nõ ſit deterius: cur enim deterius ſit liuidi, & nigri, & viridis coloris eſſe ſingulas libras, quã liuidi eſſe tres? certe malignitas morbi nõ tam ſignificatur quãtitate, q̃ colore: proinde ſi colores oẽs lethales ſunt, etſi tota deiectio variegata copioſior nõ ſit ſimplici, tamen multas ſignificat affectiones, nihilominus lethales.

Flatum

Flatum autem ſine crepitu exire optimum eſt: melius etiam cum crepitu exire, quã cũ illo recondi: atq; ita erumpens aut dolorem ſignificat, aut delirium, niſi libenter homo ita demittat flatum.

FLatus emiſsio nulla eſt ſecundum naturam: nam qui optime habet non colligit flatum: calor enim optimè valentis hominis vt ſenſim generat, ita ſenſim eũ diſsipat: ſed cum omnis flatus ſit præter naturam, ille eſt minime malus, vt ſignum, qui erit ſine crepitu: nam ſit cum flatus neq; eſt multus, neque admodum craſſus, & viæ ſunt ſatis laxæ. Exire cum crepitu malum eſt contrariis de cauſis, ſed grauius eſt circumuolui & non poſſe demitti: verum cum erumpit cũ crepitu (niſi libenter demittatur aut ob impudẽtiam, aut ob conſilium) ſignificat dolorem, aut deliriũ: nam niſi ob dolorem ingentem, qui vehemẽter irritat demittit, & aliô qui eſt pudicus homo, oblitus eſt ſui, & diſtractus mente. Sed non explicat Gale. neq; vero quiſquam alius in commentatione huius ſententiæ, cur dictum ſit deterius eſſe retineri flatum vt non poſsit expelli, quam emitti cum crepitu: videtur tamen deterioris affectionis eſſe ſignum expelli cum crepitu: nam excipi debet volun-

tas ægrotantis(voluntaria enim expulsio aut retentio nullius affectionis grauis signũ est) ea vero excepta,expulsio crepitus potest fieri ob phrenitidem,retentio vero non nisi ob debilitatem expultricis & ōbturationem viæ quæ phrenitide minus lethalis affectio est. Certè ego ita puto,inuoluntariam deiectionem,quæ in principio phrenitidis fit deteriorem esse vt signum(nam designis oportet hic agi) quam retentionem inuoluntariam flatus:eam vero quæ ob dolorem fit,esse minus malam,nam fit ob dolorem tantum: cum enim tanta irritatio sit non est,quod retentricis debilitatem causeris): retentio vero ob dolorem(nam hic non possit abesse, neque enim reuolutio flatus fieret,nisi intestina irritarentur)& ob debilitatem expultricis,aut obturationem viæ,aut hæc omnia. An vero demissio inuoluntaria flatus cum crepitu ob phrenitidem fiat,an ob dolorem ex aliis signis erit cognitu facile: non enim fiet phrenitis sine multis aliis indiciis . Ergo flatus hunc habet malitiæ in genere signorum ordinem:minimè malus est,qui emittitur sine crepitu , deterior qui emittitur cum crepitu ob dolorem: hoc quoque deterior, qui cum murmure retorquetur per intestina:deterrimus qui cum vera phrenitide fit. Itaque

que vbi inquit Hippoc. melius eſt cũ crepitu exire q̃ cum illo recondi, intelligi debet, niſi exeat ob phrenitidem.

Dolores ex hypochondrijs, & tumores ſi ſint recentes & ſine phlegmone, ſoluit murmur factus in hypochondrio, maxime erumpens cum ſtercore & urina & flatu: ſi vero non effluat, confert etiam ſi deuoluatur ad inferna.

IN inflationibus hypochondriorum docet hic præſagire: iunguntur vero hæ ſæpe cum morbis acutis. Deſcribit has, dicens eſſe dolores & tumores recentes, qui phlegmones nõ ſint: nam ſi eſſet obſtructio quæpiam magna aut ſchirrus, profecto non eſſet recens (non enim ſolet repente ingruere) neque cum tanto dolore, ſed paulatim, longo tempore, & ſine dolore. Verum non eſſe phlegmonem ex aliis ſignis quæ adſunt aut non adſunt cognoſces, potiſsimum vero ex partis ardore, qui ſemper aderit parti phlegmonem patienti, & ex pulſu, qui plærũque ſentietur. ergo in his inflationibus grauiſsimum eſt dolore hærere in parte more infixi pali, & nihil flatus deorſum agi: maximum iam iam futuræ ſalutis ſignum cum homo

homo iam incipit hac & illâc, ructu inquam & per ſedem cum deiectione aut ſine ea, & cum vrina, flatum emittere. Non minimum autem eſt etſi nondum erumpat, incipere iam flatum cum murmure deorſum repere, principium ſiquidem ſalutis in his eſſe ſolet, quia calor membri iam incipit flatum aliquantulum diſsipare, & membra non ſunt iam tam extenſa, ſed circa flatum pellendum conſtringuntur: itaq; principium eſt victoriæ. Quod ſi Hippo. dixit, dolores & tumores Hypochõdriorum ſoluit murmur: non proinde dixit, ſoluit, quod de murmure, vt de ſalubri cauſa loquatur, ſed vt dicat bonum eſſe ſignum, ſimulq; eadem vocula cauſam reddat: nimirum eſt bonum ſignũ quia ſoluit. Hæc ratio prædicẽdi, obſeruari debet in inflãmatione ventriculi & hypochondriorũ, & dolore colli, & vteri, & partis inanis, qui exflatu fiat. Cũ vrina modicus profecto flatus ſolet exire, & is qui exit ſpuma potiſsimum agnoſcitur.

CAPVT. XIIII.

VRina optima eſt, cum album ſedimentũ & læue & æquale per omne tempus eſt, vſque dum morbus iudicetur: ſignificat enim ſecuritatem & morbum breuem fore. Si ve-

ro deficiat, & nũc quidem pura reddatur vri na, nunc autem ſubſideat album & læue, diu turnior morbus ſit, & minus ſecurus.

DEſcribit vt fecit in aliis generibus ſignorum primum optimam vrinam, deinde reliquas differẽtias vt optima deflectunt vſque ad peſsimã. eſt vero vrina ægrotantium optima quę eſt ſimilima vrinis ſanorum, nam hæc erat ratio epilogiſtica. Experi vero debet ab vrina optima in morbo, vt ſimilima ſit vrinis ſanorum in modo eius quod continetur, & in ſubſtantiæ modo ipſius futurę, non tamen & in colore, nam in hoc ſatis erit ſi non abſit longiſsime, non enim arbitror eadem ſit vrina hominis conſtituti in ſummo vigore morbi ſalubris, & eiuſdem cum bene valeret. Itaque deſcribit vrinam optimam in morbis acutis: nam in his cœpit docêre præ notionem: hæc habet ſedimentum album, lęue, & æquale. Conſtat vero hanc quoque fore mediocrem in modo ſubſtantiæ, & ànaturali colore non longe diuerſam. Sedimentum hoc loco dicitur, quod continetur in regione ima vrinæ: vt nubecula dicitur quod attingit ſupremam: appendiculum quod attingit mediam. Id ſedimentum quã quam vt habeatur optimum debet in fundo

do esse, non tamen residere in matella, sed pendere: nam quod residet est portio succi crassi & incocti, à quo fæces nullæ secretæ ad huc sunt. Quod in suprema aut media regione pendet, indicat non satis esse consumptum flatum, atq; adeo neque coctam esse satis morbi causam. Iam vero id quod continetur, quanto candidius est, tanto plus naturam membrorum succos vicisse declarat: nã fit venis & arteriis contendentibus reddere succos sibi similes. Constat vero quanto candidiores reddiderit, tanto plus effeciſſe, ac tã to plus valuisse: nam similitudinis cum solidis membris magna pars est ille candor. Leuitas quoque & æqualitas secundum tempus eius quod continetur, indicat naturam benè ac integre superasse succos, non leuiter aut per partes: nam contra asperum aut diuulsum fit, succis non bene coactis ac coagmentatis vt per concoctionem solent, & flatu dirumpente: inæquale ideſt quod vno die apparet, alio non apparet, aut minus apparet, fit succo aliis partibus victo, aliis non victo: ergo cum apparet hæc vrina, posſis prædicere morbum bene soluendum idque cito: nam est signum morbi salubris consistẽtis in summo vigore, cui statim succedit salus. Celebratissimum est illud Hippocra. 2. epid.

epid. concoctiones celeritatem iudicii & ſe curitatem ſignificant: verum non eſt in mor bis omnibus expectanda hæc vrina: ad concoctionem ſummam in bilioſis ſola nubecu la eſt ſatis: tamen nulla morborum facta mentione, inter ſigna, ſedimentum album, læue & æquale eſt aliis omnibus ſalutis & breuitatis euidentius ſignum. Primus gradus bonarum vrinarum, quæ incipiunt ab optima deflectere, eſt, habentium album & læue, ſed non æquale: nam hæ quoq; ſunt notæ concoctionis, non quidem perfectæ vt primæ, ſed manifeſtæ: atq; inter ſigna manifeſtæ concoctionis tenet primas: ergo hæ quoque in primis ſignificant celerem & bo nam iudicationem, neutrum tamen vt primæ: nam cum ſignis perfectæ concoctionis qualia illæ præ ſe ferebant, fieri non poteſt vt ægrotus intereat: tamen cum ſignis manifeſtæ, qualia habent hæ, & ſi perrarum ſit mori ægrotantem, fieri tamen aliquando poteſt.

Si autem ſit vrina ſubrubra, & ſedimentũ ſubrubrũ & læue, multò diuturnior hæc quã prima ſit, ſalubris vero valde.

HÆc eſt tertia differẽtia vrinæ, earũ quas Hippo. hic deſcribit, & ſecunda earum

quæ

quæ non ſunt optimę, ſed bonæ tantum, Vri na nāq; ſubrubra cum ſedimento ſubrubro diuturniorem morbum ſignificat q̄ aliqua di ctarum, nam minoris concoctionis eſt nota, quam illarum quęuis: magis enim accedit ad ſtatum & ſummum vigorem quæ habet ſe dimentum album, læue non æquale, quam ſubrubra cum ſedimento ſubrubro: nam hæc tendente morbo ad ſtatum concoctione albeſcet. Neque vero putandum eſt gratia inæqualitatis poſſe illā eſſe hac diuturniorem: nam nūquam coeunt contrariæ, aut ad modum diuerſæ affectiones (naturâ omnibus in rebus repugnant contraria) ſed non valde diſſidentes: non ergo poſsit fieri ſedimentum inæquale, quod vno die appareat album, alio nigrum aut viride: ſed quod vno die appareat album & læue ſedimentum, alio non adeo hæc habens, ſed neque malum: itaque vrina hæc diuturnioris affectionis eſt nota quā priores: ſed nō vt eſt diuturnioris, ita eſt & magis ſalubris: imò vero quāquā ſalubris affectionis nota eſt, qa eſt ſignū cœptę iā concoctionis, & abūdātię ſucci benigniſsimi, nō tā plus q̄ duæ priores, imò vero aliquāto minus: quia vt dixi, prio res illę ſunt maioris cōcoctionis notę. Itaq; ſa tis cautè Hip. quā q̄ diuturnitatē cū collatiōe

ſcripſit

ſcripſit, dicens, diuturnior multo eſt, tamẽ ſalubritatẽ non ſcripſit cum collatione, ſed ſimpliciter dixit, valde ſalutaris: & vbi dicit diuturniorem eſſe, quanquam contulit cum prima, non tamen cenſet, non eſſe diuturniorem ambabus prioribus: quod ſignificauit apertè dicens πωλυχρονιώτερον ideſt valde diuturnior: tamen paulo ante differens de ſecunda ſcripſit, χρονιωτέρα ideſt diuturnior: conſtat vero dictione hac minorem diuturnitatem ſignificari, quam illa.

Farinacea in vrinis ſedimẽta mala: his ſunt deteriora lamínea. Tenuia & alba valde mala: his autem ſunt deteriora furfurea.

TRes differentiæ earum quæ hic referũtur ſignificant conſumptionem maiorem quã pingue, habens ſedimentũ farinaceum, & lamineum & furfuraceum. Quæ tertio loco dicta eſt, ſcilicet habens alba & tenuia, fit ſolũ ob flatum multum diffundẽtem ſuccum qui continetur in vrina: nam quod à quibuſdam dicitur hoc ſedimentum fieri conſumptione tanta membrorum ſolidorum, vt ſint velut comminuta, falſum prorſum eſt, vt monſtraui lib. 3. con. vbi etiam monſtraui lamineũ deterius eſſe eo, quod hic dicitur farinaceum, & furfureum deterius eſſe lamineo: nam farina-

ceum, hic dicitur, quod aliis locis ab Hippo. orobinum: quod fit aut præcisis particulis renum, aut vsto sanguine per particulas: lamineum & furfureum præcisis particulis ex solidis, vt ex membranis, idq; ob consumptionem, aut carié. Verùm quod laminæ est simile, est latius & minoris altitudinis quam furfureum: quare duobus nominibus furfureũ deterius est, & quòd cõminutio in minores particulas facta sit, & quod penitiores partes attingat. Proinde cùm dicit his autem sunt deteriora furfurea, ne intellige collationem fieri cum proximis, tenuibus inquam & albis, sed cum omnibus prius dictis. Perpende etiam, quã attentè Hippocrates cum in aliis differẽtiis cõparandi nominibus vtatur: de tertia nõ dixit deteriora sunt, sed valde mala: nimirum hæc differentia nulla aliarũ deterior est, quãquam est illic interiecta.

Nubeculæ quæ inuehuntur in vrinis, albæ quidem bonæ, nigræ vero malæ.

DVplex vrinæ accidens hîc describit, locum in quo est id quod continetur, & colorem. Color omnis est bonum aut malum signum, & minime ambiguũ, in eo quod continetur color optimus est albus, pessimus niger: quos solum retulit hîc Hippo. intelligi ra-

men

mẽ debẽt mediocres: vt optima nubecula eſt alba: peſsima nigra: ſubrubra bona, non optima: perrubra mala, non peſsima: pallida aut rufa mala quoq; flaua deterior, nõdum lethalis: lethalis iam eſt viridis, aut liuida. Itaq; extremorum nomine mediocres colores debẽt intelligi. Locus quidem in quo eſt id quod cõtinetur, ambiguum ſignum eſt: non enim idẽ perpetuo ſignificat, neq; perpetuo hoc bonum, illud malum eſt: ſed (vt de æqualitate dictum prius eſt) tale eſt qualia ſunt reliqua quibus accedit. Vt quod album eſt melius eſt cõtineri in fundo, quam in medio: & in hoc, quam in ſummo: quod nigrũ, eſt grauius contineri in imo, nam ſubſidit contentum, cum ceſſat agitatio & pugna coquentis & putrefacientis principii: hanc ceſſare, quòd ſuccus coquatur æqualiter, eſt optimum: quod æqualiter putreſcat, peſsimũ: ergo in imo eſſe quã in ſummo non ſimpliciter melius aut deteriùs, ſed nunc hoc, nunc illud eſt. Quorſum ergo docens hic Hippocrates prædicere ex coloribus contentorum, mentionem faciens optimi & peſsimi, dicit nubeculæ quę inuehuntur in vrinis, ſignificans ſcilicet eas quas nos ſpeciatim nubeculas appellamus diuerſas, ab appendiculis & ſedimẽtis? An nubeculas eſſe, addit vires præſagio? Non certe: imo

in vtroq; genere oprimi inquã & peſsimi coloris detrahit vires: nam nubecula alba eſt minus bona albo ſedimẽto, & nigra minus mala nigro. Sed Hippo. mentionem facit ſæpe eorum quæ occurrunt crebrius & citius: ea vero oportet haberi loco exemplotũ, & ſupplerí ab enarratoribus reliqua omnia, quorum eſt par ratio. Nubeculæ ergo meminit magis quam appendiculi aut ſedimẽti, fortaſſe quia ante hæc fit illa in morbis omnibus.

Cùm eſt vrina rufa & tenuis ſignificat morbum crudũ eſſe: ſi vero diuturnus ſit morbus, vrina autem huiuſmodi, periculum ne nõ poſſit homo ſufficere, donec cocta ſit vrina.

VRina tenuis proculdubio eſt cruditatis, ſi modo eſt vera liquoris tenuitas, ac nõ potius falſa quędam: quam per obſtructiones accidere lib. 3. cont. monſtratum à me eſt. Color rufus naturalis eſt, quiq; in coloribus vrinæ bonæ valetudinis eſt: nam naturales colores ſunt ſubrufus & ſubflauus, conſtat vero vt rufus inter hos colores ſit, quare naturalis quoq; hic eſt. Cur ergo cum deſcribat vrinã, quæ morbum crudum eſſe ſignificat, dicit rufa tenuis, ac non potius alba tenuis, vt vtroq; accidente ſignificaretur cruditas? Non certè quòd rufus color ſignum cruditatis ſit, ſed

quod

quod vrinam tenuem & albam non erat dubium crudi morbi esse, tamen rufam & tenuẽ poterat esse alicui dubium, an esset morbi in principio consistentis, an non: hoc ergo explicans dicit, rufa & tenuis crudũ significat morbum. Est vero hæc vrina principii, & si morbus biliosus sit (in hoc enim fortasse videbitur alicui esse iam incrementi., cum in illo ad summum vigorem sola nubecula, ac nonnũquam sola crassities cum bono colore soleat esse satis, quia rufus color in vrina aliôqui tenui, nullam manifestam coctionem materiæ propriæ morbi significat: fit enim is color nõ concoctione propriæ materiæ, nam ita crassesceret quoq; vrina: sed permixtione bilis naturalis. Nihilominus est hæc vrina melior, quam alba & tenuis: est enim signum occultæ concoctionis: nam cùm ex alba tenui fit rufa tenuis apertè intelligimus melius iam habere vim commutantem cibos in hepate, & venis, cùm generet iam bilis naturalis portionẽ quã prius non generabat præ debilitate. Id vero cum fit, probabilis coniectura est, succum quoq; qui morbum facit commutationem aliquam accipere, etsi ea occulta sit adhuc. Cùm dixerit quale signum sit vrina tenuis rufa, addit artem prædicẽdi ex hoc signo, ea vero est, qualis ex aliis signis cruditatis: nimirum signa

cruditatis per ſe ſunt ambigua, neq; mortem, neq; ſalutem ſignificãtia: ſed oportet rationẽ habere lõgitudinis morbi & facultatis: nam ſi hæc appareãt, & morbus ſit diuturnus, niſi facultas maximè cõſtet, timendũ eſt fore, vt homo moriatur, facultate non valente ſuſtinere tam longã pugnã. Sed dices, videtur nulla ratione nos poſſe cognoſcere cuiꝰ temporis ſit morbus, breuis inquã an lõgus, cum hæ vrinę apparent: nam non poteſt alter cognoſci quã per conſtitutionis morbi notitiã, neq; hæc haberi poteſt aliter quã collatione tẽporum vniuerſalium: hæc vero conferri nõ poſſunt, niſi perſpecto iam finito q; ſaltem principio: ergo morbo adhuc cõſiſtente in principio, nõ poſſumus preſentire quãto tẽpore duraturus ſit. Certè exacte nõ poſſumus, neq; cũ in primis diebus apparet hæc vrina, poſſumus ſcire an breuis futurus ſit morbꝰ: neſcimus enim quã to tẽpore duraturũ principiũ eſt: ſed cũ multis iã diebus durat, ſcimus longũ fore: nam cũ multi dies exacti ſint, & vrina adhuc principium indicet, conſtat morbũ non fore breuẽ: tunc ergo periculũ eſt, ne non poſsit facultas durare, donec morbus coquatur, ſed vt prius homo intereat. Quòd ſi reliqua omnia renuant, indicentq; hominẽ conualiturũ (nimirũ facultas fortis ſit, & reliqua omnia circa ægro

tantem

tantē bona appareāt) nō est verisimile ægrotā tē moriturū, etsi vrinæ crudę multo tempore perseuerēt: sed tūc quoq; verisimile est, ęgrū non perfectè liberandum, sed abscessu facto, qui est mediocris solutionis modus. In quam sententiā scribet statim, duab⁹ interiectis sententiolis, quibus vrinæ tenues & crudę, multo tēpore minguntur, si alia omnia vt in superuicturis signa sint. in his abcessum oportet expectare in regionibus infra septū trāsuersum: hæc est ratio prædicendi ex vrinis tenuibus.

Magis exitiales vrinæ sunt, quæ sunt fœtidæ, & aquosæ, & nigræ, & crassæ.

ENumerat Hippo. vrinas exitiosas, non tamen omnes, sed vt harum exemplo, trāslata ratione, tu possis supplere reliquas: Hippo. enim nunquam facit integram omnium enumerationem. Dicit itaq;, exitiales vrinæ sunt fœtidę, aquosæ, & nigrę, & crassę: addetu, & liuidæ, & virides. Fœtidæ vrinæ hic dicūtur, non quæcūq;, sed quæ admodum tales sunt, quæ maximam malignam q; putredinē significant. Aquosæ sunt, quæ sunt aquæ similes quas albas & perspicuas. 4. aph. 72. appellauit: hæ significant tantam cruditatem, vt neq; spem futuræ concoctionis præ se ferre à Gal. 1. de crisibus meritò dicantur: nam nullum in

dicium habet cõcoctionis ceptæ: neq; ex ipſa vrina poſsis intelligere, an cito natura aggreſſura ſit: hæc ergo merito, habetur in exitialibus: nam quãquam eſt in genere ſignorũ cruditatis, quæ per ſe ambigua ſunt, tamen cum maxima cruditas ſignificatur, fiunt ſigna mortis: quia facultas non poteſt ſufficere vſq; ad morbi concoctionem. Talis vrina ſolet eſſe ſignum ingraueſcentis phrenitidis, vt dicitur citaco nuper apho. præcipuè ſi in delirãtibus appareant: ſed illæ non fiunt ob ſolã cruditatem, ſed ob raptum bilis in caput: eſt nihilominus tunc quoq; exitialis, quia ſignum eſt magnæ phrenitidis morbi alioqui lethalis: accedit, quod tunc quoq; crudus morbus eſt, alioqui etſi vrina fieret alba raptu bilis, tenuis tamen extreme non fieret: itaq; fœtidę vrinę, & aquoſę ſunt lethales. Verum oportet hic quoq; præceptum illud commune artis prædicendi obſeruari, numirum præſcindẽdi cauſas omnes euidentes, & inſuper affectiones, quæ præter febrem acutam id ex ratione poſſunt facere, cum alioqui non ſint per ſe lethales: nam qui edunt allia, fœtidam vrinã emittunt, vt docet Ariſt. ſect. 13. problem & qui rutam deguſtant, aut ſuccum cyrenaicum aut medicum, vt affirmat Gal. 2 de ſemine. ii etiã qui copioſe aquam bibunt ſæpe vrinã aquoſam

sam reddunt, nam vt docet Aristotel. sect. 3. problem. 21. copiosus potus facit celerem mi ctum impermutati liquoris: tamen neque in his aquosa, neq; in illis fœtida, lethalis est: accidit enim in vtrisq; obcausas procatarticas. Solet etiam reddi vrina aquosa per eam affectionem quæ diabetes à medicis appellatur, quam non solum nõ dicit Gal esse minus exitialem, sed etiam multò magis q̃ si retineatur iusto tempore: quoniam inquit, significat duplicis facultatis extinctionem, cõmutãtis nẽpe & retinẽtis, quæ iusto tempore retinetur vnicæ. tamen merito hoc loco notatur Gal. à quibusdam, nam constat debilitatem retinentis facultatis in renibus, affectionem esse earũ quæ præscindi debent ad præsagium, & quæ nisi præscindantur detrahũt vires præsagio: potest siquidẽ sola debilitas retentricis in renibus causa esse aquosæ vrinæ, etiã sine debilitate facultatis commutãtis: nam quod nõ retinetur nõ potest coqui, ne si facultas cõmutãs sit maxime fortis. Quod si dicas nõ potest non significari debilitas cõmutantis, & si minimũ retineatur vrina, cũ inalterata penitus emittitur: nã vel in ipso lapsu debuisset nõ nihil cõmutari: probabiliter argumenteris. Sed est quod intelligas, etsi debilitas aliqua facultatis cõmutãtis sit, tñ eã tãto minorẽ agnosci

quò plus debilitatis retinentis accedit: nam quo plus illius euentus imputatur retentioni languidæ, eo imputatur minus debili commutationi: ergo cum multò grauius malũ sit facultatem commutãtem in hepate & venis esse extinctam aut debilitatam, quam retinẽtem in renibus, constat deteriorem esse vrinam, quæ solius commutationis defectu fit, quã quæ retentionis simul & commutationis: grauius enim signum est, quod à causa aliqua maligna procedit, quã quod partim ab ea ipsa, partim ab alia leuiori: nõ itaq; si illud ab vnica, hoc à duabus causis fit, atq; iis quidem malis, statim hoc grauius est. Sed hęc de aquosis vrinis: nigras satis notũ est esse in lethalibus: sed crassæ qua ratione inter lethales recẽsentur, videntur enim tales nõ esse? nã crassæ omnes sunt perturbatæ (intelligo crassas prętер naturã) perturbatę vero dicũtur esse signa cruditatis nõ extremę, sed cõcoctionis obscurę: hæc vero signa sunt ambigua, nõ lethalia. Hac de causa (quantũ suspicor) insinuauit Gal. intelligi debere nigras & crassas simul, nõ diſiũctim, nigras perse, & crassas per se: ꝙ inquit, nigræ quo crassæ magis sunt, eo sunt magis lethales: quod quidẽ nõ videtur carere ratione (quanq̃ in proximo cõmentario addemus huius sentẽtiæ idoneam distinctionem

ctionē) nā nigra & craſſa nō videtur fieri poſ
ſe aliter q̄ atris malignisq; ſuccis affatim cum
lotio eiectis: tenuis vero & nigra fiet eiecto
pauco nigro & ſeroſo, quod minorē abundā
tiā ſuccorū, qui maligni ſunt, indicat. Itaq; ſi
ita legas nigrę & craſſę addidit Hip. craſſę nō
quidem quod nigrę nō ſint lethales niſi ſint
craſſæ, ſed quod magis lethales ſunt, cū ſunt
craſſæ etiā. Sed etſi intelligas craſſas ſolū eſſe
relatas in hac ſentētia, eſt locus idoneæ enar-
rationi, quam q̄ opus ſit multa diſtinctione:
nā craſſa mingitur aut vt ſignū principii mor
bi, tuncq; eſt ſignū nō lethale ſed ambiguū:
aut prodeūte multa ſuccorū copia cū vrina,
vt cū aliis excretionibus ſolet, tūcq; aut ante
tēpus euacuationibus idoneū, aut ſuo tēpo-
re. ſi illud, ſemper eſt mala vt ſignum (eſt. n.
euacuatio per ſymptoma, tā exitialis tūc ſolū
cum male excernitur, ideſt ſine cōferentia &
tolerātia, aut cum eſt ſignū exitialis alicuius
morbi, vt nonnunq; eſt lethargi. quod. 7. ſen
tētia. 4. apho. ſignificatur) cū ſuo tēpore ideſt
quo morbus iudicatur, excernitur, erit vt a-
lia ſigna atteſtabuntur, aut maxime exitialis,
aut vicinæ ſalutis indicium, ſcilicet vt criſis
eſt bona aut mala. Quidam vt abhis faciliùs
ſe explicent, intelligunt nomine craſſarum
pingues, tamen falluntur. Primò quia vrinæ

nullæ

nullæ ſunt tota fuſura pingues, ſed habent pingue inſidens: tamen etiam pinguia vocat Hippoc. λιπαρὰ vbique & nomine παχέα intelligit craſſa.

Sunt autem viris & mulieribus nigræ vrinæ peſsimæ, pueris vero aquoſæ

Hîc non facit collationem ſexus cum ſexu ſed ætatis cum ætate: atq; nomine mulierum intelliguntur adultę. Verũ potes tu per te ipſum, ſexũ cum ſexu, & regionẽ cũ regione, & tẽpus anni cum tẽpore conferre. Gale. hic intelligit de ſententia Hip. vrinam nigrã omniũ vrinarũ peſsimã eſſe in adultis, in pueris vero aquoſam: ſed mihi in pueris quoq; videtur vrina nigra deterior eſſe aquoſa: nã hęc ſignificat cruditatẽ, & eam quidẽ maximã (fateor) maioremq; in pueris, tamen nigra ſignificat in pueris etiam putredinem malignã aut vſtionem, quæ omni cruditate eſt grauior. Quid ergo eſt quod ſibi vult Hip. ni ego fallor, non confert vrinam cũ vrina, ſed ætatem cum ætate. Dictæ ſunt in primis duę hę ſpecies exitialium vrinarũ nigra & aquoſa, modò dicit qua in ætate earũ quæuis ſit grauior dicens nigram in viris deterior eſt q̃ in aliis ętatibus, aquoſa in pueris deterior q̃ in aliis ętatibus: poteſt nihilominus nigra deterior eſſe aquoſa

aquosa in quauis ætate. Causam qua hæc contingũt, facilè intelliget, qui harũ ætatũ naturales vrinas considerauerit. nã vrinę puerorũ sunt crassæ, & abundãtes interius multis succis, iisq; crudis, ob voracitatẽ & inordinatos motus: virorũ vrinæ sunt tenuiores & puriores splẽdidioresq; ab illis cõstat lõgius ab esse tenues, quã abhis, ab his nigras longius q̃ ab illis: nã quę tenuior excerni solet per bonã valetudinem, leuiori ex causa fiet, aquosa: quę crassior & succis abũdãtior, facilius amittet splẽdorẽ, referetq; nigritiẽ. Ex dictis haud dubiũ est, vrinas nigras & tenues deteriores esse in pueris nigris & crassis: nã vtraq; ratione absunt ànaturalibus, nigritie & tenuitate. Quare vbi Gal. dicit (id vero dicit in com. proximæ sententiæ) eo deteriores esse, quo sint crassiores, puerorũ nigras excipiẽdas cẽseo: nã in pueris tenues nigræ, deteriores sunt nigris & crassis: quin immo deteriores etiã hæ sunt in pueris, q̃ in iuuenibus: quia quę nigrę & crassę fiunt, habẽt in puerili ętate cõmoditatẽ, vt ob redundantiã multorũ & crassorũ succorũ, qui leui alteratione faciũt vrinã impensè turbidam sine splẽdore, & nigricantẽ: tamen nigrę & tenues nõ fiũt ob hos succos, fiunt ergo putredine aut vstione materię proprię morbi: hæc vero tãto grauior erit in pue-

ris

ris q̃ iuuenibus, quanto puerorũ calor eſt mitior ac minus vrẽs, & facultas cõmutandi fortior. Itaq; ſententiã Hippoc. qua aperte dicit, vrina nigra in adultis deterior eſt, de nigra et craſſa intelligi debet: vt tota dictio hæc ſit, vrina nigra & craſſa deterior eſt in adultis, q̃ in pueris alba tenuis (hęc eſt aquoſa) deterior n puerit quam adultis.

Quicunq; Vrinas tenues & crudas, multo tempore mingunt, ſi alia omnia ſigna Vt in ſuperuicturis ſint, in his oportet expectare abſceſſus in regionibus infra ſeptum tranſuerſum.

ENarrata iam eſt hæc ſententia, dictumq; vt ſigna cruditatis multo tempore durãtia ſignificent, ſi facultas nõ eſt admodũ fortis, mortẽ: eo ꝙ metus ſit, ne non poſsit æger durare donec coquatur morbus: quod ſi facultas ſit ſatis fortis pro morbi magnitudine & lõgitudine, ſintq; reliqua oĩa vt in cõualituris, ſperãdũ eſt fore vt homo liberetur, ſed ne tũc quidẽ perfecta ſolutione, ſed permutatione aut abſceſſu. Itaq; hęc ſunt quę abſceſſum fore indicãt: ſed cognoſcẽdi in quã partẽ fiet, alia eſt ratio: nimirũ ex peculiaribus partis ſymptomatis, vt dictũ in apho. eſt laſsitudinẽ habẽtibus in febrib⁹, in articulos, & circa maxillas potiſsimũ abſceſſus fiũt: & rurſũ

quibus

quibuſcunq; reſurgẽtibus ex morbis, ſiquid laborauerit hîc fiunt abſceſſus. Sed etſi ante morbũ aliqua parte doluerint, hic morbus firmatur. Cognoſcitur etiã futuri abſceſſus loc' an ſupernus, an infernus futurus ſit (diuidun tur hic ſuperna ab infernis ſepto tranſuerſo) ex ſuccorum qui morbum faciunt ſpecie: tenuium etenim & bilioſorum in ſupernis, craſſorum in infernis expectandus abſceſſus eſt. Conſtat verò vt cũ multo tempore excernuntur vrinæ tenues & crudæ, ſucci craſsi ſignifi cẽtur. Neq; vero eſt quod proinde dicas, hãc ſententiã Hip. non fuiſſe huius loci, quo de acutis morbis erat inſtitutũ diſputare, nã non omnes acuti morbi fiũt ex bile ſyncera, & poſſunt qui acuti primis diebus ſunt, decidere ex acutie, protrahiq; in longum tempus.

Et pinguia innatantia araneis ſimilia vituperanda: conſumptionis enim ſunt ſigna.

PInguia omnia innatãt in ſuccis aqueis: nõ ergo dixit pinguia innatantia quod ſint alia quæ non innatent, ſed eſt hæc deſcriptio pinguis vt ſolet in vrinis apparere. Pinguia innatantia & araneis ſimilia. Hæc conſumptione fiunt, ſunt ergo in ſignis lethalibus. Verum oportet hîc ſubaudiri, niſi fiat ex cauſa manifeſta, aut ex peculiari renum ardore.

ardore. Sed quo pacto ardor renum pingue in vrinis faciens a febre vrente distinguatur, docuit Hip. in apho. dicens: quibus insidens pingue ac acerbatum, his renũ malum acutũ significatur. Significat eo loco acutũ malũ in temperiem calidam, quæ facit mictũ acerbatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa acerbataq; pinguedo, & est ab eo loco breuis iam expeditaq; via exitus vrinæ, vt quod liquatum est minus viis hæreat. Itaq; si acerbatim excernitur pingue non est sine malo acuto renum: sed si non aceruatim sed telis araneorum similia exeunt, ex consumptione communi est. Quod si febris vrẽs simul cum malo renum est, oportet considerare reliqua signa febris vrentis, quæ tunc temporis aderunt.

Speculari oportet vrinas, in quibus sunt nubeculæ, an sursum an deorsum ferãtur, & quales colores habent: & eas quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales dicti sunt, bonas esse & commendandas, eas autem quæ sursum cũ coloribus quales dicti sunt, vrinas huiusmodi malas esse & vituperandas.

NVbecula hic dicitur vno nomine quidq; cõtinetur in vrinis: in quo cõsiderare

oportet

oportet regionem qua continetur, & colorem quo eſt. Colorum ſunt differentiæ quædam quæ ſemper ſunt bonæ, vt ſubrufus, rufus, ſubflauus: quidam mali tãtum verum id ſemper, vt albus & rubeus: quidam lethales etiã, vt viridis, liuidus & niger. Locus eſt triplex, ſupernus, infernus, & medius: ſed nõ eſt vt paulo ante diximus, ſignum certum locus, ſed quò eſt humilior, eò cum bonis coloribꝰ melior, cum lethalibus deterior: ergo intelligere hic debes, quæ deorſum feruntur, cum coloribus quales diximus, ideſt cum bonis, bonas eſſe: eas quæ ſurſum cũ coloribus quales diximus, ideſt cum malis, malas, & vituperandas: aut ſiuis ſecundo etiam loco intelligi bonos colores, intellige eas, quæ ſurſum cũ bonis malas eſſe, ideſt minus bonas, quam ſi ferrẽtur deorſum: vtcumq; intelligas ſermo hic nõ videtur poſſe carere quadã duritie: nã durũ eſt dicere eas, quæ cum malis coloribus feruntur ſurſum, eſſe malas & vituperandas, ſi deteriores ſunt hę eædem cum feruntur de orſum: durum etiam eſt intelligere malas & vituperandas, quaſi minus bonas: ſed non eſt mirum, ſatis eſt dici vera.

Ne te decipiat, ſi veſica morbum habens, tales vrinas reddiderit: non enim totius corpo-

N *ris*

ris ſignum eſt, ſed ipſius ſolum.

OB vitium veſicæ deſcendunt ſæpe cum vrina, multa eorum quæ dicta ſunt: vt quę foliis aut furfuribus ſimilia ſunt: alia etiã ob vitium renum, vt quædam ſimilia carunculis. Debent ergo diſtingui, quæ vitio peculiari cõtingunt, ab iis quæ contingunt violentia febris: nam aliter decipient nos, putantes eſſe ob ardentem febrem: nec enim ſola veſica nos poteſt hac ratione fallere, ſed etiam renes, debẽtq; vtriuſq; partis vitia diſtingui: renum, vt nuper diximus de pingui confertim micto & Hip. in apho. dicit quibus in vrina craſſa carũculæ paruæ, aut capillis ſimilia vna exeunt, iis à renib⁹ excretio fit: veſicę, vt Hip. rurſum alio apho. dicit, quibus in vrina craſſa furfuracea quædam ſimul exeunt, iis veſica ſcabie laborat, in his ſententiis vrinam bene coctam appellat Hip craſſam. Si ergo vrina in qua talia excerenuntur bene cocta eſt, conſtat ex malo peculiari renum aut veſicæ eſſe, nam ſi ex febre vrente eſſent, certe vrina non eſſet bene cocta.

CAPVT. XV.

VOmitus vtiliſſimus eſt qui pituita & bile mixtus eſt maximè, neq; craſſus valde, neq;

neq; multis, euomitur: nam qui magis ſynceri ſunt, deteriores ſunt.

NOn ſcribit hic Hippo. vomitū optimum & naturalem, cum quo reliqua illius generis conferantur, ſed mala vomitus genera incipiens à minime malo procedens q; ad grauiora: non enim vt eſt deiectio quædam optima, & optima quædam vrina, quę in homine etiam optimè ſano apparere ſolet, ita eſt quędam ſpecies vomitus: nam quanquam vomitus eſt euacuatio naturalis genere vt lib. 5. cõtro. diximus, tamen non eſt illius vſus in hominibus cum optimè valent, ſed cum neceſſitas quædam vtget. Hæc itaq; vomitus ſpecies non eſt expectanda in hominibus optimè habentibus: ſed cum contingant omnes vrgente malo, eſt optima omniũ. Vocat hunc vomitum ὠφελιμώτατον ideſt vtiliſsimum: quod nomen bonam cauſam ſignificat, magis quã bonum ſignum: quia hic vomitus vtraq; ratione eſt optimus, vt cauſa inquam, & vt ſignũ: hoc ergo vt vno verbo innuat, quanquã hic locus eſt diſputandi de ſignis, dicit, vtiliſsimus eſt. Eſt vero vtiliſsimus quia plene expurgat corpus: bile enim & pituita, nam melancholica non ſolent ire ſurſum, niſi ob malignas qualitates: eſt optimum ſignum, quia

nullam intemperiem excellentem indicat: & quo magis commixti illi humores ſunt, eo minus indicatur excellēs intemperies: nam quæ talis eſſet alterum tātum gigneret, aut vtrūq; ſeparatim. Maligniores etiam ſucci eſſe cognoſcūtur qui ſeparati ſunt: nam ſecretrix facultas ſolet à malignis irritari. Non debet autem ille vomitus eſſe valde craſſus, quia pituita extremè craſſa, eſt etiam ſummè cruda, vt vitrea, & bilis vſta, vt vitellina. Quòd multus etiā vomitus vituperatus eſt, intellige valde multum: nam quod magnus ſit nō eſt malus, ſi tolerantia & conferentia adſint, quę tamen à valde magno ſemper aberūt: neq; profecto quod vituperata ſit variegata deiectio, non erat hic vomitus commendandus, non enim omnis variegata, ſed ea tantum quæ vt multis coloribus ita malignis eſſet, vituperabatur, vt vomitus etiam qui talis eſt vitupera tur hoc ipſo cap. ab Hippo. prętерquam quòd pituita & bilis valde mixta non faciunt variegatum: ſed hæc mox dicemus. Reddit ſententiæ huius rationem Hippo. dicens, nam qui magis ſynceri ſunt deteriores ſunt. Certè ſynceri vomitus excellētes intemperies indicāt: & quo magis ſynceri, eò deteriores. Sunt ſucci ſynceri, quicūq; ab aliis ſuccis ſecreti ſunt, vt ſola bilis, etſi naturalis ſit, & ſola pituita:

his

his tamen sunt magis synceri, qui non tantum ab aliis succis, sed ab eo sero quod in illis secũdum naturam esse consueuit, secreti sunt, huiusmodi est bilis vitellina.

Si verò id quod euomitur sit porraceum, aut liuidum, aut nigrum, quicũq; horum colorum fuerit, existimare oportet prauum esse: si autẽ omnes hos colores idem homo euomat, valde mortale iam sit. Citam autem mortem significat liuidus vomitus, si valde fœtet, omnes sub putres & fœtidi odorẽs mali in omnibus vomitibus.

PORraceum, liuidum, & nigrum lethales colores esse in quauis excretione mõstratum iam est: neq; minus dictum est, deiectionem his omnibus coloribus variegatam, deteriorem esse, quã si illorum haberet vnicũ: eadẽ ergo ratio vomitionis est. Niger color fieri solet ob lethales causas, sed nonnumquã fit excretio nigra ob redundantiam melancholiæ, quod nõ est adeò graue: liuida quoq; fieri potest aut ad mixtione nigri succi, quamquã exigui, aut extinctione caloris naturalis: vtraq; causa est exitialis: sed hæc vltima multo exitialior, significatq; citam mortem. Sed quæ erit ratio dignoscendi causam liuidi vomi-

tus? Certè ex odore: nam si liuidus est, & valde fœtet, extinctione caloris fit: quia fœtor fit ex putredine, grauis fœtor ex putredine graui, quam constat extinctione calidi innati fieri, quasi in horum confirmationem addit omnes subputres & fœtidi odores sunt mali, vocat subputres & fœtidos, quo simul rem ipsam & causam dicat: est enim quasi diceret omnes fœtidi odores mali, nam sunt putres ideſt putredinis soboles: sed dixit in omnibus vomitib⁹, quia nõ in solis liuidis, sed in quibus, odores fœtidi & subputres sunt mali. Videtur vero etiam particula illa subputres præter causam, differentiam quandam odoris significare, odorem, scilicet malignũ, qualis est in morticinis putrescentibus, talis quoq; in exeunte extinctionem naturalis caloris indicat.

CAPVT. XVI.

Sputum oportet in doloribus omnibus circa pulmonem, & circa costas, citò & facile spui.

Hic nomen sputi nonde eo, quod simplici expuitione emittitur, ex solo in quã ore, neq; de eo, quod excreatione ex faucibus & gurgulione, sed de eo solùm quod tussi: nam

id

id ſolum ſignificat, quo modo habeant morbi pulmonis & thoracis. Id ſputum (vt de vomitu dictum eſt) non eſt expectandum in homine optimè habente, ſecundū ſolum qui aliqua cauſa male habeat: proinde neq; in hoc ſignorum genere vti poſſumus epilogiſtica ratione, neq; deſcribi poteſt ſputum naturale & optimum: quare alium ordinem hîc obſeruat Hip. nimirum conſiderans ſeorſum quæ ſputis accidunt, docens q; in ſingulis quæ ſunt bona & quæ mala. Facit ſputum in morbis pulmonis & thoracis ad prænotionē euētus, & cognitionem temporū morbi, non minus quā vrina in morbis venarum & arteriarum. Veniunt conſiderandain ſputo, tempus, & modus exeundi, & id quod excreatur: in tempore an cito, an lōge à principio morbi: in modo, an facile an difficile, atq; an cū dolore an ſine dolore, an cum multa tuſsi, an ſine multa: in eo quod excreatur veniunt conſideranda, ſubſtātia, & color: atq; in ſubſtātia, an læuis ſit an aſpera: in colore, albus, flauus, ruber, viridis, an niger ſit: in vtriſq; an æqualiter an inæqualiter accidant. Duo prima accidentia hoc loco accepit explicanda, dicens, cito & facile ſpui debet vt ſit bonum ſputū, ideſt primis diebus, non longe a primo die morbi (nam hoc breuem fore morbum

apertè indicat)& facile(nam ita neq; facultatem eſſe debilem,neq; inſtrumenta contumacia,neq; id quod continetur in eptum ſpuitioni ſatis conſtabit)& ſine dolore,id enim paruæ inflammationis indicium eſt. Itaq; quantum agitur in his accidentibus, cito & facile ſpui bonum eſt:non tamen ſi quid cito & facile ſpuitur,ſtatim bonũ eſt: ſed ſi alia acceſſerint quæ ſimpliciter bona ſunt: nam ſi quis cito & facile ſpuat nigrum aut viride nihilo melius eſt, quam ſi tarde & difficile ſpueretur, imo vero ſignificatur morbus lethalis & acutiſsimus: ergo citò & facile ſpui cũ ſignis lethalibus malum haberi debet, non tamen proinde non eſt bonũ:nam ſi alia non ſint mala,hoc eſt ſatis bonum:nam pone ſputum tenue crudumq; emitti, quod neq; bonum eſt neq; malũ ſimpliciter, hoc cito & facile ſpui melius eſt,quam nõ ſpui:quia in morbis quorum iudicia ex ſputis ſpectãtur, nõ cognoſcũtur ſolum vniuerſalia tempora, per commutationes eorum quæ ſpuuntur, vt in febribus per commutationes vrinæ:ſed primum ex ex creatione aut priuatione illius, deinde etiam ex ſpuitionis commutatione.Principiũ enim eſt in quo nihil ſpuitur, aut crudum & difficile: incrementum in quo multum & facile,etſi crudum,aut coctum ſed modicè ſpuitur: vi-

gor

gor in quo multum & coctum: ergo cito & facile ſpuere, & ſi inſputo non ſit facta mani feſta commutatio, ſignum eſt morbi qui iam venerit ad incrementum: bonũ ergo eſt ſputum quod citò & facile excreatur, quantum agitur in hoc ſigno.

Et permixtum apparere flauũ valde, ſputo.

NE intellige valde flauum, ſed valde per mixum, non enim probari debet ſputũ valde flauum (ſyncerum enim eſt) ſed id in quo flauum quod apparet, eſt valde permixtum. Id vero probat eadem ratione qua vomitio bile & pituita permixta probabatur: non quidem hic probat Hippo. hoc ſputum vt optimum. nam quod optimum eſt, eſt album læue & æquale, ſed vt bonum tantum, quodq; incipiente incremento morbi ſaluta ris ſolet apparere: non ergo hic dicit Hippoc. quo bonum ſit ſputum, debere habere flauũ valde permixtum cum albo, ſed ſi ſputũ habet flaui aliquid debere id eſſe valde permiſtum. Idem intellige de rubro, nam bonum etiam erit ſputum, in quo rubrum albo valde permiſtum eſt. Nimirum cum particula in flammata ſiue ea ſit membrana ſuccingẽs coſtas ſiue pulmo, laborat phlegmone tantum, laborat fluxione rubra: cum eryſipelate, flaua

ex his non poteſt album fieri ſputum, quin fiat prius, colore referens ſuccum, qui in laborante particula abundat, id vero quod refert eum ſuccum, admodum permixtum cũ pituita, quæ ſecundum naturam in pulmone abundat, apparere oportet.

Si autem multò poſt principium doloris, ſpuat flauum, aut rufum, aut multam tuſſim mouens, & non admodum permiſtũ, malum ſit.

MOdo nihil aliud facit, quam quod reddit contraria, contrariis iis, quæ commendata hactenus in ſputo ſunt, ſed ſi commẽdata illa merito ſunt, conſtat hæc mala eſſe, intelliges tamen hinc enarratore Hippo. ipſo, quid ille intellexerit dicens, ſi cito & prompte ſpuit, nam modo inquit, ſi autem multo poſt principium (ideſt ſi non cito) flauum aut rufum, & non admodum permiſtum, aut multam tuſsim mouens, ideſt non facile, hæc mala ſunt.

Nam flauum ſyncerum periculoſum: albũ autem & lentum, & rotundum inutile.

INcipit hic deſcribere differentias malæ excreationis, procedens gradatim vt fecit in aliis excretionibus a minus malis ad deterio

res

res, deſcribit ante alias duas differentias ſyn-
ceræ excreationis, primum flauam ſynceram
ideſt non permiſtã, quæ duo gradus ſynceri
tatis habere poteſt, aut quod permixta nõ ſit
cum aliis ſuccis, aut quod neq; cum ſuo ſero:
ſecunda hæc eſt maior ſyncerítas ac proin-
de periculoſior, ſed vtraq; eſt cum periculo,
quia ſignificat fluxionem quã thoracis pars
patitur ſolius bilis eſſe, fluxiones vero bilis
flauæ & atræ vbiq; ſolent eſſe malignę, nedũ
in tã nobili parte, & principi vicina: alia ſpu-
ti differentia eſt album lentum & rotũdum,
quod dicit eſſe inutile hoc quidem fit ob pi-
tuitam (hac enim cauſa album fit) redundan-
tem, & ingẽs in pulmone aut aſperis arteriis
incendium, conſtat vero vt tale ſit lentũ non
mediocriter, ſed multum, neq; vtcũque ro-
tundum, ſed quod valde rotundum eſt, reti-
nenſq; multum eam figuram: nam quod hęc
habet cum modo quodam, poteſt cõcoctio-
ne fieri, album enim concoctione fit quã ma
xime, lentorem vero quem perſe habet pitui
ta, non poteſt ab ea concoctio tollere, miſcet
enim concoctio partes, iam vero cum corpo
ratiora etiam & melioris molis fiant ſputa
cum coquuntur, comparabunt aliquatenus
rotunditatem intelligitur ergo hic ſputum al
bum & admodum craſſum rotundumq; vt

grando

grãdo quædã hoc dicit Hip. esse ἀλυσιτελές id est inutile, remisè quidẽ dicit, nõ enim solum inutile, sed valde malum etiam est: nam per morbos de quibus hic agit, pleuritidem scilicet & pulmoniam, non est verisimile alia ratione fieri tale sputum, quam ea, quæ dicta est, redundãtia inquam crassę pituitę in loco affecto & ardore in partib⁹ thoracis: vtraque causa est valde mala, nam illa facit ad difficilem expurgationem & resolutionem, hęc ab febris vehementiam. Accedit quod Hip. ipse hæc ipsa sputa delirium significare docuit. 6. epidemiõ parte 3. contro 36. quę vero delirium significant per acutos morbos in valde malis signis habentur.

Malum autem, & chlorum valde, & spumosum.

CHlorum significare flauum & viride antea dixi, hoc loco viride significare constat, cum de syncero flauo iam dixerit viride ergo malum esse, neque solum malum, sed & valde malum non est quòd modo monstremus denuò, cum antea sæpe in lethalibus sit enumeratus color viridis. Spumosum vero hic non dicitur quodcũque (nam mediocriter spumosum efferri e pulmone, membro secundum naturam spumoso nihil habet admiratio

mirationis) ſed quod admodum eſt ſpumoſum, quod ex ſordidis pulmonis vlceribus fieri ſolet, quo pulmonem affectum eſſe per ſubſtantiæ proprietatem aperte intelligimus, refert enim tale ſputū ſubſtantiæ modo pulmonem, fit enim aut partibus carnis pulmonis putredine quaſi reſolutis, aut proprio pulmonis alimēto. Tale ſputum eſſe ſolet ſimul ſpumoſum admodum & fœtidum. de hoc intelligo dictum ſpumoſum eſſe malū, eo gradu, vt prius relatis deterius ſit.

Si vero ita ſyncerum ſit, vt nigrum videatur, grauius hoc eſt quam illa: malum etiam ſi nihil expurgetur, neq; emittat pulmo, ſed plenus ferueat in gutture.

NIgrum inter ſynceta ſputa omnium eſt deterrimum, nam niger eſt colorum maxime lethalis, nihil expurgari in morbi principio non eſt magnum malum, nā ea eſt principii conditio, cum vero principio elapſo, cū que tempus iam erat expurgationis, nihil expurgatur, lethale valde, adeo vt ab hoc caſu neminem liberatum viderim. cognoſcitur vero nihil expurgari non quod morbus in principio ſit, ſed ob debilitatem facultatis animalis, quod eis accidit feruor quidam magnus in aſperis arteriis, confluente ſcilicet multo

multo ſucco in pulmonem, ac nullo expurgato, huic feruori ſtatim ſuccedit reſpiratio ſublimis, & mors.

Coryzas, & ſternutamẽta, in omnibus pulmonis morbis, & præire & ſubſequi malum: ſed in alijs morbis, qui maximè lethales ſunt ſternutamenta vtilia ſunt.

HIc nomen κόρυζα nõ ſignificat ſolam grauedinem ideſt fluxionem decumbẽtem in naſum, ſed generatim capitur, ſignificatq; etiam catharrum ideſt fluxionem inpalatum & raucedinem ideſt fluxionẽ inlarynga, non enim ſolũ mala eſt grauedo per morbos pulmonis, ſed magis etiam catharrus, ac multo magis raucedo: quæuis enim earum antecedat, ſiue ſuccedat, eſt per morbos pulmonis ſignum malum (magnam enim ſuccorũ abundantiam indicat) & mala cauſa, nam cerebrũ et pulmo facilime trahũt ſeſe ad compaſſionem, cum ob rectitudinem loci, tum etiã ob congenerem naturam. Accedit quòd curationi morbi pulmonis defluxio ex capite maximo impedimento eſt: certe id ſumus experti in miſerrima illa conſtitutione, quæ totã Europam anno ſuperiori (erat is milleſimus quingenteſimus quinquageſimus ſeptimus a mortalium ſalute) adeo oppreſsit ea potiſsimum

mum anni parte qua ſequiſsimus catharrus in omnes graſſatus eſt, abſtulit ſiquidem omnes qui morbo thoracis ſiue antiquo, ſiue recenti laborabant: ſternutamẽta quoq; in morbis pulmonis mala ſunt vtraq; ratione: nam caput grauari indicant, quod dictis de cauſis, in morbis pulmonis eſt plenum periculo: vt cauſa quoq; nocẽt, ſiue præcedãt ſiue ſuccedant, nam ſiquid expurgant, expurgant certe ex capite, pulmonem vero & totum thoracem vehementer concutiunt nõ expurgantia, quod exulceratę aut inflãmatæ particulæ noxiũ eſſe haud eſt dubium, neq; video quo tempore in inflãmatione pulmonis ſternutamentũ vſui eſſe poſsit, niſi forte vehemẽti motu abſceſſum aliquem in pulmone rumpere opus ſit. Iam vero in aliis morbis, qui perſe ſunt lethales, ſiquidem illi ſint morbi capitis, in illorum principiis mala ſunt vtraq; ratione. Nã ſignificat irritationem magnam & intẽpeſtiuam naturæ, & conuocant fluxionem in caput: infine vtraque ratione ſunt bona, per alios morbos lethales, qui neq; pulmonis neq; capitis ſint, vt cauſa certe neq; bona neq; mala ſunt inſigniter: vt ſigna bona ſunt, ſignificant enim robur cerebri, ſed non ſunt optima, immo vero eo gradu quo ſigna vocari ſolent bona tantum.

Sanguini

Sanguini permiſtum non multo, ſputum flauum in perineumonicis in principio quidem morbi excreari, valde confert: ſeptimo autem poſt, minus tutum.

VIdetur Hippo. ordinem docendi corrupiſſe: cœperat enim àminus malis ad deteriores excreationes procedere, modo vero dictis peſsimis, ſynceris, viridibus, & nigris, redit ad excreationem permiſtam, flauo & rubro, quam dicit eſſe bonã (eſt vero eo gradu bona, quo permiſta flauo & albo, de qua erat dictum in principio huius capitis) ſi primis diebus apparet. Certe non corrupit ordinem, ſed eſt hæc ratio & methodus. Cum habeat inflammatio in thoracis partibus, vt alia quæuis duplicem exitum, reſolutionem, aut ſuppurationem, hactenus retulit ſputorum differentias, reſpiciens reſolutionem magis, modo vero reſpicit ſuppurationem: proinde cum hactenus rubræ aut cruentæ excreationis nullam mentionem fecerit, modo incipit de ea differere: ex nulla enim magis expectare ſuppurationem oportet, quã ex rubra: nullus enim ſuccus, vt ſanguis in pus mutatur. Sed quorſum commendat flauum permiſtũ cum ſanguine: an non eſt mitioris affectionis nota, album cum ſanguine? Eſt certe: nam

præterq̃

præterq; quod pulmoni frequenter accidunt pituitoſę fluxiones ob naturā & laxitatē mē-bri, bilioſæ raro iiſdē de cauſis, neq; ſine grāui cauſa, atq; ex pituita cum ſanguine, mitiores affectiones fiunt (mitiſsimi enim ſunt duo hi ſucci) quam ex bile & ſanguine: non ergo cō-mendauit ſputum flauum cum ſanguine, con ferens illud cum albo cum ſanguine, ſed con-iungens ſputi ſpeciem cum tempore, quo id apparere debet. Nimirum flauum & rubrum ſi intra primum quaternarium (hoc enim eſt quod dicit in principio morbi excreari valde confert) apparet, bonum eſt: ſi vero ſeptimo, aut poſt, malum eſt, habetq; hoc ſputi genus id inſigniter: album enim & rubrum ſeptimo, aut aliquanto tardius apparere nō eſt ma lum adeo, id q; duplici de cauſa: primū quia albo & rubro longior quam flauo & rubro, affectus ſignificatur: ergo quāquam ſeptimo appareat, nō putabitur tardius quam pro ſua cōſtitutione apparere: flauum vero & rubrū cum ſit affectionis acutiſsimæ nota, ſerū erit ſeptimo, aut tardius apparens. Accedit quod tantò maius periculū eſt in perſeuerantia fla ui cum rubro, quā in albi perſeuerantia, quan tò flauus albo ſucco acrior eſt. Nimirū cū ſuc co, ex quo expectatur ſuppuratio (huiuſmodi eſt ſanguis) ſuccum rodentem eſſe, non caret

periculo: eſtq; metus ne fiat (quod ſtatim ſcribit, eſſe periculoſum admodum) ſuppuratio bilioſa: quæ quantum habeat periculi ſtatim ſumus declaraturi. Ergo iis de cauſis ſputum flauum cum ſanguine cum ſerum eſt, graue eſt: cum vero non eſt ſerum, ideſt cum intra quartum accidit, bonum eſt: nam concoctionis manifeſtę eſt ſignum: concoctiones vero quò citius apparent, eò breuiorem morbum indicant. Sed cur damnatur, quod permiſtum eſt cum multo ſanguine? an quia metus eſt rupturæ, aut corroſionis, aut anaſtomoſis vaſis in pulmone: atquiet citra hæc, ob redundantiam maximam ſanguinis, fit magis probabile, ſuppurationem fore, quam eò loco nunquàm non medicus reformidat.

Omnia ſputa mala ſunt, quæ dolorem non ſedant: deterrima autem nigra, vt ſcriptũ iam eſt. Quæ vero dolorem ſedant, omnium optimæ ex creationes ſunt.

OPtimam rationem dignoſcendi bonas à malis euacuationib⁹ eſſe in quouis earũ genere, ex conferentia & tolerantia, quæ adſunt, aut non, dictum ſæpe iam eſt: cæterum ſputa quæ non admodum dolorem ſedant, quãquam hac ratione mala habentur, non ſtatim ſunt deterrima, niſi aliud ſignum eorum,

quæ

quę lethalia eſſe diximus, affuerit: proinde dixit, deterrima autem nigra, intellige aut viridia, aut flaua, ſyncera, aut ſpumoſa, etſi quæ alia deterrima ſunt.

Quoties dolor in his ſedibus, neq; ſedatur ex creatione neq; ventris ſubductione, neq; ſanguinis miſſione, neq; victu, neq; medicamẽtis, ſcire licet ſuppurationem futuram.

EST huius artis vniuerſale præceptum, quoties morbus non cedit curationi, cui ſolet cedere, neq; tamẽ, homo videtur in mortẽ labi, expectare morbi permutationẽ: permutatio inflãmationis in ſuppurationẽ expectãda eſt: ergo ſi pleuritis aut pulmonia (nam de his loquitur) nõ cedũt curationi idoneę, niſi hominẽ labi in mortẽ alia ſigna indicẽt, erit ſuppuratio. Conſtat vero vt totam horum morborum curationem Hip. ſcripſerit, dicens, ex creatione, vẽtris ſubductione, ſanguinis miſſione, victu, & medicamentis ideſt fomentis.

Suppurationes, quæ cum bilioſo adhuc ſputo excreãtur, lethales admodũ: ſiue per partes bilioſum cum pure excreetur, ſiue ſimul.

MOnui iam prius hoc eſſe quod excreatio praua cum ſanguine minabatur, ſi ad ſeptimũ vſq; diem durat: ergo dicit modo ſup-

purationes eas esse lethales, quę excreantur, cũ scilicet iam ruptus est abscessus bilioso ad huc sputo perseuerãte (etsi enim bilioſum an receſſerit, nisi cum ipso pure perseueret, lethalis suppuratio non sit) bilioſum vero est flauũ syncerũ, & viride, est q; hoc illo grauius. Duplici ratione est lethalis talis excreatio, & vt signũ, & vt causa: nam partibus quibusdã manere succum inuictũ & prauum cum aliis partibus pulmo pus genuit, difficilimæ affectionis signum est: iam vero & curationi est maxime aduersum bilioſum illud, nam corroder ad putredinem q; deducet, & curari vulcus cauum, quod necessario in suppuranti particula fit, nullatenus sinet: erat enim opus ad curationem expurgatione & siccatione: est vero interius, quod sordes pariat, putrefaciat, & dirumpat.

Maxime autem si incipit procedere suppuratio à tali sputo, cum morbus iam est septem dierum.

PRocedere suppuratio dicitur, cùm manifestum pus, copioſum q;, prodire incipit: id quod fit cum rũpitur vomica: ea signa quæ diebus decretoriis aut contemplabilibus contingunt fideliora sunt, quã si aliis diebus, siue ea mala sint siue bona, siue salutis sint, siue mortis:

mortis: nam vt paulò infra ipſe docet, eiſdem diebus moriuntur homines, quib⁹ ſalui fiunt, & eiſdem diebus accidunt mutationes bonæ & malæ: ergo ſi ſuppurationis illa ſpecies, quam lethalem eſſe diximus, accidat die ſeptimo, qui maximè omnium cõtemplabilis eſt, exitialior eſt quàm ſi alio die. Sed obiiciet aliquis, grauius eſſe hoc ſignum, ſi ſexto die, fiat quàm ſeptimo, quandoquidem Gal. ſextum diem tyranno, & ſeptimum benigno regi rectè confert: non enim id verè diceretur, ſi vt ſigna bona ſeptimo meliora, ita mala grauiora ſunt. Certè lõgè aliud eſt indicationes eſſe meliores aut deteriores, quàm ſigna eſſe certiora aut minus certa: nam diebus decretoriis quęcumq; ſigna apparẽt, ſunt certiora, quàm quæ aliis diebus, ſiue bona ſiue mala ſint: iudicationes vero quæ in illis fiunt, bonę quidem ſunt meliores, malę vero minus malę. De prioribus ergo diſſerens, iis inquàm, quę durante adhuc ſputo bilioſo excreantur, quas q; lethales eſſe dixerat, dicit modo lethales eſſe, maximè ſi ſeptimo à tali ſputo procedant: nõ quidem dixit ſimpliciter cum morbus iam eſt ſeptem dierum, ſed à tali ſputo, hoc eſt ab eo die quo apparuit ſputum bilioſum, & deſiit eſſe tantum bilioſum, aut bilioſum cruẽtum, cœpitq; fieri bilioſum purulẽtum: nam ante

etiam quàm rumpatur puris vomica, neceſſe eſt, aliquid exſudari & ſpui, quod pus gigni ſignificet. Itaq; intelligit nunc ſeptimum, nõ à principio inflãmationis, ſed ſuppurationis: quaſi diceret lethalis eſt talis ſuppuratio, maximè ſi rũpatur ſeptimo die, ex quo gigni pus cœpit, atqui merito hoc dicit, nam.

Talia vero excreantem, fore vt quatuordecimo moriatur, ſperandum eſt, niſi aliquid ei ſuperueniat bonum: bona autem hæc ſunt, facile morbum ferre, facile ſpirare, dolore carere, & facile ſputum extuſſire, & corpus æqualiter videri calidum & molle, & ſine ſiti eſſe: vrinas autem, & deiectiones, & ſomnos, & ſudores, ſingula ſuperuenire, qualia bona eſſe deſcriptum eſt, ita enim omnibus his ſuperuenientibus, non morietur homo. Si autem quædam illorum ſuperueniant, quædam non, non viuens plus temporis quàm quatuordecim dies, morietur quidem homo. Circa contraria horum, difficile ferre morbum, ſpiritum magnum & crebrum eſſe, dolorem non ſedare, ſputum vix extuſſire, ſitire valde, & corpus totum ab igne inæqualiter teneri, & ventrem & coſtas calere valde, frontem autem, & manus, & pedes

des frigere: vrinas & deiectiones & ſomnos & ſudores. vna quæq; vt deſcriptum eſt, mala eſſe, ſi ſuperueniat huic ſputo, aliquid horum, morietur quidem homo priusquàm ad quatuor decimum veniat, aut nono aut vndecimo. Ita ergo coniectare oportet ex hoc ſputo, vt ex lethali valde, & ad quatuordecimum non deducente: bona, etiam & mala quæ ſuperueniunt colligentem, ex his oportet prædictiones facere: ita enim maxime veritatem quis poſſit inuenire.

CVm ſigna lethalia ſeptimo die primũ incipiunt apparere, quatuordecimo expectanda eſt mors, vt cum bona apparent manifeſte die ſeptimo, quatuordecimo fit ſolutio morbi: nam eſt à me mõſtratum lib. 10. cont. legitimam morbi conſtitutionem eſſe, vt tantum temporis vſq; ad criſim trãſigatur, à die quo primum apparent ſigna cõcoctionis (eſt eadem ratio cõtrariorum) vſq; ad tempus criſis, quantum à principio morbi vſq; ad eum diem tranſactum eſt: ſed non ſemper ſeruant conſtitutionem regularem morbi, immò vero ſæpe incrementum & ſtatus producuntur plus aut minus quàm pro principii longitudine, id vero ſigna alia indicant: vt ſi pus cũ ſuc

co aliquo bilioſo ſeptimo die excreetur, quantum in hoc ſigno agitur, quatuordecimo morietur: tunc fieri poteſt vn ante aut poſt moriatur, aut vt omnino non moriatur, vt alia ſigna acceſſerint: nam dictum à me antea eſt, tanti fieri debere conſenſum diſſenſumq; ſignorum, vt nullū tam lethale ſit, vt ſi reliqua omnia renuant, nō poſsit cum eo homo liberari. Pręceptū hoc de ſignis quę annuunt aut renuunt, tractat modo Hippo. in hoc exēplo: repetit ergo plæraq; ſignorum, quæ hactenus ſcripta ſunt, atq; in quouis genere optimum & peſsimum: atq; definit, cum quibus poſsit homo euadere, cum quibus poſsit quatuordecimū diem ſuperare, etſi moriturus ſit, & cum quibus non poſsit quatuordecimum attingere. Sed quomodo cum retuliſſet ſigna omnia bona, ſcripſit, ſi quædam illorū ſuper ueniant quædam non, nō viuet vltra quatuor decimū, cum in principio ſcripſiſſet, talia excernentem moriturum quatuordecimo, niſi aliquod ei bonum ſuperueniat, quaſi victurus ſit vltra quatuordecimū, ſi aliquod aliud ei bonum accedit: ergo cum aliqua bona accedunt, quædam non, viuet vltra quatuordecimum. Non itaq; videntur hæc conſentanea, neq; reuera ſunt: ſed puto, legendū eſſe, dempta particula illa (non) nam etſi ita reperi in

græcis

græcis codicibus, vt haberi hîc ſcripſi, tamen in antiqua verſione ita legitur: ex quibus ſi plura defuerint poſt quatuordecimum diē, mortem futuram prænunciabis: quare cogor ſuſpicari corruptos eſſe hoc loco codices græcos, fuiſſeq; primis interpretibus alios emendatiores. Sed roges rurſum, ſi hîc Hippo. affirmat, enumeratis optimis ſignis, cum quædam illorum abſunt, quædam deſunt, victurum hominem ſupra quatuordecimum, quo modo non repugnat dictis, dicens deinceps, ſi aliquod ſignorum lethalium accedat moriturum hominem ante quatuordecimū? Nā ſi quæda optima, quædam alia peſsima accedant, non intelligas ex dictis Hippo. quid futurum ſit: nam cum optima quædam adſint, quædam non adſint, videtur homo victurus vltra quatuordecimum, vt cum ſit aliquod peſsimum videtur ante illum moriturus. In quouis ſignorum genere eſt optimum & peſsimum, & quædam mediocria: affirmat ergo Hippo. ſi optimorum quædam adſint, quædam non adſint, ideſt ſi quædam ſint optima quædam non ſint optima, ſed neq; peſsima, hominem moriturum, ſed vltra quatuordecimum: nam vt euadat homo cum illa excretione debent omnia alia eſſe optima: ſi vero aliquod aliud ſit peſsimum, non ſolum mo-

rietur, ſed etiam ante quatuordecimum: quatuordecimo vero morietur qui cum illa ex creatione habebit alia omnia mediocria ſigna. Colligens tandem hæc omnia dicit, ita ergo coniectare oportet ex hoc ſputo, vt ex lethali valde, & vſque ad quatuordecimum non deducente: quod etiam videtur dictis prius repugnare: nam dictum erat id ſputum quantum in ipſo agitur, ſignificare mortem quatuordecimo die futuram: quomodo vocat nunc lethale valde & ad quatuordecimũ non perducens? Ego quidem hic non puto referri, cum dicitur ex hoc ſputo, ſputum purulentum & bilioſum, ſed hoc cum ei aliud lethale ſuperuenit, de quo dixerat, ſi ſuperueniat huic ſputo aliquid horum morietur qui dem homo priuſquam ad quatuordecimum diẽ veniat, aut nono, aut vndecimo (de hoc ipſo differens addit) ita ergo coniectare oportet ex hoc ſputo, vt ex lethali valde, & vſque ad quatuordecimum non deducente. Duo hic notata velim, primum vbi deſcribẽs Hippo. peſsima ſingulorum generũ ſigna, refert magnam & crebram reſpirationem, magnæ nomen non dici de proprie nuncupata magna (ea eſt perquam thorax multum dilatatur) ſed de ſublimi, perquam omnes thoracis partes etiam ſublimes mouentur, nam hæc

cum

cum paruitate & crebritate eſt peſsima omnium. Deinde notatum velim cum quædam ſigna quibuſdam annuendo, aut renuendo ingnes vires habeant, excreationi dictæ nihil fortius annuere aut renuere reſpiratione: nimirum bona reſpiratio ad ſalutem aut mortis tarditatem, mala admortem & illius celeritatem plurimum valet.

Aliæ ſuppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigeſimo aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliæ ad ſexageſimum diem veniunt. Conſiderare autem oportet principium ſuppurationis fore colligentem àdie, quo primum homo febricitauit, aut quo primum illum rigor prehendit, & ſi dixerit pro dolore pondus ipſi fieri in loco, quo dolebat. Hæc enim in principijs ſuppurationum fiunt: ab his ergo temporibus rupturam oportet expectari ſuppurationum fore in dicta tempora.

ADhuc perſeuerat in diſputatione de ſuppurationibus contingentibus in thoracis parte aliqua: itaque non hîc appellat alias ſuppurationes eas, quæ in aliis membris contingunt, ſed quæ non ſunt quales hactenus deſcripſit, bilioſæ ſcilicet quas deſcripſit

dicens,

dicens, ſuppurationes, quæ cũ biliioſo adhuc ſputo excreantur: eas ſuppurationes dixit, ſolere rumpi, aliæ vero rumpuntur vigeſimo, aliæ trigeſimo, aliæ quadrageſimo aliæ ſexageſimo, verè hi dies non computantur hîc, vt antea ſeptimus: nam ſeptimus illic dicebatur, à principio totius morbi, qui poteſt eſſe ſeptimus totius morbi & quartus a principio ſuppurationis, hîc vero accipitur principium computationis ab eo die, quo incipit ſuppurari inflammatio, vt poſsit eſſe vigeſimus à ſuppuratione & quadrageſimus à primodie inflammationis: oportet ergo principium ſuppurationis agnoſci, ne nos prætereat. Sunt ſuppurationis quæ fit, hæc indicia: ſi inflammatio erat in ignobili parte, vt febrem non faciat, eo die quo ſuppurari incipit, febrem faciet, ſi febrem faciebat prius: exacerbari incipit vno aut duobus diebus ſuppurationis (nam deinceps conquieſcit, ſitque lenta febris) accidunt que rigores quidam ſine cauſa manifeſta, & ſine ordine (huius cauſa eſt corroſio particularum in inflammato membro) elapſis vno aut duobus diebus, incipit homo ſentire pro dolore pungente, aut pulſante, aut tendente (quemcunque haberet) veluti pondus quoddam, colligitur ſcilicet iam totus ſuccus in cauum

quoddam,

quoddam, grauatq; ita membrum. Abhoc ergo die terminos ſuppurationis expectare oportet, quę quãquam terminis acutorum nõ finitur, quia permutatione inflãmationis fit, non eſt ab inſtituto huius libri aliena, quia ex acuto morbo procedit.

Si vero ſit ſuppuratio altero tantum latere, conuertere eos oportet, & diſcere ab eis num habeant dolorem altero latere, & an alterum altero calidius ſit. & collocato homine ſuper ſano latere, interrogare an aliquod pondus ei videatur deſuper impendere: ſi enim ita ſit, in altero eſt ſuppuratio, ab eo in quo pondus incumbit.

SVppurationem intelligo hîc pus ipſum appellari, poſt ruptum iam tumorem: poteſt ergo pus contineri in vno laterum, aut quia eo latere fuit inflammatio, vt poſt pleuritidẽ fieri ſolet, aut quia fuit in pulmone, qui poteſt verſus alterutrum latus rumpi. Cùm inflammatio lateris anteceſsit, non eſt opus ſignis ad cognoſcendum quo latere, ſuppuratio ſit, erit enim profecto eo, quo inflammatio fuit, ſed cum ex pulmonia eſt, conuerſione delatere in latus ſentitur, vt Hippocrat. docet.

Suppu

Suppuratos omnes agnoſcere oportet his ſignis, primum quidem ſi febris non intermittit, ſed per diem mitis eſt, per noctem maior, & ſudores multi ſuperueniunt, & tuſsis fortis fit, & excreant nihil mentione dignum & oculi caui fiunt, & maxillæ ſunt rubentes & vngues manuum curuantur, digiti autem calent, & maxime extremi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & puſtulæ fiunt toto corpore.

AB eo loco, quo ſcripſit conſiderari oportet principium ſuppurationis fore, ſcribit ea ſigna, quæ accidunt ſuppurationem patientibus, quibusq; agnoſcuntur. Deſcribit vero illa eo ordine, quo contingunt, nimirum nõ omnia hucuſq; ſcripta ſigna ſimul eueniunt illis neq; omnibus, ſed alia ante alia. Paulo ante deſcripſit eos qui primum ſuppurationem pati incipiunt, & gradatim proceſsit ad hæc vſq;, quæ modò deſcribit, quæ iam tabe laborare hominem ſignificant: iis enim qui cum ſuppuratione iam tabeſcunt, accidit febricula quædam lenta, ſed quę nũquam intermittit, & quæ per noctem maior apparet: nã commune eſt omnibus tabeſcentibus quacũque ex cauſa incaleſcere cum humectantur,

(ita

(ita enim in caleſcunt à cibo) conſtat vero vt nox & ſomnus ſint in rebus humectantibus, dies & vigilia, in exſicantibus. Sudores etiam illis accidunt admodum, ſunt enim ex contentricis facultatis debilitate: tuſsis etiam iis fit, ob pus in thorace, ſed non excreãt quic quam effatu dignum: nam ſi ita excrearent & expurgarentur, certe non tabeſcerẽt. Oculos excauare, extenuationem & ſiccitatem nimiam, & hanc ipſam vngues curuos reddere poſſe, notius eſt quam vt monſtrari debeat. Quod rubeant maxillæ, eadem cauſa facit, quæ ante ſuppurationem ſolet in pulmonia, vapores nimirum calidi à pulmone rectà aſcendentes. Digiti potiſsimum extremi calent his eãdem cauſa, qua manus ardêre ſolẽt ob intemperiem calidam iecoris: nimirum emergunt, concurruntq; ad manus venæ copioſæ & arteriæ fuligines differentes: eſt vero peculiare hoc tabidis ex ſuppuratione nõ adeo cum aliis, qui hectica febre laborant commune: quia habent ij in thorace multum ſuccum concluſum & putreſcentem, à quo multæ fuligines per arterias in extremas partes diſtrahuntur, iis hominibus grauiter iam affectis ſolent tandem pedes intumeſcere, & puſtulæ per corpus totum fieri, eãdem cauſa qua hydrops præ debi-

litate

litate facultatis naturalis male commutato alimento. Hi etiam ob calorem, in ventriculi ore factum iam, ſenſum famis amittunt: quãquam vbi neceſsitas magna iam eſt, membra areſcant. Verum hæc ſigna prioribus adiuncta, non ſolum hominem ſuppuratione laborare aperte indicant, ſed etiam in difficilima iam affectione eſſe conſtitutum.

Suppurationes ergo diuturnæ habent hæc ſigna, & credere illis admodum oportet. Quæcũque autem recentes ſunt his ſignificentur, ſiquid eorum quæ in principio fiũt, accidat, & difficilius ſpiret homo.

SVppurationes cũ iam ſunt veteres agnoſcũtur ſignis quę vltimò relata ſunt: ſi ſunt recentes illis quæ primò diximus (dictum.n. àme iam eſt vt Hippocrates ſigna hęc ſcribat eo ordine quo eueniunt) & præterea difficili reſpiratione quæ ſentitur in ſuppuratione recenti magis quam in antiqua, quia eſt difficultas reſpirandi recens vt affectio ipſa recens eſt.

Quæ vero citius aut tardius rumpũtur his agnoſci oportet, ſi dolor in principio fiat, & difficultas reſpirandi, & tuſsis & ſputum perſeue-

perſeueret continenter, vſq; ad viginti dies, ſpectare ruptionem, & adhuc prius. ſi vero manſuetior dolor ſit, & alia omnia ſecũdum rationem, his ſpectare ruptionem tardius. Neceſſe autem eſt fieri dolorem, & difficultatem reſpirandi, & excreationem, ante ruptionẽ puris.

Dictum antea eſt, ſuppurationes pulmonis non bilioſas, rumpi ſolere, alias citius, vigeſimo inquã aut trigeſimo, alias tardius quadrageſimo aut ſexageſimo, modo docet per ſigna, præcognoſcere an fiens ſuppuratio citò an tardius rũpenda ſit. Vt docet Gal. 3. de crisibus, morbi ſpecies agnoſcitur ſymptomatis propriis: magnitudo, illorũ magnitudine: motus, illorum motu: præſenſio temporis iudicationis morbi, pendet ex notitia magnitudinis & celeritatis morbi: nam magni motbi iudicãtur, celeres motu, breui: ruptio eſt veluti quædam ſuppurationis iudicatio: ergo ſuppurationẽ cui ſigna, quæ ſuppurationes ſolent cõſequi magna ſunt, & celeris motus, hoc eſt multum & continenter vrgentia, certum eſt rumpendam cito: cui contraria accidunt, tardius. Dictũ vero antea eſt, ſuppurationi quæ fit, accidere dolorem & difficultatem ſpirandi, actuſsim cum quâdã excreatione: hęc maiora fiunt cum pus conficitur, atq; cum feſti-

nantiùs conficitur, multo maiora, ac minus intermittentia: hoc est quod dicit, necesse autē est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excreationem, ante ruptionem puris.

Supersunt ex his, maximè quidem quos febris reliquerit eodē die post ruptionē, & cibos citò appetierint, & siti caruerint, & vēter par ua & consistentia deijcit, & pus albū, læue & cōcolor sit, & pituita carēs, & sine labore & tussi magna: optimè ergo ita, & celerrime liberabūtur: sin minus, si propè hæc fiant. Moriuntur autē his: si febris non dimittit, vel cū videa tur dimisisse ipsos, statim videtur incalescens, & sitim habeant, & cibos non appetāt, & vē ter humida sit, & puschlōrū & liuidū spuant, vel pituitosum & spumosum: si hæc omnia fiant, moriuntur, quibuscumq; autem horum quædam fiunt, quædam non, quidam illorū moriuntur. quidam longo tempore liberātur. Verum ex signis omnibus, quæ in his sunt, significationem capere oportet, & alijs omnibus.

QVanquā ex suppuratione facta in thorace plęriq; moriantur, tamē nonnulli liberantur: morituros vero & futuros salnos docet hic Hip. agnoscere, atq; tractādum

suscepit,

ſuſcepit in hoc exẽplo locũ quendam, quẽ in hac arte dixi ego eſſe debere omniũ celeberri mum, ab aliis ſignis, ſiue ab his, quæ annuunt & renuũt. Optima vero ſigna hic ſunt, febrẽ dimittere hominẽ ſtatim à ruptura, & cibos cito appetere, & carere ſiti (nã ſi hæc accidũt, non erit periculũ tabis qua ſuppurati omnes ſolent mori) & vẽtrem patua & conſiſtentia deiicere (nam hanc diximus ſupra eſſe optimam deiectionem) & pus excreari facile & ſine dolore, albũ, læue, & vnius coloris (nam hoc diximus eſſe optime coctum) & bene excreari: Cõtra, peſsima ſunt, cũ febris durat, & quibuſdam tẽporibus recaleſcit, cum videretur ſedata, & habent ſitim, & cibos non appetunt: nam ita ſolet accidere iis, qui ex ſuppuratione tabeſcunt: quia habent febriculam quã dam lentam, & vt paulo ante dictum eſt, ſingulis noctibus augetur, & præterea quidquid in victu erretur ſubcreſcit, & vrgentur ſiti perpetua, ob calidam intemperiem, & hac ipſa cauſa cibos auerſantur. His ſolet cum in extremo vitæ ſunt iam conſtituti, aluus fieri humida, deiectionib⁹ copioſis & liquidis, accedentibus ob debilitatem retentricis facultatis in membris. Pus chlãrum (ſiue flauum ſiue viride ſit) & liuidũ, & ſpumoſum, malum eſſe ex dictis conſtat: vt ergo hæc acci

dent bona aut mala, idq; omnia aut quædam, ita euadet homo, aut morietur, idq́; cito aut longo tempore.

Quibuscumq; autem abſceſſus fiunt ex perineumonicis morbis poſt aures, & ſuppurant, aut ad infernas ſedes, & fiſtulantur, hi ſuperſunt.

PErineumonia ſolui poteſt, aut reſolutione, aut abſceſſu. Reſolutio bifariã fieri poteſt, aut cum affatim facta euacuatione, vt fluxu ſanguinis de narib⁹ aut copioſo mictu, aut deiectione (vocaturq; hæc ſolutio per criſim) aut facta ſenſim reſolutione, & excreatione vocaturq́; hæc ſolutio per concoctionem. Abſceſſus quoq; bifariam fit, aut inflammatione ad ſuppurationem veniẽte in ipſo pulmone, aut raptu materiæ in aliud membrum facto, vt poſt aures aut in inguina, aut alas, aut crura, hoc q; fieri poteſt aut antequàm in pulmone ſuppurauerit, aut poſt. Hîc diſſerit Hippo. de ſolutione pulmoniæ per abſceſſum ſecundi generis: reperitur vero in codicibus græcis duplex litera, quædam ita habet ὁκόσοισι δὲ ἀποσάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλεομογικῶν νουσημάτων παράτα ὠτα καὶ ἐμπύουσιν ἐστὰ κάτω χωρία κὲ συριγγοῦται οὗτοι δὲ περιγίνον-

ται

ται idest quib⁹ cũq; autẽ abscessus fiunt expe rineumonicis morbis post aures, & suppurã tur, versus infernas partes, & fistulãtur, hi supersunt. Alia litera habet, ὁκόσοισι δὲ ἀποστασιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νουσημάτων παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐμπύουσιν, ἢ ἐστὰ κάτω χωρία καὶ συριγγοῦνται. Secũdam hanc literam probat, sequiturq; Gal. dicens Hip. docere solere homines, qui perineumonicis affectibus laborant saluos fieri factis abscessibus post aures, iisq́, suppuratis, aut factis ad infernas sedes, ad inferni inquam ventris regionẽ, aut ad inguina, aut ad femora, aut ima crura, iis q; fistulatis. Fistula est ruptura longa & angusta ad modũ fistulæ, quæ cum inueterascit, callo interius obducitur, dum recens est, est nonnunquã sine callo. Ergo inquit, cùm abscessus fit post aures, satis esse si suppuret, & suppuratio rumpatur, tamen cum in infernis sedibus fistula est, esse opus, vt ab intimis partibus excrementa effluant. Monitum à me sępe est, Hip. sententias trãsferri debere ad omnia ea quorum ratio est par: ergo si abscessus & suppuratio non post aures, sed in collo, aut alis fiat, liberari nihilominus perineumonicus possit: neq; solũ is possit ꝑ hos abscessus euadere, sed & pleuriticus, & quicumq; inflã

matione circa thoracẽ laboret. Verum inter hos, perineumonici post aures plærũq; abscessus faciunt: nimirum per arterias & venas cõspicuas, accipit hæc regio ascendẽtia è pulmone citissimè. Hic est sensus satis quidem probandus, quem reddit lectio hæc secunda, tamen quia prior illa reperitur in antiquis codicib⁹, dicendũ est, quẽ sensum possit reddere, qui non sit futilis. Certè cum abscessus aliquis suppurauit, ac rumpitur, tũc maximè euadit homo, cũ ruptura, idonea est, vt pus expurgetur, nequaquã retrocedẽs, hæc vero est decliuis, & deorsum facta quam Hip. solet vocare εὐροον id est facile fluentẽ: nã si suppurato abscessu post aures, eoq; rupto sublimi parte timendũ est, ne materia ad interna retrocedat, antequã expurgetur: ergo cum maximè sperabimus euasurũ cuirũpetur suppuratus abscessus in parte ima, ruptura decliui deorsum q; producta, vt producũtur fistulę: hic igitur posset esse huius loci sensus, vt nulla hic inferarum regionũ putetur facta mẽtio, sed quasi ita diceretur, euadũt, si abscessus suppuret post aures, & rũpatur, fistuleturq; deorsum.

Considerare autem hæc ita oportet: si febris detinet & dolor non sedetur: & sputum non excreetur ex ratione, neq; bilioſæ fiant ex ven

tre

tre excreationes, neq; facilis ſolutionis & ſyncere, neq; vrina multa & craſſa, & multū ſedimēti habens, promittitur vero à reliquis quæ ſuperſunt ſignis ſuperfuturum hominem: his oportet expectare tales fore abſceſſus.

RAtionem agnoſcendi an futurus ſit talis abſceſſus, qualis antea dictus eſt, experi- neumonia, docet Hip. modò. Hęc ratio eſt ex his quæ adſunt & non adſunt, vt ſi febris detinet & dolor non ſedetur, eò tempore, quo iuxta morbi naturam & conſtitutionē deberet ceſſare: nam ſi eò tempore duo hæc aut deſiſſent, aut deſinere cœpiſſent, ſolutio ſine permutatione eſſet expectāda: ſiquidē his deſiſtētib⁹ ſputum excrearetur ex ratione ideſt vt illa remittūt, ſolutio quam per concoctionem appellari antea diximus, ſi bilioſæ fierēt ex ventre excretiones aut facile fluentes (hoc enim ſignificat dictio illa εὔλυτοι) & ſyncerę, per criſim poſſet ſolutio expectari, aut etiā ſi multa & craſſa, multūq; continens ſedimenti: ſed ſi nihil tale adſit, nihilominus ex aliis ſignis videatur homo euaſurus, ſupereſt vt per mutatione ac abſceſſu liberetur. Verùm ego huic præſagationi cenſo addi ſemper accidentia propria in particula, dolores, ſcilicet qui anteceſſerint, aut modo ſint in ea parte,

inqua expectatur abſceſſus: vt ſi nihil illorum ſit, quæ adeſſe negauimus, ſit vero dolor aut poſt aures, aut in inguine, multo certius tunc eſt, abſceſſum in eam partē quę dolet, futurū. Sed quo pacto cum ante inter ſigna morituro rum poſuerit aluū humidā, nunc dicit fieri tales abſceſſus, quibus non fiunt bilioſæ ex vētre excretiones, neq; facile fluentes & ſyncerę, quaſi quibus tales excretiones fiunt, non fiāt abſceſſus ſed ſine iis liberentur? Hic intelligit de perineumonicis nōdum ſuppuratis, antea vero de tabeſcentibus iam ex ſuppuratione: de quibus etiā intelligi apho. 16. par. 6. quo dicitur, ei, qui à pleuritide, aut perineumonia tenetur, alui profluuiū ſuccedere malum, in commentario diximus.

Fiunt autē ad infernas regiones, quibus circa hypochondria phlegmatis aliquid fit, ſurſum vero, quibus hypochondrium molle & ſine dolore perdurat: ac cum quodam tempore, difficile reſpirantes ſint facti, ceſſat ſine alia cauſa manifeſta.

NOmen phlegma ſignificat ardorem aut vſtionem à verbo φλέγω, tamē inualuit vſus vt de pituita ſucco frigido diceretur. Hic nihilominus propriè ab Hip. vſurpatur pro ardore, ac pro inflāmatione vocata, vt palam faciunt

faciunt illa verba, quibus obiiciens contraria dictis, scripsit, si vero hypochõdrium sit mol le & sine dolore. Summa rei hoc loco est, expectari debere abscessus in supernis aut infernis regionibus, vt materia videbitur sursum aut deosum inclinare, inclinare autem materiam deorsum per perineumoniam intelligimus cum hypochõdria attingit dolor & ardor: sursum repere sentimus, cum nihil tale in hypochondrio accidit, & homo cum cœpisset denuò difficulter respirare, rursum sine manifesta causa, illa respirationis noxa cõquieuit: hoc enim signum est, primum succi ascendentis, deinde emissi extra thoracem. Hîc rursum clarioris præfagationis causa, tu considera accidentia peculiaria partium in quibus expectari potest abcessus, vt nuperrime monui.

Abscessus quidem in crura in fortibus, periculosisq; pulmonijs, vtiles sane omnes. Optimi autem qui fiunt, sputo eunte in mutationẽ: si enim tumor ac dolor sit sputo pro flauo facto purulento, & excreto extra, ita quidem securissime homo supererit, & abscessus sine dolore & celeriter cessabit: si autem sputum non bene excernatur, neq; vrina sedimentum

bonum habere videatur, periculum claudicatis in articulo, aut multi negotij eſt.

ABſceſſus, genus quoddam eſt earum expulſionum, quæ à natura fiunt, fiunt vero cum natura nõ poteſt ſuccos malignos extra corpus omnino pellere: ſed vt extra corpus pellere maioris roboris eſſet, q̃ in membrum aliquod externũ, ita maioris, in lõginquum à parte, quę primaria affectione laborat, q̃ in vicinũ pellit: atq; quoniam in mẽbrũ ignobile incumbere, quã in id quod minus ignobile ſit, minor eſt noxa, & humilia membra ſublimibus ignobiliora & remotiora à nobilibus ſunt, abſceſſus qui in ignobilibus & humilibus atq; a loco affecto remotis fiunt, quod attinet ad membri naturam boni ſunt. In hanc ſententiam dictum eſt ab ipſo Hip. 2. epid. ſect. 1. optimi potiſsimum ſunt inferni & longiſsime infra ventrẽ, & remotiſsimi à morbo: ergo in pulmoniis abſceſſus in cruribus boni ſunt, conſtat vero vt hac ratione etiam in pleuritide & hepatis & lienis inflammatione talis abſceſſus bonus ſit, erit certe multo melior, cum fiet, apparentibus iam in parte quę primum laborabat, ſignis cõcoctionis: nã hoc omnibus euacuationibus commune eſt, vt cum ſignis cõcoctionis plus, ſine illis

lis minus conferant: itaq; meliores erunt abſceſſus, qui fient ſputo iam eunte in mutationem, vt ſi tumor & dolor ideſt inflammatio, quæ eſt ipſe abſceſſus ſit excreatione, quæ flua erat mutata in pus & facile excreta (nã hęc ſunt propria concoctionis ſigna in inflammatione thoracis) cito tuto & facile ſoluetur abſceſſus: ſed ſi ſputum non bene excernatur ideſt neque facile neq; cum coctione, neque vrina ſedimentum optimum habere videatur, periculum eſt clauditatis in articulo, aut multi negotii, ideſt magni morbi & multum negotium faceſſentis ægroto & medico. Primum eſt hic conſideratione dignum, cur inſignis coctionis non meminit vrinæ, meminit vero inſignis cruditatis, dicens, neq; vrina ſedimentum bonũ habere videatur? Certe in pulmonia non conſideratur vrina præcipue ad concoctionem aut cruditatem ſed ſputum, conſideratur etiam & vrina, ſed ſecundario: cumque vrina ſecundario conſideratur, maiores habet vires renuendo, quã annuendo: nam non eſt tantæ ſecuritatis vrinam coctam eſſe per pulmoniam, quanti periculi non eſſe coctam. Deinceps eſt conſideratione dignum, cur dicat periculum clauditatis imminet in articulo, cum hactenus abſceſſus ad articulos fieri non dixerit?

Certe

Certe vt vtatur ſuo breuiloquio, & vt tu dictum putes, abſceſſus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri ſolere, & ob laxitatem & ob aſſiduum motum partis: quod Hippoc. hic innuit & loco citato, ex. 2. epid. &. 4. apho. 31. & ſæpe alibi dicit. Deinde quo pacto dicit ſputo pro flauo facto purulento, ſecuriſsime homo ſupererit, cum biliosam ſuppurationẽ tantopere antea vituperauerit? Certe vituperauit antea eã per quam excernitur pus cũ bile, ſimul aut alternate: nunc vero commendat ſputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

Si vero euaneſcãt abſceſſus & retrocedãt ſputo nõ excreato, & febre detinẽte graue periculũ imminetne deſipiat, & moriatur homo.

VT nihil magis expetẽdum eſt per abſceſſus, q̃ vt extra erũpant quã maxime, qua cũq; in parte ſint, ita nihil eſt magis periculoſum, quã euaneſcere retrocedentes: ſi enim euaneſcerẽt reſoluti non eſſet malũ: ſed cum euaneſcũt retrocedẽtes euaneſcunt repente & inſperatò, & ſputo nõ exeunte ex ratione, & febris nihilominus detinet, quę ſane remitteret feruorem ſi bene ſolueretur abſceſſus. Verũ cùm hæc ita accidunt non bene, neque per reſolutionem ſoluitur, ſed retrocedente materia

materia in locum aliquem internū. Parotidibus ergo ita euanescētibus delirium & mors timeri debēt: nam si succus in cerebrum rapitur, desipiet homo, incidetq; in lethalem affectionē, si in pulmonem, morietur suffocatus, delirabitq; nihilominus per consensum cerebri. Nō tantū autem has affectiones timeri oportet, sed alia etiā mala, neq; quidem eadē si in parte anteriori abscessus fuerit, atq; si in posteriori, sed vt in apho. dicitur: quibus aperte posteriori conuulsiones & destintiones: quibus vero ab anteriori, furor aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Suppurati ex perineumonicis morbis, seniores magis moriuntur, ex alijs autem suppurationibus iuniores moriuntur magis.

DVo hic affirmat, primum ex suppuratione, quę succedit perineumoniæ seniores mori magis, alterū ex reliquis suppurationibus iuniores magis mori, primū illud sine omni exceptione potest intelligi, nā senes quicūq; moriūtur, magisq; iuuenes ex eo morbo & quo seniores sunt, eo magis: nimirū senes habent multo debiliorē facultatem animalē quam iuuenes, qua ad expurgationem puris est in primis opus, hac ipsa causa non hæc

suppu

ſuppuratio tantum, ſed omne thoracis malũ in ſenioribus eſt periculoſum. In ſecunda huius ſententiæ parte eſt opus diſtinctione, non enim vltimi ſenes, vt qui ſexageſimum annũ iam ſuperauerunt, liberantur melius ab aliis ſuppurationibus quam iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habẽt ad omnia deterius) ſed qui primi ſenes ſunt, quos alio nomine conſiſtentes vocamus, minus mori ſolent inflammationibus ſuppurantibus quam iuuenes, nam ſenes expectant iuſtum ſuppurationis tempus & deinde curationem cum illis locis facultate animali opus non ſit, iuuenes vero ſolent ob calorem temperamenti & ſanguinis copiam, magnitudine morbi & ſymptomatum intercipi, antequam perfecta ſuppuratio ſit. Hac ipſa cauſa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebrius quàm ſenes.

Dolores cum febre facti circa lumbos & infernas ſedes, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint relinquãtes inferna, lethales valde. Animaduertere ergo oportet alia ſigna ſi aliud etiam prauum appareat, ſine ſpe eſt homo: qui cumque autem ſuppuratorum vruntur, quibus

bus purum eſt pus & album & non fœtens, ſeruantur, quibus autem cruentum & cœno ſum, moriuntur. Si autem ſubeunte morbo ad ſeptum tranſuerſum, alia ſigna non mala ſuperueniant, ſuppurationem fore hanc ſperandum eſt.

VBi nos legimus ſeptum tranſuerſum græce habetur τῶν φρενῶν quod nomen ſignificat mentem, id circo tamen ſepto tranſuerſo ab antiquis græcis datum eſt, quod ſepto citiſsime conſentit cerebrum, quæ mentis eſt ſedes: quidam vero hic putabant nomen hoc proprie vſurpari, dicíque deipſa mente, vt ſenſus ſit, ſi dolores lumborum cum febre facti mentem attigerint ideſt delirare hominem fecerint. Verum Hippocratem non hoc voluiſſe ſignificare, apertum eſt ex verbis quæ ſubdit, in fine totius dictionis, dicens, ſuppurationem fore hanc ſperandum eſt, conſtat enim ex delirio, non expectari ſuppurationem. Omnes fere interpretes in ſuis verſionibus expungunt ab hac dictione verba illa, quicunque autem ſuppuratorum vruntur, quibus purum eſt pus & album, & non fœtens ſer-

ſeruantur, quibus autem cruentum & cœ noſum, moriuntur. Galen. etiam in ſuis commentariis verba hæc præteriuit. Verum ſententia mea neq; expũgi, neq; præteriri debent, ſed excipi ad finem dictionis (vt hæc ſit tota oratio, dolores cum febre facti, circalumbos & infernas ſedes, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint relinquentes inferna, lethales valde. Animaduertere oportet igitur alia ſigna. Si aliud etiam prauum appareat ſine ſpe eſt homo, ſi autem ſubeunte morbo ad ſeptum tranſuerſum, alia ſigna non mala ſuperueniant ſuppurationem fore hanc ſperandum eſt: quicunque autem ſuppuratorum vruntur quibus purum eſt pus & album & non fœtens, ſeruantur: quibus autem cruentum & cœnoſum moriuntur) hærent enim ita cum aliis verbis apte & pulcherrimum ſenſum reddunt, eſt enim hic ſermo de inflammatione partis alicuius, earum quæ in regione lumborum ſitæ ſunt, hæ ſunt muſculi quidam hærentes ſpinæ, & renes, & pars quę dam inteſtini, & pars etiam meſenterii, hęc ergo inflãmatio doloré ea parte facit cũ perpetua febre, qui dolor ſi relinquens partes in fernas videatur aſcẽdere verſus ſeptũ trãſuerſum, apertũ indicium eſt ſucci eô aſcẽdentis,

quæ

quæ permutatio peſsima profecto eſt ac letha lis. nam duorum alterum afferet, aut ſuffocationem, aut ſuppurationem in thorace, quam etiam lethalē eſſe ex dictis conſtat. ergo oportet cum ille ſuccorum aſcenſus duplicem exitum afferre poſsit, quorum ille eſt ipſa mors, hic lethalis morbus, adhibere alia ſigna ad diſtinguendum. nam ſi cum ſuccus aſcēdit ſuffocatio imminet, non poterit nō adeſſe aliud prauum ſignū, quod ſi adeſt, ſine ſpe erit homo, ſin minus ſuppuratio ſpectanda eſt, ſed cum ſuppuratus iam erit homo oportet prognoſtica arte vti: nam etſi ſuppuratorum plurimi moriuntur, tamen liberantur etiā & non nulli. Multa ſcripſit Hippo. prius ad prænoſcendum an qui ſuppurationē patitur, ſit moriturus, modo tamen tangit omnium vltimū, obiter tangens vltimam ſuppuratorum curationem. nimirū cum alia omnia videntur non eſſe ſatis ad curationem eorum qui ſuppurationem aut in ventre imo aut in thorace patiuntur, ſecare debemus eadem prorſus arte, qua hydropicos, ſin minus vſtione cutis vtendum erit, affixo ignito ferro vno aut pluribus locis, vt videbitur, vt per vlcera aut fiſtulas expurgetur pus. Cum ergo hoc ita factū erit, ſiquidem pus optimū manebit, facultas profecto naturalis in membris valere aperte cognoſcetur,

gnoſcetur, liberandumq; ita hominem ſpes erit, ſi vero pro pure virus quoddam manabit morietur homo.

Veſicæ duræ & dolẽtes graues quidẽ omnino & mortales, maxime vero mortales, quæ cum febre continua fiunt: nam qui ab ipſis dolores fiunt ſunt ſatis ad interimendum, & ventres non excernũt his, niſi dura & ægre. Soluit autem vrina purulenta micta albam & læuem habens hypoſtaſim: ſi vero neq; quippiam cedat, neq; veſica molleſcat, & febris continua ſit, in primis periodis morbi ſpectandũ eſt ægro tum moriturum.

DVrities & dolor veſicæ ſignificãt illius inflammationem, hæc cum febre perpetua ſignificant non tantum inflammationem, ſed hanc etiam magnam, inflammatio vero omnis veſicæ lethalis eſt, maximè vero quæ magna eſt: nam præterquam quod dolores quos affert, ſunt ſatis vt interimat, accidit difficultas reddendi excrementa, reddunt enim pauca & dura, cùm quia calor loci inteſtino vicini deſiccat excrementa, tùm etiam quia cum erumpunt fæces comprimitur veſica & dolet grauius: refugiente ergo natura dolorem, ceſſat homo ab excretione, ita fit retentio excremento-

mentorum, quæ retenta ſemper deſiccantur & dureſcunt, atq; ſi ſoluendum eſt malum hoc, aut ſuppurata aut reſoluta inflammatione, ſiquidem ſuppuratur & rumpitur ſuppuratio, mingetur vrina bene aliòqui concocta & cum ea pus, & molleſcet veſica, ſi reſoluitur, molleſcet ita quoq; ſi vero nihil horum fiat, & febris perſeueret, conſtat eſſe inflãmationem contumacem, quæ ſeptimo aut prius interimit: eſt enim acutiſsimus morbus.

Forma hæc potiſsimum attingit pueros à ſeptimo vſq; ad quatuordecimum annum.

OMnibus veſicæ morbis ſunt magis obnoxii pueri, quam maiores natu, quia ob inordinatos motus rapiuntur excrementa cum potu in veſicam. hinc fit vt calculo veſicæ laborent crebrius quod Hip. 5. epid. his verbis dixit, poſt mictum concretio in pueris.

CAPVT. XVII.

FEbres iudicantur eiſdem diebus numero, quibus ſuperſunt homines & quibus moriuntur.

CElſus lib. 3. cap. 4. ſtatuit nullum eſſe in morbis dierũ delectũ, quod ad ſolutionis tẽpus attinet, ſed figmẽtum merum eſſe,

quod Hippo. de his docet, eo quòd nullo die non contingat homines mori & ſaluos fieri, quinetiam ſæpe morbo in iudicationem eunte, talem permutationē fieri, vt qui dies leuiſſimus eſſe cæperat, grauiſsimus modo fiat, vſq; adeò nihil eſſe firmum in dierum numeris. immo vero cenſet Hip. ac cum eo alios ratione illa ex numeris philoſophandi, quā docuit pythagoras deceptos, ita de diebus criticis ſenſiſſe. Quædam alia argumenta addit, vt oſtendat Hippo. de criticis diebus pugnantia protuliſſe, verum hæc diluet quiuis, qui quæ Hippo. affirmat, vt ſtatim declarabo, intelliget. modo perpendendum eſt, quo modo ſe poſsit gerere circa ægrotos, qui omnium dierum criticorum, vt Celſus, curā depoſuerit. ſatis, inquit, eſt medicum excrementa ſemper conſiderare, & mutationes, quæ circa concoctionem contingunt notare, expectareq; ſolutionem futuram cum materia erit perfectē cocta quocumq; die id fiat. Certè ſi quis hęc ita conſideret ac præterea ſigna critica vocata cognouerit, vt cū illa ſenſerit, criſim iam iam inſtare intelligat, haud multum videtur errare poſſe, & ſi dies nō numeret, atq; eſt nobis vtē dum hac arte tunc ſaltem, cum quotus ęgrotationis dies ſit, nō eſt qui certo dicat, verum cum nobis cōſtiterit, quo die morbus cœperit,

rit, vt quotus ægritudinis dies sit facile possu mus suppurare, non est quòd sententiam Hip. & Gal. & aliorum omnium medicorũ negligamus, illorum omnium sententiis & experi mentis cõfirmatam, neq; enim argumẽta Cel si sunt tanti momẽti: nam non negat Hippo. aut alius quisquã posse hominem quouis die mori & à febre liberari, sed non esse omnium hac in re parem dignitatem affirmant, eos q; qui sæpius & perfectius solent iudicare critico s esse. De causa qua dies quidã critici sunt, disputatum à me est lib. 10. controuersiarum, indicatumq; est aduersus sententiam quorun dam, causam non esse solum in proportione causæ efficientis ad eam quæ accipit, sed maxime in motu astrorum, quod præter ordinẽ & perpetuitatem quæ ad id suadendum valent non minimum, fides quæ in iis diebus accidit signis & iudiciis, & quod præsenti loco affirmat Hip. maximè suadent: nam inquit, eisdẽ diebus homines mori, quibus salui fiũt, idest diebus criticis solere homines mori & liberari. Constat vero proportionem efficientis ad id quod accipit, quãquam facit ad præscribendũ finem actionis, tamen non esse ancipitem ad vtrumq; euentum, non enim si facultas tanto tempore solet vincere morbum, ob hanc facultatis ad morbum proportionẽ,

neceſſe eſt vt morbus hoc ipſo tẽpore facultatem vincat. itaq; hoc fit cauſis his infernis accedente virtute aliqua cæli, hanc vero eſſe in luna cõſentaneũ eſſe rationi, illic etiã oſtendimus, ſed quem lunę motum aut quam paſsionem, dies critici maximè ſequantur nõ eſt intellectu facile: nam omnino aliquem motum aut paſsionem obſeruari debere ad dierũ cõputationem manifeſtum eſt, fiunt in lunę motibus menſes tres: quidam peragrationis, quidam illuminationis, alius conſequutionis: primus eſt tẽpus quo integrũ circulũ peragit luna ſecundum cõſequutionem ſignorũ in idẽ punctũ rediens, vnde receſſerat: cõſtat vero hũc à quocũq; puncto cęli poſſe incipere: nã ſphęrę quęuis pars eſt principiũ & finis: ſecũdus eſt tempus quo ea facie quam nos intuemur luna eſt illuminata: tertius eſt ab hora ad horam cõiunctionis cum ſole. Gal. præter hos tres mẽſes aliũ inuexit ex duobus, illuminationis inquã & peragrationis cõflatum, in quem cauſam dierum criticorũ refert quẽ vocat medicinalẽ, quemq; 26. diebus & 22. horis cõſtare affirmat. Aſtrologi hac in parte aliter ſentiunt, nempe dierum decretoriorũ vires naſci ex motu peragrationis lunæ, fieriq; mẽſis huius quibuſdam diebus vires ob aſpectus, quos luna comparat cum eo puncto vn-

de

de primum egreſſa eſt: qui ſunt tetragonus aut medius potiſsimùm, deinde & trinus & ſextilis: nam obſeruatiſsimum eſt, ab iis, qui viribus aſtrorum animum aduertunt, aſtra omnia, errantia præcipuè, comparare vires quaſdam, & nouas quaſdam ſignificationes præſtare, cum veniunt ad tales aſpectus, aut cũ alio nobili aſtro, aut cũ pũcto vnde egreſſum id ipſum eſt. Sextilis aſpectus eſt remotio per duo ſigna zodiaci, hæc eſt enim ſexta cæli pars: tetragonus, per tria: trinus, per quatuor: medius, per ſex ſigna, huic rurſum ſuccedit trinus, ac deinceps tetragonus, & rurſum ſextilis, reditq; aſtrum in locum, vnde receſsit primum. Nullus certè dictorũ mẽſium lunę legitimꝰ eſt ſiue regularis, neq; habet ſtatum tempus, certumq; quo compleatur: nam menſem peragrationis & conſequutionis motus aſtri in epicchlo, qui nonnunquam celeris nonnunquam tardus eſt, illegitimum facit. Menſem illũminationis facit illegitimum non hoc ſolùm ſed & acceſſus ad ſolem qui ad caput caudamue aut ad ventrem draconis vocati, fiat, ac præter hæc, ſigna in quibus coniunctionem fieri contingit, quæ recte aut obliqne aſcendunt: qui hæc nõ intelligit, ne moleſte ferat, ſatis ei ſit certo ſcire, omnes illos lunæ menſes illegitimos eſſe, eius q;

rei demonſtrationem apud aſtrologos haberi. Quo fit, vt cum menſis peragrationis illegitimus ſit, non poſsint ſemper aſpectus venire in eadem tempora, ſed ex puncto vno venit luna tanto tempore in ſextilem, tãto in trinũ, tanto in medium aſpectum, ab alio, longiori aut breuiori. Itaq; nõ tam oportet numerare dies quã obſeruare punctum, quo homo cæpit febricitare, & cõtẽplari locũ zodiaci quo ea hora luna eſt atq; notare deinceps dies & in illis horas quibus ad punctum primum facit prædictos aſpectus, illi enim afferent magnas in morbis mutationes. Verũ quãquam aſpectuum tempora inæqualia ſint ob illegitimum lunæ motũ, ea varietas vnius aſpectus tẽporinon poſsit addere, aut detrahere plus quam diem, quare cum totus motus lunę agatur magna ex parte viginti & ſeptẽ diebus & octo horis, aſpectus medius plęrumq; incidit in quatuor decimum diem, nam altera mẽſis pars eſt. 13. dies &. 16. horæ. Fit itaq; maxima aſtri vis hora decima ſexta diei quatuordecimi, incipit vero aliquanto prius ac durat aliquanto plus. Dimidiũ aſpectus tetragoni plærumq; fit intra quartum diem: nã octaua pars mẽſis eſt. 3. dies, &. 10. horæ, ſextilis aſpectus, fit in fine quinti diei, aſpectus quartus ſiue tragonus fit intra ſeptimũ: nam quarta menſis

sis pars est sex dies & viginti horæ, trinus aspectus fit, fere inter diem nouum & decimū verum vis aspectus, vt dictum est, incipit ante punctum aspectus ipsius, estq; faciendum maioris tempus quod antecedit, quā quod subsequitur. Rursus aspectus tetragon⁹ post medium in vigesimum diem incidit, nā tres quartæ mensis sunt. 20. dies, &. 12. horæ, itaque hic aspectus potest accipere vigesimi primi diei duodecim horas, & minus pluſue, tamen vires capere incipit semper antequā vigesimus finitus sit, dicta prius causa: ergo dicunt Astrologi hæc sunt momenta iudicationis morborum, quorum sententia mihi certe cum rem multum diuq; cogitauerim, multo magis placet, quam sententia Galen. nam quid magis figmento simile quam mensem inuenire, qui nullum lunæ motum aut passionem consequatur? cur luna hoc tempore, & huius temporis articulis præstet insignes vires, cum illi tempori neq; affectus lunæ neque motus quidā certus respōdeat? An quia iubet Gal. at istud non est consentaneum, sed est causa fictitia parataq; ad respondendum. Accedit quod si quę probabilia sint, hic oportet dici, nulla ratio haberi debet illuminationis ad dies criticos: nam morbi possunt omni die incipere, & eosdem dies habent criti-

cos,quocūq; die incipiant, tamen non eodē modo procedit lunæ illuminatio, quocūque loco luna ſit,cum morbus incipit: nam ſit vt incipiat morbus in nouilunio, nonnūquam inplenilunio,nonnūquam luna deliteſcente: itaque illuminationis nulla ratio in reddēda cauſa dierum criticorum haberi debet: quare neque menſis illuminationis, neq; ex eo compoſiti,ſed ſolius menſis peragrationis atque dictorum aſpectuū: neq; vero hoc non eſt ſententiis Hippo.ſatis conſonū, qui ſciēs in dicta tempora, dictos aſpectus plærūque incidere,neque vero ſemper in eadē, ob illegitimum motum,decretorius appellauit, ſeptimum, decimum quartum, vigeſimum quartum,nonum,vndecimum,& decimum ſeptimum,ac vigeſimum ſeptimum, intelligens vero illos aſpectus neq; in medios dies ſemper neq; in integros ſemper incidere,vſque adeo vt etiam toto die poſsit aſpectus excedere,& in diem ſequentem incidere aut antecedentem,nominauit illos non vt perpetuo omnibus decretorios,ſed vt plęriſque. Subiūxit vero ſtatim fieri non poteſt vt hęc integris diebus eximie numerentur, innuēs magnam horæ euariationem diebus criticis fieri,vt nonnūquam primis,nonnūquam mediis,nonnumquam vltimis ſeptimi aut quatuor-

tuordecimi, aut aliorum, crisis fiat, cuius causam nullam reddidit Gal. nos vero aperte diximus, iam vero sæpe fieri vt crisis duo dies occupet, vt incipiens a sexto in septimū prorogetur, aut incipiens a septimo prorogetur in octauum, nemo eorum qui medicam artē exercent, negabit, fit enim quotidie: quod qua causa fiat non dicit Gal. deinde cui illorum dierum ascribi debeat illa crisis, ex ipso tempore & crisi ipsa coniectandū putat Gal. scilicet illius maxime diei erit cuius accipit maiorem partem, atq; siquidem bona perfectaq; crisis fiat, septimi, si mala aut imperfecta sexti, hoc certe omni artificio caret, nā non quod bona sit, debet esse septimi, sed quod sit septimi debet esse bona: ego quidem consentaneum magis esse puto, ob inæqualitatē illam qua motus lunæ illegitimus esse cognoscitur, fieri vt nonnunquam aspectus adeo anticipet, vt antequam finitus sit sextus dies incipiant vires astri elucere, nonnunquam a deo tardet, vt in octauum etiam diē retineat aspectus astri vires: ex dictis etiam constare possit vigesimum diem horis vltimis afferre iudicationem, vsq; adeo vt haud multum referat, siquis vigesimum primum decretorium esse dicat: certè vigesimus vires habet infine, septimus in initio, quatuordecimus in

medio

medio, quod noſſe ad medicam praxim non parum referet: nam quocumque auxilio vti velis ſi diei decretorii vim velis deuitare, ſeptimi quidem ſatis ſit duodecim horas præteriiſſe, & quatuordecimi, decem & ſex, vigeſimo vero non niſi vltimæ horæ etiam præterierint, & duodecim primæ vigeſimi primi. Hæc itaq; eſt cauſa qua quidam dies ſunt decretorii, de quibus Hippoc. diſputat, dicens, eiſdem diebus moriuntur homines, quibus ſuperſunt, nimirū aſpectus lunæ qui in dies hos incidunt committunt in pugnam morbum & naturam: conſtat vero ijs diebus homines morituros aut ſuperuicturos, quibus pugna fiet. Neq; verodies decretorii omnino ſunt indifferentes ad ſalutem aut ad mortem qui potius ſunt iuuantes naturam hominum niſi concurſu aliorum aſtrorum fiāt infortunati dies, nam aſpectus illi, perſe naturā iuuāt niſi alia aſtra infœliciter reſpiciāt. Hinc fit vt qui ſeptimo, quatuordecimo, aut vigeſimo iudicantur, ſi morituri ſunt, leuius faciliusq; moriantur, ſi ſuperuicturi, perfectius liberētur: nihilominus his diebus plures moriuntur, quam aliis, quia illis plurimi iudicantur, quāquam illis diebus obdierum clementiam plures liberentur quam intereant: nam quamquam iudices omnes clementiſsimi eſſent,

ſent, quiq; quo ad ius pateretur, omnes liberarent, & quos non poſſent liberare, leuiſsimo mortis genere punirent: nihilominus vere diceremus ab eiſdem iudicibus homines damnari, à quibus liberantur. Certe ſi quis historias quas Hip. lib. de morbis popularibus ſcripſit, percurrat, inueniet plures occubuiſſe ſeptimo &. 14 quam ſexto.

Mitiſsimæ enim febres, & ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die ceſſant aut prius: deterrimæ autem & cum grauiſsimis ſignis factæ quarto interimunt, aut prius.

EXemplo manifeſtat Hippo. quod nuper dixerat, nimirum eiſdē diebus mori homines & liberari, velut febres acutiſsimæ exacte, ſi ſalutares ſunt, quarto die ſoluuntur ſi lethales, quarto interimūt: nimirū iiſdem diebus moriuntur non tamē ſolo. 4. ſed quarto aut citius, neque ſane ſolo tertio ante quartum, vt Gal. videtur velle, ſed etiam aliquando ſecundo, etſi raro: nā Coi ſororem ex hepatis inflammatione, ſecundo interiiſſe. 2. epid. ſcriptum eſt: & paulo poſt dicetur grauiſſimam anginam eadem die tertia aut quarta interimere. Sed ſi ita eſt cur primus & ſecundus dies non ponuntur ab Hippo. primo epide. & in aphor. in decretoriis? an quia etſi mo

ri

ri posſint vi morbi acuti cũ febre ęgroti quo cũq; die, tamẽ non ſunt exempla aliquorum qui illis diebus à dictis morbis liberetur, non dicuntur autem decretorii dies quibus mori poſſunt, ſed quibus liberari & mori ſolent: ergo acutiſsimæ febres & ſecuriſsimæ liberare poſſunt. 4. aut etiã tertio: deterrimæ occiderint. 4. aut. 3. aut. 2. aut etiam prima die. Cõſtat porro vt hæ febres, quæ. 4. die ſunt ſoluũdæ mitiſsimæ ſint, & omnia ſigna ſalutis aut mortis habeant ſecutiſsima, nam ſi quædam haberent non ſecura, etſi ſoluẽdæ eſſent, ſoluerentur tardiùs aut imperfectè: contrariarũ eadẽ ratio eſt. Dixi in mitiſsimis febribus omnia ſigna ſalutis aut mortis eſſe ſecuriſsima quia ſigna propria, non poſſunt non eſſe magna & celerrima in tam breui motu.

Primus igitur illorum impetus ita finitur, ſecundus autem ad ſeptimum prorogatur, tertius autem ad vndecimum: quartus autem ad quatuordecimum: quintus autem ad decimũ ſeptimum: ſextus autem ad vigeſimum. hi igitur ex acutiſsimis morbis, per quatuor ad viginti ex additione finiuntur.

ENumerationem facit hic criticorum dierum intra terminum morborum acutorum

rum

rum qui vigeſimo finiuntur: enumerat vero ordine quaternarios & ſeptimanas, indicatum vero àme eſt lib. 10. contro. intra hũc terminum, antecedentem quaternarium eſſe ſequentis indicem.

Non poteſt autem integris diebus quidquã horum numerari eximie: neque enim annus aut menſes integris diebus contingit numerari.

QVidam intelligunt ex hac Hippo. ſententia in enumeratione dierum decretorio rum detrahi debere ſingulis diebus ſingulas horas, ſed horum ſententia refutata àme eſt lib. 10. cont. Gale. ideo putat dictum ab Hippo. quod ſeptimanæ quædam communem habeant diem quatuordecimum & in ſingulis ſeptimanis duobus quaternariis communis ſit dies quidam: ego vero quid intelligam dixi paulo ante, nimirum Hippoc. ſentiens, cùm ex cauſa dierum criticorum, tũ etiam ex ipſo experimento, non ſemper incidere criſes in eoſdem dies neque in eiuſdem diei eaſdem horas, ſed nunc primis, nũc mediis, nunc vltimis horis, cùm quod aſpectus anticipet aut tardet, tùm etiam quòd cauſa inferna, humor ſcilicet acutior agiliorúe ſit natura ſua, aut cauſa alia, aut errato talis factus

ctus(nam causa inferna cõiuncta cum superna facit anticipare aut tardare crisim)dicit nõ posse fieri,vt hæc integris diebus eximie numerentur:quia neq; motus lunæ, quo constant menses,& causa est dierum decretorio rum in acutis:neque motus solis, quo constant anni,& causa est dierum decretoriorũ in longis,sunt regulares:proinde quasi causam reddẽs dixit,nam neq; annum neq; mẽses integris diebus contingit numerari:id vero est verissimum, nam annus non constat quibusdam diebus sed adhuc quibusdam horis, mensis eodem modo,& nullum illorum motuum esse exacte legitimũ,mõstrãt Astrologi,mihi esto hîc petitio.

Post hæc autem eodem modo secundum eã dem additionem primus periodus est quatuor & triginta dierum,secundus quadraginta dierum,tertius sexaginta dierum.

FEcit enumerationem dierum criticorum intra terminum morborum acutorum, modo addit dies morborum,qui decidũt ex acutis. Hippo. hic mos est, raro solet omniũ vno loco enumerationem facere,sed quædã vno loco,quædam alio refert: ita modo dies criticos illorum morborum enumerat, non omnes sed præcipuos,atque hos non omnes

sed

ſed trigeſimum quartum & quadrageſimũ. Apho. 36. quartæ part. refert etiam vigeſimum ſeptimum, qui eſt vltimus primæ ſeptimanæ poſt vigeſimũ, ita ſcribens. Sudores febricitanti ſi incœperint, boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimo ſeptimo, & vigeſimo, & vigeſimo ſeptimo, & trigeſimo quarto. Itaq; trium horum vigeſimi ſeptimi, trigeſimi quarti, & quadrageſimi, qui termini ſunt trium ſeptimanarum poſt vigeſimum, alterũ hîc, alterum illic omiſit, verum quaternariorum non facit mentionem vltra vigeſimum, quia in morbis acutis accidunt mutationes in ſignis per breuiſsima interualla, in longis per longiſsima, in mediis qui ſunt intra vigeſimũ & quadrageſimũ, per mediocria: proinde infra vigeſimum refert omnes quaternarios, ſupra quadrageſimum, refert, vigeſimos, vt ſexageſimum ſtatim poſt quadrageſimũ: inter hunc & vigeſimum refert tantum ſeptimanas. Sed roges an vis dierum decretoriorum in morbis omnibus referri debet ad lunę aut aſtri alterius motum? videtur cõſentaneum, ſiquæ diximus hactenus vera ſunt: & ſane morbi acuti videntur ſequi motum lunæ cronici vero & qui quadrageſimum ſuperant videntur magis ſequi motum ſolis in zodiaco:

nam ſexageſimo habet ſoi ſextilem, nonageſimo, tetragonum: cẽteſimo vigeſimo, trinum aſpectum. Scimus vero circũ circa dies hos frequentius aliis ſolere morbos longos ſolui, dixi vero circum circa, quia morbi longi raro vno die ſoluuntur, & certe aſpectus ſolis nõ in illos dies exacte ſed circa illos incidunt. ſiquis alterius aſtri motibus, aut aliis aſpectib⁹ dies decretorios longorum morborũ melius reſpõdere indicabit, acquieſcemus profecto libenter, illud mihi videtur (ſi quid aliud) cõſentaneum rationi, eos ex cauſa aliqua ſuperna pendere.

In horum principijs difficilius eſt prænoſcere, quæ longo poſt tempore iudicanda ſunt: ſimillima enim ſunt illorum principia. Verum tamen oportet à primo die animaduertere, & adiectiones ſingulorum quaternariorũ cõſiderare, & non latebit quò vertetur morbus.

IN principiis morborum lõgorum, ideſt, antequam appareant ſigna concoctionis aut contraria difficilius eſt præſentire quã in acutis: nam in acutis ex ſignis ſalutis aut mortis, vt facilitate & difficultate reſpirationis, ex dolore aut indolentia, ex ſomno aut peruigilio, & aliis talib⁹, vt decubitu, pulſu, & facie poſſumus aliquid præſentire, etiam ante ſigna con-

concoctionis, aut cõtraria. In longis vero non possumus, quia horũ principia simillima sunt id est neq; signa salutis neq; signa mortis contrariis pollent, sed tanquam æquo marte certatur: proprium enim id est cuiusq; pugnę futuræ longæ. Hanc esse genuinam huius loci enarrationem. 10. lib. cont. monstratum est à me, vbi non minus docuimus per morbos lõgos cum iam signa concoctionis adsunt, certiora esse prędagia quam per acutos. Itaq; facilius esse prædicere in acutis, tamen certius in longis, sed hæc ex dicto loco petantur.

Fit autem & quartanarum constitutio ex tali concinnitate.

VTitur ad præscriptam sententiam dæpræ dictione in morbis longis exemplo quartanæ, quæ natura sua morbus longus est, accidit q; ei, quod de reliquis morbis longis est dictum, & computatio obseruatioq; dierum in eo debet fieri vt in illis. Præter illud quod interest inter febres perpetuas & intermittentes, quod scilicet in intermittentibus circuituum seu paroxysmorum computatio est, vt in perpetuis dierum. Itaq; est decurrendum per quaternarios accessionum: monitum sæpe iam est longos morbos non alia causa esse huius sermonis, quã ꝙ ex longis fieri soleant.

Quæ vero breuiſsimo tẽpore iudicanda ſunt, facilius præno ſcuntur, maximè enim à principio differunt: nam qui ſunt futuri ſuperſtites, bene reſpirantes & ſine dolore ſunt, & noctu dormiunt, & alia ſigna habent ſecurriſsima. Morituro vero difficile reſpirant, & delirè lo quuntur, & inſomnes ſunt, & alia ſigna peſſima habentes.

Enarrata iam eſt hæc ſententia.

His igitur ita habentibus coniectari oportet per tẽpus, & per ſingulas adiectiones, morbis euntibus in iudicationem.

NEq; hic docet Hippo. quidquã noui, ſed ſententiam concludens infert, ergo conſectandum eſt per tempus vt dictum eſt, conſideratis ſingulis quaternariis, idq; eſt agendum toto morbi tẽpore, vſq; dum iudicetur.

Eâdem ratione & mulieribus iudicationes fiunt ex partu.

CVm mulier aliqua aliquãto tempore poſt partum febre corripitur, computatio dierum criticorum non à primo die febris, ſed à partu incipere debet: id vero non perpetuo atq; in mulieribus omnibus enixis ita agi debet, ſed tunc ſolum, cum febris ex partu pendere

dere iudicabitur, quod fit cum partus nõ fuit naturalis ac ſine vitio, tunc enim accidẽtis rationem habet febris ad partum: tamen conſtat, vt cum febris aliqua alterius morbi eſt accidens, computatio ab illius morbi principio, incipere debeat. Partui certe neceſſario accidunt dolores magni: nam & dirruptiones acẽtabulorum, & multæ aliæ ſolutiones, & motus humorum & corporis intẽperies. Verum conſtat hæc cum ita fiunt, vt oportet, & ſuo tempore non eſſe præter naturam (naturaliter enim fiunt) verum ſi tempore, vt per aborſus: aut quantitate, qualitate ve præter naturam fiunt, vt in partu difficili, erit ſtatim partus morbus. Nã non alia ratione non erat, quam quod erat ſecundum naturam, ſtatim ergo ac hoc aberit, morbus erit, partim in tẽperamento, partim in compoſitione, partim communis. Nimirum erũt obſtructiones, & vlcera, & intemperies. His ergo ſuccedet febris vt inflãmationi ſolet ſuccedere, atq; merito computatio fiet à partus principio, expectabiturq; per dies decretorios non tam cõcoctio ſuccorum in venis & arteriis, quam ſolutio huius affectus, quem deſcripſimus. Febris enim talis cum hoc affectu ſimul ſoluetur. Verum ex his ſatis conſtat Hippo. hic partus nomine nõ intelligere ipſum exitũ infantis in lucem,

cem, ſed tẽpus illud, quo mulier grauiſsimis doloribus affligitur pariens, non enim profecto computatio fieri debet ab eo tẽpore, quo infantem emiſit, ſed ab eo quo cępit maximis doloribus affligi. Sed de his latius ſcripſimus lib. 10. contro. illinc ergo pete.

CAPVT. XVIII.

CApitis dolores fortes & continui cum febre, ſiquidem aliquod lethalium ſignorum extiterit, valde mortale. Si vero ſine talibus ſignis dolor ſuperet viginti dies, & febres detineat, expectari oportet fluxum ſanguinis è naribus, aut aliquem alium abſceſſum ad infernas regiones: atq; etiam ſi dolor recens ſit expectare oportet eodem modo ſanguinis fluxũ de naribus, vel ſuppurationem, ſi alioqui dolor circa tempora & frontem ſit.

MErito cenſet Gal. hanc dictionem eſſe alio ordine legendam, quam hic eſt ſcripta, legendum q; eſſe hoc modo, capitis dolores fortes & continui cum febre ſi quod mortalium ſignorum extiterit, mortale valde: verum ſi ſine ſignis mortalibus ſit, atq; ſiquidem dolor ſit recens, expectari oportet ſanguinis fluxum è naribus aut ſuppurationem:

nem: atq; si superet vigesimum diem, & febris hominem detineat, expectare etiam oportet fluxum sanguinis è naribus, aut alium abscessum in regiones infernas, vtrumq; vero auget expectationem fluxus sanguinis è naribus, dolor temporum & frontis. Hæc verba sunt aperta admodum: nam constat dolorem capitis fortem & continuum cum febre significare magnum humorum cõfluxum in caput, qui mortem poterit inferre facile per phrenitidem aut cõuulsionem, verum potest etiam solui, id ergo ex aliis signis oportet conijectare. Quod si reliqua vt in conualituris appareãt, solui possit fluxu sanguinis de naribꝰ aut pure erumpente per nares aut aures (nam hæc duo emunctoria habent rectitudinem cum meningibus cerebri) aut facto abscessu ad colli partes, aut post aures, aut etiam nonnunquã ad sedes humiles. Sed cõstat vt cum recens adhuc est dolor expectetur magis fluxus sanguinis quã puris aut abscessus, quanquam in his possit etiã abscessus fieri, in antiquioribꝰ vero quã viginti dierũ magis abscessus aut puris eruptio, quam sanguinis. Nam crises perfectæ breui fieri cõsueuerũt, abscessus per diuturnitatem morborum. Iam vero breui tempore nõ sit sanguis permutatus, sed simulto tempore concluſus manet, verisimi-

lius eſt eum futurum pus. Nihilominus in his quoq; & ſi rarius, quam in illis, fluxus ſanguinis fieri ſolet enarib⁹, maximè vero in vtriſq; fit, cum anterior pars capitis dolet, frons inquam, & tempora: nam cum hac parte habẽt nares maiorem rectitudinem: ex poſteriori capitis parte abſceſſus poſt aures aut in partes alias magis fieri ſolent.

Magis autem oportet expectare fluxũ ſanguinis in iunioribus quam triginta quinq; annorum, in ſenioribus autem ſuppurationem.

IN quibus naturis, ætatibus, regionibus, aut temporibus anni (nam omnium horum eſt eadem ratio) ſanguis copioſior & calidior eſt, fluxum ſanguinis expectare oportet magis quam ſuppurationem, in contrariis, ſuppurationem magis. Nam in illis ob multitudinem & colorem erumpit antequam ſuppuret, in his non erumpens, ſuppurat: ergo in infantibus aut iuuenibus (ii enim ſunt qui nõdum trigeſimum quintum annum exceſſerunt) & in hominibus natura calidis, & regionibus meridionalibus, & vere, ac æſtate, expectare oportet ſanguinis fluxum magis: in ſenibus & frigidis, & ſeptemtrionalibus regionibus, & hyeme, ac autumno, magis ſuppurationem.

Caput.

CAPVT. XIX.

AVris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graue est. Periculum enim ne homo desipiat & moriatur. Cum ergo fallax hic locus sit, celeriter oportet animum aduertere omnibus signis à primo die.

IN omnibus græcis codicibus inuenitur ἐσ οὖν τουτεσ τὸν τρόπου σφαλερὸν ἔοντεσ ideſt cum igitur modus fallax ſit, tamen ego, vt alii omnes enarratores, puto corruptum eſſe locum, legendumque pro τρόπου τοπου vt lectio ſit, cùm igitur hic locus fallax ſit. Quorum verborum ſenſus eſt, auditū ideſt, porum illum auditorium, eſſe locum fallacē, ideſt facile medicos fallere. Cauſa eſt, ꝙ hic locus ſolet ſæpe patileues morbos. Nonnūquam vero adeo graues vt ante ſeptimum diem ſoleant homines interimere, proinde Hippo. ſemper monet animum aduertere, cum hic locus laborat, & ad rectè curationē obeundam, & ad mali grauitatē cognoſcendam. In hanc ipſam ſententiam dictum eſt ab eodem autore. 6. epid. com. 3. cont. 13. ſin auris doleat lanam digito circundatam vnguē to madefacito, deinde iniiciens iterum in vo

lam, lanã auri ſubiicito, vt ipſi aliquid effluere videatur: deinde ſuper ignem imponito, dolus. Certe nomen illud dolus, nihil aliud ſignificat poſt præſcripta verba, quam acurate eſſe curandum dolorem aurium, eo quòd fallax ſit. Cauſa qua locus hic fallax eſt ſatis eſt aperta. Nimirum ſolet leuibus de cauſis dolores pati, vt ob nudam intemperiem, aut flatũ qui non ſunt periculoſi, verum ſolet etiam cũ doloris cauſa leuis non eſt, vt cum eſt inflammatio non omnino minima, magna pericula afferre. Nam eſt locus acuti ſenſus, accipit enim inſignes neruos equinto pari eorum, qui a cerebro oriuntur: & eſt vicinus admodum cerebro, illique dictis neruis cõtinuatus: hac cauſa facile illi conſentiet cerebrum, facileq; mala huius loci in ipſum cerebrum transfundentur, cerebro ergo timendum eſt, dolente auditu ob inflammationem, timendumq; eſt delirium, atq; mors, aut per phrenitidẽ, aut per carum, aut apoplexiam, aut tale quodpiam malum, eorum quæ obſtructione cerebri ſolent interimere. Quo inflammationem auris deſcriberet, dixit, dolor acutus cũ febre continua & vehementi. Nimirum morbi aut ſymptoma, quæcunque denique cauſas valde calidas ſequuntur, ſolent acuta ab Hippocra. vocari, ita in aphoriſmis hoc no

men

mẽ accipitur, vbi scripsit. Si pingue quod innatat mictum confertim sit, renum acutum morbum significat. Hoc ergo est quod modo dicit, dolorem acutum. Constat vero hunc fore cum febre continua & vehementi, eos vero dolores, qui sine inflammatione sint, sine febre, aut non cum tali febre futuros. Itaque potest malum hoc accidere poro auditorio eritq; graue, ac locus fallax est. Quid ergo agendum? animum celeriter aduertendum signis omnibus à primo die. Dictum enim sæpe iam est, quantum referat signa omnia cõsiderare, ne quod illorum seorsum nos fallat.

Moriuntur vero ex tali morbo iuniores homines septimo die aut citius, seniores vero multo tardius. Febres enim & deliria minus ipsis accidunt, atque ideo aures possunt suppurari: verum his ætatibus recidiuæ morbi accidentes plurimos interimunt, iuniores vero antequam auris suppuret, moriuntur, si autem fluit pus album ex aure iuniori, spes est eum superuicturum, si aliud etiam optimum signum ipsi accidat.

Dictum paulo ante est, ex inflammationibus, quę suppurãtur extra thoracẽ, citius mori iuniores, quã senio res, hoc etiam docet hîc

hic Hippoc. exemplo inflammationis auris, reddit cauſam, quam nos paulo ante hinc acceptam reddidimus: quia (inquit) febres & delíria ſenibus minus accidũt. Intelligimus hic iuniores, vt paulo ante, omnes qui ſunt in ętatibus calidis conſtituti. His maius periculum eſt, ne moriantur vehementia febris, & delirantes, antequam poſsint ſuppurari: ſenibus vero non eſt id periculum, expectant enim ſuppurationem: ſed alio modo mori ſolent, tardius ſcilicet & ob debilitatẽ facultatũ corpore nõ perpurgato, & per recidiuas. Perpetuũ cerce eſt in ſenibus non tã mori vehementia morbi q̃ longitudine, & multitudine recidiuarũ. Verum non docet Hippo. in iunioribus nunq̃ venire ad ſuppurationem inflammationes auriũ, veniũt enim ſæpe, atq; adeo cũ veniũt, multo citius, q̃ ſenibus, nã ante ſeptimum aut ſeptimo die: quod ſi ſit, & pus albũ affluit, ſpes eſt fore vt homo ſuperſtes ſit, ſi quod aliud optimum ſignum ſit. Sed dices quorſum hic requirit alia ſigna? an non eſt ſatis vt homo ſuperſtes maneat ex inflãmatione ſuppurata, ſi pus candidũ appareat, quin alia quoq; adſint bona ſigna? Certe ſi nullus alius affectus corpus affligebat præter auris inflammationem, & pus bene exeat, nequaquã ad internam partem declinans, non puto cũ

bene

bene iam ſuppurata eſt, poſſe mori hominem iuniorem præcipue in quo fortis facultas eſt & minus timentur recidiuę. At vero quo intelligamus cum bonum pus eſt, an illius aliquid intro decumbat, aut aliud aliquod malum præterea ſit, oportet reliqua ſigna conſiderare: verum vbi Hippo. dicit, ſi aliquod aliud optimum ſit, intellige non ſi quodcũq; aliud quod ſuo genere optimum ſit, adſit (nõ enim quodcũq; erit ſatis) ſed ſi quod aliud eorum, quæ ad omnes morbos acutos maximi momenti ſunt: vt ſi vrina quoque optima ſit aut reſpiratio optima: aut intellige (verior enim ac facilior ita erit ſententia) ita dictum eſſe, ſi aliquod aliud optimum ſit, ac ſi diceretur, niſi aliquod aliud peſsimum ſit: cẽſeo vero ita legendum, quia plærunq; plus valet ad prædicẽdum ſignum peſsimũ vel vnicum, q̃ optima & ſi plura ſint.

CAPVT. XX.

Fauces exulcerari cum febre malum. Verum ſi aliud ſignum ſuperueniat eorũ quæ dictum eſt peſsima eſſe, prædicere oportet cũ periculo eſſe hominem.

PHarinx ſeu fauces eſt ea pars oris, quæ inter laryngem & gulam eſt, quæ pars expoſita admodũ iniuriis eſt, & per ardẽtes febres

& per

& per deſtillationes à capite, & per magnam cacochimiam. Proinde cum caput deſtillatione acri laborat, exulceratur, aut cum totum corpus laborat magna cacochimia. Quo fit vt plæriſq; eorum qui morbo gallico aut elephante tentantur in faucibus vlcuſcula fiant. Sed citra hæc (nam hic de ſolis acutis febribus eſt ſermo) per ardentes febres ardent maxime viſcera. Raro enim non eſt primam alicui ſedes aut in thorace, aut in hypochondrio. Cum ergo dicta particula incumbat viæ quæ venit apulmone, & quæ venit à ventriculo, excipit fumos omnes, qui ex illis locis aſcendunt. qui ſi acres ac erodentes ſint, quales cum laborat aliqua internarum partium eryſipelate aut ſimili affectu, veriſimile eſt eſſe, fit vt exulceretur. Oportet ergo locũ hũc per eas febres aſsidue intueri, eadem prorſus cauſa, qua linguam, eodem enim modo repræſentat febris vehementiam: nimirum vt per febrem, maxime ardentem, lingua fit arida & multis fiſſuris affecta, ſi ingens ſit, ita etiam fiunt faucium vlcera, maximè ſi medicus curam depoſuerit per febris ardorem vtendi auxiliis quæ ſitim ſedant. Verum cum medicus hæc auxilia non omiſerit, exulcerari fauces multo maioris ardoris in viſceribus indicium eſt: merito

rito ergo Hippocra. dicit malum esse, est enim malum, non tamen adeo, vt. l. sine omni alio signo possis periculum mortis prædicere. Nam fieri potest, vt ob destillationē quæ cum febre coniuncta sit, exulcerentur fauces quod non adeo malum est, vt hac vna causa mortis periculum merito possis prædicere: esset tamen, si ob eryſipelam in viſceribus facta essent vlcera: sed cum hoc affectu nō poterunt non apparere signa alia praua. Oportet ergo signa alia considerare etsi aliquod aliud prauum appareat periculū mortis prædicere: ego testari possum me signū hoc magni facere, vidisseq; multos quibus febris ardens iam videbatur inclinare cum hac affectione perire: quod accedit grauissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo vt nihil possint accipere, sed potum etiam detestētur, quamuis exurantur, in his cōiectaui sem per internas gulæ partes vsque ad ipsum ventriculum, vlcere exedi.

Anginæ grauissimæ sunt, & celerrime interimunt, quæcumque neque in faucibus quidque manifestum faciunt, neq; in ceruice, maximum vero laborem præbent, & orthopnœam. Hæ enim eodem die interimūt, & al

tero

tero, & tertio, & quarto. Quæcunque autem in reliquis ſimilem laborem præbent, attolluntur autem, & in faucibus ruborem faciunt, lethales quidem admodum, diuturniores autem prioribus, ſi rubor magnus ſit. Quibus vero fauces & ceruix ſimul rubet, hæ ſunt diuturniores, & maxime has euadunt, cum ceruix & pectus ruborem contraxerint, & non recurrerit intrò eryſipelas.

HIppo. non diſtinguit vt alii ſpecies anginæ per affecta loca, alias vocans ſynanchas, alias cynanchas, aut paraſynanchas, aut paracynanchas: nam hic tres ſpecies dixit, quas omnes cynanchas appellat, cum tamen prima ſit, quæ ab aliis cynanche, ſecūda quę ſynanche dicitur. Itaque non ita loquitur Hippocra. ſed omnem morbum ceruici proprium, qui ſuffocationis infert periculum anginam vocat, fit vero id periculum aut inflā matione alicuius partis earum, quæ ad ceruicem pertinent vel os, aut ex vertebrarum colli peruerſione ad interna, vt comprimat viā ſpirationis. Hanc, quæ peruerſione tali fit, anginam, ab Hippocrat. nominari diſces ſecundo Epid. conſt. 2. Ita igitur vſurpans Hippocrat. nomen anginæ, diuidit eam modo in

tres

tres differentias, quæ magnitudine periculi, & signis quibusdam distinguntur. Prima est, quæ neq; in faucibus, neq; in ceruice facit tumorem, neq; ruborem manifestum, tamen facit hominem vehemẽter laborare dolore, & spirare distenta ceruice præ difficultate respirationis. Hac differentia constat contineti inflammationem internã guturis, & illam anginam, quæ sine inflammatione fit peruersione vertebrarum. Nam hæ solùm nullum tumorem neq; ruborem facient in parte sensui exposita. Hãc dicit esse adeò periculosam vt quarto die interimat, aut prius, primo secundo, aut tertio. Certe inflammationem internã guturis breuissime suffocaturam quiuis intelliget, tenet enim ipsam viam spiritus, qua parte est maximè angusta, qua causa statim priuat hominem voce, hiareq; facit, & respirare distenta ceruice. Eam quę peruersione vertebrarum fit cum perpetua febre esse lethalem, Hippo. ipse dixit in apho. dicens. A febre habito si collum peruertatur, & vix potest deuorare, lethale. Secũda differentia anginæ est, quæ priori similem laborem facit, attolli vero facit fauces in tumorem, ac ruborem contrahere. Constat vero hanc fieri inflammatis faucibus, quæ quidem quanuis laborem ac dispnœam faciat, vt prior (potest enim id face

re, cum hæc particula insit laryngi) tamẽ tanto minùs periculosa, & tanto diuturnior erit, quanto pars parti magis externa est. Cõstat vero ex dictis Hippocratem. 2. epid. par. 2. secundæ speciei anginæ, huius inquam, nullam feciſſe mentionem, quid quid alii enarratores sentiant. Nam illic nunquam dixit de inflammatis faucibus, sed de peruersione verte brarum. Dictum hic est ab Hippocrate in descriptione huius differentiæ, si rubor magnus sit, quia non quicunq; rubor est ad hanc differentiam satis, sed qui aperte indicet inflammationem in faucibus. Nam quidã rubor nõ potest abesse à faucibus etiam cum est prima differentia anginæ: nam, si non aliter, ob viciniam cum parte inflammata, & ob strangulationem: hæc enim solent conuocato sanguine facere ruborem totius oris & faciei, & tumorem venarum sub lingua, & intemporibus. Hanc maximè solent homines euadere, aut si non euadũt, est diuturnior. Est tertia species, qua non fauces solum sed & ceruix rubet: nam per hanc constat inflammationem magis spectare ad externas partes, quare constat, hanc ipsam speciem tanto magis salutarem fore quanto ad externa magis vergent tumor, & rubor: magis ergo adhuc salutaris erit, si ceruicem totam & pectus occupet rubor.

bor. Addit Hippocrates, & non recurrerit in tro erysipelas: quæ non alior sum addidit, quam vt causam redderet dictorum. nimirū proinde probantur tumores maximè conspicui, quod putentur interna libera esse, proinde damnātur qui euanescunt (ita dicebat paulo ante deparotydibus) aut nunquam apparent, quod putentur ad interna recurrisse. In hanc ipsam sententiam dicet statim ipse Hippocrates, securius vero est tumorem & rubo rem quàm maximè extra vergere. Verū cum causa qua tumorem externas partes occupare bonum putatur signum, sit quòd partes internas putetur destituisse, si non destituisse aliis signis intelligatur, non gaudebit merito medicus, quòd tumorem in thoracem magis dilatatum videat: sed tunc solùm cum tanto respirationem faciliorem factam viderit, quanto tumor externa magis occupauerit. Nam aliter non reliquerit humor interna, sed factus fuerit maior confluxus illius ad guttur, adeò vt ad externa etiam regurgitet, quid ergo? certe cum erysipelam in thoracē & alias externas partes serpere videmus, conferentiam in spiritu potissimum debemus contemplari: nam si hæc adest, gaudendum, quod serpat, sin minus, non gaudendum.

Sin autem neq; in diebus decretorijs euanescat erysipelas, neq; tuberculo ad externa conuersa, neq; pus excreet, facileq; ac sine dolore habere videatur, mortem significat, aut reditum ruboris.

NOmine erysipelatis & ruboris, eadem prorsum affectio significatur hoc loco. Cōstat vero laborāte homine angina ea, quæ ruborem in collo facit, euanescere ruborē repente, sine spuitione copiosa puris, & nullo tumore erumpente extra, malum esse, foreq; vt aut mortem afferat, recurrente humore ad pulmonem, aut vt redeat rursum. Perpetuū enim est in morbis omnibus, qui sine euacuatione aliqua mentione digna remittūtur, aut in grauiores alios mutari, aut redire rursum. Itaq; est suspecta salus, quæ sine euacuatione fit. In hanc sententiā dictum est ab Hip. ipso in apho. iis, qui non ex ratione melius habent, non oportet fidere, & statim. Plurima enim talium stabilia non sunt: itaq; si cùm rubor cessat tuberculo foras erumpente (est vero tuberculum latinis, & φυμα græcis, vt aliis locis explicuimus, tumor quicumq; præterna turam, maximè à succis crudis quamquā aliquādo de genere quodā tumoris in adenibus dicitur) aut excreto multo pure, bonum est.

Nam

Nam collecto ſucco toto in tuberculum, ac conuerſo ad externa fit, aut foras per excreationem pulſa materia, ſi vero neutro horũ facto euaneſcit rubor, conſtat malum eſſe, dicta prius cauſa. Sed eſt perpendendum, an ita euaneſcere ruborẽ in die decretorio, minus malum ſit quam aliis diebus, an contra deterius. Nam ſi deterius eſt, male Hippo. videtur dixiſſe, ſi neq; in diebꝰ decretoriis euaneſcat eryſipelas, neq; tuberculo ad externa conuerſo, neq; pure excreato mortem ſignificat. Non enim eo, quod non in die decretorio euaneſcat, ſignificabit mortem, immo vero eo magis ſignificaret, ſi in die decretorio euaneſceret. At vero ita habere quod ad diem decretorium attinet, ideſt, deterius eſſe in die decretorio quam alio die fieri, conſtat, ex iis quę ſupra diximus: nimirum dies decretorios addere fidem ſignis quibusuis: fieriq; in illis mala, deteriora, & bona, & meliora. Videtur ergo hic Hippocrates incaute ſcripſiſſe verba illa, neq; in diebus decretoriis. ſed verba huius orationis ita intelligenda ſunt, atq; ſi diceretur, ſi vero neq; tuberculo foras conuerſo, neq; multa puris facta excreatione, in die decretorio euaneſcat eryſipelas. Itaq; prima negatio non in proxima verba, ſed in poſteriora fertur.

Securius autē tumorem & ruborem maximè extrauerti, si vero in pulmonem tendat insaniam faciet, & suppurati ex ipsis plærunq; fiunt.

HÆc oratio enarrata iam satis est, illud modo oportet dicatur, ex angina quę nō vertitur foras, pulmoniam maximè debere timeri: qua ipsa causa medici prohibent in angina mitti sanguinem vsq; ad animi deliquiū, ne scilicet fugiens sanguis ad interna per deliquium animi, tendat in pulmonem.

CAPVT. XXI.

GVrgulionem secari, & scarificari periculosum est, quandiu ruber sit & magnus, etenim inflāmationes superueniunt ei, & sanguinis fluxus. Verum oportet tunc temporis talia curare alijs machinamētis extenuare. Cum vero secretum iam fuerit id totum quod Vuā vocant, & factum fuerit summum gurgulionis maius, & rotūdum, & supra est tenuius, hoc tempore tutum est manus admouere. Melius autem est subducta etiam aluo chirurgia vti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

Videtur

VIdetur totum hoc caput ad artē medendi magis quam ad prēnotionem pertinere: pertinet tamen non parum ad artem prædicendi: cætera obiter hic occasione capta à prædictione, scripta sunt. Illud pertinet ad prædictionem, si gurgulio secetur aut scarificetur, cum est ruber & magnus, periculū est fluxus sanguinis & maioris inflammationis. Particula, de qua Hippo. hic disputat, vocatur græcis γαργαρεῶν latinis gurgulio, & κίωνα ideſt columna, aut κιωνίδα ideſt columnella. Gal. 6. de comp. med. secūdum locos reprehendit quosdam, qui hanc partem vocāt σταφυλὴν ideſt vuam, quandoquidem vua non hæc particula, sed quędam in ea affectio, ea in quam de qua hic Hippo. dicit, quā vuam nomināt, cum scilicet extrema gargareonis pars vt vua est rotunda, collecta destillatione. Paulus lib. 6. cap. 31. non tantum nomen vuę tribuit affectioni cuidam gurgulionis, sed & nomen columnæ, appellans columnā, non gurgulionem vt cumq; habentem, sed resolutum, cum productus est plus satis: inter latinos inualuit iam vsus, vt hæc particula indistincte columna, colūnela, gurgulio, & vua appelletur, verū hoc nihil nos moueat, de nominibus non est quod certemus. Sed quod particulę de qua disputamus substantiam, &

vſum, & affectus oratione dicamus. Hæc particula eſt caruncula quędam laxa adeni ſimilis, pędens ex palato ſuperno, impendens epiglotidi & laryngi, ad refractionē vocis, & humectationem laryngis, & attemperationem aeris: maximè expoſita eſt hæc particula defluxionibus è capite, & laborat non raro inflāmatione, infertq; cum intumeſcit multū periculum ſuffocationis, proinde non raro opus eſt ſecare aut ſcarificare particulam: quod ſi fit, particula adhuc magna & rubra, accidet fluxus ſanguinis, & inflāmabitur multo magis. Non ergo ſtatim veniendum eſt ad ſectionem aut ſcarificationem, ſed duplici præparatione prius facta, alui ſcilicet expurgatione, & extenuatione particulæ, quà ſecari debet, quibus machinamentis debeat extenuari, & qua arte curari vua, diſces ex Gal. loco citato, & ex Paulo, & Aetio, & aliis, qui de morbis curandis ſcripſere. Certe totius corporis præparatio fieri debet ſanguinis miſsione & expurgatione: extenuanda deſuper eſt particula medicamento aſtringenti, ac ſi fieri poteſt religata deſuper filo prætenui, & eo paulatim conſtricto vſq; dum gracileſcat gurgulio, qua parte ſecandus eſt: deinceps ſecanda eſt, aut ſcarificanda, aut vrenda ferro ignito, aut medicamēto cauſtico. Sed vide quam caute

facias,

facias, ne os vras ferro, aut medicamentum deglutiatur, aut corrodat alias oris partes.

CAPVT. XXII.

Quibus febres ceſſant, neq; cum ſignis ſolutionis, neque in diebus decretorijs, recidiuam his expectare oportet.

SIgna ſolutionis præcipua, ſunt, ſigna concoctionis antecedentia, & euacuationes ſubſecutæ, quæ præmagnitudine morbi ſatis copioſæ videantur eſſe. Quæ ſine his ſoluuntur, præter rationem ſoluuntur, proinde his non oportet fidere, nã vt dicitur in aph. plurima horum ſtabilia non ſunt. Timeri itaque debet recidiua. Et alibi: ſine ſignis leuantia mortem indicant, nam concoctiones non tãtum iudicii celeritatem, ſed & ſecuritatem ſignificãt. Securitas vero eſt vt nõ timeatur recidiua. Iam vero ſolutionem die decretorio fieri, facere ad ſecuritatẽ & alio die fieri, afferre metum recidiuæ, celebratiſsimum eſt apud Hippocra. alicubi quidem ita dicit, facta mentione ſudorũ per dies decretorios. Qui vero non ita fiunt, laborem ſignificãt & morbi longitudinem, & recidiuam. Alibi, febricitantem niſi diebus imparibus (vocat vero illic decretorios, impares) febris reliquerit, ſo-

let recidiuare. Innumera alia loca ſunt in hãc ipſam ſententiam ſcripta. Itaq; vtrumq; horum eſt neceſſarium ad ſecuritatem, ſigna ſolutionis, & dies decretorius. Non ergo ſolũ intelligendum eſt, recidiuam expectari cum vtrumque deeſt, ſed etiam cum alterum deeſt, vtcumque deſit. Nam etſi cum ſignis ſolutionis, ſolutio fiat, ſi extra decretorium diem fiat, ſuſpicio eſt recidiuæ, quanquam tunc non tanta, quam ſi die decretorio, tamen ſine ſignis ſolutionis ſolutio fieret. Nã tunc temporis, ſi omnia ſolutionis ſigna adſint (concoctio videlicet, & euacuatio) non ſolum malum eſt, ſed deterius etiam quam ſi id ipſum alio die fieret, vt de euanescentia eryſipelatis per anginam antea diximus. Tamen tunc quoque cum neque die decretorio, neque cum ſignis ſolutionis, ſolutio fit, eſt ſolutio infida, timerique debet recidiua.

Cum autem febris prorogatur homine affecto, vt conualituro, neque dolore ob inflãmationem aliquam detinente, neque ob aliquam aliam cauſam manifeſtam, huic ſpectatur abſceſſus cum tumore & dolore articulorum, et nonnũquam eorum, qui in imis partibus ſunt:

magis

magis autem fiunt, & minori tempore, tales abſceſſus iunioribus quam triginta annorum.

HActenus diſputauit Hipo. de abſceſsibus quorundam locorū, hic de abſceſſibus generatim nullius partis facta mentione, diſputationem aggreditur. Multa ergo dictorū neceſſario repetit. Dictum certe prius erat, cum febris prorogatur, pluſquā propria illius conſtitutio videatur exigere, cęteris apparentibus vt in cōualituro, expectari debere abſceſſum, vtpote mediocrē quendam ſolutionis modum, qui tantum ab optima ſolutione deficit, quanto morte præſtantior eſt: modo addit, neq; dolore detinente ob inflāmationem aliquam, neque ob aliquam cauſam manifeſtam, quia cum non eſt aliqua talis cauſa prorogationis febris, apertum eſt, ex craſſis ſuccis morbum pendere. Fiet ergo abſceſſus ad articulos (nam ad hos fieri ſolere antea diximus) ac nōnunquam, immo vero ſæpe ad humiles. Nam craſsi ſucci deorſum ferri natura parati ſunt. Tales vero abſceſſus, ideſt, qui ex craſsis ſuccis pendent, iunioribus q̄ triginta annorum crebrius fiūt quam maioribus natu (intelligit hic eos qui calidiores ætates agunt, ſtatuit vero hic terminum iuuentutis trigeſimum, quanquam

ſupra

supra trigesimum quintum statuerat, significans, ætatum non posse dici certos quosdam terminos) quia ex succis crassis nō potest fieri abscessus sine forti facultate, qualis in senibus multo minus quam in iuuenibus est. Certe senectus idoneos magis habere solet succos ad abscessus, quam iuuentus, crassiores enim, verum alia causa magis accidit, vt ex crassis succis raro abscessus faciat, nimirum contumaces succi cum facultatis debilitate mortem magis quam abscessum solent accersere.

Considerare autem statim oportet, quod ad abscessus facit, an viginti dies febris detinens superauerit, senibus enim minus fiunt, cum febris longior est.

PRima verba huius orationis ita intelligūt enarratores, si febris superauerit vigesimum diem, statim oportet animum ad abscessum conuertere, ideſt, abscessum expectare, & considerare illius signa, quasi Hippoc. modo declaret, quod prius dixerat, si qua febris prorogatur. Dices illa febris prorogatur, quæ vltra vigesimum producitur (hic enim terminus acutorū simpliciter est) oportet ergo in ea statim cogitare de abscessu. Certe hic sensus satis congruit, tamen congruit multo magis cum iis quæ mox dicuntur, &

quæ

quæ dicta prius ſunt, ſi illa verba intelliguntur hoc pacto. Cõſiderare oportet inter cætera, quæ abſceſſuum cauſa conſiderantur, quã tum febris prorogetur, ac proinde an vigeſimum diem iam ſuperauerit. Nam quo productior iam eſt, eo ex craſsionibus ſuccis pendere cognoſcitur, qua cauſa in ſenibus, eo minus expectari abſceſſus debet, quo febris eſt diuturnior, cõtra ac in iuuenibus, in quibus eo magis confirmatur ſpes abſceſſus quo febris eſt antiquior, quia cum facultas ſenum ſit debilis, ſi qua ratione fieri poteſt abſceſſus, certe fiet cum ſucci ex quibus pendet morbus non erũt admodum craſsi, quia cum craſsi admodum erunt ſuccumbet morieturque: iuuenis vero cum facultate firma ſit, tunc abſceſſus faciet cum craſſus erit ſuccus, nam ſi tenuis eſt, prius faciet expulſionẽ extra corpus. Verum inter omnes, pueri habent ſæpiſsime abſceſſus, quia ob voracitatem congerunt ſuccos craſſos, & habent per eam ætatem magnum naturalis facultatis robur.

Oportet vero talem abſceſſum expectare in febre perpetua, in quartanam autem permutabitur, ſi intermittit, & accipiat erraticũ modum, & ita faciẽs autumno appropinquet

vt

Vt autem in iunioribus quam triginta annorum abſceſſus fiunt, ita quartanæ magis agentibus trigeſimum annum, & ſenioribus.

DVplicis permutationis mentionem hic facit, abſceſſus dicti, qui in febribus perpetuis accidere, & febris quartanæ quæ intermittentibus & erraticis ſolet ſuccedere, potiſsimum vero cum febris tota fere æſtate durauit & autumno appropinquat. Fit quidem hæc in quartanam permutatio, nonnunquã è febrib⁹, quę a principio intermittẽres ſunt de his tamen non eſt præſentis loci diſputatio, eſt enim de ſolis acutis, aut qui ex illis decidunt, ſed quia ſæpe etiam fit ex perpetuis: quia perpetuę febres per æſtatem affligentes nonnunq̃ ſolent finiri in intermittentes, imminuta cauſa morbi expurgatiſq; interius venis & arteriis ac cauſa proxima, manẽtibuſq; reliquiis ſucci, qui parat⁹ erat putreſcere, qui per partes extra venas pulſus facit intermittẽ. Hac inpermutatione ſæpe fiunt erraticæ febres, ideſt, nullum typum retinentes, & tãdem in quartanas firmantur: quia vi caloris vſtis craſsis ſuccorum qui priores morbos committebant partibus, gignitur multa melancholia, quæ quartanas febres parit: verum

fieri

fieri non poteſt, vt tota ſuccorum fæx ſimul ac æqualiter melancholia fiat, ſed inæqualiter, adeo vt per partes varii ſucci fiant, qui varias febrium acceſsiones afferentes omnem typum corrumpant, tandem multa melãcholia facta, in quartanam finiatur malum. Vtrũque vero magis accidit autumno aut prope autumnum: erraticæ febres, ob inæqualitatẽ temporis: quartanæ ob melancholiam, quæ eo tempore redundat. Quibus cauſis dictũ eſt ab ipſo Hippo. autumno vero & plurimi morbi æſtiui & febres quartanæ & erraticæ, harum permutationũ vt abſceſſus fit in agentib⁹ ætates calidas magis, ita quartanæ in ſenibus, quia craſsioreẽ habent ſanguinẽ, ac proinde plus fęcis, quæ ardore febris perpetuæ (nã hanc adeſſe dicimus) in melancholiã poſsit tranſire. Neque vero eſt quod dicas maioreẽ ardorem eſſe in iuuenibus qui vrat, ac vrẽdo atrambilem faciat, atq; ita quartanam magis. Nam cum de febre perpetua, quæ vtriq;, ſeni inquam & iuueni, adeſt, loquamur, non poteſt non eſſe etiam ſeni calor qui vrat, plus ergo faciet materiæ commoditas, craſſities in quam ſanguinis.

Abſceſſus ſcire oportet hyeme magis fieri, & tardius ſedari, & minus recurrere.

Abſceſſus

ABſceſſus hyeme magis fit quam æſtate, ideſt ſæpius fit, quia eo tempore ſucci craſsi abundant. Neque vero proinde colligere poſsis magis etiam fieri per ſenectutem quam per alias ætates, Nã etſi ſenectus craſsiores ſuccos habeat, quam illæ, habet tamen imbecilliorem quoq; facultaté, hyems vero non habet, immo vero eo tempore quæ ad facultatem naturalem pertinent melius aguntur. Cum etiam factus eſt abſceſſus in hyeme tardius ſedatur, quam aliis temporibus, ob frigus aëris, quod diſcuſsioni omnis tumoris, & ſolutioni cuiuſuis morbi impedimento eſt. Minus etiam recurrit tumor qui factus eſt, ideſt, minus retrocedit ad interna, quia cum ſucci eo tempore craſsiores ſint, ſunt difficilioris motus, proindeque, qua cauſa per hyemem raro turgentes ſunt, raro etiam cum in partem aliquam abſceſſerint retrocedunt. Neque certe illa cura calefaciendi aëris, quæ in exanthematum curatione maior adhibetur hyeme quam æſtate, tam eſt, ne retrocedant (maius enim periculum retroceſſus eſt in æſtate) quam vt facile erumpant. Ex his ſatis conſtat abſceſſus per hyemem, non vt fiunt crebrius, ita fieri citius quàm per æſtatem, immo vt ſedantur tardius, ita etiam

tardius

tardius generari, ob craſsitiem ſuccorum & frigus aeris. Nam crebritatis abſceſſuũ eò tẽpore ſunt duę cauſę, robur facultatis, & craſſities ſuccorum: contrarii, eſt vnica, frigus ſcilicet aeris: tarditatis ſunt duæ, frigus aeris & craſsities: contrarii vnica robur facultatis. ergo fient per hyemem ſæpiùs, ſed lentius.

CAPVT. XXII.

SI quis per febrẽ non exitialẽ, dixerit ſe capite dolere, atq; ſibi tenebroſum aliquid ante oculos apparere, atq; cardiogmos huic acceſſerit, bilioſus vomitus aderit, ſin autem & rigor euenerit, & inferiora hypochondrijs frigida fuerint, citius adhuc vomitus aderit. Si vero aliquid bibat aut edat hoc tempore, cito admodum vomet.

DE prænoſcenda ſpecie ſolutionis per criſim nihil hactenus dixerat, ſed modo dicere incipit, atq, in primis quibus ſignis poſſit futurus vomitus præcognoſci: ſigna quæ hic ſcribuntur, puta dolor capitis & ſuffuſorum viſiones, & cardiogmos, ideſt dolor ſiue morſus oris ventriculi (nam veteres os ventriculi cardiam, ideſt cor nominabant) & rigor & frigus partium infra hypochondria, non-

nunquã ſunt in genere illorũ, quæ ſalutis aut mortis vocãtur, nonnũquam eorum quę critica. Cum prioris generis ſunt, mortis ſunt: nam dictũ ſupra eſt in capitis doloribus manus ob oculos ferre, aut venari muſcas, quod ſuffuſionẽ indicat, lethale eſſe. Frigus etiam extremorum lethale eſſe antea diximus. Reliqua omnia ſigna mala ſunt per ſe. verum cum hæc ſunt critica, ideſt, criſis ſigna, vomitum indicant. Proinde in principio huius orationis dixit Hippocrates ſiquis per febrem non exitialem, ideſt quæ non exitialis eſſe aliis ſignis intelligatur, quia ſi per febrem exitialem hæc accidant, non erunt indicia vomitus, ſed mortis. Verum cum febris ſalutaris eſſe cognoſcitur, oportet putare, ſi hæc adſint, vomitus futuri eſſe ſigna. Nam morſus oris ventriculi cõfluxum ſuccorum in illum indicat, dolor vero capitis & ſuffuſorum viſiones, ſi cum tali morſu accidunt, aperte per conſenſum capitis cum ventriculo fiunt. Si vero hęc per totum morbum affligant, merito faciunt magnam ſpem futuri vomitus, ſed cum his acceſſerit rigor & frigus extremorum imminentis iam iam vomitus eſt ſignum: nimirum ſuccus mordens os ventriculi, ob partis acerrimum ſenſum rigorem facit, vt quodcunq; medicamentum mordax neruo occurrens,

ſolet

ſolet facere. Hoc eſt quod Hippo. ipſe ſignificauit. 6. epid. his verbis, rigor à ſuperiori vẽtre. Magis autem cõfirmatur imminentis iam iam vomitus prænotio, ſi adſint alia quędam (neq; enim hic omnia ab Hippo. relata ſunt) vt multa & tenuis ſpuitio, & tremor labii. hæc refert Gal. cum. 3. de criſibus, tum etiam ideſt prorhetici comm. 30. redditq; cauſam qua cum inſtat vomitus hæc fiunt, nimirum ob continuitatem tunicæ illius quæ interius per totum os, & ventriculum eſt.

Quibus autẽ horum incipit dolor primo die fieri, quarto die premuntur maximè, & quinto, ſeptimo liberantur. Multi autem illorum incipiunt laborare tertio, vexãtur maxime quinto, liberantur nono, aut vndecimo. Si vero incipiunt quinto laborare, & alia omnia priora ſecundum rationem fiunt, quatuordecimo iudicatur morbus.

CVm morbus aliquis mouetur lentè primis diebus, deinceps quodam die incipit moueri acutè, computatio dierum non debet incipere à primo die totius morbi, ſed ab eo quod acute moueri cœpit. Huc reſpiciens Hippocrates in narrandis hiſtoriis, narrat quo die homo cœperit febricitare, & quo

die cœperit morbus acutus esse. Ergo si primis diebus homo tenetur febre quadam sine insignibus symptomatis, tertio vero aut quinto incipiunt dicta nuper symptomata, ab eo die computatio incipere debet, erit vero ab eo die si primo die febris hæc appareant, acutissimus, finieturq; proinde septimo die, qui acutissimorum terminus est. Si vero non primo die, erit tanto longior quãto longius à primo die apparere cœperint. Nam statim à principio acutum fieri morbum, tenuium succorum & acriũ signũ est, post apparere acutiem minus esse tales succos significat. Igitur si primo die apparent. bus his signis, septimo finitur morb⁹, si tertio apparuerũt, finietur nono (nam nonus est septimus à tertio) aut vndecimo, vndecimus enim est nonus à tertio prorogatur vero sæpe vsq; ad nonũ, quia tertio incipit esse acut⁹. Eãdẽ ratione, si incepit quinto prorogabitur vsq; ad quatuordecimum. Quamquã ego nõ ad quatuordecimũ solũ dicerem, sed aut quindecimũ: nam dicimus tertius est nonus à quinto, & quindecimus est vndecim⁹, verũ quia vt dictũ est à me supra motus morborũ illegitimi sunt, & astrorũ etiam motus vnde vis eorũ procedit, illegitimus, ac proinde crisis non semper incidit in eosdẽ ex acte dies, cum dicturus esset decimũ tertium,

& quin-

& quindecimũ nominauit quatuordecimũ, eo quod nobiliſsimus in decretoriis hic dies ſit: & quia motus lętus qui incępit primo, cõtinetur in acuto qui cæpit quinto, proinde vim etiam magnam habet qui à totius principio eſt quatuordecimus. Quod Gal. dicit, Hip. nominaſſe nonũ & vndecimũ, eo quod quanquam decimus ſit ſeptimus à tertio, tamen ob motum qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo non placet. nam primò quid longius à veritate abeſt, quã decimum eſſe ſeptimum, cum tertius eſt primus? an non eſt octauus: quod ſi tertiũ omitti vis, cur non omittebas primum, vt octauus ſeptimus eſſet? certe ſi dolor ſit tertio, tertius eſt primus dies acutiei, & decimus eſt octauus. Secundò, cur ſi nouus & vndecimus arripiunt criſim decimo, quia motus eſt per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiũt quatuordecimo? Itaq; in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo, deinde cũ dicitur quatuordecimo perinde eſt, ac ſi decimo tertio aut quindecimo diceretur. Cetera quæ dicit de diebus quibus exacerbantur dolores facile intelliges, niſi eorum quę de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt inſignes mutationes, cùm in concoctionibus, tum etiã in aliis accidẽtibus. Quar

tum esse septimi indicem celebratū est. Ergo si primo die morbi fit dolor & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio, dicit vero quarto maximè & quinto, quia raro nō accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintum ob motum, qui per impares dies fit. Si dolor incipit tertio, dolores ingraueſcent quinto, si malum soluēdum est nono: si malum soluendum est vndecimo septimo, quanquam septimum Hippo. nō dixit, sed oportet nos addere. Si vero incipit quinto soluetur quatuordecimo, si reliqua secundum rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbantur, vt de aliis dictum est: vt si nono aut vndecimo exacerbetur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quod plærisq; medicis hodie est dubium, indices dies solere indicare, non tantum quo die futura sit crisis, sed etiam qua crisis specie soluendus sit morbus. Nam constat hanc exacerbationem doloris capitis & morsus vēriculi & reliquorū, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Fiunt autem hæc viris & mulieribus trigesimo anno præcipue, iunioribus autē, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

Iuuenibus

IVuenibus(hos enim vocat viros & mulieres) vt potem ætate bilioſa conſtitutis vel per ſolam tertianam non exquiſitam, accidit vomitus bilioſus, minoribus vero non niſi in febribus admodũ bilioſis, quales ſunt febres perpetuæ, & tertianæ exquiſitæ: atq; multo minus ſenioribus(quãquam hos tacuit Hip.) neutri enim illorum agunt bilioſam ætatem, nam minores etſi calidi ſunt habẽt humorem cõiunctum, ſeniores ſunt frigidi. De tertiana obiter eſt hic facta mentio, non quaſi huius operis ſit.

Qui in huiuſmodi febre dolent capite, & pro tenebris ante oculos, illorum habitudo fit, aut ſplendores obuerſari videntur, & pro cordis morſu, in hypochondrio aut parte dextra aut ſiniſtra intentio aliqua eſt, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione ſanguinem è naribus fluxurum his expectandum eſt, pro vomitu, magis autem tunc quoq; iunioribus fluxum ſanguinis expectare, tamen trigeſimum annum agentibus & ſenioribus minus, ſed vomitus his expectare.

OMnia ſigna futuri fluxus ſanguinis, quæ hic ſcribit Hippocrates ſcripa ſunt aliis

eiuſdem autoris locis, & multa alia quæ hic omittuntur. quod dicit in huiuſmodi febre, eſt quod paulo ante dixit, ſi quis per febrem non exitialem, nimirum hæc vt prius dictum eſt de ſignis vomitus in lethali febre ſunt ſigna mortis, in non exitiali ſunt critica, ſignificantq; ſanguinis fluxum è naribus. Dolor capitis commune ſignum eſt fluxus ſanguinis & vomitus: tamen non eadē doloris ſpecies. Nam fluxum ſanguinis ſignificat dolor quidam grauans ad tempora. Vomitū dolor mordax toto capite. commune quoq; ſignum eſt quiddam ante oculos obuerſari, tamen non eodem modo. Nam inſtante vomitu biliioſo aſcendunt vapores quidam turbidi ex bile cū multis aliis ſuccis & cibo & ventriculi excrementis confuſa, ac proinde faciunt veluti quaſdam tenebras ob oculos. Inſtante fluxu ſanguinis influit in caput non vapor ſolum, ſed multus etiam ſanguinis, ac influxus copioſus ſucci facit oculorum hebitudinem, vapor ſanguinis vt pote ſplendidus referens q; ſuccum ex quo fit, ſplendorum viſiones facit, neq; vero vapor qui ex bile ſyncera & flaua naſcatur non afferet etiam ſplendores: nam color flauus non minus ſplendens eſt quam ruber. Tamen bilis quæ euomi parata eſt, raro non eſt aliorum mixtione conturbata, intentio

tio hypochondrii vtraque aut altera parte, ideſt, reuulſio, vt videatur ſurſum eſſe detractum idque ſine dolore & phlegmone, ſignificat impetū ſanguinis ſurſum ab hypochondrio verſus caput fieri, ita enim ſuperna hypochondrii vaſa replentur, ac reuellitur hypochondrium, non aliter quam mulieres ſentiunt vteros quaſi ſurſum reuulſos ob retentionem ſanguinis in iis venis & arteriis, quæ in eos ingrediuntur. Certe cum hypochondrium ſit regio, qua maxima ſunt vaſa, & qua maxime ſanguis abūdat, ab eo veriſimile eſt impetū capere ſanguinē, cū multus in aliam partē rapitur vt hac cauſa tā pręſentaneū auxiliū ſit fluxioni ſanguinis è naribus cucurbitula impoſita hypochōdrio ſecūdū rectitudinē. Neq; tñ hic Hip. dixit, ſi ſit intētio hypochōdrii ſine dolore & phlegmone, & ꝙ ſi cū dolore & phlegmone intentio fiat, non ſoleat ſuccedere fluxus ſanguinis (nam dixit capi. 9. huius operis tumori duro & dolenti hypochondrii ſolere ſuccedere fluxum ſanguinis) ſed quòd hîc de fluxu, qui expectatur in febre ſine parte affecta eſt diſputatio, præter hæc ſigna ſcripſit alibi, lacrymas inuoluntarias & dolorem colli & pruritum naſi. 1. epid. part. 1. ita ſcriptum eſt, inardentibus autē cæteriſq; febribus, quas colli dolor, tēporum

rum grauitas, caligo oculorum vel hypochõ driorum etiam contẽtio ſine dolore, his e naribus ſanguis profluit. Dictum quoq; eodem loco fluxum ſanguinis magis accidere adoleſcentibus & iuuenibus quã ſenibus, hoc quoque dicit modo. Sed roges quo modo cum paulo ante dixerit hoc ipſo cap. vomitum in iuuenibus magis accidere, aliis ętatibus min⁹ (nã & ſi Hip. ſolũ dixit iuuenibus, nos ſupplemus ſeniores) modo dicit in ſenioribus vomitum expectare? Certe non dixit in ſenibus expectari debere vomitum magis quam iuuenibus, ſed magis quam fluxum ſanguinis nam vtrũq; horum accidit magis iuuenibus q̃ ſenibus tamen ſenibus fit fluxus ſanguinis minus quam uomitus.

Pueris conuulſiones fiunt ſi febris acuta ſit, & venter non excernat, & vigilent, & terreantur & lugeant, & colorem mutent aut chlorum aut liuidum, aut rubrum habeant. Fiunt autem hæc facillime pueris recens natis vſque ad ſeptimum annum, maiores vero pueri & viri non amplius in febribus corripiuntur conuulſionibus, niſi præcedat peſsimum aliquod firmiſsimorum ſignorum, qualia in phrenitide fiunt.

Alibi

ALibi diximus conuulsionis nomen non-nũquam proprie strictimq; dici de ea musculorum contractione, quæ à causa omnino præter naturam fit, quæ semper est exiccatio aut inanitio nerui, vel repletio: nonnunquã improprie, & latius, de quauis neruorum cõtractione inuoluntaria, quãquam illius efficiens causa sit facultas mouendi, ab aliqua causa præter naturam irritata, cuiusmodi cõcussio epilepticorum, & alii quidam motus, quos conuulsioni similes dicimus. Hic tamẽ conuulsionis nomen latius accipitur, vt non solum vera conuulsio, sed motus etiam illi similis significetur, nam omnes hæ passiones sunt neruorum quæ proinde facilius in pueris quam adultioribus fiunt, eo quòd illis debiliores multo nerui sint. Certe conuulsio ex repletione facilius accidit pueris, quòd excrementis humidis abundent, & alioqui membra omnia habeant humidissima. Neq; vero proinde non accidit etiã illis facilius ex inanitione. Immo facilis eorum dissipatio facit, vt hac quoque facilius corripiantur. Maiores enim minus habent in membris substãtiæ humidæ, tamen quia habent solidiorem & firmiorem, tardiùs amittunt. Motibus etiam conuulsioni similibus capiuntur citius ob debilitatem facultatis quæ parem irritationem

tionem citius refugit. Itaque omni conuulsione facilius capitur puer. Quo fit vt à leuioribus causis id patiatur, & minora signa iatis sint quo futura cõuulsione merito timeatur. Ergo quo in pueris, potissimũ recẽs natis, aut omnino ante septimũ annũ conuulsio timeatur, satis est, si adsit febris acuta & venter nõ reddat, & vigilẽt & terreãtur, & lugeãt (intelligenimiũ & sine alia causa) & colorẽ mutẽt aliũ ex alio, pallidũ, viridẽ, liuidũ aut rubeũ (hæc enim cõuulsiones antecedere solent) tñ in viris non timebitur merito conuulsio etsi adsit febris, nisi simul adsint non ea solum, quæ in pueris requirebamus, sed aliquod aliquaue eorum quæ firmissima conuulsionis indicia esse antea diximus, vt per phrenitidẽ, labrum aut nasum, aut oculum, aut palpebrã peruerti, aut oculorum alterum altero maiorem fieri, & si quæ alia prius dicta sunt. Hæc continet præsens oratio, constat vero ex dictis, vt pueri non tantum conuulsionibus facilius capiantur, sed & resolutionibus, & aliis neruorum morbis. In hanc ipsam sententiam scripsit Hippocra. alibi. Pueros in huiusmodi incommodis conuulsiones potissimũ corripiunt. Merito timemus fore vt febris acuta mollissima corpora siccando conuulsiones faciat. Aluum non reddi siccationis etiã

indi-

indicium est maxime in pueris quibus solent semper esse humidæ deiectiones, aut etiam raptus humorum in caput. Quia supprimitur aluus, aut siccatis fæcibus calore, aut rapta humida parte sursum, vt merito timeamus capiti. Vigilia nimia ad caput pertinet, pauor accensum in caput fuliginum quę terrere possunt, significat: hæ eædem faciunt pueros lugere, & irritatio dolorifica neruorum.

CAPVT. XXIII.

Morituros autem & liberandos, & pueros & alios coniectare oportet ex omnibus signis vt in singulis singula scripta sunt.

Hinc incipit Hippo epilogum facere, vt finem imponat huic operi. Ergo inquit ad præsentiendum an homo moriturus an superuicturus sit, considerare oportet signa omnia, atque ita de vno quoque iudicare, vt in singulis illorum generibus singula scripta sunt videlicet in quouis genere dicta sunt quædam optima, quædam pessima, quædã mediocria.

Hæc autem dico de acutis morbis, & quicumq; ex ipsis fiunt.

Hic dicit per epilogũ, quod in principio operis dixit per propositionem, dicens, ita autem considerare oportet per morbos acutos

curos. Nimirum hoc opus de ſolis acutis aut qui ex illis fiunt eſt, quod nos toto opere antenotauimus.

Oportet autem eum qui ſit recte præſenſurus ſuperuicturos & morituros, & quibus multos dies duraturus morbus eſt, & quibus pauciores, ſigna omnia diſcere, & colligẽtem ſingulorũ vires, aliorũ ad alia ſigna omnia diſcere, vt ſcriptũ eſt de alijs, & de vrinis & de ſputis, quum ſimul pus & bilem ſpuunt.

EI qui arti prædicendi incumbit, duo præcipuè ſunt propoſiti ſcopi, ſcire an homo moriturus ſit an nõ, an lõgus futurus ſit morbus an breuis. Quanq̃ huius operis præcipuus ſcopus eſt diſtinguere morituros à ſuperuicturis, operis vero de criſibus ſcopus præcipuus prænoſcere per cõſtitutionis morbi notitiã, quanto tẽpore morbus duraturus ſit, & qua vacuationis ſpetie ſit ſoluẽdus. Cũ itaq; hi duo præcipue propoſiti ſint medico ſcopi, vt eos medicus aſſequatur debet ſigna omnia diſcere, ideſt, ſigillatim ſingula genera ſignorũ conſiderare, & in ſingulis bona & mala & mediocria: & conſiderare ſingulorũ vires aliorũ ad alia. Quod vt intelligas cõſidera quod ſupra iã diximus, ſigna habere quaſdã

vires

vires proprias ac perſe, atq; has perſe conſide rari, alias vero ad alia ſigna, idq; quia aut collatũ cum alio conſideratur an potẽtius an debilius eo ſit, aut cõiunctũ cum alio addit aut detrahit illius viribus, quæ omnia oportet, medicum qui huius artis ſit futurus peritus, diſcere, conſiderando in primis momẽtum cuiuſq; generis ſignorũ, deinde conferẽdo differentias eiuſdẽ generis vt vomitũ nigrum cũ viridi, deinde differẽtias diuerſorũ, vt vrinã nigram cum pulſu intermittẽte, rurſum coniũgendo ſeorſum ſigna omnia, quæ eidẽ cauſæ atteſtantur, ac tandem habendo omnium rationem. Porro vires ſingulorum conſiderari & conferri poſſunt, ſimpliciter, aut ad quædam vt in hoc tempore, hoc loco, aut hac ætate. Velut confertur nigra vrina cũ aquoſa ſimpliciter, aut aquoſa in pueris cum nigra in viris. Fere omnia hoc opere ſcripta ſigna ſunt, facies, decubitus, ſtridor dentium, vlcus, manuum geſticulatio, reſpiratio, ſudor, hypochondriorum affectus, pus, frigus extremorum, liuor vnguium, genitalium reuulſio, ſomnus, deiectio, vrina, vomitus, excreatio, capitis dolor, faucium exulceratio. Quædam horum ſunt in genere eorum, quæ dicuntur ſalutis aut mortis, quædam concoctionis

aut

aut cruditatis. Atque non omnia hæc ſigna ſunt æqualis potentiæ, etſi bona cum bonis, mala cum malis, mediocria cum mediocribus conferantur: ſed eſt vnicuiq; generi ſua dignitas, & vt quodq; ſignum eſt, ita illi oportet fidere. Certe qui manuum geſticulationi tribueret tantum, quantum reſpirationi per morbos acutos grauiter erraret. Illud quoq; oportet hoc loco noſſe, quod alio loco diximus, ſigna ſalutis aut mortis maiores vires habere ſignificando mortem, quam ſignificando ſalutem: ſigna concoctionis, contrà. Nam cum vita conſtet multis facultatibus, & cuiuſque illarum debilitas extrema poſsit animãti afferre mortem, vitam vero nõ poſsint niſi omnes ſimul, fit vt multo maius malum ſit illarum aliquam debiliſsimam ſignificari, quam bonum, ſignificari conſtantem. Certe labi ægrum in pedes lethale eſt, tamen cubare in latus bonum tantum, nõdum tutum & ſaluberrimum. Ita habet in reliquis. In ſignis concoctionis contra accidit: nam morbi materia cocta, non poteſt homo vi illius morbi mori, tamen materia incocta aut putrefacta non neceſſario hominem interimit, poteſt enim extra corpus pelli. dictum quoque iam antea eſt ſigna omnia cõſenſu aliorum ſignorum confirmari. Nam Hippoc. ubi vbi ſcripſerat

pſerat ſignũ aliquod, quod non omnino eſſet euidens, conſiderare alia ſigna præcipiebat. Illa tamen præcipue conſideranda ſunt, illorũq; ſyndromes requirenda quæ à ſimilibus cauſis naſcuntur. Nam illa ſigna cum annuũt, addunt, cum renuunt detrahunt plurimum aliorum viribus: vſq; adeo vt ſyndromes talium omnium ſignorum euidentem faciat indicationẽ. Hoc eſt ergo quod Hippo. innuit dicens, ſingulorum vires colligentem, aliorũ ad alia. Vt ſi adeſt vnguium liuor, atq; ſimul cum hoc liuore ſit facies dicta Hippocratica, vlcus nigrum & reuulſio genitalium, & ſpiritus frigidus, pulſus deficiens, frigus extremorum, euidenter ſignificatur extinctio calidi innati, morieturq; homo. Tamen ſi cum vnguium liuore ſit bona & calida reſpiratio, & fortis pulſus, proculdubio liuor ille eſt fallax, ſignificatq; aliud quam extinctionem calidi innati. Nam hæc videntur eſſe ſimul annuentia & renuentia, ob analogiam cauſarum, & ſignum quod contingit eſſe fallax, arguitur à contrariis analogis: quod firmum & certum, corroboratur à ſimilibus: qualia etiam ſunt, decubitus, ſpirationis motus, ſomnus, ſapientia aut delirium: vt illa quoq;, ſtridor, geſticulatio manuum, capitis dolor, & ſuffuſorum vi ſa, & ſi quę alia huiuſmodi ſunt, quę ex dictis

facile intelliges, potesq; intra te ipsum tacitus meditari. Mihi satis est aperuisse viam.

Expedit autem impetus morborum semper in vulgus grassantium cito cõsiderare, & non latere temporis constitutionem.

NOn parum facit ad recte præsentiendũ, scire quæuis temporis constitutio quos morbos afferat, & quouis tempore considerare morborum qui populariter vagatur, impetum, ideſt, qui morbi populariter grassentur, & quo modo moueãtur: illud docet Hippocrates tertio apho. hoc in opere epid. Duplici ratione hoc confert, primò quia præsentit medicus qui morbi tẽpestate instante grassaturi sint, consulitq; vt debeant præcaueri: secundo, quod morbum eius qui se illi cõmittit facilius agnoscit, & crises euenturas. Nam cum res per alia signa est dubia, magnã addit coniecturam, hunc morbum esse, aut hunc solutionis modum fore, quod hic morbus modo sit popularis, aut hac tempestate per hos morbos hæ solutiones fiant. Huc respiciens Hippocrates in epid. describens tempestates solet dicere quales morbi, & quales euacuationes acciderint: quale est illud neq; sanguis è naribus nisi paucis admodũ effluxit, & alio loco, his è naribus sanguis fluebat.

Recte

Recte quoq; ſcire oportet de indicijs & de alijs ſignis, & non ignorare quod quidem quo uis anno & quouis tempore mala, malum ſignificant, & bona bonum, quandoquidem & in libya & in Delo & in ſcythia videntur præſcripta ſigna vera eſſe. Recte ergo oportet ſcire quod quidem in his ipſis regionibus non eſt difficile plurima illorum inuenire, ſiquis diſcens ipſa diſtinguere, & colligere ratiocinando ſciat.

Τεκμήριον græcis, latinis indiciũ, maius quiddam ſignificat quam σημεῖον ſiue ſignũ, nimirum ſignum quod maximam coniecturam facit, indicium, quod non tantam, ſignum tantùm eſt. Sed dictum antea eſt ſignorum plurima eſſe bona aut mala, idq; ſimpliciter aut per ſe, quædã ambigua, quę vt aliis accedunt ſunt bona aut mala: huiuſmodi eſſe diximus æqualitatem aut inæqualitatem, & regionem eius quod cõtinetur in vrinis, & ordinẽ pulſus, & omnia critica. Quæ ſimpliciter ſunt, ſemper ſunt bona aut mala: alia non ſemper, ſed vt accedunt aliis: quare mutantur gratia anni, aut tempeſtatis, aut regionis, ſed quæ bona haberi debent hoc anno, ſuperiori etiã bona erãt, quæ mala: mala, & quæ ſuperiori hye

me, hoc quoq; vere, & ſequenti eſtate: & quę in libya ardẽtiſsima regione, in ſcythia quoq; frigidiſsima, & in Delo tẽperata. Quãquam varietas anni, tẽporis, & regionis, facit vt hęc mala his annis, temporibus, & regionibus magis, alia aliis fiant, & vt hîc aut nunc ſint minus mala aut deteriora quam alibi aut aliâs, eò quòd regioni, aut tẽpori, magis aut minus congruant, vt in apho. dicitur, tamen vt quæ nunc hic ſunt bona, aliquando aut alibi mala ſint, aut contra, ſi ſigna ſunt eorum quæ per ſe bona aut mala ſunt, nõ facit. Nam quod ita eſt bonũ aut malũ, ſemper eſt tale. Itaq; haud opus fuit meminiſſe hoc opere ſingularum regionum, & ſingulorum temporũ: nam de variis malis, quæ variis temporibus accidũt ſcriptum eſt ab Hippo. 3. apho. quæ variis regionibus, libello de aere, locis, & aquis: atq; de ætatibus hic ſunt dicta ſatis multa, & de temporibus quędam: à quibus tranſlata ratione, ac ſyllogiſmo, poſsit qui quæ ſcripta hic ſunt didicerit, & alioqui artis ratiocinandi imperitus non ſit, per ſe ipſum diſcere reliqua.

Neq; vero deſiderari oportet cuiusq; morbi nomen, quod hic ſcriptum non ſit, omnia enim quæ dictis temporibus indicantur, cognoſcas his ipſis ſignis.

Hoc

HOc libro non fuit inſtitutum referre ſigna propria morborũ, neq; enim de diſtinguendis aut cognoſcendis morbis eſt, ſed ſigna quædam communia & ſuperuenientia multis quibus morituros ac ſuperuicturos omni morbo acuto, aut qui ex acuto fieret, prænoſcam⁹. Nõ ergo opus fuit ſingulos morbos percurrere, ſed ſigna. Neq; vero opus omnino fuiſſet morbum quempiam nominare propter præcepta huius partis (erant enim ſatis ſola ſigna) ſed propter exercitationem, vt exempla nominauit quædam, vt pleuritidẽ, pulmoniam, empyema. Non ergo eſt quòd hic deſiderentur nomina morborũ quę ſcripta nõ ſunt, ſed in omnibus illis ita de ſignis iudicare, quemadmodum dictum eſt: proinde dicit, omnia, quæ dictis temporibus iudicantur, hoc eſt intra fines acutorũ cognoſcas his ipſis ſignis.

FINIS.

ERRATA QVAE HOC

libro occurrunt, primus numerus indicat folium, secundus faciem, tertius lineam.

119.2.23. relinquantes lege relinquentes.
121.1.27. manebit, lege manabit.
123.1.1. possumus, lege possimus.
124.1.19. epicetilo, lege epiciclo.
128.1.7. annus, lege annum.
126.2,6. vigesimo, lege vigesimi.
125.2.14. decretorius, lege decretorios.
129.1.14. insignis, lege insignes.
131.2.10. febres, lege febris.
133.1.8. τουτες τῶν, lege τουτῶν τῶν.
135.2.9. primam ali, lege prima mali.
136.1.23. quidque, lege quidquam.
139.1.20. & meliora, dele &.
140.1.10. κίωνα, lege κίων, ibidē κίωνιδα, lege κίωνις, ibidem columellam, lege columnella.
142.2.22. dices, lege dicens.
146.1. id est lege primo.
149.1.18. & φ, dele &.
150.2.4. futura cōuulsione, lege futuram conuulsionem.
17.2.24. interrogat, lege interroget.
18.2.9, post graue scribe punctum.

23.1.9. alui, lege alii.
27.2.20. esse, lege essent.
29.2.7. nimis, lege minùs.
29.2.17. cum, lege cur.
43.1.23. φοχρὸν, lege ψυχρόν.
44.1.13. parùum, lege parum.
46.2.11. eorum, lege eos.
50.1.25. φλεγμόν, lege φλεγμονν.
51.2.16. accidit, lege accedit.
56.2.19. quidam, lege quiddam.
59.1.9. triplici, lege quadruplici.
61.1.15. alienis, lege lienis.
63.2.8 scilicet, lege quinto.
65.2.20. aëris, lege acris.
67.2.6. erat, lege erit.
83.1.7. hæc, lege hæ.
83.2.16. mala, lege multa.
90.1.15. subsidit, lege subsidet.
91.1.2. rufam & tenuem, lege rufa & tenuis.
100.1.4. secundum, lege sed.
102.2.13. contr. lege contextu.
106.2.9. paruum, lege prauum.
109.1.9. absunt, lege adsunt.
114.2.24. περιπλεομογικῶν, lege πολυπλευμονικῶν.
12.2.17. maximè, lege maximæ.
11.2.1. ἀπροσὸν, lege κατ' ἀντρεῖον.

INDEX EO-

RVM QVAE HOC LI-

bello continentur, primus numerus indicat folium, secundus faciem, tertius lineam.

A.

ANalogistica ratio. 11.2.12
Æthiopes cur nigri. 14.2.4
Abscessus cur hyeme minus retrocedãt. 144. 2.14.
Abscessus futuri ex perineumonia signa. 115. 2.25.
Abscessus ad inferna & ad superna futuri signa. 116.2.17
Abscessus in cruribus ex pulmonia boni. 117. 2.20.
Abscessus ad articulos fiunt. 118.2.1
Abscessus erũpere optimum, euanescere periculosum. 118.2.17
Abscessus in quibus febribus, quibus ætatibus ad quas partes fiant. 141.2.21
Abscessus hyeme magis fiunt & diutius durant. 144.1.26
Abscessus & suppuratio vt differãt. 58.1.16

Acutos

Acutos morbos lunæ, longos solis motum se qui. 129.1.21
Auris acutus dolor quã grauis sit. 133.1.1
Auditorius porus fallax. 133.1.12
Auris vnde accipiat neruos. 133.2.13
Auris inflãmatæ prognosticum. 134.1.14
Angina grauissima, & minus graues. 136.1.22
Anginæ differentiæ & nomina. 136.2.10
Angina cur non petat missionem sanguinis vsq; ad animi deliquium. 139.2.8
Aluus quibus causis supprimatur. 151.1.3

B

BEne exire quid sit. 83.2.3
Bona aut mala simpliciter, semper & vbique talia sunt: ambigua nũc bona nunc mala. 154.1.20

C

CLauditatis periculum ex abscessu adcrura. 118.1.11
Cõputatio à partu quãdo esse debeat. 130.2.23
Celsi de diebus decretoriis sententia, 122.1.13
Conuulsionis differentiæ & causæ. 150.1.1
Crura cubantis redacta & abducta. 31.1.9
Cubare in ventrem quid significet. 31.2.1
Cur cubemus in dolentem partem. 31.2.20
Cubare in quod latus melius sit dextrum an sinistrum. 28.1.1
Concoctio omnia reddit crassa. 78.1.15

Concoctionis vel cruditatis signa minorē fidem habent in acutis quàm in longis. 39.2.26
Color niger & liuidus vt sint lethales. 70.1.1
Color niger digitorum & pedum ambiguū signum, quomodo distinguatur. 70.2.10
Cur respirent quibus frigidum expiratur. 43.2.10
Cor nihil trahit respiratione sed pulsu. 44.1.27
Constitutio morbi legitima quæ. 108.1.16
Coryza qui morbus. 103.2.8
Crisis solutio quæcunq; dicitur. 56.2.27
Cum quanta concoctione possit & non possit mori ægrotus. 88.1.17
Colores vrinæ & quo gradu quisque bonus aut malus. 90.1.1
Chlorum quid significet. 12.1.1
Calor malignus qui sit. 12.2.21
Causæ, p catarticæ cur detrahāt signis. 16.1.13
Conuulsionis futuræ in pueris signa. 150.2.5
Conuulsionis in viris signa. ibidem.

D

Dies cur decretorij dicantur. 123.1.10
Dierum decretoriorum causam in astris esse & inquo eorum motu, vbi Galeni sententia refutatur & astrologica probatur. 123.1.11

Dies integri non numerari cur dicantur. 128.1.6

Die non decretorio poteſt fieri iudicatio bona. 48.1.11

Dierũ decretoriorũ enumeratio. 129.1.4

Die quarto cur rarò fiãt iudicationes. 47.2.21

Dierum computatio a quo debeat incipere. 146.1.20

Dies decretorius liberat à recidiua. 47.2.1

De dierum cõputatione multa. 146.&.147

Die decretorio fieri non ſemper eſt bonum. 46.2.11

Dolor capitis, qui ſignificet vomitum & qui fluxum ſanguinis. 148.2.7

Deiectiones reſpondere quantitati ingeſtorum quid ſit. 77.1.28

Deiectiones liuidæ cur rariſsimè poſsint bene exire. 83.2.10

Deiectio variegata, vt diuturnior & cur. 84.2.24

Deiectio. 73.2.23

Deiectiones duræ & fluentis cauſæ. 74.1.24

Deiectio habet exeundi quatuor modos. 75.1.25

Deiectiones humidæ quæ & quibus cauſis. 75.1.6

Deiectiones ſubcruentæ in qua hepatis affectione fiant. 66.2.27

Diui-

Diuinum in morbis quid ſit. 5.2.&.7.&.8
Difficilis perſpirationis quatuor differentiæ & earum cauſæ. 41.2.6
Delíria imaginationis citra læſionem ſenſuũ fieri poſſe. E .38.2.9

ERyſipelam ad externa vergere quãdo nõ ſit bonum. 138.1.11
Eryſipelam euaneſcere quomodo periculoſum ſit. 138.2.1
Excreationi ex pure & bile quod ſignũ maximè annuat. 100.1.2
Externas quietes non poteſt obliuio producere. 43.2.4
Euacuationes bifariam ſunt bonæ aut malæ. 45.2.12
Epilogiſtica ratio quæ, 11.1.17

F

FIſtula quid ſit. 115.1.14
Febres mitiſsimę quæ ſigna habeant ſecuriſsima. 127.2.14
Febrium intermittentium computatio paroxiſmorum eſt, continuarum dierũ. 230.1.20
Fluxus ſanguinis ex naribus & parotides quibus capitis doloribus ſuccedant. 132.1.19
Fluxum ſanguinis in quibus expectare oporteat. 56.1.1
Fluxus ſanguinis & ſuppurationes. 132.2.9
Fluxus ſanguinis e naribus vt præſentiatur. 55.1.16

Faucium vlcera quid portendant. 135.1.20
Fauces quę pars. 135.1.24
Frigus aëris ſolutionem morborũ impedit. 144.2.12
Figura indolens quæ ſit. 27.1.12
Flatus cum deiectione. 85.1.1
Flatus cum vrina exiens, ſpuma agnoſcitur. 85.2.19
Fęces in inteſtino gigni. 74.2.26
Facultates regentes quæ ſint. 21.2.3

G

GVrgulionem ſecandi ratio. 139.2.12
Gurgulionis nomina. 140.1.9
Gurgulionis deſcriptio. 140.2.1
Galeni enarratio notatur. 29.1.2.& ibidem.2.13. &.32.1.22.&. 48.1.28. &.48. 1.8.&.52.1.1. &.68.2.18.&.76.2.20.&.79 2.14.&.94.2.11.&.93.1.13.
Galenus quartum & quintum Epidemion contempſit. 42.2.6
Genitalium contractio. 71.1.1
Gracilitas duplex & earum cauſæ. 12.1.18

H

HYeme facultates naturales non ſunt debiles 144.2.7
Hipp.cur pleonaſmis vtatur. 38.1.14
Hypochondrium. 49.2.8
Hypochondrium quæ pars. 49.2.14

Hypo-

Hypochondrii attrectatio nũquam cõtemnẽ da. 50.1.1
Hiare dormientem cur ſit lethale. 30.2.15
Hydrops. 60.2.23
Hydrops an ſine hepatis intemperie. 61.1.16
Hydrops an ob frigidam intemperiem ſemper. 61.2.1
Hydrops cur non tollat febrem neque ſitim. 62.2.5
Hydrops qui deterrimus. 62.2.28
Hydrops ex quibus partibus poſsit incipere. 63.2.5
Hydrops vnde incœperit dignotio. 64.1.15
Hydrops qua ex parte pernitioſior. 64 2.14
Hydrops ex inani parte cur faciat fluxum vẽtris. 165.2.9

IVuenes acutis morbis magis capiuntur, & ex eis moriuntur quã ſenes. 119.2.18
Iudicationis temporis pręcognitio. 113.1.15
Iuuentutis fines. 142.1.26
Indices dies ſpeciem iudicationis aliquando indicare. 147.2.16
Inflammatio in interna parte ſenſus experte quem ſpiritum faciat. 42.2.18
Inflãmatio tres exitus habere poteſt. 54.1.18
Inflãmationis hypochondrii ad ſuppurationem euntis ſignum. 53.1.23
Inflammationi hepatis aut lienis fluxus ſanguinis

guinis ex naribus familiaris. 55.1.6

L

Lvmbricos apparere in acutis morbis bonum. 79.1.20
Lationis manuum ante faciem cauſæ. 37.2.5
Latio manuum an in phrenitide ſit grauior quam extra. 37.2.5
Latio manuũ an in phrenitide ſit grauior q̃ extra. 37.2.18
Locus contenti in vrina ambiguum ſignum. 90 1.17

M

MOrbi ſpecies magnitudo & motus ex quibus cognoſcantur. 113.1.12
Medicus quid debeat agere cum dierũ morbi numerus ignoratur. 122.2.14
Medicinæ duæ partes. 3.2.12
Muſculorum oculi hiſtoria. 21.1.21
Morboſas conſtitutiones temporũ præſentire & agnoſcere duplici ratione confert. 153.2.12
Morborum omniũ nomina non fuerunt hoc opere ſcribenda. 155.1.1

N

NIcoſtrati vxor ſpiritum paruum & crebrũ habuit ob impotentiam. 42.1.24
Notatur autor quarti de ratione victus acutorum. 63.1.13
Notantur Paulus & Ætius. 80.1.13

Ortho-

O

ORthopneę cauſæ. 32.1.1
Orthopnea inperineumonia cur peſſima. 32.2.28
Orthopnea non eſt proprium ſymptoma perineumoniæ. 33.1.14
Oedema apud Hip. quid ſignificet. 52.2.22
Oedema cur dolore careat. 56.2.9

P

PHlegma quid ſignificet. 116.2.23
Parotidibus euaneſcẽtibus delirium & mors ſignificatur. 119.1.1
Partus nomine quid intelligatur. 131.1.26
Partes in lumbis quæ. 120.2.22
Pueri veſicæ morbis magis obnoxii. 122.1.13
Primus & ſecundus dies cur non ſint decretorii cum in illis quidam moriãtur. 127.2.3
Præſenſiones in acutis faciliores, ſed in longis certiores. 130.1.10
Pueri conuulſione tentantur, & eius mali futuri inditia. 149.2.17
Pupillæ ſqualidę, & non ſplendẽtes cur fiãt. 23.2.1
Palpebras nõ bene committi inter dormiendum conuulſionis eſt. 25.1.11
Pharmacũ epotũ eſſe an augeat an minuat periculũ apparentis conuulſionis. 25.2.7.
Perſeuerantia ſignorum expectanda ad prædicen-

dicendum. 35.1.8
Pleuritidis & pulmoniæ tota curatio quibus agatur. 106.1.17
Pulmoni fluxiones pituitoſæ crebrò, bilioſæ raro accidunt. 105.1.1
Phlegmone quid ſignificet. 41.2,18
Pulſus nomẽ apud Hippocratem quid ſignificet. 51.1.8
Pulſus in hypochondrio cur ſignificet furorem. 51.2.4
Pulſus in cubito furorem ſignificat. 52.2.4
Partes externæ & internę quæ ſint. 68.2.3
Pus optimũ quale. 60.1.13
Prædicendi ratio ex ſignis cruditatis. 91.1.27
Pars inanis quæ ſit. 63.1.27
Pinguis innatantis cauſę. 96.1.25
Pedum tumor commune accidens omnis hydropis. 65.2.2
Profluuium ventris hydropicis vicinis iam morti accidit. 67.2.13
Prognoſtici liber de quibus morbis ſit. 151.2.1
Prognoſtica vtenti duo ſunt ſemper propoſiti ſcopi. 151.2.11
Prognoſticæ doctrinæ partes tres. 3.2.19
Prognoſticum apud Hip. nõ eſt in tres libros ſectum. 4.2.14
Prognoſtici libri ordo. 5.1.3
Procemio cur vtatur Hippo. 5.1.8

πρόνοια & πρόγνωσις quid ſit. 5.1.23
Prognoſticum duo bona præſtat. 5.2.14
Præſagatio ex ſomnis. 9.1.4
Principium præſagiendi ex quocumq; ſigno. 11.1.11
Præſagia ex facie. 11.1.2
Præſagia ex oculis. 19.2.16
Peruerſio omnis partiũ faciei fieri poteſt conuulſione aut reſolutione. 21.1.13

Q.

QVartanæ futuræ indicia. 143.1.25
Qui decubitus ſit vtilis aut noxius, & alia huiuſmodi, non eſt huius libri diſputare. 28.1.16
Quantæ cõcoctiones expectandę ſint in quouis morbo. 88.1.2
Quæ facultates à quibus intemperiebus lædãtur. 67.1.25
Quæ fiunt à cauſis procatharticis vt iudicentur intra diem & noctem. 18.2.8

R.

RVptio & ſectio abſceſſus qualis optima. 115.2.12
Recidiuæ præcipua ſigna. 141.1.3
Reſpiratio ſublimis dicitur magna. 109.2.24
Reſpiratio bona vim habet magnam ad ſalutem. 39.1.15
Reſpiratio bona cur in acutis dicatur habere magnam

magnam vim. 39.2.22
Reſpirationis difficilis quatuor differentię & earum cauſæ. 41 2.6
Reſpiratio parua & crebra ob debilitatē fieri poteſt. 42.1.19
Regulæ coniungendi ſigna, & conſiderandi annuentia & renuentia, quantum ſit tribuendum. 17.1.10
Rationes communes inueſtigandi vires cuiuſq; ſigni. 16.2.27
Ratio extimandi vires ſignorū omniū. 152.2.8

S.

SEnes magis moriuntur ſuppurati ex peripneumonia quā iuuenes, etſi iuuenes magis ex alijs ſuppurationibus. 119.1.15
Suppuratorum, qui morituri & qui liberandi, ſigna. 113.2.5
Septum tranſuerſum cur dictum ſit φρένες. 120.1.8
Suppuratorum ſumma curatio. 121.1.18
Sāguinis ex naribus fluxuri ſigna. 148. & 149
Summa ratio vtendi ſignis ad præſagiēdum. 151. & 152. & 153
Signum quodcunq; quantas vires habeat, ratio agnoſcendi. 23.2.26
Signorum omnium huius operis enumeratio, & collatio. 152 1.19
Stridoris dentium cauſæ quæ non letha-

les. 33.2.18
Stridoris dentium cauſæ malignæ. 34.1.10
Stridor dentium an cum delirio ſit grauior quàm ſine illo. 34.2.15
Siccitas vlcerum mala an bona ſit. 36.2.2
Suppuratorum ſigna. 111.2.1
Suppurationis fientis indicia. 110.2.15
Suppurationis recentis ſigna. 112.2.11
Sputum flauum & rubrum cõfertur cum albo & rubro. 105.1.4
Suppuratio bilioſa periculoſa eſt. 105.2.2.& 106.1.21
Sputis diſtinguntur tempora vniuerſalia. 100.2.19
Signa quaſdã vires habẽt ſimpliciter, quaſdã alia ad alia. 151.2.25
Signa ſalutis aut mortis maiorem vim habent in acutis. 40.1.4
Sputum album lentum & rotundum non ſolum inutile ſed & valde malum. 102.2.1
Sputo quæ conſideranda. 100.1.15
Spiritus magnus & rarus inſpirari, frigidus expirari dicitur. 43.1.19
Spiritus qui poſsit inſpiratus refrigerari. 44.1.14.
Somno quæ conſideranda & quo ordine. 71.2.14
Succi qui, quib⁹ diei horis mouẽtur. 73.1.15

Sudores.

Sudores. 45.1.6
Sudori quæ accidant. 45.2.27
Sudoris mali cauſæ duæ. 49.1.21
Sedimentum nuuecula & appendiculũ quæ ſint. 87.1.22
Sternutamenta in quibus morbis mala & in quibus bona. 103.2.4
Sputum. 99.2.19
Sedimentum album leue & æquale quod ſit & quibus cauſis fiat. 87.1.27
Sediméta farinacea, laminea, furfurea, tenuia & alba quæ dicantur & quibus cauſis fiant. 89.1.12
Suppurationes quæ optimæ. 58.2.17
Suppurationum triplex differentia. 59.1.9
Succi tenues in ſuperna, craſsi in inferna faciũt abſceſſus. 96.1.8
Synceri ſucci qui. 98.2.26.&.102.1.3
Spumoſum Sputum quod dicatur & quo gradu malum ſit. 102.2.24
Summa ratio præuidendi exitum morbi. 5.2.7
Siccitatem vtra magis ſignificet tentio an laxitas cutis. 141.1.11

T

TVmultus quid ſignificet. 51.1.22
Tumor in hypochondrio ſiniſtro cur minus periculoſus. 53.1.2

Tumores parui hypochondriorum non ſentiuntur tactu. 58.1.6
Tumores quibus in partibus faciant abceſſus magis & in quibus minus. 58.1.11
Tuſsis aridæ cauſa. 66.1.16
Titulus libri explicatur. 3.2.9
Τεκμήριον & σημεῖον vt differant. 154.1.11

V

VOmitus naturalis euacuatio. 98.1.10
Vomitus inſtantis ſigna. 145.1.8
Vomitus bilioſi per febres iuuenibus accidũt non pueris aut ſenibus. 148.1.1
Vomitus peſsimi. 99.1.5
Vomitus & fluxus ſanguinis ſigna diſtinguntur. 148.&.149
Vomitus. 97.2.24
Venter quæ pars dicatur. 31.2.8
Vermes concoctione quadam generantur. 80.1.3
Vermes an melius ſit exire viuos. 80 2.5
Vermium tria genera & ſingulorum ortus. 80.2.25
Vlcus quale ſit in morituris. 36.1.6
Vlcera quæ febricitãtibus ſunt quotidie medico deregenda & contemplanda. 36.1.18
Vlcerum duplex excrementum. 36.2.8
Viridis coloris cauſæ. 14.1.20
Vrina in morbis quorum propria nota non eſt

eſt plus valet nuendo q̃ annuendo. 118.1.21
Vrina nigra in omni ætate eſt deterior quam aquoſa. 94.2.28
Vrina optima. 86.2.22
Vrina optima ægrotantium quatenus ſit ſimilis vrinæ bene valentium. 87.1.9
Vrina ſubrubra cum ſedimento ſubrubro. 88.1.23
Vrinæ pingues non dicũtur craſſæ. 94.1.26
Vrinæ exitiales quæ. 92.1.12
Vrinæ aquoſæ ſtatim mictæ an deteriores q̃ retentæ. 93.1.8
Vrinam aquoſam, & fœtidam quæ cauſæ ſoleant facere. 92.2.24
Vrina aquoſa phrenitidi ſolet ſuperuenire. 92.2.8
Vrinæ rufæ tenuis cauſæ. 91.1.13
Vrinæ naturales colores. 90.2.18
Vrinæ furfuraceæ vitio veſicæ dignotio. 97.2.6
Vtrum deterius, ſemper dormire, an ſemper vigilare. 73.2.7

FINIS.

COMPLVTI.
Excudebat Andreas de Angulo.
Anno. 1567.